Dr Čedomil Čekada

CRKVA SVEĆENIŠTVO SVEĆENICI

Đakovo 1968.

POZOR!

Šaljemo svima isti broj primjeraka drugoga sveska koliko su primjeraka primili od prvoga, uvjereni da svaki želi kompletirati ove vrijedne članke.

Cijena je drugom svesku 7,50 ND. Komisioneri mogu zadržati 10% rabata.

Narudžbe i novac slati na slijedeću adresu: DON STJEPAN BATINOVIĆ p. BRŠTANICA Herceg.

Na istoj adresi možete dobiti i prvi svezak po 6,50 Komisionere molimo da povremeno jave koliko primjeraka imaju još nerasprodanih.

Dr ČEDOMIL ČEKADA:

*»Gospodine, komu da idemo?
U tebe su riječi života vječnog . . . «*
(Iv. 6,69.)

CRKVA
SVEĆENIŠTVO
SVEĆENICI

Članci na riječi Gospodinove iz Evanđelja

Drugi niz:
Članci broj 52 do 95

Đakovo — 1968.
Cijena: 7 n. din.

Izdaje i odgovara: Don STJEPAN BATINOVIĆ
župnik — Donje Hrasno
pošta: Brštanica — S. R. Bosna i Hercegovina

S dopuštenjem Biskupskog ordinarijata u Đakovu
od 18. svibnja 1968. g., broj 1442/1968.

Tisak: »Tipografija«, Đakovo 1968.

POŠTOVANIM ČITATELJIMA!

Ni sami se nismo nadali, da ćemo ovako brzo biti u stanju izaći pred Vas sa drugim dijelom knjige Dra Čedomila Čekade: „Crkva, Svećeništvo, Svećenici“. To imamo zahvaliti Vašem interesiranju za prvi dio, koji je i uz slabu reklamu većim dijelom raspačan u cigla dva mjeseca.

Primili smo mnogo pisama, u kojima pojedinci u ime svoje i čitavih skupina izražavaju veliko oduševljenje, što je knjiga štampana, te koji nas živo potiču da nastavimo s izdavanjem djela Dra Čekade.

Koliko nam je poznato, u Sarajevu će biti izdane njegove propovijedi, kojih ima čitavih šest godišta, pa ih već ovdje preporučujemo. A i mi pripremamo izdanje dviju knjižica Čekadinih članaka, koji su pisani u prvom redu za Božji puk, slično kao što su članci u ove dvije izašle knjige pisani za svećenike i načitanije ljude.

Uvjereni smo, da će duhovno blago, koje nam naš nestor-publicista u raznim vidovima iznosi, koristiti svima, a osobito da će svećenicima biti od pomoći za ličnu izgradnju i za pastoralno djelovanje.

Knjiga „Crkva, Svećeništvo, Svećenici“, II. dio, naručuje se na adresu: Batinović Don Stjepan, p. Brštanica, Hercegovina.

Može se još dobiti i I. dio knjige. Cijena je prvom svesku 6,50, a drugom 7 N. Dinara.

Za izdavače:
Don Stjepan BATINOVIĆ

RIJEČ PISCA

U ovom drugome svesku moje knjige-zbirke članaka: „Crkva — Svećeništvo — Svećenici" nalaze se 44 člana (52.–95.). Svi su izašli u đakovačkom „Vjesniku", od jeseni g. 1964., pa do ovoga ljeta, g. 1968., pod, starim, zajedničkim naslovom: „Riječi Gospodinove".

Ono, što sam, u „Riječi pisca", napisao na uvodnim stranicama prijašnjeg sveska o prvom nizu, prvoj seriji, tih članaka, vrijedi u cijelosti i za ovaj drugi niz, za ovu drugu seriju. Poredani su i oni kronološki, — redom, po kojemu su izlazili u „Vjesniku", — isti im je stil, ista glavna tematika, ista, evanđeoska, dokumentacija, isto idejno usmjerenje. A isti su, knjizi, i izdavači: hercegovački svećenici iz pastve. Ništa nijesam ni ovaj put člancima dodavao; ništa nijesam u njima mijenjao.

Ako se čim razlikuju od članaka iz prve serije, to je samo, što su, — mnogi od njih, — po svojoj tematici konkretniji, a po svom stilu polemičniji od onih, mirnijih i načelnijih, iz prve serije.

Uzrok je vrijeme, u koje su pisani: pokoncilsko uglavnom. „Neomodernizam", na koji sam se potužio u lanjskoj „Riječi pisca", osjećao se je, vidljivo, kao tendencija, još i u doba koncila: odmah od njegova početka. Imao je svojih, na sreću rijetkih, zagovornika i među konciliskim ocima; imao ih je, još više, otvorenih ili prikrivenih, među koncilskim teolozima i „peritima". Njegove su ideje bile, bučno, reklamirane kroz radio i kroz štampu: ponešto i onu katoličku, a pogotovu onu profanu, liberalnu. Izazvale su, razumije se, i oporbu. I na samu koncilu, i u široj katoličkoj i crkvenoj javnosti. Došlo je u njoj do poznate podjele, polarizacije, na „progresiste" i „konzervativce": dakako, u ono doba, još s puno neodređenosti i s puno „nuanca" i na jednoj i na drugoj strani.

Sve je to ipak, u vrijeme koncila, ostajalo još, uglavnom, na terenu akademske, teološke, diskusije, koja nije nikoga obvezivala i gdje se još nijesu bili formirali konačni stavovi i fronte. Svi smo se nadali, da će koncilske debate definitivno iskristalizirati i razjasniti probleme i dovesti do odluka, koje će, sve nas u Crkvi, obvezivati i biti, od sviju nas, lojalno i prihvaćene.

Nažalost, nije bilo tako. Koncil je rekao svoje. Pred nama su njegovi dokumenti: njegove konstitucije, dekreti, deklaracije, papinski govori na koncilu, enciklike Pavla VI. iz onih dana. Tko ih god pažljivo pročita, priznat će, ako je lojalan, da su se koncilski oci u njima, — više, manje solidarno i jednodušno, — opredijelili za tradicionalno učenje Crkve i za njezinu, od početka uvijek istu, hijerarhijsku konstituciju. Novine su tražene samo u formama: u načinu psihološkog i metodičkog prilaženja ljudima od danas; u pastoralnim reformama; u organizacijskoj adaptaciji i „posavremenjenju". Sve, što bi se moglo nazvati revizijom načelnih stavova, u smislu modernizma, u dogmama, moralu, askezi, bitnoj svećeničkoj disciplini, koncil je, auktoritativno i apodiktično, otklonio. Crkva je i iza ovog koncila ostala, u potpunosti, uz „staru vjeru" Evanđelja i uz apostolsku predaju.

Samo, modernizam nije, ni iza koncila, kapitulirao. Nije položio oružja. Jedino je promijenio taktiku. Presvukao se je samo u drugo odijelo; „prerušio se". Prisvojio je sebi ulogu tumača koncila. Govori, tobože, u njegovo ime, ali — starim svojim rječnikom. I dalje zastupa i propagira svoje ideje: naturalističke, racionalističke, evolucionističke, subjektivističke, relativističke, protuhijerarhijske, protupapinske, anticelibatarske. Samo sada kao „koncilske". Predstavlja ih kao koncilsku „reformu" i koncilsku „novinu"; prikriva ih etiketom koncilske „slobode". Dakako, nikada to ne dokumentira; nikada ne citira koncilskih akata. Ostaje samo pri frazama i kuša njima fascinirati neupućene svećenike i naivne vjerničke mase. Govori uime katolicizma, služi se, dvoznačno, njegovim formulama, ali podmeće tim formulama smisao, koji nije ni kršćanski ni katolički. Bliže je, po svojim idejama, protestantskim, racionalističkim, školama, nego katoličkoj nauci i katoličkim religioznim koncepcijama. Iz bunkera, u koje se je uvukao, — iza katedra, po časopisima, koje uređuju ili kontroliraju njegovi ljudi, u brojnim edicijama, s „Imprimaturom" i bez njega, — propagira on svoje „novo", „moderno", kršćanstvo i svoje nove pojmove: o evoluciji dogmi, o Euharistiji bez transupstancijacije, o neosobnosti istočnoga grijeha, o simboličnom tumačenju Kristovih čudesa (demitologizaciji Evanđelja), o nemogućnosti djevičanskoga poroda Marijina i njezina uznesenja na nebo; povlači u sumnju postojanje pakla; osporava vrijednost razumskih dokaza za Božju opstojnost; pledira protiv obligatne ispovijedi i protiv tradicionalne kršćanske askeze; relativizira moralne zakone, oso-

bito one sa seksualnog i bračnog područja; zahtijeva dokidanje svećeničkog celibata i dokazuje njegovu protunaravnost; okreće se protiv hijerarhijskog auktoriteta i insistira na slobodi vjerovanja i na jednakosti sviju u Crkvi; pokušava, da što više oslabi papinski utjecaj „decentralizacijom" Crkve; gleda bit kršćanstva više u socijalnom i evoluciono-kulturnom „otkupljenju" nego u onom nadnaravnom, milosnom, vječnom; s upravo infantilnom i pubertetskom nekritičnošću i prepotentnošću prezire sve, što je do jučer, „do koncila", učila i stvarala „stara Crkva": „ancien régime", kako, — ne baš s puno duhovitosti, ali zato sa vrlo značajnom aluzijom na svoju revolucionarnost, — vole govoriti njegove pristaše.

Pred našim, eto, očima oživljuje i iznova diže glavu, — otvorenije nego igda u posljednje decenije, — „modernizam", taj „skup svih hereza", iz doba Pija X.: samo još u gorem izdanju nego onda. I dira u temelje kršćanstva.

Posljedica je toga sve veća pometnja pojmova u teologiji i sve jače opadanje discipline i u kleru i među vjernicima. Dezorijentacija je općenita. Ljudi se ne snalaze. Ni oni dobronamjerni često. A oni površni kao da su jedva dočekali tu novu „blagovijest" slobode, koja s njih skida sve terete službe Bogu, a ostavlja im kršćansko ime i formalnu etiketu religioznosti.

Reakcija na te zablude nije bila, kakva bi morala biti. Mlitava je bila i plašljiva. Barem u kleru: mali su vjernici, u ogromnoj većini, reagirali puno spontanije, neposrednije, ispravnije. Mnogi, koji bi morali govoriti, „mudro" šute i čekaju, šta će biti. Boje se, da ih ne proglase nazadnjacima, reakcionarima, „konzervativcima". Jedini zapravo Sveti Otac govori, upozoruje, protestira. I nedavno je to opet učinio u jednoj, preduskrsnoj, generalnoj audijenciji. Ogradio se je od onih, koji „hoće da tradicionalno učenje Crkve podvrgnu zakonu transformiranja i historicizma", pa govore, da ono nije „konačno i sigurno", a „katoličkim dogmama podmeću opasne, pa i ludo smione interpretacije i distorcije (iskrivljivanja)". Ali modernisti se prave, kao da ga ne čuju i da ga ne razumiju. Oni dalje svoje gude i voze po svome. „Dijalogiziraju" s Papom.

Pobornici pravovjerja i crkvenosti istom se pribiru. Na sreću, sve više. Ljudima su se otvorile oči, najviše, pred žalosnim pojavama masovnog opadanja vjerske svijesti i crkvene stege i pred krizom zvanja na sve strane. I jesenašnja biskupska sinoda u Rimu učinila je svoje, osobito u redovima hijerarhije. Sve češće

se i iz biskupskih redova čuju povici na uzbunu. Crkveni mislioci i ljudi od auktoriteta opet stupaju na pozornicu. Hvala Bogu!

K nama, na sreću, modernizam nije dosada prodro. Bili smo, po posebnoj Božjoj Providnosti, u ono najkritičnije vrijeme, izolirani od njegovih idejnih i teoloških utjecaja. Ali opasnost on predstavlja i za nas. Veliku opasnost. Prenose se, pomalo i neopazice, njegove ideje i k nama. Ulazi i među nas literatura, koja je njim inficirana. Zapljuskuje i nas i dezorijentira njegova propaganda i njegovo žongliranje „novostima" i „reformom". Lajicizacija u svetištu i nas se sve više hvata. Ne reagiramo ni mi, kako bi trebalo. Bez pravoga komentara i odlučnog otklona registriraju se i kod nas ideje, inicijative, tendencije, koje su u najmanju ruku sumnjive. I u nas mnogi „šute".

Dosta članaka u ovoj knjizi pokazuje, da ja nijesam bio među onima, koji su šutjeli. Reagirao sam odmah na sve pojave na zapadu, koje su mi se učinile nezdrave. Upozoravao sam na zablude i pogibli. Popularizirao sam papinske izjave i držao se rimske linije. Branio sam crkvenu i svećeničku disciplinu. U člancima, ali i u propovijedima, razgovorima, pismima.

Činit ću to i odsada, dok mi to budu dopuštale godine. Mislim, da sam to dužan svojoj svećeničkoj savjesti. Mislim, da je to u interesu Crkve i duša. Ne želim biti u apostolatu riječi ni „speculator caecus", ni „canis mutus" (Iz 56, 10.).

A onima, koji možda drukčije misle, ja samo kažem: Bog će nam svima suditi. I povijest!

Dubrovnik, u srpnju g. 1968.

Dr. Čedomil ČEKADA

„I zatvoriše se vrata..." (Mt 25, 10.)

SVEĆENICI REDA I DUŽNOSTI

G. 1964., IX.

Neobično je efektna ona Isusova riječ iz njegove priče o djevicama: „I zatvoriše se vrata!" (Mat 25, 10.). Dobro je izabrana: sjajno ilustrira svu fatalnost situacije, u kojoj će se naći oni, koji zakasne na Božji pir u nebu. Promašaj je, kolikogod, u sebi i izvana, izgledao malen i bezazlen, u doslovnu smislu tragičan: strahovit je po svojim posljedicama. Predstavlja jednu zauvijek proigranu šansu. Znači gubitak i smisla i sreće života zavazda. Kasno je tada za svaki popravak, za svaku naknadu, za svaki lijek. „Perditum non redit tempus!" (Naslj. Kr. I—25—42.). Pred čovjekom se je našao jedan život, — ako se to uopće može nazvati životom, — bez ikakva cilja i bez ikakve perspektive. Ostaje mu samo zdvojnost i očaj. Propao je u prazninu bez dna i bez granice.

Slika je to tako efektna i, još više, tako istinita i realistična, da su mnogi u njoj najživlje osjetili i njom najpotpunije izrazili bitnost pakla. U tom očajnom, tragičnom, promašaju jedine šanse gledaju oni najveću i najtežu muku prokletih. Zatvorila su se pred njima, u čas, vrata k jedinoj, a velikoj, sreći. Zatvorila zauvijek: nepopravljivo i neizmjenjivo. Bačeni su u stanje neprestane, strašne, duhovne gladi; u beskonačno, vječno protuslovlje između najdublje čežnje u čitavoj svojoj naravi i tragične, protunaravne, stvarnosti, u kojoj moraju živjeti. Duša im je propeta u najintimnijem svome biću. A to je pakao pakla, „poena damni": gubitak Boga, od kojega je i za kojega je duša stvorena. Umiru, — hoće da umru, — a ne mogu umrijeti. A sve to svojom krivnjom. A sve to samo zato, što su fatalno — zakasnili.

Očito slika iz priče u Isusovim ustima i ima taj, eshatološki, smisao. I očito joj je to najdublje i osnovno značenje. I značenje

i namjena. Pointa je čitave priče baš u onome: „I zatvoriše se vrata!".

Svaka druga primjena, aplikacija priče i ovih Isusovih riječi u njoj samo je blijeda akomodacija i analogija. Ako i ima kakvo značenje, ima ga samo po vezi s onim zadnjim zakašnjenjem. Svako zakašnjivanje u životu, u koliko je moralno uračunljivo i poročno, anticipacija je, u nekom smislu, onoga konačnog, posljednjeg zakašnjenja: pripravlja ga, disponira za nj, može ga, ako se produlji, uzrokovati, može do njega dovesti.

Eto, zašto je i svako zakašnjivanje u svećeničkom životu pomalo kobno: zašto uvijek predstavlja nezgodnu i nemilu manu.

Nije to problem vremena; to je problem duhovne vjernosti ili nevjere idealu. To je iznevjerivanje i oglušivanje glasu milosti u duši; zanemarivanje dužnosti. U malom ili u velikom: svejedno. To je tipična pogreška u karakteru. To je lijenost. Ona duhovna, najgora: „acedia", sedmi glavni grijeh.

Nijesu badava stari asketi u samostanima nazivali glas kućnoga zvona glasom Božjim. Bog kroza nj od čovjeka traži red, a kroz red posluh i službu. Tko kasni, ne sluša, ili nemarno sluša: samo napola. Tko kasni, kvari Božje osnove. Sa sobom i sa drugima.

I mi svećenici, kad kasnimo, kvarimo Božje osnove. Osnove Božjega spasenja i osnove Božje milosti. Za nas i za druge. Proigrao si ili barem podrezao njegovu milost, kadgod od lijenosti i komocije prespeš: propala ti je jutarnja molitva, propala ti je priprava na misu; sve ćeš to obaviti površno i na vrat, na nos. Ili — ne ćeš nikako. Ostao si odmah manji u zasluzi za život vječni. Boga si se, makar na čas, odrekao za volju tijelu, svijetu, postelji. Zakinuo si ga i prevario. A pisano je: „Maledictus, qui facit opus Domini fraudulenter!" (Jer 48, 10.). Ispao ti je iz ruku jedan otkos sa Božjih njiva, jedan „plod za život vječni" (Iv 4, 36.). Pokvario si, u najmanju ruku, i narušio Božju harmoniju i mir u duši svojih vjernika, kadgod okasniš s misom, pa oni zbog toga mrmljaju, bune se, rastresaju se, griješe. Onemogućio si, spriječio, — ili si ga barem otešćao, — Bog zna kolikim ljudskim dušama, put do savršenosti, kad zbog tvoje neurednosti, — zato, što misiš svaki dan u drugo vrijeme: kad ustaneš; kad se tebi svidi, — ne će dolaziti k misi radnim danom; ne će se češće pričešćivati. Duhovno si ih orobio. Za nečiju ćeš dušu, — ili, barem, za nečiji strah i strepnju, — odgovarati, kad-

god se skanjuješ na bolesnika ili kad stigneš prekasno: učinio si veliku nepravdu i njemu i Bogu; a možda ćeš biti i sukrivac nečijoj vječnoj propasti. Svojim nećkanjem, da kažeš pravu riječ na pravom mjestu, da na vrijeme pastoralno interveniraš, uzročnik si, da je netko počinio i veliki grijeh, — stupio u konkubinat ili u preljub, ostao nekršten ili nevjenčan; — navalio si na njega nesreću, a na sebe sud. Odgađaš ispovijed: možeš se na taj način pomalo i posve od nje odbiti; možeš još postati i habitualni svetogrdnik.

Nema u svećeničkom životu malenkosti: u njemu je sve veliko, jer sve služi Bogu i vječnom dobru duša. Zakašnjivanje je na svećeniku uvijek fatalna mana. Fatalna osobito, jer je progresivna. Na teret je drugima; uspavljuje savjest; u praksi je uvijek recidiv; gomila oko nas neispunjene dužnosti, duhovna torza, koja više nijesmo u stanju popraviti; puni našu računsku knjižicu vječnosti sve više negativnim stavkama.

Svećeničko zakašnjivanje. Uvijek je zlo. I kad je usamljeno. A najgore je, kad se kumulira; kad postane grijeh mnogih između nas; kolektivni, staleški grijeh. Kad čitave svećeničke generacije stanu kasniti. I na historijska ročišta. Kad od svoje inercije prečujemo i velika zvona povijesti. Kad ostavimo neiskorištene i sekularne šanse, koje nam se nikada više ne će pružiti. Pa događaji pođu mimo nas i protiv nas. Kao toliko puta u starijoj i novijoj prošlosti. Bog nam signalizira: njegove sluge spavaju. Baš kao i lude djevice iz Isusove priče (Mat 25, 5.).

Ako Crkvi toliko puta spočitavaju, da uvijek zaostaje i kasni iza događaja i da toliko puta propušta i najpovoljnije prilike za afirmaciju, svakako smo za to i mi svećenici krivi. Da smo, svi, ili, barem, većina, ljudi dužnosti i ljudi reda, ne bi se to moglo dogoditi. Reagirali bismo spremno, odlučno, na vrijeme.

Od malih zakašnjenja stvaraju se velika; od vremenskih vječna. A točnost u malom najbolja je garancija, da ne ćemo zakasniti ni na vječni Božji pir u nebu. Da ne ćemo, u zadnji naš dan, naići na zatvorena vrata. I pastoralni uspjesi i osobno naše spasanje povezani su za nas s vjernošću u malom. Ono „clausa est ianua“ iz priče o djevicama po svojoj je najdubljoj religioznoj filozofiji samo druga verzija Isusove gnome: „Tko je u malomu vjeran, i u velikomu je vjeran, a tko je u malomu nevjeran, i u velikomu je nevjeran“! (Luk 16, 10.).

Točnost; osjećaj dužnosti u svećeničkom životu! Nama je svećenicima to jedna od glavnih staleških kreposti. Ustajanje na prvi znak zvona ili budilice, izlaženje iz sakristije na oltar u minutu, dnevni red, kancelarijska ekspeditivnost, bilježnica i kalendar pastoralnih agendi u ruci i na stolu, točnost u katehiziranju, u korespondenciji, u elaboratima, u izvještajima, u posjetima, u dolaženju na sastanke, dogovore, večere, održavanje termina u svim našim službenim, društvenim i financijskim obvezama: sve su to samo naoko malenkosti. U stvari je to legitimacija „vjernog i pametnog sluge“ (Mat 24, 45.) Gospodinova. U stvari je to stil života prema geslu, koje je Isus postavio u Evanđelju, sebi i nama: „Pusti sada! Jer tako nam treba ispuniti svaku pravdu!“ (Mat 3, 15.). I prema savjetu najvećeg kršćanskog pastoralca, apostola Pavla: „Bonum autem facientes non deficiamus: tempore enim suo metemus non deficientes!“ (Gal 6, 9.).

Učinimo od sebe generaciju savjesnih i točnih svećenika, pa ćemo odmah svojoj duhovnoj pastvi, pa ćemo odmah i kršćanstvu i Crkvi Božjoj, uštrcati novi život i novu vitalnost! Pa ćemo biti sigurni od strašnog, zadnjeg, zakašnjenja: od fatalnog, vječnog, promašaja života i eksistencije! Nikada onda za nas ne će biti ni rečeno ni napisano: „Et clausa est ianua!“ — „Nescio vos!“ (Mat 25, 10. 12.).

„Ne dajite svetinja psima, i ne bacajte bisera svojih pred svinje..." (Mat 7, 6.).

OKO RELIGIOZNIH DISKUSIJA I POLEMIKA U DRUŠTVU

G. 1964., X.

Autentično tumačenje drastične Isusove riječi o svetinji pred psima, i o biserima pred svinjama (Mt 7, 6.) dala nam je Crkva još u prvim katakompskim i mučeničkim vremenima kršćanstva. Možda oni psi i svinje, koje Isus tu spominje, ni nijesu Isusu bili simbol pogana, kako su to bili Židovima (Mat 15, 26. 27.; Mark 7, 27. 28.). Možda su se oni tu našli samo radi kolorita i plastičnosti slike, koju je Isus, — sve eksegete to ističu, — očito uzeo sa tadanje , i sadanje, orijentalne ulice. Ali na svaki način oni predstavljaju, simboliziraju, ljude i krugove, kojima je sve nadnaravno i božansko daleko i tuđe: ljude, koji su se odviše požudno zagrizli u zemaljštinu i elementarno-nagonski život, da bi uopće mogli shvatiti ljepotu i uzvišenost vjerovanja, objave, kršćanskih misterija. Ugledaju li oni te misterije pred sobom na način odviše neposredan i, — barem, kako se njima čini, — izazovan, surovo će ih ismijati i obeščastiti: „pogazit će ih nogama svojim" (Mat. 7, 6.). A na kršćanstvo će nasrnuti s raspojasanom bezobzirnošću i ciničnom okrutnošću: „vratit će se i rastrgnut će" (Mat 7, 6.) one, koji im ga navješćuju i donose. Obračunavat će sa kršćanstvom metodama uličnog nasilja, pod tipičnom psihozom rulje. I nitko od toga ne će imati koristi. Evanđelje će i Crkva od toga imati samo štetu: izvrgnut će se otvorenom progonstvu. A oni nesretnici s druge strane linije samo će još više ogreznuti u zloći i utvrditi se u tvrdoglavoj i slijepoj oporbi: dobit će još jednu fiktivnu izliku, da ne vjeruju i da hule. Počinjat će još teže grijehe: „maius peccatum habent" (Iv 19, 11.). Izazvat će, natovarit će, na svoju glavu i dušu još goru osudu i kaznu: „Hi accipient damnationem maiorem" (Luk 20, 47.).

Stara je Crkva u tom smislu i uzela i poslušala ovu Gospodinovu riječ: ovaj njegov, tako značajan, savjet. Birala je publiku, kojoj će navješćivati Evanđelje. Kad bi se pred njom našle ljudske duše, koje su se već bile, grijehom, učinile posve duhovno neosjetljive za više stvari i za govor milosti, duše ogrezle u pakosti i opačini, ona bi šutjela ili bi prekidala svoju propovijed (Mat 10, 14.; Mark 6, 11.; Luk 9, 5.; Dj. Ap. 13, 46. 51.; 14, 5. 6.; 17, 10. 14.; 18, 6. 7.; 28, 25—28.). I nije svojih misterija iznosila na ulicu; krila ih je od svjetine: imala je svoju „doctrina arcani". Tek kad bi ljudi bili psihološki i milosno na to pripravljeni, uvodila ih je u sve tajne vjere. I u onu euharistijsku, najveću. Nije željela progonstva, a nije voljela, ni da se huli na riječ Božju (Rim 2, 24.; 14, 16.; 1 Kor 4, 13.; 1 Tim 6, 1.; Tit 2, 5.; Jak 2, 7.). Znala je, u kakve će bogohulne karikature poganstvo zaodjenuti križnu ljubav njezina Gospodina; slutila je, šta će razni Celsusi učiniti od njezinih istina.

Samo, mi danas ne možemo više na taj način primjenjivati savjet Gospodinov o biserima njegovih evanđeoskih istina. Nije više kršćanstvo manjinska vjera, koja se istom pojavljuje na pozornici historije. Ono je danas, najveća, svjetska religija. Religija, koja je još odavna čitavu jednome, tisućljetnome, društvenom i kulturnom sistemu utisla svoj pečat, dala svoje idejno obilježje. Naivno bi i smiješno bilo, da se mi danas sakrivamo. Bilo bi i nemoguće. Publicitet je kršćanstva danas notoran i potpun. Pune su biblioteke literature o kršćanstvu i o njegovim učenjima, principima, dogmama. Nema na našim crkvama vratara: svi mogu u njih ući i promatrati, kako mi slavimo svoje euharistijske tajne. Svatko, tko hoće, može kupiti naš katekizam. U svim umjetničkim albumima reproducirani su naši religiozni simboli.

Ne radi se više o tomu, da mi krijemo svoje dogme, svoja shvaćanja, svoje institucije. Baš naprotiv: mi se danas borimo za, što širu, njihovu i afirmaciju i popularizaciju. Naš je apostolat danas javan. On se ne boji ni polemika: ni javnih diskusija i rasprava.

Isusova riječ o čuvanju kršćanskih svetinja i bisera traži danas drukčiju primjenu. To nije više toliko stvar principa, koliko stvar načina i forme. Ali motivacija je i danas ista. Valja ono, što je božanstveno, čuvati od profanacije, od ismijavanja, od trivijalne, psovačke, duhovitosti onih, koji ne vjeruju, a tako

su cinični i prosti, da, u svojoj pokvarenosti, najvole pljuvati po onome, što je drugima veliko i sveto. Valja izbjegavati sve, što bi ljude, koji su zli, učinilo još gorima i samo uvećalo njihove grijehe i njihovu odgovornost. Valja i u Božjim stvarima biti taktičan.

A s te strane nije uvijek na mjestu postupak naših katoličkih „apostolskih jurišnika", kako ih je netko zgodno nazvao. Kršćana i svećenika, koji hoće da svagdje propovijedaju i da svakoga obraćaju. Gospodin nije za to. Njegova je direktiva drukčija. „Ne dajte svetinja psima, i ne bacajte bisera svojih pred svinje!" (Mat 7, 6.).

Nema smisla započinjati ni razgovora ni debate o religioznim pitanjima pred ljudima, koji su za njih potpuno bez interesa. Ismijat će nas. Ili će nas, barem, otmjeno, s visoka, ignorirati. Uzet će to za povod da se još utvrde u averziji prema religiji: da i njoj i njezinim apostolima prišiju etiketu sektarstva, maloumnosti, naivnosti, primitivizma, nekulture, praznovjerja. A na izazove i bockanja najbolje je uopće ne odgovarati: dostojanstveni mir ignoriranja bit će tim ljudima najbolji odgovor. Pustit će nas onda brzo na miru: i nas i vjeru. Postidjet će se. A bit će postiđeni i u očima pristojne publike. Ne ćemo onda mi ispasti nekulturni, nego oni. Drugo je, dakako, ako je netko od nas siguran u sebe, pa umije superiorno i dobroćudno parirati. Može to onda protivnika kojiput i razoružati. Može postati i uvod u ozbiljnu, prijateljsku, korisnu, diskusiju. Jedan bi Sheen to sigurno učinio. Ali malo je Sheena. Ni na ispade, surovosti i psovke ne ćemo, ako smo pametni, ni previše naglo ni previše temperamentno reagirati. Bolje je svoje negodovanje i osudu pokazati ozbiljnim i prijekornim držanjem, pa pričekati na eventualnu intervenciju koje lajičke osobe. Obično se već netko nađe, tko lakše od nas može, ako treba, riskirati i svađu, i apel na redara ili na miliciju. Mržnja se onda ne obara barem direktno na religiju i na svećeništvo. Manje će biti bogopsovki.

Uvijek smo u povoljnijoj kondiciji, kad puštamo, da inicijativa za religiozne razgovore dođe radije od drugih, nego od nas. Treba čekati na priliku. Treba nadovezati na neku manifestaciju interesa ili dobre volje. Što se naturuje, rijetko se s voljom prima i sluša. A u polemici i diskusiji, pa i onoj ozbiljnoj, mirnoj, dobronamjernoj, — a takvoj se, mi, svećenici, ne smijemo nikada izmicati, — uvijek je sigurniji defenzivni start, nastup, nego onaj ofenzivni. Psihološki je u prednosti; efektniji je; lakše osvaja simpatije slušalaca i promatrača.

Razgovor o svetinjama traži uvijek atmosferu. Traži je to više, što su svetinje, o kojima se radi, delikatnije i specifičnije. On nije ni za ulicu ni za krčmu. Bog se nikome ne nameće. On čeka, da čovjek za njim pruži ruku. I religijska propaganda, i kršćanski apostolat, moraju se držati toga Božjega stila. Osobito profesionalni i odgovorni, svećenički, apostolat. Milost treba da dadne impulz; ona mora učiniti prvi korak: onda istom, ljudska, riječ.

Samo, ne bismo htjeli, da itko ovaj članak shvati kao apologiju šutavaca i kriptokatolika. Mi se nikako ne slažemo s onima, koji svaku manifestaciju religioznog uvjerenja u javnosti i pred svijetom proglašuju bacanjem bisera pred svinje. Za nas nije izazov, kad vjernik, a pogotovu svećenik, mirno i bez afekcije, moli u vlaku časoslov ili krunicu, prekrsti se, kad vlak krene ili kad stane jesti doručak, što ga je sa sobom ponio u torbaku, skine s glave šešir, kad prolazi ispred crkve. Za nas je to ispovijest vjere i poklonstvo Bogu. Za nas je to nutarnje odahnuće, odlučna gesta, koja će i nas i mnoge oko nas osloboditi od kmetovske psihologije i duhovnog robovanja ljudima i svijetu. To je i dokumenat i školovanje kršćanskoga karaktera. A nije za nas izazov, ni kada tko, i u gostima, otkloni ponuđeni obrok mesa petkom. A nije, ni kad svećenik, u autobusu, željeznici, avionu, putuje u kolaru. Sve je to samo afirmacija vjere i svjedočanstvo Kristu (Mat 10, 32. 33.; Mark 8, 38.; Luk 9, 26.). Biljeg onih, koji se ne boje i koji nijesu malodušni.

Bog ne voli afektiranja s religijom, ali još manje voli duhovno kameleonstvo na svome, makar i „malenom stadu" (Luk 12, 32.).

Uvijek je bolje biti Nikodem i Josip pod Križem, nego prije Križa (Iv 3, 1. 2.; 19, 38. 39.)!

„Ali da ih ne sablaznimo..." (Mat 17, 26.).

SABLAZAN I EDIFIKACIJA NA NAMA I OKO NAS

G. 1964., XI.

Sablazan, baš kao i edifikacija, pobuđivanje na dobro, osobito primjerom, specifično su kršćanske moralne kategorije. Druge ih neke religije i etički sistemi jedva i spominju. Oni ostaju kod krupnih stvari iz moralnog kodeksa: za „sitnice" i „finese" pokazuju malo ili nimalo interesa. A takva je finesa i dužnost edifikacije, pa i izbjegavanje sablazni: barem onda, kad je ne daješ bližnjemu nekim grubljim, u sebi teškim, prijestupom. Puno je, i kad čovjek naumice ne čini zla i nepravde: tko bi se još brinuo, da i onda, kad čini dobro, opuhuje s njega prašinu ili da tjeskobno studira i analizira svaku svoju spontanu gestu, da na njoj nema štogod, što bi se nekomu trećemu, previše naivnu i prostodušnu, moglo učiniti neprilično, pa je zatim toliko polira i dotjeruje, da se i drugi oko njega moradnu zagrijati za ideal savršenosti i razgorjeti od ljubavi prema Bogu! To je već nešto, što nije od ovoga svijeta. To je već hodanje po oblacima i po nebesima.

Krist, dakako, nije mogao tako rezonirati. On je odista dolazio s nebesa i htio je da ljude pobožanstveni i dadne im jednu višu, — pravu nebesku, — formu: po mjeri Božjoj. On je pred ljude izlazio s ambicijom, da im moralnu savršenost nametne kao konkretnu stvarnost, a ne samo kao apstraktan ideal: da ljudski život na zemlji učini odsjevom onoga, boljeg i ljepšeg, s neba. Njegov osnovni moralni princip glasio je: „Savršeni budite, kao što je savršen i Otac vaš nebeski!" Mat 5, 48.).

A sablazan su i pobuđivanje problemi savršenosti. Sablazan u negativnom, pobuđivanje u pozitivnom smislu. Odatle i značenje, koje im pridaje Evanđelje. Odatle i pažnja, koju im

posvećuje kršćanski moral. Krist se je čuvao, da nikoga ne sablazni: ni onda, kad se je radilo o afirmaciji njegovih zakonitih božanskih prava, kao u slučaju naplate hramskoga poreza (Mat 17, 23—26.); ni onda, kad je ljudima izlagao misterije vjere (Iv 6, 62.) i tumačio im paradokse utjelovljenja i križa (Mat 11, 6.; Luk 7, 23.; Iv 16, 1.). I od drugih je to, rezolutno i strogo, tražio: kao kad je u pitanju bilo vladanje odraslih pred djecom i prema djeci (Mat 18, 6.). Krist je dobro propagirao, — sustavno i svijesno propagirao, — jednako svojim primjerom, kao i svojom naukom: „Učite se od mene, jer sam ja blag i ponizan srcem!" (Mat 11, 29.). „Primjer vam dadoh — —, da i vi tako činite!" (Iv 13, 15.). I od drugih je tražio, da dobro i slavu Božju propagiraju ne samo propovijedanjem, nego i životom. Opet svijesno, opet sustavno. Što bi drugo mogla i značiti ona njegova slika o svijećnjaku u kući i o gradu na gori (Mat 5, 14. 15.), one njegove riječi iz besjede na gori: „Tako neka svijetli svjetlost vaša pred ljudima, da vide vaša dobra djela i da slave Oca vašega na nebesima!" (Mat 5, 16.)?

To su Gospodinove programske izjave, i nije čudo, da ih je kršćanstvo preuzelo u svoj moralni sistem kao princip i svetinju. Jeka se njihova osjeća na sve strane već u prvoj, apostolskoj, Crkvi. U njezinoj praksi (Dj Ap 5, 13.; 1 Kor 8, 9—13.; 9, 1. 4—6. 12. 19—23.), ali i u njezinoj teoriji (Rim 14, 13.; 1 Kor 10, 32. 33.; 2 Kor 2, 15.; 6, 3—10.; 1 Tim 4, 12.; Tit 2, 7.; Jak 3, 13.; 1 Petr 2, 11. 12.).

I kad i mi svećenici pazimo, da nikomu ne budemo na sablazan, a da mnogima budemo na pobudu, nitko nam ne može spočitnuti, da naš postupak, u principu, nije evanđeoski, kršćanski, apostolski.

Nevolja je samo, što mi taj princip ne primjenjujemo uvijek ni lojalno, ni sa potrebnim strahopočitanjem prema njegovim božanskim inspiracijama i motivima. Zaboravljamo kojiput, da se, ako smo Gospodinovi, moramo i orijentirati na Gospodinu, a ne na našoj maloj, ljudskoj, prevejanosti, diplomaciji, glumačkoj vještini.

Pa je to naš kršćanski, a osobito svećenički i redovnički, sistem edifikacije iznijelo na zao glas u očima mnogih, koji vole istinu, a oduravaju dvoličnost. Oni u njemu gledaju licemjerje.

Vrlo je to, u asketskom pogledu, delikatan problem. Čuveni engleski katolički pisac, svećenik-konvertita, Ronald Knox, napi-

sao je u jednoj svojoj knjizi duhovnih vježbi, da je riječ „pobuđivati“ „strašna riječ“. I dobro je napisao. Nigdje nije duhovni ekvilibrij teži nego na terenu edifikacije. Čovjek lako upadne u kušnju, da edificira samo radi edifikacije: da od toga napravi zanat. A edifikacija nije zanat; ona je dug prema istini. Ne smije ona u prvom redu gledati na drugoga: ona drugomu koristi samo, ako najprije gleda na Boga, ako Bogu služi čitavim srcem i ako iskreno voli dobro. Nutarnja je svetost, — svetost iz duše, iz uvjerenja, — njezina pretpostavka. Ako na to ne pazi, ona se pretvara u svoju protivnost: u licemjerje, u „dvostruki moral“. Ona tada ne edificira; ona tada vara. Za dobro pledi-ramo, ali ga ne ljubimo. Druge šaljemo Bogu u službu, a mi mu sami ne služimo (Mat 23, 4.). Druge čuvamo od zla, od „sablazni“, sebe ne čuvamo: u potaji, intimno, sa zlom držimo. Postajemo mistifikatori i zavjerenici: riječima smo i grimasama za Boga; srcem smo u protivničkom taboru; na drugoj, neprijateljskoj, strani.

A toliko smo puta već bili svjedoci takvim zavjereničkim gestama. I za svećeničkim stolom, i po duhovnim kućama, i u našim familijarnim razgovorima. I sami smo, možda, toliko puta bili akteri u takvim scenama. Šalimo se sa svetim stvarima, pričamo pikantne dosjetke, poslužimo se trivijalnim rječnikom, zapjevamo svašta, iznosimo smione i nemoguće teološke i moralne teze, marljivo ogovaramo subraću. Ali odmah nam je prst na ustima, kad se na vratima pojavi prvi vjernik ili koja mala duša. „Pst, pst!“ Za Boga, lajici će nas čuti! Odmah, preko stola, stanu letjeti signali; ljudi se značajno nakašljavaju; namiguju jedan drugomu; prave grimase licem; gurkaju jedan drugoga laktom u rebra ili nogom ispod stola. Pozor! Pozor! „Da ih ne sablaznimo!“ „Ut... non scandalizemus eos!“ (Mat 17, 26.). Sve je to, što govorimo i radimo, dobro „za domaću, nutarnju, uporabu“. Nemamo tomu šta prigovoriti, dok to ostaje samo među nama, dok to služi za duhovnu i društveno-zabavnu hranu samo nama, duhovnim punoljetnicima. Ali, — gdje je ostala evanđeoska zabrana sablazni; gdje je ostala svećenička dužnost edificiranja!

A toliko opet puta, mi svećenici, ulovimo druge od crkvene elite na tom zavjereničkom poslu. Kako samo pobožno, kao anđeli, idu na pričest ili sa pričesti mnoge pobožne ženske duše: nakrivljene glave, oborenih očiju, u pozi mističnog transa i kontemplacije; kako skromno i postiđeno hodaju ulicom: očito vrlo

brižljivo vrše dužnost edificiranja lajičke publike, vjerničke i nevjerničke! Ali, upani im naglo u kuću, iznenadi ih, pogledaj ih iz prikrajka, u domaćem ambijentu: nema više kontemplaciji i transu ni traga; pobožne se duše oslobodile; oslobodile se i oči i jezici; same su; nemaju koga ni sablazniti ni edificirati; mogu nastupiti iskreno i po srcu. „Svetost“ za njih nema više raisona.

I, dakako, edifikacija se, toliko puta, izvrne u najtežu sablazan. Previše je teško, — praktično je i nemoguće, — uvijek izbjeći prepade i iznenađenja. Ako smo mi oprezni, i drugi su radoznali, skeptični i lukavi. „Zaklela se zemlja raju!“ Nađe se netko pod prozorom. Otvore se naglo vrata. Zaboravimo spustiti zastore. Škljocne iznenada aparat. Ili se, naprosto, zaletimo i zaboravimo. I sva je montaža, u čas, propala. Netko je, zauvijek, izgubio sve povjerenje, u nas, u kler, u Crkvu, u kršćanstvo.

A netko izgubi i vjeru. Nije, na primjer, nimalo ugodno, kada ti pričaju, kako su svećenici, petkom, donijeli, u „dobru katoličku kuću“, mesa, neka im ga ispeku: putnici su, a domaćini su njihovi kuhari. I, to se zna, pobožni gostoprimci samo zinuli i raskolačili oči.

Ne rješava se tako pitanje sablazni i edifikacije u kršćanstvu. Tako se ono samo kompromitira. Izbjegava se grubi moralni cinizam, kojemu ništa nije sveto, ali se zamjenjuje moralom za izložbu, koji Boga, možda još više, izaziva i vrijeđa, baš jer je neiskren i prijetvoran i jer Boga, virtualno, degradira do ispod čovjeka.

Respektiramo ljude, a ne respektiramo Boga. Reklamiramo dobro, ali ga ne štujemo i ne ljubimo. Šaljemo ga kao robu na tržište. Bijelimo duhovne grobove (Mat 23, 27.). Čistimo i pozlaćujemo čašu punu prljavštine (Mat 23, 25.). Ljude varamo, a Boga ignoriramo. Od pobožnosti i pravde pravimo predstavu.

Sigurno, bolji je i „dvostruki moral“ nego nikakav. Bolje je, makar i samo u teoriji, u principu, ostati uz Evanđelje, nego ga odbacivati i u teoriji i u praksi. „Dvostruki moral“ priznaje, barem, vrhovništvo i suverenitet istine i njezinu socijalnu životvornost: plaća joj barem danak štovanja. Ali, plaća ga krivom monetom. Ostaje pred Bogom u ulozi krivotvoritelja, pronevjeritelja, izdajice. Evanđelje ga ne prima pod svoje.

Pitanje se sablazni i edifikacije u kršćanstvu rješava drukčije. Samo na jedan način. Puninom dobrote; dosljednošću pravde. Tko je u svemu i svagdje dobar, ne može nikoga sablazniti. Tko

je u svemu i svagdje dobar, uvijek će edificirati. I bez, namještene, maske na obrazu. I bez afektiranog, plašljivog i neukusnog, signaliziranju na uzbunju. Istinom se i dobrotom, — svejedno, da li na riječi ili u pismu, — mogu, eventualno, sablazniti samo maloljetnici i neiskusnici: samo „maleni" (Mat 18, 6. 10. 14.). A danas je oko nas takvih malo. Ljudima su život i pokvarenost običaja otvorili, širom, oči: još i prije vremena, još u djetinjstvu.

Čuvajmo se, mi svećenici, zla, svagdje i u svemu, — i u svećeničkom društvu, i kad smo sami, i kad nas jedini Bog gleda, — pa za nas, praktično, ne će postojati ni problem sablazni ni problem edifikacije. Pobuđivat ćemo i bez afektacije. Izbjegavat ćemo sablazan i bez psihoze, i bez neukusnog i smiješnog psikanja, namigivanja i gurkanja laktovima!

„Tko je, šta misliš, vjerni i pametni sluga...?" (Mat 24, 45.).

BOŽANSKA KONTROLA I BOŽANSKI SUD

G. 1964., XII.

Nije svećenički život život komocije i izležavanja, i ako mnogi oko nas tako misle: i ako su nas mnogi, — i u La Fontaine-ovo doba, i u doba Josipa II., i danas, — najvoljeli nazivati parasitima i trutovima. Nije nikada, kod dobra i savjesna svećenika.

Može svećenik provoditi i, naoko, miran i bezbrižan život, negdje u samostanu na primjer, bez ikakvih fizičkih napora: opet je on, ako živi životom reda, samozataje i studija, — a na to Crkva obvezuje svakoga svećenika, — radnik i patnik; možda i veći od onoga, što ore ili što prebacuje terete na lađu. Od umnoga rada češće zaboli glava i popuste živci, nego od fizičkog. A od svih napora i patnji, najteži je napor i najveća patnja borba sa samim sobom: vječna obveza, da u svakom času budeš dobar. I gdje, redovnici, ne poste svaki dan, ne ustaju u pola noći na molitvu, ne spavaju u hladnoj sobi i na golim daskama, ne rade, u vječnoj šutnji, na polju i u mlinicama, kao trapisti, imaju oni svoj lanac o vratu i svoj bič za leđima: valja rano ustajati, valja živjeti po zvonu kao u kasarni, valja slušati i ponizivati se.

A i među onima iz duhovne pastve ima ih, još više, pravih mučenika. Nekrvnih doduše, ali jednako patničkih. Ljudi, koji, doslovce, izdišu od posla i posrću pod teretom staleških obveza, koje im ne daju ni časa odahnuti. Nitko još nije, ako je imalo pametan i uviđavan, nazvao život jednoga svećenika u misijama mirovinom i sinekurom. Oni u vanjskim misijama pravi su, — već kako tko voli da se izrazi, — heroji ili robovi rada: vječni putnici i vječni pioniri, bez odaha i bez pauze; dragovoljni prognanici iz domovine. A i oni u domaćim misijama svi skoro

pomru prije reda i izgube i prsa i srce od neprestanog naprezanja na propovjedaonici i u ispovjedaonici. Župska opet pastva nekada je možda i značila dokolicu kroz koji ljetni mjesec, ali je zato zimi bila neka vrst vječnoga marša po blatnim putevima i vrletnim gudurama, po kiši i po snijegu, bez prava i na sâm noćni počinak. Osobito na velikim i prostranim seoskim župama. Mnogo bi puta dizali župnika iz postelje: u pola noći doveli bi mu konja, zalupali ili zazvonili na vrata, najavili se, lakonski: „Bolesnik!" Reumatizam je nekada bio tipična župnička bolest. Ako svećenik iz pastve nije fizički radio, plaćao je to skupo na drugi način: on, za razliku od drugih radnika i namještenika, nije imao radnoga vremena; uvijek je morao biti pripravan, da ga pozovu u crkvu, da ga izvuku iz kuće. A morao je kuću i čuvati; prikovan je bio uz nju: zakonom rezidencije. Bio je opći kmet svoga duhovnoga stada: „glebae adscriptus". Odiozan je i odgovoran, delikatan i pun nervoze, bio njegov posao. Morao se je mnogo puta uzrujati. Morao je na mnogo toga otšutjeti; mnogo toga pregristi; progutati mnogu gorku.

Možda je danas, gdje sve više, i u provinciji, ulaze u porabu moderna, motorizovana, komunikaciona sredstva, a društvene se manire i na selu pomalo profinjuju, s te strane olakšano breme pastoralnome svećenstvu. Ali zato danas, sve više, rastu njegovi tereti s druge strane. Pastva se neprestano intenzivira. Elementarnu negdašnju pastorizaciju, — u crkvi: kroz službu Božju, propovijed i dijeljenje sakramenata, — zamijenila je moderna pastva, sa svojim mnogostrukim zahtjevima i sve većom i specifikacijom i individualizacijom. U savremenom svijetu Crkva je, uvijek više, potiskivana u defenzivu: mora, ako hoće da se održi i afirmira, napregnuti sve sile; mora nastupati organizovano; mora misliti na pouku i propagandu i novim, modernim, sredstvima; mora se otimati za svaku poziciju; mora individualno pristupati k svakome staležu, k svakoj skupini, k svakoj duši. Moderna pastva, gdje se vrši savjesno, svećenika potpuno apsorbira, troši, razdire: od jutra do mraka. Valja katehizirati, valja voditi staleške organizacije, valja raditi s omladinom, valja bezbroj stvari i statistički evidentirati, i tehnički razrađivati. I u noć; i kad je čovjeku svega dosta. Ne znaš, čega ćeš se prije prihvatiti. A svagdje si cetralna figura: na tebi je odgovornost; svi u tebe gledaju; svi od tebe očekuju pobudu, inicijativu, pomoć. I nije taj svećenički rad mehanički rad: to je rad glavom, i ustima, i srcem. Neprestano valja kombinirati i govoriti. Pametno, promišljeno, strpljivo, ustrajno. Na oku si, pod „kontrolom" sviju. I kod nas su, još i pred rat, neki župnici bili upravo zatrpani poslom: skapavali su pod njim. U bezbrojnim školama, s tegobnim i sekantnim kancelarijskim dužnostima, u radu s organizacijama i sa omladinom. Neispavani su i lijegali i ustajali. Nije im se znalo vrijeme ni doručku, ni ručku, ni večeri. Osobito je, s te strane, teretna, — teretna do ubitačnosti, — gradska i velegradska pastva: sa svojim nemirnim tempom i sa svojim uvijek novim problemima. A danas ona sve više prevladava: i selo sve više postaje grad; industrijalizira se i modernizira; biva sve mobilnije i sve nemirnije. I u idejama i u moralu. U industrijskim zemljama svaki je svećenik iz pastve pravi pastoralni „dispečer" i „menadžer". Sve ih više, baš zbog te radne preopterećenosti, i umire od menadžerske bolesti: od kapi, u srednjim godinama. Osobito, gdje ih je malo. Svećenici se ne mogu masovno proizvoditi i izbacivati iz škola kao činovnici i tehničko osoblje: svećeništvo je posveta i poziv, nije zanat i kruh.

Samo, dakako, — moramo biti objektivni i iskreni, — ima medalja i svoju drugu stranu. Svećenik je m o r a l n o prisiljen da radi, nije f i z i č k i. Njega na rad sili dužnost, savjest, — moralna obveza, — a ne, kao tolike druge radnike, umne i manualne, vanjska presija: fizička i materijalna. Vanjske presije kod nas zapravo ni nema. Ako svećenik neće da radi, ne mora. Ima sto načina, da se izmakne. Mnogu dužnost može zanemariti „bez posljedica": a da nikako ne ugrozi ni eksistencije ni svojih materijalnih interesa i beneficija. Može se, ako hoće, izvući od svakog ozbiljna posla. Može sebi, ako je besavjestan, smanjiti sve terete: treba samo da se duhovno desinteresira; treba samo da duhovnu pastvu stane uzimati najamnički, birokratski, automatski, mehanički, površno.

Nama se svećenicima plaća i dohoci ne određuju „prema učinku", ni ne izračunavaju „po bodovima". Mi smo praktično slobodni od, ljudske, kontrole; od svih revizija, inspekcija, racija. Crkva je s tim uvijek vrlo malo računala. Ne računa puno ni danas. Ne će te, na župi, nitko lako iznenaditi. Sve to ide široko, po domaću, kolegijalno: unaprijed ti se najavi i biskup i dekan. Ako samo hoćeš, možeš im uvijek inscenirati Potemkinova sela. Ne trebaš se bojati ni presije društva: ne drže se po župama javne konferencije, da te na njima iskritikuju i napanu. A kruh

ti uopće ne dolazi u pitanje. Ne moraš se bojati kazne. Ni zatvora. Ni redukcije. Ni otpusta iz službe. Ni otkaza. Jednako, gospodski, jedeš i spavaš, bio revan ili lijen. Najviše, ako te premjeste ili suspendiraju. Ali opet sa svim materijalnim beneficijima, koje si imao i dotada. Ne će te nitko lako ni osramotiti. Ni ismijati. Ni ozloglasiti. Daleko su i kolege. Samo je „malheur", — rijedak malheur, — da se netko „nezvan" i „opasan" nađe ispred tvoje propovjedaonice, kad se nijesi pripravio na propovijed. Nitko te ne prisluškuje, ni kad ispovijedaš: nitko ne zna, šta penitentu govoriš; vodiš li ga i upućuješ pravo ili krivo. Bez svjedoka govoriš i sa muškom i sa ženskom. I zlorabiti, — i teško zlorabiti, — možeš svoj upliv i svoje veze, samo ako hoćeš.

Sve je, eto, u našemu svećeničkom životu, ostavljeno samo našoj svećeničkoj savjesti: našoj dobroj ili zloj volji. I katehizacija, i propovijed, i ispovijedanje. Ljudskih se sankcija ne moramo plašiti. Možemo, ako hoćemo, plandovati i uživati „mirovinu" još od prvog svećeničkog dana. A možemo, mnogi, i uživati i gospodovati. Ako ne kao vlastelini, a ono barem kao „vlastelinčići" i „landlord"-ovi. Dobro jesti, piti, pušiti i spavati. Sjedjeti, do mile volje, uz radio, a ponetko i uz televiziju. Hodati po ručcima i po „tefericima". Vozikati se na motoru svaki dan.

Da je, — u svim periodama, — bilo i takvih svećenika, ne će nitko, tko voli istinu, zanijekati. Ni ne može. Čitava bi ga povijest, i crkvena i profana, dementirala. Nijesu bile posve bez temelja sve one anegdote, basne, satire, pasquille, koje su se na tu temu pričale i ispisivale stoljećima. Ima i danas takvih svećenika. Može ih, barem, biti. I među nama.

Krist je to u Evanđelju, očito, i predvidio i pretpostavio. On je prvi na račun takvih napisao nešto kao satiru. Božansku, dakako, i više tragično-ozbiljnu, nego komičnu i veselu. U onoj svojoj slici o nadzorniku sluga, o pazikući, koji se je, u odsutnosti svoga gospodara, udario gostiti i provoditi, piti i trošiti, pašovati i gospodovati (Mat 24, 42—51.; Mark 13, 33—37.; Luk 21, 34—36.). Ne mogu se uopće te Gospodinove aluzije ni na koga drugoga ni odnositi, nego na šefove u njegovoj kući, u domu Božjemu, u njegovu svetištu. Grijeh je nadzornikov, pazikućin, baš u tome, što je zaboravio na dušu i na savjest: što ne radi po diktatu dužnosti i ljubavi. Manjak je kontrole bio povod njegovoj tragediji. „Moram facit dominus meus venire!" (Mat 24, 48.).

Opomenuo nas je Gospodin, snažno, tom svojom pričom. Jao nama, ako u nama zamre svijest dužnosti i glas ljubavi! Ako sve gradimo samo na, iluzionističkoj, nadi, da za nas nema kontrole ili da je ona još daleko: „Okasnio je moj gospodar!" Kontrola će, ipak, jednom, doći. I nama, ljudima bez kontrole. Božanska kontrola. I doći će iznenada. Nijesmo ni mi od nje slobodni. Nijesmo suvereni.

Ne smijemo, mi svećenici, nikada zaboraviti ove Gospodinove, adventske opomene. Vječno je za nas aktualna. Svaki je dan za nas aktualna. I u duhovnom životu, i u pastvi.

„Tko je", među nama, „vjerni i pametni sluga...?" (Mat 24, 45.).

„Žetva je istina velika, ali poslenika je malo..." (Mat 9, 37.; Luk 10, 2.).

MISIJE U KRIZI

G. 1965., I.

Nije ona scena sa 116. sjednice II. vatikanskog koncila, kad je papa Pavao VI. skinuo s glave svoju dragocjenu tijaru, — dar svojih negdašnjih biskupljana u Milanu, — pa je poklonio za karitativne i socijalne potrebe misija, bila klimaks, kulminaciona točka, saborske rasprave o misijskom problemu, iako je, nema sumnje, bila najdominantnija i najdramatičnija po svojoj simbolici i efektu. Klimaks, kulminacionu točku, — praktičnu kulminacionu točku, — doživjela je koncilska rasprava o misijskom problemu u rezultatu glasovanja o predloženoj saborskoj shemi. Ogromnom većinom saborski su je oci odbili. Nije ih zadovoljila. Nije odgovorila očekivanjima katoličkog svijeta. Nije misijski problem zahvatila u svoj njegovoj širini i dalekosežnosti. Nije dala misijskom poletu dovoljno zamaha. Nije konkretizirala zadataka, koje valja, odmah, rješavati, ako nećemo da opet upadnemo u staru našu pasivnost i letargiju u ovom po afirmaciju i budućnost Kraljevstva Božjega na zemlji od sviju najpresudnijem pitanju. Sabor je zatražio pomno proučene i jasno formulirane planove za misijsko djelovanje Crkve. Pledirao je, odlučno, za posve konkretne i određene mjere; za do kraja razrađen strategijski plan.

Crkveni ljudi, — oni najrevniji i najdalekovidniji, — ne daju, da im itko više zatiskuje oči pred teškom misijskom zbiljom i pred očitim, da ne kažemo fatalnim, neuspjesima Crkve u misijama. Oni više vjeruju govoru činjenica i brojeva, nego jeftinim lijepim frazama i naivnom samouljuljavanju u iluzije.

A u svijetlu brojeva i činjenica katolički je svijet totalno propao na misijskom ispitu. Treba samo konferirati, sravniti, statističke podatke o porastu pučanstva i o populacionim kretanjima s jedne strane u kršćanskom, a s druge u misijskom, „poganskom", svijetu. Škare se neprestano razmiču na štetu onoga kršćanskoga. Sve veći postaje nerazmjer između onih, koji vjeruju u Krista, i onih, koji u njega ne vjeruju. Postotak se kršćana u ukupnoj svjetskoj populaciji neprestano smanjuje. A morao bi rasti, kad bi misije uspijevale. Čim on opada, vidi se, da one, ne samo stagniraju, nego i nazaduju. Apsolutne brojke, pa makar na prvi pogled i velike, ne znače ništa, ako one relativne konstantno padaju na niže. Svijet, kao cjelina, unatoč konverzijama, sve više otpada od Krista, a ne prilazi mu; ne vraća mu se. Kršćanstvo ima na nj sve manje upliva. Kristove se stvarne vlasti kompetencije sve više sužuju. Možda ne prostorno, geografski, ali u svijetu ljudskih duša. A taj svijet duša Krista i Crkvu u prvom redu interesira. Ovce Krist traži, ne pašnjake: duše, a ne teritorije i, prazne, granice na mapama. Dokle god su prilike takve, Crkva i kršćanstvo sve više iščezavaju sa pozornice svijeta: postaju sve više manjina u čovječanstvu. Ispred njega drugi govore s više prava, — barem onoga, što ga ljudi priznaju, — nego Crkva.

Čitali smo, baš ovih dana, neke auktoritativne misijske statistike. A statistike su, kao uvijek, tvrdoglavi i okrutni svjedoci protiv onih, koji gube: ovaj put protiv nas. Ni punih 40.000 svećenika ne otpada na čitav misijski svijet: na, barem, milijardu i dvjesto milijuna samih „pogana". Manje, nego što ima svećenika u samim Sjedinjenim američkim državama, na svega 40 milijuna katolika (54.000). A priliv novih misionara, iz starog kršćanskog svijeta, upravo je bijedan. Usto, mjesto da napreduje, on nazaduje: i u apsolutnim brojkama. Najviši je bio pred desetak godina: u dvije godine, od g. 1951. do g. 1953., otišlo je bilo „u misije" 850 svećenika. Zadnjih je godina taj broj više nego dvostruko manji: između g. 1959. i 1961. otišao je „u misije" samo 331 svećenik. Raste, istina, broj domaćega svećenstva u misijama, — u Aziji je njegov broj porastao od 2.472 u g. 1949. na 6.984 danas, — ali i on, prema potrebama, spuževim korakom.

Nijesmo, eto, očito, još riješili misijskog problema. Nijesmo još ni na putu da ga riješimo. Ni teoretski, ni praktično. Nemamo još ni perspektiva. Potpuno smo zatajili. Nemamo uopće misijskog duha ni misijske svijesti. Protestanti su daleko pred nama: i u aktivitetu i u požrtvovnosti. Ni za nutarnje misije, ni za do-

maći apostolat, ne radimo, kako bi trebalo, a kamo li za onaj široki, svesvjetski. U Americi su nedavno, u režiji „Catholic Digest"a, napravili anketu: od svih kršćanskih konfesija i sekti katolici su u širenju svojih vjerskih ideja ostali zadnji: sa 17 posto. Iza prezbiterijanaca (52), baptista (50), episkopalaca (45), metodista (38), luteranaca (28), kongregacionista (19). Da i ne govorimo o maloj mormonskoj sekti („svetaca posljednjega dana"), koja je u 1963. godini osvojila u Americi isto toliko konvertita (120.000), koliko i dvadeset puta brojnija katolička Crkva (123.986). Još je američki katolicizam i u tom pogledu na katoličkoj strani najaktivniji. Kako bi istom izgledale statistike u Evropi!

Pred tim činjenicama morali bismo svi, — i vjernici, a mi svećenici pogotovu, — osjetiti ne samo stid, nego upravo paniku. Krist apodiktički od nas traži, da pokršćanimo svijet. Da ga barem kušamo pokršćaniti. Da mu propovijedamo. Šalje nas izrijekom k svima narodima: sve do kraja zemlje (Mat 8, 11.; 28, 19.; Mark 16, 15.; Luk 13, 29.; 24, 47.; Dj Ap 1, 8.). On uzdiše za ovcama iz drugoga ovčinjaka (Iv 10, 16.). Pokazuje na njive (Iv 4, 35.) i na, obilatu, žetvu: „Žetva je istina velika, ali poslenika je malo!" (Mat 9, 37.; Luk 10, 2.). A danas više nema čekanja. Narodi, kojima nas Krist šalje, demonstrativno se i nestrpljivo javljaju na pozornici savremenoga svijeta: davno su već postali njegova većina; davat će, već sutra, pečat i ton i njegovoj kulturi i životu, i njegovoj budućnosti. S njima će, već sutra, biti povezana i sudbina kršćanstva, i afirmacija Kraljevstva Božjega. A oni se, danas, opredjeljuju: možda i za stoljeća. Za kršćanstvo ili za, novo, moderno, poganstvo. Staro poganstvo neopozivo je osuđeno na propast.

Nema, — to mora biti jasno svakomu od nas, — među problemima, što danas pritištu Crkvu, nijednoga ni važnijega ni urgentnijega od misijskog problema. Važniji je samo još problem nutarnjeg posvećenja Crkve: nadnaravno doživljavanje Boga u njoj. Ali i to je doživljavanje, po najdubljoj svojoj biti, povezano sa misionarskim zadatkom Crkve: ono, kao primjena otkupljenja, tendira istodobno i u dubljinu i u širinu. Posvećenje se u Crkvi i kroz Crkvu mora širiti u uvijek novim i prostranijim koncentričnim krugovima.

Providencijalno je stoga, da se je sabor ustavio na problemu misija i da se na njih hoće još jednom da vrati. To je jedna od intervencija Duha Svetoga na koncilu.

Crkva našega vremena mora imati posve i u detalje razrađen misijski plan. Bolje danas nego sutra. S improvizacijama se i eksperimentima dalje ne može. Valja ući u konkretnosti. Valja utvrditi dužnosti i obveze na sve strane. Valja podijeliti odgovornosti. Valja svakomu dodijeliti njegovu zadaću.

Molitva za misije mora biti prva između velikih, zajedničkih, molitava Crkve. Interes za misije mora postati među katolicima osoban, svijestan, univerzalan. Misijski apostolat mora biti organiziran. Ozbiljno valja proučiti situaciju u misijama i onda nametnuti čitavoj Crkvi misijski danak: i u zvanjima, i u materijalnim sredstvima. Na način opće mobilizacije. Nikoga ne treba moliti: valja naređivati.

A glavnu riječ kog toga moraju imati biskupi i svećenici iz misija. Oni najbolje poznaju teren. Poznaju i potrebe. Imaju i iskustvo.

Debata na saboru pokazala je i odviše očito, da sudbina i budućnost misija nije u stranim misionarima, nego u odgoju i podizanju domaćih. Sve, što je strano, dira u ponos i samosvijest mladih, probuđenih, misijskih naroda, a pogotovu u ponos onih starih, nosioca tisućljetnih nacionalnih i kulturnih tradicija. Strani su misionari samo ekspedijens „pro interim", pomoćne sile. Ali danas još uvijek prijeko potrebne pomoćne sile. Valja sve snage baciti na podgajanje domaćih misijskih zvanja. Ali valja im, generozno, staviti na raspolaganje i sve kapacitete staroga katolicizma. I osobne, i materijalne, i znanstvene, i organizacione, i propagandističke, i socijalne. S mrvicama se tu ne da ništa učiniti.

Za misije bi danas zapravo trebao jedan poseban crkveni sabor „ad hoc": samo za njih. Da misije na njemu budu glavna tema. Da na njemu progovori misijska svijest i savjest čitave Crkve. Sve ostalo da budu zasada samo „eventualia": samo pribiranje materijala za buduće diskusije i buduće odluke.

To se je shvaćanje, eto, spontano probilo i na koncilu. Makar, zasada, i indirektno, više u virtualnoj formi, bez specifične formulacije. Da ništa, sada valja poduzeti prve korake. Valja započeti na novi način. To je koncilska parola.

A mjerodavni nosilac toga novoga shvaćanja opet je Papa. Ne može drukčije ni biti: u katoličkoj Crkvi. Duhovska inspiracija i asistencija svezana je uz Petra, uz papinstvo, uz primat.

Ima nešto božanski simbolično u Papinoj gesti, da je osobno došao na početak saborskih rasprava o misijama. Pojavio se je

pred Crkvom, da je sjeti njezine najveće dužnosti: da je povede; da joj dade impulz i direktivu. Da joj pokaže rukom na Gospodina, koji i njemu i njoj dovikuje: „Žetva je velika...!" A njegov put u Bombay, — i ako apostolski skroman i posve u sjeni Kristovoj; ili baš zato, — bio je nešto kao ukrcavanje vojskovođe na lađu pred veliku ekspediciju. Kolumbo Crkve otišao je u novi svijet, u svijet budućnosti: u onaj misijski. Da se susretne sa njegovim najodličnijim predstavnicima. I najtipičnijim. Indijski je narod drugi po veličini među misijskim, ali i svjetskim, narodima. Za njim stoji pola milijarde duša. Za njim stoji jedna velika, spiritualistička i idealistička, kultura, puna strahopočitanja pred moralnim vrijednostima života, napajana kroz mnoge generacije idejama univerzalizma, tolerancije i mirotvorstva, koja već tisućljećima pruža ruke za Duhom i Istinom. Za Kristom: u našoj kršćanskoj interpretaciji. Ponovio se je opet sekularni prizor iz Troade. Pred novoga Pavla izišao je opet u viđenju: ovaj put ne Macedonac, Evropljanin, nego Indijac, Azijac, pripadnik najstarijeg i najvećeg kontinenta, da ga pozove k sebi: „Prijeđi (k nama), i pomozi nam!" (Dj Ap 16, 6—10.). Novi je Pavao opet čuo, u hramu, nalog Gospodinov: „Festina et exi velociter...! Vade, quoniam ego in nationes longe mittam te!" (Dj Ap 22, 18. 21.).

Moramo se, — svi mi, svećenici, — dobro zamisliti u grandioznu veličinu ovoga časa i u sekularnu zadaću, što nam je on imperativno nameće. Aktivirati moramo misije. Odmah! Bez krzmanja! I mi! Novaca nemamo. Zvanja imamo. Kanalizirajmo ih u misije!

„Ženo, velika je tvoja vjera..."
(Mat 15, 28.).

FEMINIZAM I KRŠĆANSTVO

G. 1965., III.

Bilo to pravo našim, — i katoličkim, — feministkinjama, ne bilo, Isus nije bio feminista. A bio je, — priznajemo i mi, — veliki poštivač i prijatelj žene. Tkogod pročita Evanđelje, vidjet će to odmah. Žene Isus, skoro uvijek, prijateljski susreće. Nikada nije s njima grub. Samo jednom napravio je od toga iznimku; ali i tada očito iz pedagoških motiva: njegova se je „tvrdoća" prema majci Kananejki brzo okrenula u ushićenu pohvalu njezine jake vjere i u komplimenat, verbalni i realni, njezinoj materinskoj ljubavi: „Ženo, velika je tvoja vjera; neka ti bude, kako hoćeš!" — „I ozdravi kći njezina od one ure" (Mat 15, 28.; Mark 7, 29. 30.). Cijeni njihove suze: i suze kajanja (Luk 7, 44—50.), i suze boli (Luk 7, 13.), i suze samilosti, ganuća i ljubavi (Luk 23, 27—31.; Mat 26, 10—13.; Mark 14, 6—9.; Iv 12, 7. 8.; 20, 11—16.). Uvijek rado prihvaća njihove usluge i njihovo gostoljublje (Mat 8, 15.; 27, 55. 56.; Mark 1, 31.; 15, 41.; Luk 8, 3.; 10, 38—42.). Voli ih, tješi i hvali (Mat 9, 22.; 28, 9. 10.; Mark 5. 34.; 16, 9.; Luk 8, 48.; Iv 11, 5.).

Samo, drugo je štovanje žene i njezina aktivizacija, a drugo je feminizam, kako je on formuliran u naše dane i od naših feminističkih prvoborkinja: kao ženska „emancipacija"; kao izlaženje žene u javni život, bez rezervi i ograničenja; kao njezino društveno-socijalno ujednačivanje, — ne izjednačivanje, — i uniformnost sa muškarcem. Takvom feminizmu nema ni traga u Evanđelju: Isus mu nikada, ni u kojoj formi, nije dao svoje podrške. Oko njega se žene ne miješaju sa muškarcima i ne bave se muškim poslovima. One su uvijek žene. Nastupaju ženski i rade u ženskom stilu i u ženskoj maniri. Zato su Isusu i bile drage; zato su i

bile korisne i potrebne njegovim evanđeoskim osnovama. Što su one radile, nitko drugi nije mogao uraditi. Gdje su se one afirmirale, muškarci su jadno zatajili. I onda, kad su bili apostoli. Nijesu imali njihova srca, ni njihove spremnosti na trpljenje i na žrtvu. Pod križem su, sve od reda, bile veće, jače, vjernije, od svojih muških sumišljenika i suboraca. Njihova je ljubav prema Kristu bila punija i dosljednija, a kojiput i dublja.

Znam unaprijed, kako će feministkinje reagirati na ovu argumentaciju iz Evanđelja. Zanijekat će joj konsekvenciju. Reći će: To je bilo onda. Danas bi Isus drukčije radio. U Evanđelju se on prilagođuje običajima i shvaćanjima svoga vremena, svoje okoline. U ono doba nije drukčije ni mogao. Bilo je to doba ženske obespravljenosti. Doba ženskoga poniženja. Ljudi Isusova vremena gledali su na ženu jednostrano. Potcjenjivali su njezine sposobnosti i talente. Društvena evolucija nalazila se je još u početnom stadiju. Društvo je bolovalo od djetinjih bolesti patrijarhalnosti i primitivizma. Isus je živio na orijentu.

A nije tako. Čine Isusu nepravdu. Isus nije robovao običajima; on se je nad njih izdizao. Isus je, bez pardona, lomio predrasude svojih savremenika, gdje je god to trebalo. On se nije bojao novosti i revolucionarnosti, kad je god ona bila utemeljena na istini. Ni u najdelikatnijim stvarima. Radikalno je obračunao sa židovskim vjersko-nacionalnim partikularizmom i okrenuo se prema univerzalizmu. Čitavu je židovsko-farizejsku religiozno-moralnu kazuistiku izvrnuo na glavu (Mat 23, 1—36.; Mark 12, 38—40.; Luk 11, 38—52.; 20, 45—47.). Prkosio je „otačkim običajima" na sve strane (Mat 12, 1—8.; 15, 1—20.; Mark 2, 23—28.; 7, 1—23.; Luk 6, 1—5.). Demonstrativno je, uvijek iznova, — unatoč svim farizejskim cenzurama, — iscjeljivao bolesnike subotom (Mat 12, 10—14.; Mark 1, 21—26.; 3, 1—6.; Luk 14, 1—6.; Iv 5, 8—11.). Bez pardona razderao je „raspusnu knjigu", (Mat 5, 31. 32.; Mark 10, 2—12.), koja je ženu u braku stavljala u inferioran položaj. Izazvao je čitav orijent, do duboko u Aziju i Afriku, svojim radikalnim zahvatom u bračni moral, a ženi na korist: „Od početka nije bilo tako... Što je Bog sastavio, čovjek neka ne rastavlja!" (Mat 19, 6. 8.; Mark 10, 9.; Luk 16, 18.). „Kad je tako čovjeku sa ženom, nije se vrijedno ni ženiti!" (Mat 19, 10.), reagirao je tadanji „common sense" na te njegove nove bračne ideje, i kroz usta njegovih najbližih. I kad se je radilo o grijesima i preljubu, posve je izjednačio muža i ženu (Mat 5, 32.; 19, 9.; Mark 10, 11. 12.). Nije se obazirao ni na čuđenje svojih učenika, ni na farizejsku sablazan, kad je razgovarao sa ženama i bio s njima ljubezan i fin (Iv 4, 27.; 12, 7. 8.; Mat 26, 10—13.; Mark 14, 6.—9.; Luk 7, 36—50.). Sve je razlike u veličini između muža i žene izbrisao iz zakona Kraljevstva Božjega. U njemu su njih oboje posve jednaki (Gal. 3, 28.).

Da je Krist u feminizmu gledao ideal, on bi to bio i rekao. On ne bi ni u toj točki ostao na pola puta. Bila bi besjeda na gori dulja za još jedan pasus. Još bi se jednom, — i sedmi put, — čulo u njoj iz njegovih usta: „Čuli ste, kako je kazano starima..., a ja vam kažem..." (Mat 5, 21. 22. 27. 28. 31. 32. 33. 34. 38. 39. 43. 44.).

Nije Krist bio ginajkofob, ženomrzac, — na nj se nijesu nikada mogli pozvati oni toliki uglati ženomrsci u kršćanstvu, koji nigdje, pa ni tu, nijesu bili u stanju da shvate duhovnu veličinu svoga Gospodina; — ali nije bio ni feminista. Nije bio feminista baš zato, što je bio božanstveno pametan i intuitivan. Previše je dobro, kao Bog, poznavao žensko srce i žensku psihu. Previše je dobro osjećao potrebe i zakone života. I ljepotu života. I previše je štovao i volio ženu. Pa nije htio da je izvrgne poniženjima i profanaciji. Nije htio da joj otme sreće. Nije htio da je učini muškaračom ni hermafroditom, od kojega će svatko okretati glavu i koji će svakome biti suvišan i smiješan. Nije htio da karikira ženskoga karaktera ni ženskoga životnog poziva. Nije htio da ženu stjerava u prisilan položaj ni u neprirodnu poziciju. Htio je da joj ostavi žensku narav i žensku veličinu. I da joj ostavi slobodan put do vrhunca stvaranja i ugleda.

Nije žena, ni Kristu ni kršćanstvu, manja od muškarca: ona je samo drukčija od muškarca. U nečemu je od njega slabija, ali u nečemu i jača. Ima drugu zadaću, drugu ulogu, drugu misiju, u svijetu i u životu. Bez majke i bez srca ne može biti svijet. Ne bi ni eksistirao; bio bi hladan i siromašan. Ona je, ako je prava žena, njegova savjest i njegov anđeo čuvar. U moralnom pogledu njezina je prirodna duhovna baština veća i ljepša. Po naravi je sklonija dobru. Unosi u svijet milosrđe i mir. Nosilac je žrtvovanja i altruizma. Ne da surovosti, da se, kao poplava, razlije svijetom.

Nije život nikada bez žene. Ni onaj društveni. Ni onaj javni. Ni onaj crkveni. Nije bio ni u Isusovo vrijeme. Nije ni u Pavlovo. Žene su odgajale muškarce i onda, kad su ih slušale. Majka go-

spodari sinovom i muževom dušom, i ako ne govori glasno ni iza katedre. Žena rješava socijalno pitanje, i kad ne sjedi u parlamentu ni u komorama. Ako na muškarca spada socijalna teorija, u praksi socijalnost najviše provode žene. I privatnu i javnu. One su bolničarke, i njegovateljice, i odgojiteljice, i liječnice. One su duša svake karitativne i dobrotvorne institucije. One uzimlju na sebe onaj najteži, najodgovorniji, najodiozniji rad. One previjaju, i peru, i hrane, i dvore. A u Crkvi žena, ako ne govori sa oltara, govori pred oltarom i pred crkvom: govorom primjera i dobrote. A govori i ustima. Triput više ljudi dovedu u crkvu žene svojim tihim apostolatom, nego muževi svojim knjigama i svojim zbirkama pjesama. Žene najviše brane Crkvu ondje, gdje se govori neposredno i intimno: u četiri oka. Na hiljadu mjesta: ne na jednom. Sveti je Pavao to dobro znao i uvijek lojalno isticao, i ako su ga modne feministkinje, — pokatkad i one katoličke, — proglašivale neprijateljem žena. Nije žena izvodio na oltar ni na propovjedaonicu (1 Kor 14, 34.; 1 Tim 2, 11. 12.), ali ih je učinio apostolicama sa terena (Filip 4, 3.).

Kršćanstvo je i ovdje prosvijetljeno i realno. Ono tim svojim stanovištem čuva ženu. Učiniti ženu jednakom muškarcu i izvući je na tribinu i na „ring", znači oduzeti joj njezinu nadmoć i izvesti je na utakmicu na tuđem terenu, na kojemu mora podleći.

Ne stidimo se, mi katolici, što ne sekundiramo feminizmu. Mi se tim ponosimo. Mi tim ne deklasiramo žene; mi je tim častimo i branimo. Uvest ćemo je uvijek i u javni život, i u literaturu, i na univerzu, gdje je god to dobro i za društvo i za nju. Pozvali smo je, eno, i na crkveni sabor. Vjerujemo u njezinu inteligenciju. Ali još više vjerujemo u njezino srce i dobrotu. Zato će ona nama, gdje god bude, biti žena. I, mi ćemo uvijek braniti njezino pravo na čast, na dom, i na materinstvo.

Naša je katolička nadmoć u tomu našemu „antifeminizmu". Život i iskustvo ne dementira nas, nego naše protivnike. Ekstremni feminizam doživljuje na svakom koraku „salto mortale". Na štetu i ženi i društvu. On je unesrećio ženu: nije ju usrećio. Oduzeo joj je i njezinu narav i njezinu veličinu. Sve one bezbrojne razočarane i nesretne žene, kojih su danas pune ulice, i kavane, i tvornice, i kancelarije, njegove su tužiteljice.

Moramo i mi svećenici uvijek biti toga svijesni. Ne smijemo se ni mi stidjeti svoga „antifeminizma". I mi se moramo njim ponositi. Baš jer smo prijatelji i štovatelji žene, kao i naš Gospodin, ne damo joj, kao ni on, na teren, na kome će izgubiti bitku.

I kad su se nedavno našle neke „profesorice teologije", — srećom daleko od nas, tamo na zapadu, — pa poslale, — i to, da parada bude potpuna, uz indorzaciju i favorabilan votum svojih muških kolega, — na II. vatikanski sabor peticiju, da se, u interesu jednakosti sviju u Crkvi, pripuste i žene k svećeništvu, mi to kao katolici i kao mislioci moramo samo duboko požaliti. I moramo se toga postidjeti. Totalan je to i teološko-eklesiološki i psihološko-socijalni promašaj. Lošije svjedodžbe svojoj teologiji nijesu mogle te ženske glave sebi izdati. Ni sebi ni onima, koji su ih postavili na takva mjesta. Da nije tragično, bilo bi komično. Svaku bi uslugu Crkva od njih prije očekivala nego tu.

Nijesu nikako razumjele misije, koju je Krist dao ženi svojom velikom evanđeoskom riječi: „Ženo, velika je tvoja vjera!"

„Žena, kad rađa, žalosti se, jer je došao čas njezin, ali kad rodi dijete, ne sjeća se više muke od radosti, što se je rodio čovjek na svijet!“ (Iv 16, 21.).

BRAČNO »PLANIRANJE«

G. 1965., IV.

Veliku i nedosljednost i hipokriziju počinja moderni svijet, kad s mnogo teatralnosti govori o ljudskoj veličini, — „Gordo je biti čovjek“, — i sa afektiranom se emfazom bori za „ljudska prava“ i za „život dostojan čovjeka“ svim onim stotinama milijuna, što žive po širokom svijetu, kad grmi protiv izrabljivanja i rasne diskriminacije, kad se, s ulogom svih sredstava, do zadnjega časa, po bolnicama, zalaže da produlji život i starcu, i bogalju, i neizlječivom bolesniku, kad proskribira eutanaziju i osuđuje sterilizaciju i ubijanje maloumnika, kad ukida, kao ovih dana u Engleskoj, smrtnu kaznu i za najokrutnije ubojice, i za svijesne izdajice i prodavače domovine, a u isto vrijeme na sve načine kuša da smanji i ograniči populaciju: prirodni prirast čovječanstva; dolazak novih ljudi na svijet. Kad se panično brani od plodnosti i od djeteta. Ne birajući sredstava. Svim mogućim metodama. I onim protunaravnima. I krvavim nasiljem. I masovnim licenciranjem pobačaja. I kad za te svoje metode vodi bučnu i strastvenu, pravu „krstašku“, propagandu.

Ako je čovjek velik, — ako je on najviše, što ima svijet, — valja mu se obradovati, kad smo ga ugledali. I valja ga staviti na prvo mjesto na skali prava i u kategorizaciji interesa. Ne smijemo ga onda relativizirati. Ne smijemo ga podređivati nijednom drugom dobru niže vrsti: nijednom materijalnom interesu. Ni socijalnom blagostanju! Sve drugo valja tada prilagoditi i podrediti ljudskom pravu na život i na eksistenciju. Ne smijemo uvoditi u praksu kainskog principa: „Mors tua — vita mea!“, „Tvoja smrt moj je život!“ Nitko nema prava da sebi osigurava sreću života i eksistencije otimljući je drugome. Pa ni pod titulom standarda! U sukobu interesa prije treba žrtvovati niže višemu: standard sreći eksistencije i života. I u tom smislu vrijedi aksiom: „Melius est esse quam non esse!“ Bolje je i skromno, i teško, živjeti, nego uopće ne živjeti! A ako se čovječanstvo u priznavanju i primjeni toga ljudskoga prava na život i na sreću susreće s poteškoćama, njima valja tražiti rješenje drugim sredstvima, a ne atentiranjem na život, na nove ljude, na brojnost i veličinu čovječanstva. Toliko se danas uzvisuje ljudski genij i njegova sposobnost da riješi sve probleme: neka riješi i ovaj! Ne žaleći truda; s ustrajnom upornošću; strpljivo, postepeno, obzirno. Štujući i stvoriteljske intencije u vidljivom svijetu i prirodi, i ljudsko dostojanstvo i duhovnost.

Nije znak ni humanosti ni istančana kulturnog i moralnog osjećaja, kad se k ovom problemu prilazi poslovno i „realistički“, — bez mnogo skrupula, — kao i k svakom drugom, demografskom, sanitarnom, ekonomskom, problemu. Ne radi se o ekonomici ni o poslovima; o ljudima se radi: o nosiocima duha i besmrtnosti. U pitanju je čovjek; u pitanju je život.

A kad se radi o nama kršćanima, nije u pitanju ni samo čovjek; u pitanju je i Bog. Valja se obazirati i na njegove stvoriteljske i spasiteljske namjere; valja uzeti u kalkul i nadnaravne momente. I momente vječnosti. I momente Providnosti. Mi vjerujemo u božanski plan sa svijetom. Mi vjerujemo i u čovječju sreću s onu stranu groba: i u sreću božanskog posinjenja i otkupljenja. Ne smijemo Boga olako osuditi, da se je prevario u računu, ni da je bezobziran. Ne smijemo mu lako ni propisivati, kako bi morao raditi. Ne smijemo ga lako ni ispravljati. On je gospodar života. On određuje i broj izabranih: ne mi. Mi se smijemo kretati samo u granicama, koje nam je on povukao: svojim božanskim planom i svojim božanskim zakonom. Kad mi nekome, — samovoljno, mimo prirodnih zakona, — uskraćujemo pravo na život, mi ga lišavamo i sreće vječnosti. A Boga lišavamo jednoga poklonika. I kraljevstvo Božje jednoga člana. I čovječanstvo jednog brata i druga, a možda, — šta mi znamo, — i genija.

Za nas je kršćane ljudski život ne samo prirodna božanska svetinja, nego i pozitivna. Mi smo, već na prvim stranicama Svetoga Pisma, čuli, da Bog hoće život u izobilju: „Rastite, i množite se, i ispunite zemlju!“ (Post. 1, 28.; 9, 1.). Odluku o

ljudskom životu Bog je izrijekom digao nama iz ruku, izuzeo je od ljudske kompetencije, i pridržao samo sebi: „Dominus mortificat et vivificat!" (1 Kralj 2, 6.). A naš Gospodin u Evanđelju nastupa, i formalno, kao prijatelj života i poroda. On smatra samo po sebi razumljivim, da se svakomu novomu ljudskom došljaku u svijet obveselimo. „Žena, kad rađa, žalosti se, jer je došao čas njezin", veli nam. „Ali kad rodi dijete, ne sjeća se više muke od radosti, što se je rodio čovjek na svijet!" (Iv 16, 21.).

Zato je Crkva uvijek samo sa svetim strahopočitanjem pristupala k svemu, što je u vezi sa ljudskim životom: braku prije svega; spolno-bračnom životu prije svega. Gledala je u njemu svetinju, po kojoj se spasavamo i služimo Bogu i životu (1 Tim 2, 15.; 5, 14.). Gledala je u njemu „veliku tajnu" u Kristu i u Crkvi (Ef 5, 32.). Okruživala ga je sa sviju strana odgovornošću. Produhovljivala ga je. Već u prvim svojim danima ona se je bila, frontalno i načelno, sudarila sa širokim moralom grčko-rimskog poganstva, koje je i onda, kao i ovo novo, naše, danas, masovno prakticiralo kontracepciju i pobačaje i na koncu bilo potpuno pokopalo i fizičku i moralnu vitalnost i otpornost rimsko-latinskog svijeta i njegove civilizacije.

Nije nikako u stilu te tisućljetne evanđeoske i kršćanske mudrosti, kada danas i poneki katolički i crkveni ljudi vrlo olako i neozbiljno uzimaju problem života i poroda. Kad plediraju za „korigiranje" i „reviziju" tradicionalnih crkvenih shvaćanja u toj točki. Kad hoće da nas pomire sa shvaćanjima populacije i braka, koja su kurentna današnjem liberalnom i „znanstvenom", — možda bi bolje bilo reći pseudo-znanstvenom, — a svakako lajcističkom i racionalističko-naturalističkom svijetu. Morali bismo, — sugeriraju nam, — napustiti tezu, da je prvotna i glavna svrha braka dijete i porod, pa dati jednako pravo i „ljubavi" kao paralelnoj i samostalnoj, — jednako primarnoj, — svrsi braka, koja ima pravo da se afirmira, i kad se ona druga, — po nama prva, — ne samo indirektno zaobilazi, nego i direktno onemogućuje. Kad od Crkve zahtijevaju, da se prikloni mišljenju „većine", pa da „prirodni zakon" i u ovoj točki, — a svakako onda i u drugima, — relativizira i podvrgne zakonu kulturno-socijalne evolucije, pa ljudskoj ocjeni prizna pravo, da ga prilagođuje prilikama, društvenom interesu, potrebama privrede, novim shvaćanjima „atomskoga doba". Ljudi bi sami, bračni bi parovi, imali da „po svojoj savjesti" odlučuju i o broju djece i o načinu upotrebe bračnoga

čina. I metodama, koje je dosada kršćanski moral, — neopravdano, kako oni misle, — smatrao protunaravnima (Post 38, 9. 10.) i zabranjenima („Casti connubii"): — metodama kemijskim i mehaničkim; direktnim i namjernim izazivanjem neplodnosti. Apstinencija je, — i ona periodična, koju je Crkva dosada dopuštala kao jedini dopušteni regulativ rađanja, — nešto „superherojično", pa se stoga ne može od ljudi zahtijevati uime moralnog zakona. Zabranjeno je samo čedomorstvo, pobačaj. Čovječanstvo je pozvano, da sâmo, „razumno", regulira svoju populaciju, koja je danas prevelika i prijeti mu „eksplozijom". Valja je svesti u granice, koje će ljudima i na zemlji omogućiti sretan i udoban život. „Planiranje" u braku danas nam je i kršćanska dužnost.

Nijesu to zdrave ideje. I nijesu kršćanske. I teološki su i filozofski neozbiljne. Ako je ijedna moralno-etička teza jasna kao dan, — za čovjeka, koji logično misli i zaključuje, — to je ona o djetetu kao primarnoj svrsi braka. Samo ona teleološki tumači i snagu spolno-ljubavnog nagona, i činjenicu, da taj nagon, prirodno perfektuiran, nužno i direktno dovodi do začeća i rađanja. A obvezu uzdržljivosti u braku proglašavati „superherojičnom" znači ne samo dovoditi u sumnju značenje milosti, nego i uopće ukloniti iz morala zakon čistoće i šestu zapovijed: ništa manje nije tada „superherojičan" ni celibat svećenika i redovnika, ni čistoća mladića i djevojaka pred brak, — kod mnogih i doživotna, — ni uzdržljivost udovaca i bračnih drugova, kojima je bračni partner odsutan ili bolestan, ni nerazrješivost nesretnog braka. Rješavati poteškoće, koje ljudima nameće moralni zakon, tim, da se uklanjaju njegovi principi i obveze, to je, sigurno, najkomotnija, ali i najfatalnija metoda na području moralne problematike. A standard ne može nikada doći pred moralne obveze: on je relativan, a one su apsolutne. Život je ljudski i u vremenu i u vječnosti tako velik, da samo Bog o njemu može suvereno odlučivati; nikada ljudi. A Bog je, — ne smijemo nikada na to zaboraviti, — Mudrost i Providnost. Jedini moralan i dopušten način, kojim čovjek u braku može zakonito ograničiti svoju plodnost, kad za to ima razuman i opravdan razlog, to je, da se ne služi prirodnim vrelom života: stalno ili periodički. Izmicanje jednoj žrtvi kompenzira se tako i kohonestira drugom žrtvom. Suverenitet se morala spasava: ideal braka ostaje moralno intaktan. Ljubav u kršćanstvu ili je disciplinovana i produhovljena, ili je porok i grijeh. Nikada je kršćanstvo ne može

apsolutizirati. Samo po svojoj životvornosti, samo kao vrelo života, brak je jedna od najvećih moralnih kategorija života.

Dirnuti u taj aksiom, to je siguran put u moralnu anarhiju, ali i u fizičko izumiranje. Ljudi će, ostavi li se to njima na volju, uvijek preferirati ugodnost dužnosti. Sve su drugo fraze.

Nama to ne treba nitko govoriti. Taj je moral već sveo obitelji u Hrvatskoj na tri i po osobe: na broj, koji ekvivalira skorom neminovnom narodnom izumiranju i samoubojstvu. Svest će brzo i druge, — i obitelji i narode, — čim se emancipiraju. Hiperpopulacija je, uz današnje moralne standarde, samo pitanje vremena. Brzo će se ona iskrenuti u depopulaciju. Već se je iskrenula: eno u Japanu. Od zemlje sa najvećim prirodnim porastom pučanstva na svijetu Japan je za 15 godina postao zemljom s najnižim svjetskim prirastom: manje je u njemu poroda nego smrtnih slučajeva; odnos je 89 prema 100. Već su opet morali iznova zabraniti „pilule": zbog „demoralizacije obitelji" i pretvaranja Japana u „starački dom", u „kuću smrti".

Nitko ne smije tražiti od Crkve, da ona, za volju čijoj bilo mudrosti, pod taj bogoborni i samoubilački proces stavi svoj potpis. A pogotovu da ljude još i pozitivno odvraća od idealističkih i altruističkih pogleda na narav i zadatke braka. Iznevjerila bi tim i Krista i nade čovječanstva, koje danas u katoličkoj Crkvi gleda još jedinu i zadnju tvrđu životnog idealizma i ćudoredne ozbiljnosti. Odrekla bi se svoje karizme neizmjenjivosti i nepogrješivosti na najvažnijem području života: onom filozofsko-etičkom!

»Hvalim ti, Oče, Gospodaru neba i zemlje, što si ovo sakrio od mudrih i razumnih, a objavio malenima!" (Mat 11, 25.; Luk 10, 21.)

»MALENI« U CRKVI

G. 1965., V.

Ne znam, jesmo li se ikada, i mi svećenici, dovoljno živo udubli u smisao one onako zanosno i svečano intonirane Isusove deklaracije o izrazito povlaštenom mjestu „malenih" u Kraljevstvu Božjem, što su nam je zabilježili u Evanđelju sv. Matej i sv. Luka: obojica doslovce istim riječima. Izrekao ju je Gospodin neposredno prije, nego što će čovječanstvu obećati svoje Otkupljenje i objaviti mu veliku, paradoksalnu, tajnu svoga Srca i najintimniji, ali i najautentičniji smisao svoje nove, evanđeoske, blagovijesti; prije nego što će nas, — sve ljude, — apostrofirati: „Dođite k meni svi — i učite se od mene, — i naći ćete pokoj dušama svojim!" (Mat 11, 28—30.). Njima ju je, malima, Isus u prvom redu i namijenio i predao u svojinu, u baštinu: tu svoju, evanđeosku, životnu mudrost. „Hvalim ti, Oče, Gospodaru neba i zemlje, što si ovo sakrio od mudrih i razumnih, a objavio malenima. Jest, Oče, to je bila tvoja volja, — quoniam sic fuit placitum ante te!" (Mat 11, 25—26.; Luk 10, 21.). A ne znam, ni jesmo li dovoljno svijesni, da smo tom Gospodinovom deklaracijom o malenima i mi svećenici, — učitelji zakona, — dobili normativnu lekciju i direktivu. A jesmo. Sveti Luka je neposredno veže uz Isusov pozdrav i opomenu sedamdeset i dvojici učenika, kad su se vratili sa svog prvog apostolskog poslanja (Luk 10, 17—24.). Bili su, učenici, u onaj čas puni svoje nove, staleške, samosvijesti i ponosa: učiteljskog i apostolskog. Hvale se Isusu: »Gospodine, i đavli nam se pokoravaju u tvoje ime!« (Luk 10, 17.). Samo, Isusu se, izgleda, nije mnogo svidjela ta njihova učiteljska sa-

mosvijest. On drukčije rezonira. »Ne radujte se tomu, što vam se duhovi pokoravaju, nego se radujte, što su vaša imena zapisana na nebesima!« (Luk 10, 20.). On i dalje ostaje uz »male«.

Malene, djecu, — duhovnu djecu, — Evanđelje očito favorizuje. »Pustite k meni malene! — Njihovo je kraljevstvo nebesko!« (Mat 19, 14.; Mark 10, 14.). Maleni su, eto, Kristu prvi; oni su mu najbliže; oni su mu najdraži. Do njihova svjedočanstva najviše drži, najspontanije ga i najpunije usvaja. »Zar nijeste nikada čitali: Iz usta djece i nejačadi, što sišu, pripravio si sebi hvalu?« (Mat 21, 16.). Velikoj djeci, — malih duša i malih pameti, — pastirima, najprije se i najljepše objavljuje (Luk 2, 8—20.). I, ako je tko, u židovskom narodu, primio njegovu poruku, bili su to opet mali. »Je li u njega povjerovao tko od starješina ili farizeja, nego ova prokleta svjetina, koja ne poznaje zakona!« (Iv 7, 48. 49.). A mali, mase, bili su i oni, koji su, u velikom svijetu »naroda«, prvi i najviše polazili za njim. »Ta gledajte, braćo, koji su od vas pozvani: da nema mnogo mudrih po tijelu, ni mnogo silnih, ni mnogo plemenitih!« (1. Kor 1, 26.).

Mali, eto, nalaze Boga lakše od velikih, pa gotovo. I bolje ga razumiju. On im se radije objavljuje. Voli unići u čovjeka kroz srce, nego kroz pamet, kroz dobrotu, nego kroz inteligenciju; intuicijom, nego umovanjem. To je religiozno-psihološki aksiom; to je fenomen u historiji kršćanstva.

Badava, možemo mi to teološki objašnjavati, kako hoćemo: činjenica stoji. Robovi, seljaci, ribari, žene, nevina djeca, prostodušni redovnici, rođeni su baštinici Evanđelja, najbolji su njegovi, praktični, ideolozi i interpreti, njegove najvjernije i najgorljivije pristaše i svjedoci. Malim je ljudima, koji i sami nemaju ništa od svijeta, najbliži siromašni i ponizni Krist. Oni najspremnije prihvaćaju njegovu nauku. I najdublje je doživljuju, ako su je jedamput primili. Najjači je u njima instinkt vjere. Najviše je štuju. Najbolje je čuvaju. Najodlučnije ju brane. Najosjetljiviji su za božanska nadahnuća i za specifičnosti kršćanske objave. I za pravdu, i za dobre običaje, i za kršćansko milosrđe, i za pokoru, i za ispovijed, i za celibat, i za djevičanstvo, i za štovanje svetaca, i za kult Gospin. Uče kršćanstvo više iz Evanđelja i sa lika Kristova, nego iz knjiga i dogmatičkih udžbenika.

Puk je stoput u povijesti Crkve branio ortodoksiju i crkvenost i protiv velikaša, i protiv teologa. I u doba arijanizma, i u doba nestorijanizma, i u doba ikonoklasta, i u doba reformacije, i u doba janzenizma, jozefinizma, racionalizma, modernizma. Uvijek. Na prijevaru i silom, iza duga i grčevita, stoljetnog, otpora, preveli su vjerničke mase na protestantizam, i u Engleskoj, i u Njemačkoj, i u nordijskim zemljama. Ali i protivno. Uz ono, na čemu bi prepoznao autentičnu signaturu Gospodinovu, vjerni bi puk odmah stao: pa i kad je to bilo novo; pa i kad je nailazio na opoziciju među velikima i školovanima. Objeručke je dočekivao nosioce prave reforme. Primio je odmah preporodne ideje sv. Franje; stao je odmah uz pobožnost k Srcu Isusovu, i protiv janzenističkih teologa; prihvatio je s oduševljenjem definiciju Bezgrješnog Začeća, i unatoč kritici škola; nije ni jedan dan opstruirao papinskom primatu, kao toliki učenjaci i stručnjaci, i osim Döllingera; odmah je razumio i prigrlio euharistijsku obnovu svetoga pape Pija.

Crkva im to i priznaje: svojim malima i vjernima. I obazire se na njih. »Consensus fidelium« vrijedio je njoj uvijek kao jedan od glavnih kriterija pravovjerja i predaje. Puk, — onaj, razumije se, koji praktticira i koji voli Boga, — ima u Božjim stvarima dobar nos.

Zapravo ni nije tako teško teološki protumačiti tu pojavu: taj, pomalo karizmatički, privilegij »malih«. Odnos čovjeka prema Bogu i Boga prema čovjeku ima svoju posebnu, izrazito božansku, nadljudsku, logiku. Bog neće da pred čovjekom ostaje u sjeni. On je nepovjerljiv prema svakoj veličini, koja nije on. I prema ljudskoj veličini. Veličini i pameti. Bog ne voli, da mu čovjek daje, a ni da ga dočekuje s pitanjima. A ljudi, kad su pametni, ne mogu biti bez toga. Traže i od Boga najprije sve moguće legitimacije i svjedodžbe. I sumnjičavo ih preturuju po rukama i provjeravaju. Nikada kraja njihovim ispitivanjima i sumnjama, njihovim rezervama, njihovoj skepsi i malovjernosti (Mat 6, 30.; 8, 26.; 14, 31.; 16, 8.). Na sve se strane konzultiraju s ljudima, prije nego što će dati Bogu za pravo. Sude mu, pomalo, i postavljaju ultimatume, kao Toma (Iv 20, 24. 25.). Ali Bog uvijek otklanja tu apoteozu ljudske pameti. On od ljudske pameti traži, da se najprije pred njim ponizi, prije nego što će postati sposobna da nađe i ugleda istinu. A pred pametarima se povlači. Prepušta ih njihovoj ljudskoj mudrosti i

veličini, kad im je do nje toliko stalo. Ponizi ih: »Uništit ću mudrost mudrih i odbacit ću razum razumnih!« (Iz 29, 14.; 1 Kor 1, 19—31.; 3, 19.; 8, 1.; 15, 28.; Rim 3, 19.; 8, 7.; 16, 25—27.; 2 Kor 10, 4—6.; Posl 21, 30.). Neće da im se potpuno objavi. Nijesu toga zavrijedili. Ne čeznu dovoljno za njim. Premalo ljube istinu. Odviše do sebe drže; odviše su samosvijesni. A Bog je sam put do sebe. Samo se po Isusu on može upoznati i naći. Krist je jedini »Put i Istina i Život« (Iv 14, 6.). »Nitko ne dolazi k Ocu do kroz mene!« (Iv 14, 6.), bio je njegov jedini odgovor Tomi na njegova navaljivanja na posljednoj večeri: »Ne znamo, kamo ideš!" (Iv 14, 5.), i na Filipovu preveliku intelektualnu radoznalost u božanskim stvarima: »Gospodine, pokaži nam Oca!" (Iv 14, 8.). „Filipe, koji vidi mene, vidi i Oca. Kako ti govoriš: pokaži nam Oca?« (Iv 14, 9.). Ljubav otvara oči za Boga bolje od studija i umovanja. Onima, koji ga ljube, Bog se jedino i objavljuje u punini. »A koji ljubi mene, ljubit će ga Otac moj, i ja ću ga ljubiti, i javit ću mu se!« (Iv 14, 21.). Čovjek, u kome je Duh Božji, duh svetosti i ljubavi, najlakše i najdirektnije ulazi u posjed istine (Iv 14, 23.; 16, 13.). On je »naučen od Boga« (Iv 6, 45.); učen u Bogu. Nije kršćanstvo intelektualistička religija, nego milosna i nadnaravna; čin vjere uvijek je i čin volje, jer je slobodan. A, eto, mali ljudi ga lako učine: njih ne priječi ponos, da se Bogu približe i da mu se odmah, bez zanovijetanja, poklone i obraduju, kad su ga ugledali.

A onda i srce je u pitanju. Nauka je Evanđelja, da čisto srce konaturalno Boga vidi i nalazi (Mat 5, 8.). A strast su i grijeh magla i dim, koji zamućuju oči duha i zasjenjuju duši sunce Istine. Ljudske strasti bježe od Boga, dok je čistoća srca najbolji provodnik i medij Božjega svijetla: »Tko čini istinu, ide k svjetlosti!« (Iv 3, 19—21.). A mali su ljudi obično čišće duše od velikih. I čišćih nakana. Imaju nešto od nevinosti djeteta; imaju nešto od čovjeka prije grijeha, koji je bio prirodno osjetljiv za sve božansko i Boga intuitivno nalazio.

U tom su smislu i sveci bili maleni. Svi: i oni školovani i učeni. Bili su ponizni i dobri. Zato i oni spadaju među povlaštene u Evanđelju. I oni su ljudi milosne intuicije i nadnaravnog instinkta. Ne varaju se lako u božanskim stvarima. Na njih je Isus, prije sviju drugih, mislio, kad je veličao mudrost malenih.

Stvar je to praktična. Danas, u doba babilonske konfuzije ideja i u katoličkom svijetu, praktičnija nego ikada. Moramo više ići u školu k povlaštenima u Evanđelju: k malenima; k vjernome puku; k svecima. I k svecima sa oltara, i k živim svecima među nama, gdje ih ima. Lakše ćemo se onda i sigurnije orijentirati na svaštarskom vašaru novosti, koje pred nama tako grlato izvikuju i reklamiraju: više oni nezvani, nego oni zvani. Bolje ćemo razaznavati Božja svijetla i Božje planove u metežu i tami, koja nas je pritisla. Pouzdanije ćemo razlikovati duhove (1 Iv 4, 1.).

Kad naši novotari postanu sveci, molitelji i pokornici, »mali« i »siromašni u duhu« (Mat 5, 3.), odmah ćemo ih se manje bojati: ne ćemo morati sumnjati o njihovim dobrim namjerama; — ni onda, kad su smioni i originalni. Prepoznat ćemo odmah u njima Duha Istine, koji se objavljuje malenima. A zagledat ćemo se često i u kompas »pučke vjere«. Ne ćemo olako dirati u tradicije i simpatije »malenih«. Za njih vojuje presumpcija »povlaštenih«; iz njih progovara doživljeno, ovjerovljeno, nadnaravno i milosno kršćanstvo. Ima pokadšto u pokojem pučkom religioznom uzusu više božanske istine i živoga kršćanstva nego u mnogim svescima, originalne i pretenciozne, teološke spekulacije. Istina, na koncu, nije moderna. Istina je vječna. I — ona oduvijek živi u Crkvi: u njezinim vjernicima i svecima.

Papa se je Pavao VI., očito, priklonio više ovim malenima, — vjeri puka i svecima, — nego onima »kritičnima« i »učenima«, kad je, u duhovskom zanosu Petrovske karizme, i mimo koncilskih »perita« i teologa, proglasio našu Dragu Gospu »Majkom Crkve«. I u mnogočemu će se još on, a s njim i za njim i koncil, — mi se pouzdano nadamo, — prikloniti vjeri »malenih«: tradicijama i duhu svetaca.

Nije to bio, i ne će to biti, paradokson. To je bila, i to će biti, punovrijedna i zakonita logika velike i božanske Kristove riječi: »Hvalim ti, Oče, Gospodaru neba i zemlje, što si ovo sakrio od mudrih i razumnih, a objavio malenima!«

»A kad je Isus išao kraj mora, vidje dva brata, — i reče im: Pođite za mnom ...« (Mat 4, 18. 19.).

SVEĆENIČKA BRAĆA — SVEĆENIČKE OBITELJI — SVEĆENIČKA SELA

G. 1965., VI.

Ima ih, i među nama, pa ne vole, da po dijecezama, među svećenicima, bude puno bratskih parova, ni puno ljudi s istim imenima i prezimenima. Da im se, u šematizmima, mora iza imena dodavati: »stariji« i »mlađi«, ili »Petrov« i »Pavlov«. Ne vole, ni da se u katoličkoj javnosti prečesto slušaju »dueti«, a pogotovu ne »terceti« i »kvarteti«, iz usta svećeničkih imenjaka. Ne vole, ni da po dijecezi bude puno »svećeničkih sela«. Da se negdje, na mladoj misi, na godu, na jubileju, odjednom nađe oko oltara po pet, po deset, pa i po dvadeset, svećenika iz jednoga mjesta. Boje se u Crkvi »klanova«, »dinastija«, »lokalnog patriotizma«. Strah ih je, da se od »imenjaka« i »rođa« brzo ne stvore i klike, koje će se međusobno ispomagati i gurati na položaje, kao jedna vrst nepotističkih aktiva. Da dijeceza ne postane nasljedna kneževina ili nešto kao obiteljski i rodbinski »feudum«, lensko dobro. Ne žele u novozavjetnoj Crkvi ni »aronita« ni »levita«, od loze i nasljeđa.

Umiju to i duhovito dokumentirati i ilustrirati. Zna se, vele, šta su takvi „aroniti" iz raznih rimskih plemićkih obitelji znali po koji put kroz historiju srednjega vijeka napraviti od papinstva i što je, uglavnom, stvorilo »crno plemstvo« u Italiji. A zna se, da ni ona zlobna Matavuljeva persiflaža na »svetu lozu«, u njegovu romanu: »Bakonja fra Brne«, nije baš bila bez svakoga temelja u činjenicama. U pokojem našem historijskom kraju ili mjestu sva je, više manje, mjesna trgovačka i „gazdinska" aristokracija vukla lozu od obitelji, koje su, nekada, imale u rodu puno »gospara« ili »ujaka« na »dobrim« župama. A nijesu ta »tradicionalna« zvanja uvijek bila, ni s druge strane, idealna zvanja. Povukao bi tkogod za sobom u svetište i brata, i rođaka, koji nije bio pozvan. Otišao bi tkogod u sjemenište i na nagovor, i na presiju, oca i matere: »Bit će dobro i tebi i nama!«. Bilo je, tih »tradicionalnih zvanja«, pa su se i tragično završavala. Za svećenika, a katkada i za Crkvu.

Sve to stoji. Ali i sve je to smo jedna strana medalje. Ima problem i drugu stranu. Ne smijemo od toga nepovjerenja prema nepotizmu i lokalizmu napraviti princip. Učinili bismo nepravdu mnogim najboljima. Zanijekali bismo vrijednost tradicije i postojanje elite u kršćanstvu. Začepili bismo, često najizdašnije i najpouzdanija, vrela zvanja. Ignorirali bismo psihologiju čovjeka i religije.

A na svaki način na Gospodina se i na Evanđelje ne bismo mogli pozvati. Ni kad je govor o svećeničkoj braći i rođacima; ni kad je govor o krajevima, koji su »rasadnici« i »rudnici" zvanja. U Isusovoj apostolskoj i učeničkoj okolini bilo je, razmjerno, vrlo mnogo i Isusovih rođaka, i bratskih parova. Petra i Andriju i sinove Zebedejeve, Ivana i Jakova, direktno je pozvao sam Gospodin, da pođu za njim, u poznatom prizoru sa Galilejskog jezera: »Pođite za mnom, i učinit ću vas ribarima ljudi!« (Mat 4, 19.; Mark 1, 17.). A izrijekom, pa možda i značajno, ističe Evanđelje, da su to, u oba slučaja, bila »dva brata« (Mat 4, 18. 21.; Mark 1, 16. 19.; Luk 5, 10.). A bio je, i osim njih, među apostolima barem još jedan, treći, bratski par: Jakov mlađi i Juda Tadej (Gal 1, 19.; Jud 1, 1.). Ta su dvojica bila Isusu i rođaci (Mat 13, 55.; 27, 56.; Mark 6, 3.; 15, 40.; 16, 1.; Luk 24, 10.). A zemljaci su mu, Galilejci, bili svi (Dj Ap 2, 7.), osim kasnijeg izdajice, Jude iz Kariota. A najmanje trojica bila su i iz istoga galilejskoga mjesta, iz Betsaide (Iv 1, 44.). Galileja je, eto, očito bila preferirani i privilegovani kraj u Isusovu izboru. I u prvoj Crkvi, na taj način. A nije Isus tako birao bez razloga i slučajno, od oka. Kasniji događaji dali su mu pravo. Galilejski je svijet bio puno prirodniji i duhovno zdraviji od onoga iz Judeje. Nosio je u sebi nešto generozno i borbeno; bio je širega srca; manje je robovao predrasudama, bolesnoj umišljenosti, sitničavom formalizmu.

Bog, uostalom, ne da sebi nikada oduzeti slobode, da među ljudima, pa i među obiteljima, bira po svojoj volji: »ut secundum electionem propositum Dei maneret; non ex operibus, sed ex vocante« (Rim 9, 11. 12. 14—23.). A s druge strane duše, i ljudske psihologije, imaju svoje afinitete: i naravne, i nadnaravne. Teško im je ući u kraj. Lakše ih je uočiti nego definirati i podvrgnuti ljudskoj kontroli. Treba računati s činjenicama. A jedna je od tih činjenica i nasljednost; i stvaranje habitusa, dobrih i zlih; i njihovo prenošenje i baštinjenje; i zakon asimilacije i asocijacije; i recipročnost utjecaja. Ne prenose se samo krv i »geni« s oca na sina, sa matere na kćer. Prenosi se i pravda i vjera (2 Tim 1, 5.). Prenose se i karakteri i temperamenti. Prenose se i mentaliteti i simpatije. Prenose se i tradicije i navike. Brat na brata spontano djeluje i povlači ga za sobom. Stvaraju se, s vremenom, i u socijalnim ambijentima, duhovne caze. I na lokalnoj bazi. Stvara se i klima u dušama.

Sve je to, i na vjersko-crkvenom području, uvjetovalo pojavu »udvostručenih« i »ponovljenih« slučajeva, — u fizičkom svijetu odavna je poznat zagonetni fenomen: »Duplizität der Fälle«, — pa među njima i lokalizaciju i okupljanje zvanja. I prvorazrednih zvanja. Čitava je crkvena historija puna braće-svetaca, braće-crkvenih otaca i učitelja, braće biskupa i kardinala, od reputacije, braće uglednih teologa i filozofa, braće-apostola, misionara, boraca. Na svim meridijanima; u svim nacijama. A dijeceze i redovi, muški i ženski, ne mogu naprosto ni registrirati braće i sestara u svojim katalozima: toliko ih je. I mnogo su puta to, sve od reda, najbolji svećenici, najbolji redovnici i redovnice. I najsretniji. Vidi ih se i na slikama; i po katoličkim časopisima. I po pet, i po deset, iz jedne kuće. A uvijek je bilo i krajeva, i zemalja, koje su se smatrale rudnicima i izvoznicima zvanja; njihovim neiscrpivim rezervama. Nije bila samo jedna Irska. Svaki je skoro kršćanski i katolički narod imao svoju Bretanju.

Zašto da naše vrijeme i naša zemlja budu iznimke?. Zašto da se mi iskopčavamo iz toga općega procesa i njegovih zakonitosti? Zahvaljujmo Bogu, ako i kod nas iz jedne obitelji izađe i više svećenika: ako brat brata vuče za sobom u svetište, sestra sestru u samostan! Pomagat će jedno drugo. Čuvat će jedno drugo. Budimo sretni, dok još i kod nas ima župa i se-

la, gdje se svećeništvo i danas visoko cijeni: gdje se u njemu gleda viši poziv, idealan i častan! Znak je to, da još među nama nijesu posve izumrle uzorne kršćanske, katoličke obitelji; da u našoj zemlji još ima caza, u kojima kršćanski puk nije zaražen ni zatrovan modernom nevjerom i materijalističkim mentalitetom: gdje se još na život gleda očima vjere i Evanđelja. Zar se ne moramo i ponositi i veseljeti, što će i ovog ljeta u jednom kutku naše kršne Hercegovine uporedo biti šest mladih misa?

Treba, sigurno, i danas, pomno paziti na osobne kvalitete aspiranata na duhovna zvanja. Treba, i danas, provoditi razumnu selekciju. Nema svatko pravoga poziva, ni ako se je rodio od uzorna katoličkog oca ili matere. Zvanje je milost i Božji izbor. Masovnost i broj ne smiju nam nikada u toj stvari postati glavni, a kamo li jedini, kriterij. A pogotovu valja spriječiti svaku presiju na mlade ljude, pa i onu naoko najdobronamjerniju. I roditeljsku. I bratsku. I, svaku materijalnu spekulaciju. Nju prije svega.

Samo, nama se čini, da danas nemamo mnogo razloga, da se toga odviše plašimo. Ne predstavlja više svećenički poziv nikakav materijalni ni karijerni Eldorado: ni u očima puka, ni u očima omladine. O subjektivno dobrim namjerama onih, koji se danas javljaju u sjemenište, — pogotovu kod nas, gdje svećeničko, pa i redovničko, i samostansko, školovanje počinje istom iza puberteta, — teško je i posumnjati. Dosta je pripaziti, — prije primitka u sjemenište, pa i u vrijeme studija, — na objektivne kvalifikacije kandidata: intelektualne i moralno-psihičke. A odgovornost za to ne leži toliko na omladini, koliko na Crkvi: na svećenstvu iz pastve i na sjemenišnim upravama i sjemenišnom odgojnom sistemu.

Praktično je problem u tome, a nije u strahu od nepotizma, lokalizma, i hiperprodukcije.

Nema hiperprodukcije. Ne će je nikada ni biti. Naprotiv: prijeti nam, već sutra, suša. Sistem jedinaca i jedinica ne favorizuje zvanja. Ne favorizuju ih ni »planirane obitelji«, pa ni one »katoličke«. Ne favorizuje ih ni visoki standard. Možda će nam brzo, te sve rjeđe, „svećeničke obitelji“ i „svete loze“ biti jedino vrelo zvanja i posljednja nada u preporod crkvenog života. Bilo bi kratkovidno, pa i tragično, susretati ih sa skepsom i tretirati ih s rigorizmom. Ako hoćemo da budemo pro-

svijetljeni i dalekovidni, čuvat ćemo ih i podržavati, sa svom ljubavlju, kao oko u glavi. A pojave nepotizma i lokalizma, ako se gdje pokažu, lako je onemogućiti, a još im je lakše, unaprijed, parirati.

Dar nam je s neba svaka obitelj i svako selo, koje nudi svoje sinove i kćeri Gospodinu u službu. Ako ih Gospodin zove, kao Petra i Andriju: „Pođite za mnom!“ (Mat 4, 19.), mi im se samo moramo obradovati. Ako Gospodinu nijesu smetala braća i zemljaci oko njega, ne smiju ni nama smetati. Mjesto toga molimo se mi samo, svaki dan i od svega srca, Gospodinu: »Mitte, quem missurus es!« (Izl 4, 13.).

»Vi ste prijatelji moji. — Nijeste vi izabrali mene, nego sam ja izabrao vas.« (Iv. 15, 14. 16.).

NIŽE SVEĆENSTVO

G. 1965., VII–VIII.

Reakcija nekih otaca na trećem zasjedanju II. vatikanskog sabora, u jesen g. 1964., koji su se odlučno usprotivili prvom nacrtu i previše kratke i šture saborske sheme o mjestu i ulozi t. zv. »nižeg svećenstva« u crkvenom životu i zatražili, da sabor o tom predmetu progovori puno opširnije i s više topline, izazvala je među svećenstvom čitava katoličkog svijeta iskreno oduševljenje i jednodušno priznanje i zahvalnost. Osobito se svećenstvu dopao ton i riječi, kojima su ti oci motivirali svoj istup. Isticali su, — neki i vrlo rječito, — presudnu i providencijalnu ulogu, koju pastoralno svećenstvo vrši u životu Crkve; honorirali su, s emfazom, njegove apostolske napore, pregnuća, žrtve, na terenu, na fronti, u neposrednoj duhovnoj službi dušama.

Gesta je to bila, i po našemu mišljenju, i lijepa i potrebna. Ti su biskupi pokazali tim i finoću svoga apostolskoga i velesvećeničkog srca i širinu i superiornost svojih pogleda na problematiku crkvenog života u cjelini. A spriječili su tim, iza kako se je s njihovom sugestijom složio, više manje, čitav sabor, i jednu stvarnu anomaliju: anomaliju, da svećenstvo kao stalež, — kao najmasovniji, pa, u izvjesnu smislu, i najosnovniji hijerarhijski razred u nutarnjem crkvenom ustrojstvu, — pane potpuno u sjenu Episkopata. A donekle i u sjenu lajikata, o kojemu se je na saboru toliko govorilo i u koji sabor, s pravom, polaže velike nade. A to niti bi bilo oportuno, niti bi bilo teološki i ekleziološki ispravno.

U pitanju nijesu sentimenti. Nije, na koncu, ni samo prestiž nižega klera. Ne radi se ni o čijoj osjetljivosti. Svaki pa-

metan i dobar svećenik zna, da je uistinu velik samo onaj, koji je pred Bogom velik (Luk 12, 21.), a da ta veličina ne ovisi ni o imenu, ni o staležu i o društvenom ili hijerarhijskom položaju, nego o kvalitetama srca i o djelotvornoj, požrtvovnoj, ljubavi k Bogu i k dušama. Mjerodavna nas, Božja, kvalifikacija i klasifikacija čeka istom na nebu (Mat 6, 4. 6.; 1 Kor 4, 5.). Gore će mnogi »posljednji biti prvi, a prvi posljednji« (Mat 20, 16.; 19, 30.; 7, 22. 23.; Mark. 10, 31.; Luk. 13, 30.). Pomaknut će božanski Domaćin, za svojim nebeskim stolom, mnogoga poniznoga uzvanika sa zadnjega mjesta na prvo, a mnogoga će i ukloniti sa začelja i dignuti ga sa stolice (Luk 14, 7—11.). Ništa ne ćemo izgubiti, ni ako čitav život ostanemo u sjeni, samo ako svome Gospodinu budemo vjerno i revno služili (Luk 12, 37.).

U pitanju nije ni rivalitet malih prema velikima. Žalosno bi bilo, kad bi bilo tako. Probleme te vrsti davno je kršćanstvo skinulo s dnevnoga reda. U katoličkoj Crkvi nema nitko od njezinih svećenika pretenzija, da skida biskupe s njihova višega položaja i da provodi hijerarhijsku nivelaciju u kleru. Davno su prošla vremena reformacije s njezinom pobunom protiv hijerarhije, ali i vremena galikanskog, febronijanskog i jozefinističkog očijukanja sa ujednačenjem svećenstva. Nitko ne će danas povlačiti iz prašine njihovih futilnih argumenata sa sofistički izvrnutim smislom Jeronimovu tekstu: »Idem est presbyter, qui et episcopus« (In Tit 1, 5.). Davno je prošao i tridentinski i I. vatikanski sabor. Definirana je nauka, da su samo biskupi nasljednici apostola i njihove učiteljske i upravne vlasti u Crkvi. Svećenički je red samo participacija na punini apostolata, kojemu su nosioci biskupi. Ograničen je i u svom opsegu i u slobodi svoga djelokruga. Ovisan je i podređen, i ako je i on božanskoga prava i Crkvi bitan, a po naravi svojoj sakramentalan: ustanovljen izravno od Krista. U tom pogledu eventualna saborska deklaracija o svećenstvu nema šta dodavati crkvenoj nauci o konstituciji Crkve. Nema šta na njoj puno ni tumačiti. Konstitucijom o Crkvi sa II. vatikanskog koncila stavljena je zauvijek pod tu materiju točka.

Ne radi se više uopće o teoretsko-teološkim problemima. Problem nižega svećenstva u Crkvi i na saboru u cijelosti je praktični problem Crkve. Problem organizacijski, pastoralni, religiozno-psihološki. Treba samo istaknuti praktično značenje nižega klera u Crkvi. Moraju svi faktori u Crkvi postati svijesni,

koliko baš o tome kleru ovisi stvarni razmah i procvat crkvenog života; koliki u njemu leže za Crkvu duhovni kapitali i snage; od kolike je važnosti, da se sve, što taj kler tangira, jasno uoči, a onda i uredi na način, kako bi on što uspješnije i što savršenije vršio svoje funkcije: sa što više sistema, što harmoničnije i skladnije, sa što više spontanosti i inicijative, sa zadovoljstvom i radošću duha u Bogu.

A s te strane to je, možemo mirno reći, centralni problem Crkve u naše dane. I prvi problem sabora, koji je sebe, odmah još od početka, proglasio pastoralno-organizacijskim: saborom pastoralnog posavremenjivanja i pastoralno-organizacijske reforme. O aktivnosti se Crkve radi, a prvi aktivni elemenat u Crkvi jest baš svećenstvo.

Konkretnosti i detalji s toga područja, — u ovoj fazi sabora može se to već prilično jasno predvidjeti, — rješavat će se tek kasnije i postepeno, u postkoncilskoj periodi: u prvom redu adaptacijom i revizijom crkvenog prava. Saborska će se deklaracija o svećenstvu, u koliko bude usvojena i donesena, kretati samo u generalnim linijama.

Ali tu treba da ona, po našemu mišljenju, jasno naglasi dvije stvari. Najprije presudnu funkciju, koju niži kler vrši u Crkvi, i njegov ne samo pasivni, nego i aktivni udio u uvijek življem i uvijek plodnijem razvitku pastirske službe Crkve. A, onda, njegov moralni auktoritet, kao punopravnog sunositelja milosti svetoga Reda i hijerarhijskog suradnika Episkopata.

Stvari su, u tom pogledu, čini nam se, evidentne. Ako je niži kler u vodstvu i u direktivnim i auktoritativnim funkcijama Crkve sekundaran, u njezinoj konkretnoj pastoralnoj aktivnosti on nikako nije sekundaran: u praktičnoj aplikaciji crkvene misije, u evangelizaciji i spasavanju duša, on je primaran.

Niži kler predstavlja ogromnu većinu, danas već polumilijunsku masu, apostolskih poslenika; on radi na terenu, u neposrednom dodiru s vjernicima i dušama; bez njega je praktično nemoguć duhovni kontakt Crkve s lajičkim svijetom: glavnim objektom i otkupljenja i crkvene djelatnosti. O kleru iz pastve najviše ovisi konkretni uspjeh Kraljevstva Božjega na zemlji. O njegovoj sposobnosti, duhu, revnosti i svetosti. Uzalud je sav rad biskupa, uzalud su sve njegove i najljepše ideje, ako se ne može osloniti na svoj kler: ako kler zataji; ako nije na visini. Odmah su mu podsječene ruke: njegov će glas ostati »glas onoga,

što više u pustinji«. Kler u pastvi, to je indispenzabilna, neophodna, »longa manus« crkvene hijerarhije: samo on može poslušati njezine direktive i provesti njezine osnove. Bez klera je biskup komandant i general bez časnika i bez vojske: učitelj pred praznom dvoranom.

Od svijesti i od duha toga, nižega, klera najviše žive i Crkva i duše. I od njegovih žrtava. I od njegova primjera. Po tom kleru i vjernici, i nevjernici i inovjerci prosuđuju Crkvu: cijene je ili omalovažavaju; respektiraju je ili ignoriraju. S njim se jedinim susreću: on im je jedini svaki dan pred očima. Auktoritet toga klera auktoritet je Crkve. A na tom kleru, — moramo biti lojalni, — leže i najveći tereti. »Mučenici« su, dakako, i biskupi: u naša vremena osobito. Na njima je glavna odgovornost i pred Bogom i pred historijom; njih mori više velikih, općih briga; oni donose najdelikatnije odluke; na njih se svi obraćaju, na njih svi navaljuju (2 Kor 11, 28.). Ali, to su ipak, prvotno, moralni tereti: oni fizički padaju najviše na leđa nižemu kleru. Male u svećenstvu pati samoća; oni se lome po bespućima i zarazuju bacilima po bolnicama i sirotinjskim brlozima; njih bude po noći; oni su glavna žrtva vjerničke surovosti, bezobzirnosti i primitivizma; oni se na propovjedaonici i u ispovjedaonici napregu do iznemoglosti; oni, mnogo puta, trpe i materijalnu oskudicu, a još češće ostaju i bez najelementarnijih udobnosti života. Na njima je, s te strane, sigurno, sva »tegoba i žega dana« (Mat 20, 12.). Mnogi od njih mogao bi, s pravom, i za sebe ponoviti onu Apostolovu jadikovku o mnogim »pogiblima«, o »trudu i muci«, o »mnogom nespavanju«, o »gladu i žeđi«, o »zimi i golotinji« (2 Kor 11, 26. 27.).

I pastoralna su iskustva toga, nižega, klera najbogatija i najneposrednija. On opaža i prati probleme na izvoru, u korijenu, na terenu. Njemu se oni najzornije i najuvjerljivije nameću. On eksperimentalno iskušava pastoralne metode i gleda njihov praktični efekat na živim primjerima. On se frontalno suočuje s njihovim prednostima, ali i s njihovim manjcima, s njihovim slabim stranama. On, prvi, nailazi na poteškoće i zaprehove u njihovoj primjeni. Grjehota bi ga bilo zaobilaziti, kad ke u njihovoj primjeni. Grjehota bi ga bilo zaobilaziti, kad se izrađuju planovi, donose definitivne odluke, sastavljaju bilance. Pastoralni realizam traži, da ga se čuje. A traži to, možda još više, kumulacija tolikih intelektualnih i milosnih talenata

i kapitala, koji se kriju u glavama i dušama mnogih od tih stotina tisuća službenika oltara i prvoboraca kršćanske obnove.

Eto, zašto, po našemu mišljenju, — i po mišljenju mnogih, — mora interes Crkve, i u ove saborske dane, biti upravljen prvotno, baš na taj, niži, kler: na njegov odgoj, na njegovo posvećenje, na njegovu apostolsku samosvijest, na njegov osjećaj pastoralne samoodgovornosti. Dobro je i brojno svećenstvo prvi problem Crkve: bude li on dobro riješen, ostalo će doći samo od sebe. Teško je stvoriti dobro i brojno svećenstvo. Ako smo ga jedamput stvorili, lako je onda od njega uzimati i kreirati biskupe: potreban je samo jedan dekret, — papinska bula o imenovanju, — i dva sata crkvenih obreda, biskupskog posvećenja.

Eto, zašto, po našem mišljenju, — i po mišljenju mnogih, — valja da i sabor Crkve tome, nižemu, kleru upravi riječ ohrabrenja i priznanja; da mu, u načelu, prizna pravo na votum i sugestije u crkvenom životu; da ga sjeti i njegovih visokih dužnosti, ali i njegove veličine i odabranja.

Apostoli su uvijek govorili kao »conseniores« svećeničkim seniorima i starješinama oko sebe (1 Petr 5, 1.; Dj Ap 20, 17.; Filip 1, 1.; 1 Tim 5, 17—22.; Hebr 13, 7. 24.; Jak 5, 14.). Gospodin je i njih slao, da propovijedaju (Luk 10, 1—24.), priznavao im auktoritet (Luk 10, 16. 21—24.), obećavao nagradu (Luk 10, 20.). Crkva i njih, kod svećeničkog ređenja, izrijekom nagovara, oslovljuje, kao Isusove »prijatelje«; kao one, koje je on izabrao i s kojima dijeli svoje tajne: »Vi ste prijatelji moji!« »Nijeste vi mene izabrali, nego sam ja izabrao vas i postavio sam vas, da idete, i da rod rodite, i da vaš rod ostane!« (Iv 15, 14—16.).

Svećenstvo je, tim, već odavna dobilo u ruke svoju: »magna charta«, od Krista i od Crkve. Valjalo bi je danas samo ponoviti: za novo vrijeme novim, auktoritativnim, dokumentom!

»I vi ste čisti, ali nijeste svi — —«
(Iv 13, 10.).

NE TREBA NAM TAKVE SVEĆENIČKE NI SJEMENIŠNE REFORME

G. 1965., IX.

Nitko od nas svećenika nije tako naivan, da ne računa i sa grješnicima u svetištu. Čitamo crkvenu povijest. Učili smo kanonsko pravo s njegovim kaznenim sankcijama za svećeničke grijehe. Imamo oči: pred nama se događaju sablazni i apostazije. Slušamo, šta sve pričaju zlonamjerni i na što se sve tuže dobronamjerni. Ispovijedamo: svećenike i vjernike. I vjernice.

Bili bismo licemjeri, kad bismo nijekali notorne činjenice i proglašavali sami sebe imunima od grijeha (Iv 8, 7.; Rim 3, 23.). Prvi bi nas Gospodin dementirao. On je na grješnika, — na teškog grješnika, na pravu đavolsku dušu, — pokazao prstom već u zboru onih dvanaest, što ih je on sam bio izabrao: „I vi ste čisti, ali nijeste svi . . . " (Iv 13, 10.). Čitavu godinu, najmanje, u njegovoj se je, najbližoj, okolini nalazio apostol-izdajica i nevjernik. Na predzadnjoj ga je pashi, — kad je u kafarnaumskoj sinagogi obećavao Euharistiju, svećenički sakramenat (Iv 6, 4.), — proglasio mrtvim Bogu: »Zar ja nijesam izabrao vas dvanaestoricu? A jedan je od vas đavao! A govorio je to za Judu Šimunova Iskariota, jer se ovaj spremao da ga izda, premda je bio jedan od dvanaestorice« (Iv 6, 71. 72.). A na zadnjoj pashi, — kad je ustanovljivao Euharistiju, — još uvijek izdajnik sjedi s njim, za stolom Posljednje večere (Mat 26, 21—25.; Mark 14, 18—21.; Luk 22, 21—23.; Iv 13, 10. 11. 18. 21—30.; 17, 12.): samo dva sata prije nego što će ga, u Maslinskom vrtu, prokazati svetogrdnim po-

ljupcem (Mat. 26, 47—50; Mark. 14, 43—45.; Luk 22, 47. 48.; Iv 18, 2. 3.): »Zdravo, Učitelju!« (Mat. 26, 49.; Mark 14, 45.).

Ima i među nama svećenicima grješnika i grijeha. Ima ih, nažalost, više nego što i mislimo, i nego što misle mnogi, koji nas vole i štuju: u Gospodinu i radi Gospodina. Ima ih: i ako ih nema ni izdaleka onoliko, koliko bi to htjeli protivnici celibata svojim tendencioznim i neobjektivnim hiperbolama i generalizacijama, a samo da opravdaju sebe i svoje teze, pa makar i na račun časti i idealizma ogromne većine svoje, bolje od njih, svećeničke subraće.

I fatalni su, uvijek, ti naši svećenički grijesi. I nesretni su, strašno nesretni, ti svećenički grješnici među nama. Nitko osim njih samih ni ne zna, kako su nesretni.

Previše smo, mi svećenici, blizu Bogu, da nas ne bi pogodilo prokletstvo, kad se o njega svijesno i tvrdokorno ogriješimo. Previše puno dobivamo Božje milosti, da se ona od nas ne bi povukla, kad je, uvijek iznova, odbijamo. Previše je božanskog blaga u našim rukama, da se naši grijesi ne bi, svaki dan, množili i rasli: rasli do strahovitih dimenzija. Previše smo povezani s drugima i sa sudbinom Kraljevstva Božjega, da bi se naša krivnja i naša odgovornost ikada mogla lokalizirati, ograničiti, samo na jednu, — na našu, — dušu. Previše smo intimno, — i zauvijek, — urezani u Krista, svetim redom, da bismo se ikada, otkazom, mogli osloboditi svojih obveza i izvući iz grješne prilike: da ne bismo, iz dana u dan, dublje padali. Naši su svećenički grijesi uvijek svetogrđa, sablazni, duhovne zaraze, strahovita pustošenja u carstvu duša: kolektivni, masovni, »tuđi« grijesi. Ili moramo, — brzo, odlučno, radikalno, — s njima prekinuti; ili će naš konac biti strašan. Kao Judin (Mat 26, 24.; Mark 14,21.; Luk 22, 22.). Jednako tragičan kao i njegov, i ako možda ne uvijek onako dramatičan: s vješalima, sa prosutom utrobom, sa sramotnim spomenikom »krvne njive« (Mat 27, 3 — 10.; Dj Ap 1, 16—24.). Može se i bez užeta, i bez »krvne njive«, biti »đavao« (Iv 6, 71.; 13, 27.; Luk 22, 3.) i »filius perditionis« (Iv 17, 12.). Može se utonuti u vječnu »noć« (Iv 13, 30.) i otići u »mjesto« beznađa (Dj Ap 1, 25.), i ako se za tebe izgovore mnoge mise; i ako ti tvoje kolege, iz staleške solidarnosti, održe nad lijesom govor, pun pohvala, i napišu o tebi laskav nekrolog u dijecezanskom glasilu.

Naši svećenički grijesi. Znamo im i genezu. Znamo i povod. Znamo, i gdje smo najslabiji, i gdje najviše padamo. Daleko najčešće oni su grijesi protiv naše, staleške, svećeničke čistoće; oni su povrede — celibata. A to je obveza, koje se, po zakonima i praksi katoličke Crkve na zapadu, ne možemo nikada osloboditi. Nikada ne možemo svojih grijeha legalizirati brakom. Ne možemo više nikada natrag, kad smo jedamput zakoračili putem djevičanskoga svećeništva. Celibat je naš svećenički »responsum mortis«; naš duhovni Rubikon: »Alea iacta est!«

Stoga se o njemu toliko i piše, a još više govori, debatira, polemizira. Nikada ne silazi sa dnevnoga reda. Vječno se oko njega bije boj. Kad je god Crkva u krizi, i on je u krizi. U doba najdublje dekadence crkvenog života na zapadu, prije Grgurevske reforme u 11. stoljeću; u doba reformacije, — odmah su mu u protestantizmu dignuli glavu; i od Tridentinskog koncila tražio je car Karlo V., da ga ukinu; — u doba jozefinističke sekularizacije i lajicizacije Crkve; u doba francuske revolucije; u doba modernizma i meteža iza I. svjetskog rata. I danas opet: u doba novoga modernizma i nove pometnje duhova.

A kad ga god hoće da sruše, obećavaju nam reforme. Hoće da spasavaju Crkvu od konkubinata, od sakrilegija, od sablazni, od licemjerja. Hoće da liječe svećeničke savjesti.

I danas nam tako govore. Ima previše slabosti i previše napada; nove, moderne, napasti neodoljive su za mladog čovjeka današnjih živaca: osobito za onoga, koji nije zaštićen samostanskim zidinama. Dakle: »Melius est — nubere quam uri!« 1 Kor 7, 9.). Sve je manje zvanja, a sve je više potreba; mladi se ljudi boje beženstva; ne osjećaju u sebi snage za nj: moramo sa svećeništva skinuti strašilo celibata; — odmah će nas biti više. A bit ćemo i savremeniji: bliži ljudima. Oživjet će pastva; napunit će se sjemeništa, — ne će ih, valjda, više ni trebati; — procvast će vjerski život; bit ćemo spremni za ekumenska osvajanja: ne će nas ništa više dijeliti od druge kršćanske braće u Kristu. Imat ćemo, kao i oni, celibatarsko redovništvo a episkopat, a oženjen sekularni kler: sa fakultativnim celibatom. Imat ćemo dva klera: za grad i za selo: za elitne vodstvene, dužnosti i za — župe po provinciji.

Ideje nijesu nove. Stare su do otrcanosti. Samo je, nada sve, žalosno, da nam ih danas iznose, da za njih pledirjaju, da

im sondiraju teren i svojataju pravo javnosti, već i u polulegalnoj formi: ne samo nepotpisanim pamfletima i letcima, što ih krišom ubacuju na stolove i u sobe saborskih otaca, nego i u reprezentativnim zbornicima, kao u bruxelleskom »Pro mundi vita«, i na javnim kongresima, na kojima govore i ljudi od imena u crkvenom životu, sa titulom korektnosti na čelu, pod pretekstom zelusa i dobronamjernosti.

Ne želimo zakopavati glavu u pijesak. Znamo, kao i oni, da su prilike teške. Osobito na zapadu, u zemljama »visokog standarda", „saturitatis panis" (Ezek 16, 49.). Poneke statistike otuda zaprepašćuju. Znamo, kao i oni, da je danas oko nas svijet, koji nema smisla za djevičanske ideale, i strahovito grub u svom moralnom cinizmu. Ne će nas okolina čuvati. Ako smo mi slabi, oni su i one oko nas još slabiji: pa i kad dolaze u crkvu.

Samo mi znamo, i da su njihovi »lijekovi« najgore sredstvo, koje bi imalo pomoći toj našoj slabosti. I da u njima nema nikakve logike: kršćanske, evanđeoske, nadnaravne.

Ne će nam ukinuće celibata donijeti novih zvanja: osim, eventualno, pokojega kruhoborca i polupismenjaka, koji nije nikamo drugamo prispio, osim na selo, da se sa seljacima nateže za bir i da ih guli samovlasnim taksama: da trguje s vjerom, dok je, pomalo, i on sam ne izgubi. »Facta docent!« Mi smo, u ovim krajevima, i odviše blizu praktičnim modelima toga sistema. U svećeničko se zvanje ide iz idealizma: ako ono ne predstavlja natprosječan ideal, ne predstavlja ni atrakciju za idealiste. Samo bismo tim našemu kleru ubili auktoritet, koji je dosada uživao i u očima vjernika i u očima javnosti. Vratili bismo ga u »jezgraštvo«, i intelektualno i moralno: u prilike iz 11. stoljeća. Posve bismo izgubili apostolsku i pastoralnu vitalnost. A Crkva bi bila manje sveta i manje puna Božjega Duha (1 Kor 7, 1. 7. 8. 25. 27. 32. 35. 40.).

Čovjek se samo mora začuditi kratkovidnosti tih novih »reformatora" i manjku svake i asketske, i psihološke, i historijske intuicije na njima. Je li ikada ijedan pravi reformator kršćanstva, ijedan njegov svetac, izlazio s takvim sugestijama? Neka nam ga citiraju! Je li ikada vjerni kršćanski puk očekivao ili tražio takve reforme? Slabo bi se, čini mi se, proveli »reformatori«, da ga konzultiraju. I misle li zbilja ti ljudi, da bi se mo-

ralna revolucija u kleru zaustavila na njihovim samostanskim vratima? Dogodilo bi se isto, što i u Luterovo vrijeme: brzo bi otišli »ad acta« i evanđeoski savjeti, a redovništvo bi bilo proglašeno protunaravnim sektarstvom u principu.

Treba biti pod hipnozom i nekršćanskih mislilaca i nekršćanskih sistema, da netko uopće može stavljati na tapet ovakove ideje. I treba biti bez osjećaja za duhovni svijet Evanđelja. I bez vjere u preporodnu snagu milosti. Ne stvaraju vanjske okolnosti kršćanskoga čovjeka; on njih stvara. Staropoganski moralni ambijent bio je svakako još puno gori od današnjega, pa je, baš u njemu, kršćanstvo stvorilo i kult djevičanstva, i zakon celibata, i kršćansku moralnu novinu, koja je preporodila svijet i napunila ga svećenicima, svecima i djevicama.

Nama svima treba, sigurno, danas preporoda i reforme. I u svećeničkim redovima. Treba nam i više, i boljih, zvanja. Ali put do toga nije obaranje kršćanskog i svećeničkog idealizma, nego njegovo podizanje. I u kleru, i u puku, i u omladini. Uvijek samo specifično kršćanskim sredstvima. Uvijek samo nadnaravnom logikom. Uvijek na bazi biranja, slobode i dragovoljnosti: »Qui potest capere, capiat« (Mat 19, 12.). Fatalna je iluzija, da ćemo ikada dokidanjem ili fakultativnošću celibata, — praktično je to ista stvar, — ojačati Crkvu i podići moralne i pastoralne kvalitete klera na viši stupanj. Baš kao što je fatalna iluzija, i da ćemo ikda doći do vrijedna svećeničkog podmlatka metodama »koedukacije«, za koje se toliko oduševljavaju »reformatori«: šaljući bogoslove u mješovita društva i na žurove i puštajući ih, da do pola noći, sami, lunjaju po ulicama, kinima i kazalištima; valjda u želji, da nam ih što bolje spreme za buduće idealne oženjene svećenike i »uzorne« svećeničke muževe i oce. Što »koedukacija«, »navika«, »otvrdnuće«, »iskustvo«, »sloboda«, vrijede u moralnom odgoju, pokazuje nam i odviše drastično totalni moralni kaos, što ga je svuda oko nas ostavila i među oženjenima i među neoženjenima. A Crkva je, i bez »koedukacije«, stoljećima, stvarala svećeničke svece i velikane, — pastoralne čudotvorce i genije, — koji su bili jači od svake napasti i sviju vanjskih zapreka: molitvom, asketskom samodisciplinom, udubljivanjem u nadnaravno. Neka nam i danas, tkogod hoće, upre, ako može, u uistinu pobožna i ozbiljna svećenika, starog ili mladog, koji je izgubio svoju krepost ili pastoralni elan

samo zbog ambijenta, »nepoznavanja života« i »naivnosti«! Svima, eventualnim, promjenama i novostima u sjemenišnom odgoju mora to ostati prva i glavna baza.

U ime svih tih naših, pobožnih i Gospodinu vjernih, svećeničkih kolega, prvotno baš onih od svjetovnoga klera i onih iz pastve, mi, ovim člankom, protestiramo protiv takve svećeničke i sjemenišne »reforme«. Mi, — a s nama i sav naš vjerni katolički puk, — i u toj stvari stojimo s Rimom i sa Svetom Stolicom, koja je, i u ove saborske dane, vrlo jasno rekla, što misli o celibatu. I kroz nju Krist. I kroz nju Petar! »Vade post me, satana; scandalum es mihi!« (Mat 16, 23.).

»Ni u Izraelu ne nađoh tolike vjere!« (Luk 7, 9.).

BEZIMENI SVECI

G. 1965., X.

Mnogo smo se puta, mi svećenici, napola u šali, a napola i ozbiljno, potužili na jednu »anomaliju« posebne vrsti u crkvenom životu. Pola su, ako izuzmemo mučenike, kanoniziranih svetaca u Crkvi ili biskupi, u starijoj periodi, ili redovnici i redovnice, u mlađoj. Nižih je svećenika, osobito iz svijeta i sa župa, malo. A svatko vidi, da to nije realan omjer. Ne odgovara stvarnom, objektivnom, stanju. Uvjetovana je ta činjenica, očito, ljudskim i slučajnim momentima. Plod je praktičnog privilegovanja nekih staleških skupina u Crkvi. Oni na višim položajima i sa širim djelokrugom, biskupi i prelati, udaraju svijetu jače u oči, kad su dobri i uzorni, od onih malih, po selima i župama. Na njih se koncentrira pažnja. O njima se više čuje, govori, priča. Njihova se djela registriraju, bilježe, komentiraju, hvale. Ušli su u kroniku historije: makar one regionalne. A za redovničke svece i svetice zainteresovani su opet njihovi redovi i družbe: oni se s njima identificiraju. Svaki svetac ili svetica u njihovu zboru podiže im svima auktoritet. Pa ne daju, da njihovi uzorni članovi, — a pogotovo utemeljitelji, — panu u zaborav. Sustavno propagiraju njihovu famu i njihov kult. Forsiraju njihovu beatifikaciju ili kanonizaciju. Organizuju, na vrijeme i bez zatezanja, sve predradnje; pribiru činjenice i materijale; financiraju publikacije i procese. Za njima stoji skupina, veća ili manja: njih nosi organizacija, kolektiv.

Sve su to notorne stvari. Nema kraja ni naroda, gdje i po župama, i na skromnim položajima, ne žive i ne umiru svećenici na glasu svetosti: i ako, sigurno, ne u tolikoj mjeri kao u samostanskom staležu savršenosti. I za života se i iza smrti

pričaju o njima legende, o pokojemu se od njih napiše i životopis, ali — na oltar ne dođu. Ne uđu ni u martirologij, ni u albume svetaca. Veliki svijet, pa ni onaj crkveni, ne dozna za njih nikada. Pokrije ih brzo prašina vremena. Baš ovih dana izišla je, u katoličkim novinama, jedna s te strane tipična bilješka. Nabrojeni su u njoj kandidati za beatifikaciju, koji se ove godine nalaze pred Svetom Kongregacijom obreda. Jedan je od njih svetovnjak, trojica su svećenici-redovnici, jedan je brat-redovnik, četiri su redovnice.

Tako je uvijek dosada bilo kroz crkvenu povijest: tako će, sva je prilika, biti i odsada. I to je jedan od, vječnih, ljudskih elemenata u Crkvi: jedna od neminovnih posljedica društvenih i psiholoških zakonitosti, koje o nama ne ovise i koje tvore široko područje relativnosti i subjektivnosti u zemaljskoj pravdi: i onoj svetoj. Savršeno će se to, kao i bezbroj drugih stvari, objektivizirati istom u vječnosti. Vidljivo, razumije se. Nevidljivo je to već i danas savršeno objektivizirano, — u očima Božjim. Bog vodi o svima nama, pa i o svecima između nas, svoje »osobne«, »povjerljive«, »bilješke«, »knjige«, »kataloge«, »evidencije«, sa biografskim podacima i sa »karakteristikama«, apsosolutno točnima i pouzdanima. U njih mora gledati, na njih mora apelirati, svatko, tko nije zadovoljan službenim zemaljskim ocjenama. Evanđelje je s te strane problem davno riješilo. »I Otac tvoj, koji vidi u tajnosti, platit će ti!« (Mat 6, 4. 6.). »Ja imam svjedočanstvo veće od Ivanova. Djela, koja mi je Otac dao da činim, — — svjedoče za mene!“ (Iv 5, 36.). Bog će i ovdje, ako ne korigirati i revidirati, a ono dopuniti sve ljudske ocjene i pravorijeke: i one u Crkvi.

Samo, kad smo već mi, svećenici i župnici iz svijeta i iz pastve, stali kod toga problema, zašto ne bismo pošli i malo dalje od svoje kuće? Ima u tom pogledu i gore zapostavljenih, i gore prikraćenih, od nas.

Lajici su to. Sveci iz puka. One, nebrojene, herojske duše, što i Boga, i bližnjega, i svako dobro, ljube čitavim srcem (5 Mojs 6, 5.; Mat 22, 36—40.; Mark 12, 28—31.; Luk 10, 25—28.), pa stoga i ispunjaju sve uvijete, da budu kanonizirani, a za njih ne zna pravo ni njihovo selo, a kamoli njihova biskupska kurija ili Sveta Kongregacija obreda. Sveci su, — katkada i veliki sveci, — a ljudima su, — i onima crkvenima, — potpuno nepoznati.

Mi smo svećenici, koji ih ispovijedamo, njihovi jedini, ljudski, svjedoci. Ali svjedoci vrlo nemarni i škrti u pohvalama.

Neki dan sam o tom razgovarao s jednim crkvenim čovjekom, koji je sav život prosjedio u ispovjedaonici, — i po samostanima, i u crkvi, — pa može, sigurno, više nego kompetentno govoriti o ovoj temi. Konstatirali smo, složno i spontano, da smo obojica, dosta puta kroz život, ispovjedili i ispovijedali prave svece i svetice. A skoro uvijek bezimene. Među malim svijetom iz grada i sa sela još, razmjerno, puno više nego po samostanima i među svećenstvom, gdje kao da, uglavnom, prevladava tip »korektnosti« i »srednje linije«. Čovjek se naprosto nađe pred misterijem milosti. Učitelj je u Izraelu (Iv 3, 10.), a u znanosti svetaca, »in scientia sanctorum«, mogao bi lijepo biti učenik onome ili onoj, koje ispovijeda. Samo pred tebe odnekle, — iz nekog apsolutnog inkognita, — ispane velika duša: svetac ili svetica; Simeon ili Ana (Luk 2, 25—38.). Ženica na primjer, seoka, služavka. Nema uopće materije za ispovijed. Nema nikakva, ni maloga, grijeha. Patnica je, — često i velika patnica, — a nikada se nije, ne samo pobunila, nego ni potužila, na svoju patnju, ni na Boga, koji joj ju je poslao. Najteže je udarce podnijela u životu, posve nevina, a nikada nije zbog toga promrmljala, ni zatražila za sebe »pravdu«. Savršeno razumije misterij Križa. Svaki je dan vrijeđaju, okrutno je progone, zlorabe njezinu strpljivost, — muž joj je pijanica i »razbojnik«, — a ona svima prašta, sve ljubi, za sve moli: i za svoje progonitelje. Nikada se nije ni ražljutila, a kamoli proklela. Nikada nikoga ne ogovara; nikada nikome ne sudi. A Boga u sebi i oko sebe naprosto gleda i pipa: kontemplativno; pravom nadnaravnom intuicijom. I razumije ga. I njegovo srce, i njegove osnove. Shvaća dobro vrijednost pokore i dragovoljnog trpljenja. Moli se i žrtvuje svaki dan: da Boga umilostivi i razveseli. Bolje poznaje nakane Božje i nakane Svete Crkve od svakoga profesora teologije. Moli i za Crkvu, i za Papu, i za svećenike, i za grješnike, i za omladinu, i za duše u čistilištu, i za milosrđe svijetu. Uživa duboki nutarnji mir i radost u Bogu.

Tko ju je tome naučio? Od ljudi nitko. Nije uopće išla u školu. Sustavna duhovnog vodstva nije nikada ni imala. Ispovijedali su je mehanički i šablonski. Ali, u crkvu je išla. I u njoj joj je sam Bog govorio: onako, kako samo on zna. I preko najobičnijih riječi iz propovijedi i molitava. I bez ikakvih riječi. Iz svoje, šutljive, vječne svudašnjosti.

Tkogod je od nas svećenika dulje djelovao kao praktičan ispovjednik, a ima makar malo duha, namjerio se je, — u masi brbljavih i radoznalih »bogomoljki« i »revnih pričesnica«, što kod kuće marljivo kunu i svakoga živa nemilice sude i ogovaraju, — i na takve Božje duše; i na takve, prave, svece. A još više svetice: žene kao da Bog, u nadnaravnom životu, preferira muškarcima; valjda, jer su poniznije i »manje« u ljudskim očima (Mat. 5, 3.; 11, 25.; Luk 10, 21.; Iv 9, 39.; 1 Kor 1, 17—31.). Pomalo ih se čovjek i prepane: postidi se u njima blizine Božje. I zadivi im se. Izađe mu, samo od sebe, na usta ono Isusovo: »Ni u Izraelu ne nađoh tolike vjere!« (Luk 7, 9.; Mat 8, 10.).

Eto, sve su to, zapravo, sveci i svetice u najstrožem smislu te riječi. Sveci i svetice za kanonizaciju: i ako o njima nitko ne će ni retka napisati u knjigu: »Svetost Crkve u 20. stoljeću«, a kamoli ih kanonizirati. U pokoju, možda, u njezinu mjestu još i gledaju kao u sveticu, ali samo, dok živi njezina generacija: odmah u slijedećoj past će i ona u punu historijsku bezimenost. No zato će sve njih kanonizirati dragi Bog: na dan velikoga suda; u nebu.

Pred nama je mistika, — kojiput i karizmatička mistika, — isred života; isred lajikata: mistika više, ekstatične, molitve. Bog se javlja u masi i iz mase vjernika. Ispunjaju se proroštva: »Est scriptum in Prophetis: Et erunt omnes docibiles Dei!« (Iv 6, 45.). »Hoc est, quod dictum est per prophetam Joel: — Et quidem super servos meos, et super ancillas meas in diebus illis effundam de Spiritu meo, et prophetabunt —« (Joel 2, 28—32.; Dj Ap 2, 16—21.).

U toj je mistici odgonetka svetosti Crkve. A u njoj je odgonetka i naših pastoralnih uspjeha: kako smo naivni, kad ih sebi pripisujemo! U njoj je i odgonetka Božjega milosrđa sa svijetom. Radi tih svojih izabranih duša Bog štedi i otpadničko čovječanstvo naših dana: i od potopa i od atomske smrti (Post 18, 20—32.). U njoj je, možda, i prva nada Crkve i svijeta u ova, pomalo apokaliptička, vremena, što nas sa svih strana plaše nemirom, strahom i sumnjama.

I za nas svećenike kriju se u ovoj činjenici dvije dragocjene pouke. Moramo biti puno ponizniji, nego što smo. Pre-

više učiteljujemo i advokatimo u pastoralnim i ispovjednim kontaktima sa svjetovnjacima. A premalo od njih učimo i premalo ih nasljedujemo. Uzajamnost i reciprocitet najdublji je životni zakon mističnog Kristova tijela (1 Kor 12, 4—31.). I, moramo biti sveti, da budemo dostojni voditi svece. I surađivati sa svecima. I na svece se oslanjati. U molitvenom, nadnaravnom, milosnom, smislu prije svega!

I to je, čini se, jedan od zahtjeva, koji na nas svećenike stavlja današnja rehabilitacija lajikata u katoličkoj Crkvi. I, rehabilitacija žene!

»Iziđi na ulice i među ograde, pa natjeraj, neka uđu, da mi se napuni kuća!« (Luk 14, 23.).

ONI IZ CRKAVA I ONI S ULICA

G. 1965., XI.

Oduvijek je u katoličkoj dogmatici i moralu jedan od najtežih problema problem spasiteljske volje Božje: »voluntatis Dei salvificae«. Kako tu volju treba tumačiti? Kako se ona konkretno očituje, manifestira? U kolikoj se mjeri, faktično, realizira?

Glavna je poteškoća problema u tome, što se u njemu, — barem na prvi pogled, — sudaraju dvije od temeljnih istina kršćanstva: ona o Božjoj dobroti i ona o Božjem dostojanstvu, svetosti, pravdi.

Krist je došao, da sve ljude spasi; on je, svojom otkupiteljskom žrtvom sa Križa, izobila zadovoljio Bogu za sve ljudske grijehe i sve ljude otkupio; on im je svima otvorio raj. Ambicije su njegove spasiteljske ljubavi najveće, što mogu biti. I u objavi su one i vrlo emfatično naglašene, i vrlo široko formulirane. »Nije Bog Sina svojega poslao na svijet, da sudi svijetu, nego da se svijet po njemu spasi!« (Iv 3, 17.). »Bog hoće, da se svi ljudi spase i da dođu do spoznanja istine!“ (1 Tim 2, 3. 4.). Za sve se njih moramo moliti i ispred sviju njih zahvaljivati Bogu (1 Tim 2, 1. 2.). »Tkogod zazove ime Gospodnje, spasit će se!« (Dj Ap 2, 21.; Rim 10, 13.). »Sve je Bog zatvorio u nepokornost, da se svima smiluje!« (Rim 11, 32.). »Gdje se je umnožio grijeh, još je više obilovala milost!« (Rim 5, 20.). Sam je Gospodin izrijekom rekao u Evanđelju: »Nijesam došao, da pozovem na pokoru pravednike nego grješnike!« (Mat 9, 13.; Mark 2, 17.; Luk 5, 32.; 1 Tim 1, 15.).

S druge strane Isus nije nimalo liberalan, kad, u Evanđelju, postavlja ljudima praktične uvjete za vječno spasenje, za

ulazak u Kraljevstvo nebesko. On od njih traži puno: ne samo vjeru, nego i život po vjeri (Mat 7, 21—23.); on insistira i na zadnjoj črknji iz zakona (Mat 5, 17—19.); urgira savršenost (Mat 5, 48.), čistoću (Mat 5, 27—32.), praštanje (Mat. 5, 43—47.), ljubav k Bogu do kraja (Mat 22, 37—40.; Mark 12, 29—31.; Luk 10, 25—28.), vjernost sebi i svjedočenje za njega i pod cijenu križa, i pod cijenu života (Mat 10, 32—39., 16, 24—26.; Mark 8, 34—38.; Luk 12, 8. 9.; 14, 26. 27.; Iv 12, 25.): sve stvari, protiv kojih ljudi najviše griješe. I kao da upravo pretpostavlja, da to većinu ljudi diskvalificira i da će je zauvijek isključiti od spasenja. »Mnogo je zvanih, ali malo izabranih!« (Mat 20, 16.; 22, 14.). Bezbroj je onih, koji idu širokim putem, koji vodi u propast: uski i tijesni put spasenja malo tko nalazi (Mat 7, 13. 14.; Luk 13, 23. 24.).

Kršćanske je mislioce, — a pogotovu pastoralce, — to uvijek pomalo zbunjivalo i desorijentiralo. I katoličke, a još više one nekatoličke. Zauzimali su često najoprečnije stavove. Od skrajnjeg pesimizma i rigorizma jednog Tertulijana i Kalvina, pa do ekstremnog laksizma, koji, — najviše baš u ova naša, moderna, vremena, — naprosto briše pakao i sve od reda trpa u raj.

A razumije se, da je ovo zadnje moguće samo, ako oni Kristovi strogi moralni zahtjevi budu najprije praktično anulirani. Današnji ih svijet, — onakvih, kako su formulirani u Evanđelju, — nije, svi to vidimo, spreman prihvatiti. Ili ih, barem, faktično, ne prihvaća i ne slijedi. Bude li prema njima suđen, s njegovim je vječnim spasenjem gotovo. Ogromna bi većina ljudi bila zauvijek izgubljena. A to ne smije biti. To bi Boga i kršćanstvo učinilo krutim, okrutnim, krvničkim.

Odatle, i u katoličkim redovima, tendencije, da se Evanđelje »humanizira«. Sve u njemu treba tumačiti što blaže. Valja težište morala premjestiti sa objektivnog terena zapovijedi i zakona na onaj subjektivni: »dobre volje«, »osobne savjesti«, »realnih mogućnosti«. Ljudi su dobri, jer misle, da su dobri; jer nijesu još gori; jer su jadni i slabi. Olakšati im valja zakone: približiti valja načelne norme njihovim konkretnim shvaćanjima, željama i mogućnostima. Pa ćemo im, odmah, svima otvoriti raj. Bog će ih sve spasiti. Problem će odmah biti riješen, idealno i radikalno.

Samo, i odviše je jasno, da su takve ideje sa stanovišta ortodoksije potpuno nemoguće. Praktično one uključuju i pretpostavljaju likvidaciju i Evanđelja i historijskog kršćanstva. »Moral situacije«, subjektivni moral, nije ni kršćanski ni evanđeoski. Krist nije nikoga ovlastio, da ga dementira, ni da korigira i revidira njegove evanđeoske teze.

Poteškoća i problem moraju se drukčije rješavati. Ne smijemo kršćanski moral ni božanski zakon žrtvovati sentimentalnom čovjekoljublju i ljudskoj samovolji: ne smijemo ih relativizirati. A opet moramo vjerovati u snagu i efektivnost otkupljenja. Kristova žrtva, božanski veledušna i uzvišena, nije mogla biti uzaludna (Hebr 10, 1—18.). Božje osnove spasenja nitko ne može pokvariti: ni ljudska zloća, ni đavolska zavist. Božje nebo, veliki dar božanske dobrote ljudima, ne može ostati prazno: neposredno se protiv toga buni naš kršćanski osjećaj. A ostalo bi prazno, kad bi u njega unišla samo šaka onih, što »prakticiraju«.

Bilo bi, dakako, naivno izlaziti u ovoj stvari sa gotovim receptima, a pogotovu sa pozitivnim tezama. Uvijek će proces ljudskog spasavanja i ljudskog odabranja ostati velika tajna. U toj tajni i leži dobar dio božanske pedagogije, koja, u svojoj višoj mudrosti, neće da čovjeku dadne u ruke bianco-mjenice na nebo: zna, da bi je u svojoj lakoumnosti zlorabio. Bolje mu je, da sa strahom i trepetom radi na svome spasenju (Filip 2, 12.): da bude trijezan i da bdije (1 Petr 5, 8. 9.). Zato je Krist, onako značajno, i izbjegao da odgovori na radoznali upit: „Gospodine, je li ih malo, koji se spasavaju?“ (Luk 13, 23.) i mjesto toga održao nam samo ozbiljnu propovijed o pokori i o užasnoj sudbini onih, koji će izgubiti nebo i dušu (Luk 13, 24—28.).

Ali jedno opće rješenje problema kao da nam ipak sugerira i sâm Isus u Evanđelju. U onoj svojoj priči o uzvanicima na kraljevsku svadbenu večeru (Mat 22, 1—14.; Luk 14, 16—24.). Ne govori on u toj priči samo o pozivu ljudi i naroda u Crkvu. Mnogo toga se u njoj može, u punom smislu, primijeniti samo na nebo. Nebo je gozba i radost: kršćanski je život na zemlji prije borba i križ.

A dvije se vrsti uzvanika jasno razlikuju u priči. Oni prvi, privilegovani, odabrani, maženi (Mat 22, 3—8.; Luk 14, 17—21.), i oni drugi, iz mase: siromašni, neuki, bijedni (Mat 22, 9. 10.;

Luk 14, 21—23.). Sasvim je različan postupak s jednima i s drugima. Posve se drugi zahtjevi postavljaju na te dvije skupine. Potpuno se različni kriteriji na njih primjenjuju. Onima se prvima ukazuje više pažnje: za njih su rezervirana počasna mjesta; oni pripadaju krugu kućnih prijatelja, izabranih gostiju. Ali se zato od njih više i traži. Njima se puno strože sudi (Luk 12, 47.). Nepažnja i nemar završavaju na njima tragično (Mat 22, 7. 8.; Luk 14, 24.). Oni drugi su s te strane u boljoj kondiciji. Od njih se manje traži. Njima se gleda kroz prste. Kod njih se preko mnogo čega prelazi. Na njih se primjenjuje, više manje, isključivo princip milosrđa i dobrote (Luk 12, 48.). Njih se na gozbu skoro ugoni (Mat 22, 9. 10.; Luk 14, 21. 23.). Mora se izvršiti ambiciozni kraljevski plan. Mora se napuniti kuća (Luk 14, 23.), svadbena dvorana. Ali, dakako, na prva mjesta ne će ipak ti ljudi sjesti. Dosta im je, ako se nađu i negdje u kutu dvorane; i na kraj svadbenog stola.

Možda je baš u tome rješenje problema. Ima i kršćana dvije vrsti. Ima ih, kojima se je Bog jasno objavio. Mnogo im je rekao o sebi. Velike im je milosti dao. Oni su pozvani, da budu prvi u nebu. Ali zato moraju biti i lojalni prema Bogu. Moraju biti čitavi kršćani. Kršćani cjelovitog Evanđelja i moralne savršenosti. Okrenu li leđa Bogu, — svejedno, da li radi zaseoka, ili volova, ili žene (Mat 22, 5.; Luk 14, 18—20.), — teško njima! Ne će okusiti večere Božje (Luk 14, 24.). Stići će ih teška kazna, konačno odbačenje, pakao (Mat 22, 7.). A ne smeta ništa, što ih je relativno malo: tih izabranih. Takav je plan Providnosti. To je logika uskoga puta (Mat 7, 13. 14.; Luk 13, 23. 24.). »Mnogo je zvanih, ali malo je izabranih!« (Mat 22, 14.). A ima kršćana, — a pogotovu ima ljudi, — koji su se našli na ulici i između ograda u zemaljskom carstvu Božjem. Njihove su šanse sa duhovne strane više nego skromne. U buci i vrevi života jedva Boga i čuju. I malo o njemu znadu: i o njemu i o njegovoj ljubavi. Struja ih je povukla na dno života. »Nemaju čovjeka« (Iv 5, 7.). Svakakvi su. Daleko su od praktičnog kršćanstva. Sjede za cariničkim stolovima. Svašta govore i svašta rade. Ali, — i oni su otkupljeni: »pretio magno“ (1 Kor 6, 20.; 7, 23; 1 Petr 1, 18. 19.). I po njima je pala krv Božjega Sina. I oni imaju neumrlu dušu. Nijesu toliko zli u srcu, koliko su to ustima i očima. Nesretni su više nego zločesti. Zato je Bog s njima strpljiv i milosrdan.

Bljesne i u njima kojiput svijetlo božanske milosti. Naglo, kao munja. Ugledaju u njemu Boga i prepanu ga se. Požele ga. Uzdahnu za njim. Cijene dobro, makar ga i ne činili. Stide se u potaji svojih grijeha. Zavire kojiput i u crkvu. Prekrste se koji put. Možda kojiput poljube i Propelo: makar na Veliki Petak. Računaju, eto, na Božje milosrđe. Nijesu bezbožnici. Nijesu otpadnici, iako su možda psovači od navade. Nijesu bogohulnici. Ne će ti doći na prva rajska prijestolja. Ali mnogo će ih, većina će ih, doći u nebo. Smijemo se, skupa s njima, tome nadati. Ugurat će ih Bog u njega. Misterioznim i nedokučivim putevima svoje milosti. Svetim nasiljem svoje božanske dobrote. Susrest će im se negdje s njim pogledi. Pružit će za njim ruke. U času nevolje. Na čas smrti. A to je već kajanje i ljubav, što spasava. To je već padanje u ruke Božje i u Božji zagrljaj (Luk 15, 20. 21.). Njima će se nebo napuniti. Po njima će, otkupiteljski, triumfirati Krist. U njima će čovječanstvo, u većini, biti pomilovano. »Izađi na ulice i među ograde, pa natjeraj, neka uđu, da mi se napuni kuća!« (Luk 14, 23.).

Jest Kristovo kršćanstvo i kršćanstvo Crkve religija elite i vjera velikih zahtjeva. No baš je zato i religija velikog i širokog spasenja. Može ono biti manjina. Ali kao Božja manjina pretvorit će se ono jednom u većinu: po grandioznom, spasiteljskom, planu Božjem. Misija joj je to: Crkvi u svijetu. Iz nje i kroz nju, — svetu i punu Boga, — Bog mnoge spasava. To i jest jedini, pravi i puni, smisao velikog eklezioloikog aksioma: »Extra Ecclesiam nulla salus!«

Ne treba da budemo laksni, ako hoćemo da budemo humani. Može Crkva biti, — i jest, — optimistična u pitanju vječnoga spasenja čovječanstva, a da zato ipak ne pada u religiozni defetizam i ne spušta ni za centimetar svojih moralnih standarda na niže. Može ona biti, — i jest, — čovjekoljubiva, a da zato ipak ne otpiše nijedne Gospodinove riječi iz Evanđelja!

»Šta ja ovo čujem za tebe? — Ne možeš više biti upravitelj!" (Luk 16, 2.)

»SVETI NOVAC« U NAŠIM RUKAMA

G. 1965., XII.

Ona Isusova evanđeoska priča o nepravednom upravitelju (Luk 16, 1—13.), kolikogod je, — već po primjeni, koju joj je sam Gospodin dao (Luk 16, 9. 11. 13.), — od općeljudskoga značenja, — pledira za dobru uporabu zemaljskih dobara i materijalnog imanja, za primat duhovnoga i vječnoga u životu, za kršćansku humanitarnost i milosrđe, — toliko je, na poseban način, od značenja i za nas svećenike. Mi smo svećenici već po samoj svojoj službi upravitelji Božjih dobara (Mat 24, 45.; 1 Kor 4, 1.): u jednakoj mjeri duhovnih, kao i materijalnih.

I materijalnih; — sigurno. I to puno direktnije od običnih vjernika-svjetovnika. Što je njihovo, to je Božje samo u smislu »alti dominii«: — u koliko je sve, što je stvoreno i što je ljudsko, u skrajnjoj liniji Božji dar, pa stoga i opterećeno hipotekom moralne odgovornosti pred Bogom. Po običnom posjedovnom pravu, civilnom i crkvenom, u punom je smislu njihovo. Ako su zakonito stekli svoje imanje, mogu njim i posve slobodno raspolagati: ne čine nikome formalne nepravde, ni kada ga raspu i »profućkaju«. Kod nas svećenika nije tako. Mi i u materijalnom pogledu »živimo od oltara« (1 Kor 9, 9—14.; 1 Tim 5, 17. 18.); od crkvenoga, »Božjega«, posjeda; od milostinje, prinosa, podavanja vjernika. Svetih podavanja: iz titula religije. Radi Boga nam, kao slugama Božjim, vjernici sve to daju: Boga u nama »daruju«. Beneficiji i nadarbine nijesu naša svojina; dani su nam samo na privremenu poslugu (kan. 1409., 1410.); »ad usum« ili »ad usum-fructum«; — da nam i s materijalne strane omoguće i olakšaju službu Crkvi i dušama. Ne možemo ih uopće, valjano, na svoju ruku otuđiti (kan. 1530.), ni o njima samostalno odlučivati (kan. 1422. — 1447.). Moramo njima ekonomisati »ad mentem Ecclesiae«: po normama kanona (kan. 1417. § 2., 1476., 1478., 1519.). Smijemo od njih uzimati samo, koliko nam je potrebno, »ad honestam sustentationem« (kan. 1473., 1535.). Dužni smo u načelu, i po kanonskom pravu, o njima polagati račune (kan. 1478., 1525.); obvezani smo na naknadu, na restituciju, ako smo ih pronevjerili ili se njima samovlasno i protupropisno poslužili (kan. 1475., 1476., 1528., 1534.); sve, što nam od njihovih plodova preteče, moramo vratiti Bogu i Crkvi, moramo ostaviti »in causas pias«: ili za života ili poslije smrti (kan. 1473.). I na plaći, koju, eventualno, primamo za svoj svećenički rad, i na misnim stipendijima, koje nam vjernici daju, da nas materijalno pomognu, leži uvijek, — svejedno, što to nijesu »beneficia« u strogo kanonskom smislu, — jedna specijalna kvalifikaciona nota (kan. 1415.§ 3.) duhovnosti i crkvenosti: titul je, po kojemu ih dobivamo, uvijek specifično religiozan; dobivamo ih samo kao svećenici; nagrada su nam, honorar, za neki Božji, za neki sveti posao. S puno savjesnosti moramo njima rukovati (kan. 827.). Moramo u njima gledati svetinju ili, barem, aneks svetinje (kan. 832. — 844.). Svaka je para u našim svećeničkim rukama »upraviteljska«, »lenska«.

A pogotovu to vrijedi za sve one kapitale, — pokretne ili nepokretne, novčane ili realne, — koji uopće nemaju ništa s našom svećeničkom osobom; — kojima upravljamo, direktno i jedino, kao delegati i opunomoćenici Crkve, — vjerničke općine, — ili pojedinaca: darovatelja, fundatora, legatora; u neku dobru, svetu, svrhu. Za crkvenu milostinju, taj ofertorijalni i žrtveni prinos vjernika; za sirotinjski »Kruh sv. Ante«; za zaklade; za razne rasporeze i legate pri gradnji ili opremi crkava i crkvenih kultičkih ili pomoćnih objekata. Ogriješimo li se o te kapitale, počinjamo i formalnu nepravdu; to težu, što su to opet »Božji kapitali«: namijenjeni svetim i pobožnim svrhama; predani nama na upravu i čuvanje samo kao slugama i namjesnicima Božjim i čuvarima svetinja. Nevjera je i nelojalnost u upravljanju njima uvijek i svetogrđe. Realno svetogrđe. Sve nas to tereti sakralnim obvezama i sakralnom odgovornošću. O svemu ćemo tome davati jednom račun. I Bogu: ne samo ljudima i, eventualno, crkvenoj judikaturi. Doći će, za sve nas, dan, kad će Bog od nas »uzeti upravljanje« (Luk 16, 3.). Čut

ćemo, svi, ozbiljni poziv Gospodarev: »Daj račun, kako si upravljao; jer više ne možeš biti upravitelj!« (Luk 16, 2.).

I »materialia« Crkve u našim rukama velika su naša svećenička obveza i velika odgovornost. Prva iza odgovornosti za duše i za duhovnu pastvu. Nema ni na tom području za nas svećenike nikada autonomije i neovisnosti. Ne možemo ni tu nikada reći: „To je samo moja stvar. Neću, da mi se itko drugi u to miješa!«

Sigurno, i na tom smo polju mi svećenici pod mnogo manjom kontrolom, nego ljudi u svijetu, kojima je zajednica povjerila brigu za svoje financije ili im predala u ruke, na upravu, javne fondove i blagajne. Ne ćemo lako dospjeti u zatvor, zbog pronevjere, kao oni. Mi tim zapravo upravljamo povjerljivo, konfidencijalno: Crkva nas jedva, i da hoće, može efektivno kontrolirati; — njezina je kontrola, i gdje se vrši, samo principijelna, formalna i sumarna. U stvari, sve je to prepušteno našoj svećeničkoj savjesti. Barem po dosadašnjoj crkvenoj praksi. Danas, sutra, — prijeđe li uprava crkvenim dobrima, dijelom, i u ruke katoličkih lajika, — bit će to drukčije. Imat ćemo na tom području puno manju, direktnu, odgovornost: ona će, uglavnom, prijeći na druge.

No, sad za sad, to je za nas svećenike još uvijek vruć, aktualan, problem. Lako možemo dospjeti u kušnju, u napast, da se ogriješimo o svoju dužnost i savjest. I u velikom, a pogotovu u malom. Da postanemo, da ništa drugo, previše »liberalni« i previše široki. Da sebi prisvojimo ovlasti i kompetencije, kojih nam, zapravo, nitko nije dao. Odatle je onda samo jedan korak do teških zloporaba i nemilih sablazni.

A bilo ih je; i ima ih. Zloporaba i sablazni i na tom polju. I poznatih. A još više nepoznatih. I u Rimu: neke godine. I po svijetu. Morala je zbog njih i pokoja visoka crkvena ličnost otići sa svoga mjesta. Našle su se, — nijesu jednom, — crkvene vlasti u neprilici, kad je valjalo sređivati svećeničke ostavštine.

Lako je problematiku s toga područja konkretizirati i specificirati.

Ne će svećenik lako dirnuti u crkvene novce s namjerom, da ukrade, da falzificira, da pronevjeri. Ali može lako s namjerom, da »uzajmi«: da se »posluži«. Zatreba mu. Vratit će. Samo, što je mnogo lakše pozajmiti nego vratiti. Osobito, ako

čovjeku puno treba, i ako je sklon ležernosti, galantnosti ili možda, i spekulaciji. Pa dugovi, — nezakoniti, samovoljni, dugovi, — rastu. I postanu, lako, — ljudi smo, — sistem. Čovjek postaje sve širih rukava. Savjest otvrdne; uspava se. Mana poprimi i kriminalne forme. Natovari na dušu i tešku moralnu odgovornost. Psihologija je čovjeka, i psihologija je novca, takva. Gospodovanje se lako osladi; zlato fascinira. Ni pronevjeritelji svjetovnjaci, — oni iz zatvora, — nijesu skoro nikada počeli kao kradljivci: i oni »pozajmljuju«, da vrate; ali — ne vraćaju. Ne mogu. A onda traže »izlaz« u falzifikatima i »uštimavanju«.

U drugom slučaju ne radi se uopće o sebičnosti ni o koristoljublju, pa ni o ličnoj potrebi. Svećenik spekulira „u dobre svrhe«: u korist crkvenih ili dobrotvornih akcija. Ali — radi na svoju ruku: bez pitanja starijih. Na manje lojalan način. Na štetu ugledu Crkve. Postupa s tuđim kao sa svojim. Postupa kao vlasnik, i ako je samo upravitelj. Uz riziko, koji druge pogađa, a bez njihove privole. Sve se svrši fiaskom i bankrotom. Crkva gubi, — i materijalno i moralno, — zbog nesavjesnosti svojih službenika; zbog nepoštivanja svojih zakona. Zla volja nije tu, ali odgovornost i grijeh jesu.

Treći put nije uopće u pitanju ni riziko ni gubitak. Sve je u kasi: do zadnjega novčića. Samo sve nije na svome mjestu. Svećenik na svoju ruku prenosi novac i kapitale sa konta na konto, sa stavke na stavku. Uzimlje iz jedne kese, a meće u drugu. Presiplje iz fonda u fond. Opet kao vlasnik, a ne kao upravitelj. Disponira novcem po svojoj volji, a ne po intencijama darovatelja. Prisvaja sebi prerogative i ovlasti, kojih nema. Podliježe velikoj svećeničkoj napasti klerikalnog »suvereniteta«: apsolutiziranja svoje svećeničke vlasti i svoga svećeničkog auktoriteta; tutorovanja svemu i svakomu. Eksagerira svoju slobodu na račun tuđe. Kupio je za ovo i za ono, troši za ovo i za ono. »Potrebnije je!« Možda i jest potrebnije: čisto teoretski. Ali praktično je i nelojalno, i nezakonito. Svojim novcem možeš tako raspolagati; tuđim ne možeš. Crkva to ne da: ona štuje volju i namjenu vlasnika i darovatelja do kraja (kan. 1493., 1514., 1515., 1516.). Ako je već netko može mijenjati, — namjenu darovatelja, — može samo onaj, koji ima na to vlast po kanonima (kan. 1517., 1551.).

Nijesmo mi svećenici uvijek odlikaši u tom pogledu. Poprijeko smo skloniji laksizmu nego strogosti i pedanteriji. Ne mislimo dovoljno, da ni ovdje nijesmo gospodari: da smo samo upravitelji. Uopće smo premalo svijesni, da je sve, što, od novaca, prolazi kroz naše svećeničke ruke, »sveti novac«, na koji valja gledati sa strahopočitanjem i sa diskretnom uzdržljivošću. Kako i nas ne bi pogodio prorokov prigovor našim starozavjetnim kolegama: »Quis est in vobis, qui claudat ostia et incendat altare meum gratuito?« (Mal 1, 10.).

Prije svega su takav »sveti novac« intencije. A mi ih kojiput tretiramo kao svoju nadnicu i običnu paru. Gomilamo ih. Zadržavamo ih kod sebe i njima se služimo, i kad ih ne možemo, u propisano vrijeme, odslužiti; i uz riziko, da se kasnije za njih mora tražiti redukcija. Tražimo sebi bolje, a one, koje nam daju naši vjernici, — vjernici, prema kojima imamo obvezu „ex officio", — ne primamo, ili ih šaljemo na kuriju. Uvodimo kojiput i svoje posebne misne kategorije, sa supertaksom: »brze mise«. Smatramo misne intencije svojim »džeparcem«, a ne onim, čim ih Crkva smatra: dijelom svoje svećeničke službene sustentacije. Sustentacije, a ne luksusa.

Ne će nam to biti ni preporuka, ni pozitivna stavka, kad Gospodin, kad budemo na samrti, »uzme od nas upravljanje«. Čeka i nas svećenike obračun. Nijesmo mi svećenici ni u tom pogledu »exlex« u Kraljevstvu Božjem. Služenje mora kod nas uvijek dolaziti prije plaće: svetinja i interes duša prije novca.

Zar ne bi i Apostolova riječ: »Hic iam quaeritur inter dispensatores, ut fidelis quis inveniatur"! (1 Kor 4, 2.) mogla jednom zgodno poslužiti kao tema našim svećeničkim rekolekcijama? I meni su je, — tu temu, — zadali: u ovom članku.

»Pokupite komade, što pretekoše, da ništa ne propane!« (Iv 6, 12.).

ZLATNE MRVICE
(Protiv grandomanije)

G. 1966., I.

Svi smo mi, ljudi, pomalo grandomani. Nosimo grandomaniju u krvi. Baštinili smo je od svoga zajedničkoga praoca, kojemu nije bilo dosta, da ga Bog voli, nego je htio i da bude velik kao i Bog (Post 3, 5. 6. 22.). Puno držimo do sebe i do svoje glave. Hoćemo, da se za nas zna i da se o nama govori. Drago nam je, da drugi u nas gledaju sa poštovanjem i sa zavišću. Uživamo u učiteljevanju i u vodstvenim funkcijama. A ako već ne možemo biti prvi, nastojimo da se barem što bliže primaknemo onima prvima. Ako sami nijesmo idoli masa, oduševljavamo se za idole i vješamo se njima o skute: sklanjamo se njima pod krila; hoćemo, da na nas pane barem njihova sjena. Imponiraju nam samo veliki. Njihovom se slavom i mi pomalo opijamo. Čini nam se, da s njima i mi rastemo. Pa pozajmljujemo njihove ideje i postajemo njihovi zaneseni sljedbenici i propagatori: fanatici raznih, bučnih i originalnih, novih »pokreta« i »ideja«. Fascinira nas njihova popularnost. Mali ljudi za nas ne postoje. Ne postoje ni sitni, obični, problemi. Ni mala ostvarenja. Svagdanje nas dužnosti i brige samo oneraspoložuju. Osjećamo ih na sebi kao teret i kao poniženje; kao ropstvo i kao okove. Htjeli bismo i mi poletjeti u visine: u društvo, u carstvo, izabranih. Puna nam je glava velikih osnova i, još više, velikih sanja i velikih ambicija: iluzionističkih najviše. Realnost zamjenjujemo maštanjem i himerama.

Nitko, — ili malotko, — od nas nije sam sebi toliko sitan, da ne bi mogao stajati više, nego što stoji, i da se ne bi znao uživjeti u ulogu pametara, ideologa, stratega, tribuna: ako već

ne u onoj najvišoj kategoriji, a ono barem u ambijentu i sferi, koja ga okružuje. U svima nama živi iskonska tragična opsesija slave: „Celebremus nomen nostrum"! (Post 11, 4.), „Faciamus et ipsi nobis nomen!« (1 Mak 5, 57. 67.).

Svi smo mi ljudi pomalo grandomani. Zato svi, više ili manje, dijelimo i grandomansku tragiku: gorčinu razočaranja. Život nemilice križa te naše velike planove. Gubimo u konkurenciji sa rivalima. Drugi nas preteku ili nadmaše. Okolina nas neštedice, pa i zlobno, ignorira. Svijet je slijep i gluh za naše prijedloge i sugestije i okrutno ravnodušan prema našoj veličini i našim sposobnostima.

I većina nas, prije ili kasnije, resignira. Neki postanu mizantropi, — ljuti su jednako na ljude i na život, kao i na svoju hudu kob, — ali se mire sa svojom prosječnošću. Drugi, tvrdokorniji i naivniji, ustraju, pa sve do kraja vjeruju u svoju zvijezdu i gordo prolaze svijetom u ulozi neshvaćenih genija: dosađuju svakome oko sebe, — i tko ih hoće da sluša i tko neće, — svojim morskim idejama; postaju »tipovi« i »originalženiji«, kojima se svijet iza leđa smije; pišu i pišu, govore i govore, predlažu i predlažu; na desno i na lijevo, usmeno i pismeno. I umru žaleći svijet, što nije primio njihove spasonosne poruke ni uočio njihove historijske i providencijalne misije. „Quantus poëta, — ili „propheta", svejedno, — pereo"! Smire se istom u grobu. A svijet ostane živ i zdrav i bez njih.

Ima i među nama svećenicima garandomana. Nesvijesnih još više nego onih svijesnih. Ali ima ih i svijesnih. Nagledali smo ih se i naslušali, i previše, ovih saborskih dana. Nezvanih proroka u mantijama. »Reformnih« prijedloga svake ruke, koji su imali da preobraze Crkvu; da u ekumenskom naletu u tren oka osvoje sav svijet za Boga; da jadnom i iskrvavljenom čovječanstvu, već sutra, donesu vječnu pravdu, mir i sreću. Samo ih je trebalo poslušati. I nijesu se ničim dali odvratiti od puta, kojim ih je vodio, — ili nosio, — njihov »genij«. Ako im nijesu dali govoriti na saboru, oni su marljivo tiskali letke i pamflete. Ako ih od ozbiljne crkvene i vjerničke publike nitko nije htio da sluša, oni su priređivali konferencije za inovjerce, liberalce, omladinu. Ako se nijesu mogli slobodno oglasiti u katoličkoj štampi, oni su se dali »interview«—irati od one nekatoličke ili boulevardske. Glavno je bilo, da su se na obzorju Crkve pojavile nove »veličine« i da se o njima govori i

piše: da su i do jučer nepoznati teolozi i profesori, provincijalci, iznenada postali »novatorima«, »ideolozima«, novim »znanstvenim imenima", vođama „novih linija", „škola", „pravaca"; da se je njihovo ime često čitalo, da su o njima pisale novine. Koji su put, dakako, ti njihovi ambiciozni nastupi ispadali i pomalo herostratski: uzrokovali su mnogo sablazni u širokoj svećeničkoj i vjerničkoj javnosti, i mnogo štete po duše i po Božju stvar. U sve su svetinje i dogme dirnuli svojom proročko-reformatorskom rukom: od svetaca, crkvenih otaca, pape, tridentinskog koncila, pa do Euharistije, Marije, ispovijedi, kršćanske bračne nerazrješivosti, temeljnih moralno-prirodnih zakona, celibata, skolastike. »Čega se pametan stidi, tim se lud diči!«

Svećenici grandomani. Štogod imaju manje u glavi i u duši, to su samosvjesniji, ambiciozniji, grlatiji, smioniji, slobodniji, apodiktičniji, auktoritativniji. I oni i njihovi neofitski sateliti, još manji od njih i još pretenciozniji, koji im aplaudiraju i za njih demonstriraju, urlajući po „konferencijama« i lupajući nogama protiv »konzervativaca«, »tradicionalista« i »kurije«.

Samo, srećom, te je vrsti grandomana u Crkvi i među klerom relativno malo. Njihove su šanse prošle sa koncilom. Njegove su im odluke začepile usta i deklasirale ih zauvijek kao neke »historijske ličnosti«. Ugasnut će brzo, na nebu Crkve, svi ti silni meteori i meteorčići od jednoga dana: svi ti kometi s velikim, sjajnim, repom, a bez sadržaja i trajnosti. A možda će koji od njih otići i u kategoriju »lažnih Krista i lažnih proroka«, koji su, na sreću uzalud, pokušali da »uvedu u bludnju i izabrane« (Mat 24, 24.; 2 Tim 4, 3. 4.).

Više ima među nama općeljudske, male, nesvijesne, grandomanije, koja neće da se pomiri sa zakonom u zemlju bačenog pšeničnog zrna, što valja da najprije umre, a onda istom donese obilat rod (Iv 12, 25.), ni sa kolektivno-pluralističko-masovnim karakterom Kraljevstva Božjeg, koje se sastoji od mnogih malih i živi za mnoge male (Mat 18. 4.; Mark 10, 14.; Rim 12, 4. 5.; 1 Kor 10, 17.), u kojemu su ljudske veličine i auktoriteti vrlo relativni, pa i rijetki, — »Nolite plures magistri fieri« (Jak 3, 1.); — gdje je bolje slušati nego govoriti i bolje biti dobar nego biti pametan (1 Kor 1, 26.); gdje puno više znači Bog nego ljudska pronicavost i organizacija. Pa nam bude krivo, što smo, svi skupa, tako jadni i slabi, —

intelektualno, asketski i voljno, — što oko nas na sve strane zijevaju praznine i neispunjeni zadaci, što tako malo među nama ima idealista i duhovnih velikana, što se tolike lijepe zamisli, ideje i planovi, koji nam se motaju glavom, ne ostvaruju i ne će se, možda, nikada posve ni ostvariti: barem ne onako, kako smo ih mi sebi projicirali. Kamo se god okreneš, caruje među nama letargija. Ne razumijemo znakova vremena. Zaostajemo iza događaja. Upropašćujemo šanse. Bolujemo od organizacijskog primitivizma. I sami, na koncu, zbog toga, gubimo volju. Pa se predamo fatalizmu i kukanju. Pa se sve više pasiviziramo.

A baš je to, što nas ubija i što nikada ne bismo smjeli učiniti: ni kao kršćani, ni kao svećenici i apostoli. Nije snaga kršćanstva, — a zapravo nije ni snaga drugih pokreta, — prvotno u velikim akcijama, ni u organizacijskom aparatu i shemama: ona je u svijesti i u oduševljenoj suradnji mnogih; u bezbrojnim malim ulozima energije i rada, koji se kumuliraju i solidarno, jedinstveno, stavljaju u zamah. Pa postaju vojska, narastu u lavine, zaljuljaju se, s vremenom, kao velike vode.

Nije evanđeoski ni apostolski, ako mi svećenici čekamo samo na inicijativu drugih, ni ako trošimo svoje energije samo u idealne kombinacije, koje se nikada ne će realizirati. Ono, što Krist od nas traži, — traži prije svega i apodiktično, — to je, da na s v o m mjestu i u s v o j i m prilikama učinimo sve, što možemo, za uspjeh i pobjedu Božje stvari. Ponizno, ustrpljivo, ustrajno, junački, zagledani u Boga. I da, s v i, budemo dobri. Samo na tom temelju i u toj pretpostavci imamo pravo i na više inicijative i kombinacije.

Nijesmo maleni ni nemoćni, doklegod tako radimo: doklegod za Boga živimo i s Bogom stvaramo. Veliki smo. I moćni smo. Gospodin će biti s nama zadovoljan. A Crkva će procvasti pod našim apostolskim, trudbeničkim, služničkim, posleničkim, rukama. Da svatko od nas svećenika upre iz petnih žila i da svatko od nas bude revan i dobar, reforma bi Crkve odmah bila tu. I svijet bi bio, prije ili kasnije, osvojen za Krista. Dakako, u granicama, koje nam je povukla Providnost i koje dopušta ljudska sloboda i vječni »mysterium iniquitatis« (2 Sol 2, 7.). Nije problem u vanjskoj, „humanitarističkoj", aktivizaciji Crkve; problem je u njezinoj nutarnjoj i nadnaravnoj aktivizaciji: u praktičnom i dosljednom, pa zato uvijek i dobrom, i

plemenitom, čovjekoljubivom, kršćanstvu. Moramo postati Pavli, moramo se nažeti kao on (2 Kor 12, 15.), pa ćemo sve moći i sve smjeti (Filip 4, 13.).

Od »mrvica« se sastoji i svetost i apostolat Crkve. Ali od zlatnih mrvica. Ako ih ljudi ne znaju cijeniti, zna ih cijeniti Gospodin. Pred njim nema malenkosti, koje bi bile bezvrijedne, kad se radi o dobru. Pa ni ako ljudskim očima izgledaju samo kao razlomci, torzi, poluuspjesi. Njegova je parola i danas, kao i onda, u Evanđelju, na velikom spasiteljskom blagovalištu Crkve: „Pokupite komade, što pretekoše, da ništa ne propane!« (Iv 6, 12.).

»Vama je dano, da znate tajnu Kraljevstva Božjeg —!« (Mark 4, 11.).

CRKVA MUDROSTI I RAZUMA

(Uz koncilsku reorganizaciju crkvenog i sjemenišnog školstva)
G. 1966., II.

Kad u svećeničkoj literaturi govore o potrebi ili o dužnosti solidne svećeničke izobrazbe, citiraju obično Stari Zavjet, proroke: »Labia enim sacerdotis custodient scientiam, et legem requirent ex ore eius!" (Mal 2, 7.); „Quia tu scientiam reppulisti, repellam te, ne sacerdotio fungaris mihi!" (Oz 4, 6.). Možda tim hoće da naglase, kako je već i u općem pojmu svećeništva sadržan, uključen, zahtjev za nekom višom, finijom, kulturom duha na njegovim nosiocima. Ili to čine, jer u Novom Zavjetu ne nalaze pasusa, koji bi izrijekom i formalno govorio o »svećeničkom« znanju i izobrazbi.

Ali stvarno Novi Zavjet postavlja na svećenika taj postulat još u puno apodiktičnijoj formi. Sam Gospodin ga postavlja. On traži od svojih učenika izrijekom, da budu i poznavaći i propovjednici, učitelji, Kraljevstva Božjega, istine Božje. I u profesionalnoj formi. »Vama je«, veli, »dano, da znate tajnu Kraljevstva Božjeg!« (Mark 4, 11.). Poučeni su o njoj, moraju druge u njoj učiti. »Idite dakle i učite sve narode —, da drže sve, što sam vam zapovjedio!" (Mat 28, 19. 20.). Zato im je i obećao prosvjetljenje Duha Svetoga, koji će im omogućiti spoznaju sve istine (Iv 8, 32.; 14, 7. 16. 17. 20.; 16, 13.). Zato im je i »otvorio pamet, da razumiju pisma« (Luk 24, 27. 45.).

A nije to nikako bila samo karizmatička spoznaja. On ih je učio; on je od njih tražio refleksiju, razmišljanje, studij. »Adhuc et vos sine intellectu estis?« (Mat 15, 16.). Ako su htjeli razumjeti »pisma,« morali su ih, očito, i čitati. Nijedan učitelj ne smije biti ignorant, ako hoće, da je dostojan toga imena; ne smije biti ignorant ni učitelj Evanđelja. Mora i on biti »scriba doctus« (Mat 13, 52.). Nije li, i njega pogađa Gospodinov prigovor Nikodemu: »Tu se magister in Israel, et haec ignoras!« (Iv 3, 10.).

Tako su Krista razumjeli i apostoli. Nije se ni sv. Pavao pouzdavao samo u čudesnu inspiraciju odozgor: »Dabitur—vobis in illa hora« (Mat 10, 19.). On je tu inspiraciju tražio i zaslužio dugačkim, trogodišnjim, razmišljanjem i studijem u Tarzu (Dj Ap 9, 30.; 11, 25.; Gal. 1, 17. 18.); on se je često zagledao u svoje »knjige« i skripte, »membrane«, pergamene, i vrlo je nerado ostajao bez njih (2 Tim 4, 13.). A drugi su apostoli njegovo znanje i njegovu inteligenciju smatrali velikim apostolskim kapitalom i posebnim darom od Boga (2 Petr 3, 15.). I izrijekom su zahtijevali od onih, koje su uzdizali na biskupsku ili svećeničku čast, da budu »pametni« i »sposobni da uče«, — »prudentes«, — »doctores«, — (1 Tim 3, 2.; Tit 1, 9.), a slobodni od svakoga uskogrudnoga primitivizma i »bapskih« ideja (1 Tim 4, 7.; 2 Tim 4, 4.; Tit 1, 14.; 3, 9.). Uvijek im je, kad spominju svojstva pravih službenika oltara, na ustima »dobar nauk", studij, čitanje (1 Tim 4, 6. 13.; 5, 17.; 6, 3.; 2 Tim 1, 13. 14.; 2, 24.; 3, 14. 17.; Tit 2, 1. 7. 8.).

I to je tako ostalo tradicijom i zakonom u Crkvi kroz sva stoljeća. Već u mučeničkim i pomučeničkim stoljećima obilaze i uče kršćanskim općinama toliki svećenički Ireneji i Jeronimi; ustaju apologete; osnivaju se »katehetske« i teološke škole; kršćanstvo postaje religijom knjige i studija; sa oltara govore erudite i polihistori; stvara se kršćanska teološka literatura: kroz mučna stoljeća ranoga srednjega vijeka jedina na zapadu. Kršćanstvo postaje pionir nove kulture: kulture, koja će jednom postati najveća od sviju kultura povijesti. A prvi su joj, a zadugo i jedini, nosioci bili baš svećenici.

I nikada se Crkva nije, ni u teoriji ni u praksi, odrekla tih svojih shvaćanja ni tih svojih ambicija. Ambicija, da njezini svećenici budu ljudi znanja i inteligencije. A ona da bude Crkva »mudrosti i razuma« (Rim 12, 1.).

A Crkva tom svojom praksom izriče i primjenjuje samo primarni i univerzalni zakon Božje ekonomije s ljudima: zakon, da milost uvijek nadovezuje na narav; Bog na ljudska nastojanja. Treba i razumom tražiti Boga, da nam se on objavi: objavi i našemu razumu i našemu srcu. »A ovo je život

vječni: da upoznaju tebe, jedinoga istinitoga Boga —« (Iv 17, 3.). A uporedo s tim ona, Crkva, računa i sa elementarnim zakonima ljudske psihologije. Tko uči i vodi, mora imati auktoritet. A do nijednoga auktoriteta ljudi ne drže toliko, koliko do auktoriteta intelektualne superiornosti. Sile se boje, ali je preziru i mrze. Pamet instinktivno respektiraju. »Pamet caruje, sila klade valja!« Neka onaj bez škole i bez inteligencije ima veću plaću, svi doktora, profesora, inženjera, susreću s više spontanog štovanja. Iskustvo je ljude naučilo, da u znanju leži ključ do svakoga napretka: sakrivena snaga, koja vlada svijetom.

Nijesu uvijek ni svećenici, — kao masa, kao stalež, — bili ljudi visoke izobrazbe: u izvjesnim periodama crkvene povijesti bili su intelektualni kriteriji i među klerom jako opali. Ali i tada su svećenici inteligencijom bili pred drugim staležima i pred pukom, kojemu su propovijedali. A sa tridentinskim saborom izbilo je svećenstvo opet u izobrazbi, — i kao stalež; i u cjelini, — među one visoko školovane. Istom zadnja dva stoljeća situacija se je bila donekle izmijenila. Svjetovno je školstvo bilo preteklo ono duhovno i crkveno. Osamostaljena profana kultura napredovala je brže od one, tradicionalne, kršćanske.

No posljednjih decenija Crkva tome opet energično i sustavno parira. Osobito iza intervencije pape učenjaka Pija XI., u enciklici: »Deus, scientiarum Dominus«. Modernizuje se i crkveno školstvo; upotpunjuje svećenička izobrazba prema mjerilima vremena: na akademskoj razini.

Samo, to je modernizіranje svećeničke izobrazbe i njezino prilagođivanje savremenim standardima otvorilo za Crkvu i nove probleme. Ušli smo u novu krizu: traženja puta i sistema. I, nijesmo u svemu pogodili. Ni kvantitativno ni kvalitativno. Ne snalazimo se još. Nijesmo još uspostavili pravoga ravnovjesja između kvantitete i kvalitete. Trudimo se mnogo, ali kojiput i u pravcu, koji ne pokazuje idealnih rezultata.

I II. vatikanski sabor zastao je pred tim problemom. I s pravom. Na njemu je progovorio crkveni »common-sense«, tražeći reorganizaciju i reforme. Dobili smo već o tom i saborski dekret.

A glavni je problem, čini se, baš to ravnovjesje između kvantitete i kvalitete. I između materijalnog znanja i formalne izobrazbe. Desorijentiranost modernog školstva povukla je i nas za sobom.

Danas đaci puno uče i puno »znaju«, ali nijesu »pametni«: ne umiju misliti, ne zaključuju pravilno, ne sude zdravo. Preopterećeni su satima, predmetima, gradivom, a malo misle i malo se udubljuju u temeljne probleme života. Tehnika su i »polihistorstvo« potisnuli u pozadinu kritičnost i filozofiju života: smisao za graduiranje vrjednosti.

Sve to mi osjećamo u svojim sjemeništima, i nižim i višim, i gimnazijskim i bogoslovskim. Sve mi to opažamo i na našemu mlađem kleru. Sve manje među nama ima humanističke pismenosti, sve se manje zna latinski i čita patristička i klasična teološka literatura, sve je manje među nama ljudi od pera i od knjige, sve se manje filozofira i razgovara o teološko-pastoralnim temama. A sve se više, ali i površnije, govori o profanim problemima, dnevnim novostima, politici, nacionalizmu, sportu.

Ne želimo u ovom članku ulaziti u pojedinosti. Morat će se tim pozabaviti mjerodavniji forumi: u prvom redu ljudi, kojima su u rukama naši crkveni, a napose svećenički, obrazovno-odgojni zavodi.

Jedno bismo samo željeli ovdje naglasiti. Mi u Crkvi moramo imati svoj tip kulture. I u kleru, razumije se. Budemo li letjeli za modernim i modnim školstvom, upast ćemo i mi u površnost i desorijentiranost, u koju je ono upalo. Mi moramo od novoga uzimati samo ono, što je pozitivno, a ne ono, što je negativno. I moramo pomno čuvati zdrave milenijske tečevine i tradicije kršćanske kulture prošlosti.

Moramo, sigurno, svećenike od danas upoznati sa svim problemima savremenoga svijeta, s kojima će se susretati u apostolskim kontaktima i radu s njim. I pedagoškim, i psihološkim, i biološkim, i socijalnim, i ekonomskim, i političkim, i populacionim, i higijenskim, i tehničkim, i literarnim, i umjetničkim. Ali to mi ne možemo, i ne smijemo, činiti na štetu ni na račun stvarne teološko-pastoralno-asketske formacije našega svećenstva. Ne mogu nam to biti primarni predmeti, ni glavna briga. Moramo za izobrazbu sa tih područja iznaći sistem sumarne, ali auktoritativne, informacije. Kroz fakultativnu lekti-

ru. Kroz ekskurzije. Kroz posjete muzejima i izložbama. I, prvotno, kroz sažete tečajeve i predavanja stručnjaka. Katoličkih stručnjaka: svejedno, da li svećenika ili lajika. Nama trebaju provjereni rezultati s područja profanih znanja; ne ispitivanja i eksperimentiranja. Nama treba ono bitno i važno, što spada na opću kulturu i bez čega bi savremena pastva bila »handicap« — irana. Naši ljudi treba da to čuju i upamte, a ne da to uče pod školskim satovima i pod ispitnim obvezama.

Glavno u našem crkvenom i sjemenišnom školstvu mora i biti i ostati specifična teološka, filozofska, asketska i pastoralna izobrazba, na bazi prirodnog razuma, zdrave logike i evanđeosko-crkvene tradicije. A prema nastojanjima profane znanosti moramo nastupati, ne učenički, nego kritički. Da sve u modernom svijetu razumijemo, da sve, što je opravdano i dobro i u nekršćanskim sistemima, odobrimo i prihvatimo, ali ne da aklamiramo svakoj modnoj hipotezi, novosti, sistemu, »en bloc«. Ne možemo mi kršćani nikada postati ni »freudisti«, ni »eksistencijalisti«, ni »evolucionisti«, na način modnih materijalista oko sebe. Previše je kršćanstvo za to i pametno, i oprezno, i nadahnuto, i humanistički iskusno. Mnoge je probleme ono zauvijek riješilo. I savršeno formuliralo. Intuicijom i jezikom genija.

Mislim, da sam se izrazio dovoljno jasno. Naše crkveno školstvo i naš sjemenišni naučno-odgojni sistem valja reorganizirati. Valja i, na još viši stepen, podići našu svećeničku izobrazbu. Valja mladim, a vrijednim i darovitim svećenicima omogućiti i podiplomske studije. Ali sve to valja učiniti u crkvenom duhu, prema direktivama Svete Stolice, na principima Evanđelja i crkvenosti, a ne na principu modernizma: ni dogmatičkog ni moralnog. Na našim crkvenim školama moraju predavati erudite, ali erudite, koje je Crkva iškolovala i osposobila: u svome stilu i na zavodima i akademijama, koje uživaju puno njezino povjerenje. Na papinskim, rimskim, školama prije svega!

„Nije potrebno, da idu. Podajte im vi, neka jedu!" (Mat 14, 16.)

NAŠE MOLITVENO SVEĆENIČKO POSREDNIŠTVO

G. 1966., III.

Nama je svećenicima, ako ćemo pravo govoriti, svaka naša pastoralna služba i funkcija, — i funkcija poučavanja, i funkcija posvećivanja, i funkcija vodstva duša, — praktično i draža i bliža od one molitveno-posredničke. Svi propovijedamo, kad nam je to dužnost; svi krštavamo, ispovijedamo, pričešćujemo, idemo na bolesnika. S te smo strane svome stadu uvijek na ruku. No zato mnogo puta zaboravimo, kad treba, da se za to svoje stado, za svoje vjernike, pomolimo. Da im budemo branitelji pred Bogom i posrednici do Boga: — svojom svećeničkom molitvom. Onom specifičnom svećeničkom molitvom, koja nam je staleška obveza. Mi se molimo. Molimo se i za svoje vjernike. I za njihove potrebe: duhovne i zemaljske. Ali molimo se, — po svojoj nutarnjoj dispoziciji, — više kao privatnici, nego kao svećenici. Molimo se kao i svi drugi vjernici. Za Crkvu, za grješnike, za misije, za svećenička zvanja, za omladinu, za kršćanske obitelji, za slabe i napastovane. Izmolimo za to koji očenaš. Pomolimo se za to, kad adoriramo ili molimo krunicu. Sjetimo se toga i u misnom „Mementu"; i prije nego što ćemo otvoriti časoslov. Rjeđe to specificiramo. Rjeđe to individualiziramo. Rjeđe se sjećamo pojedinaca iz svoga stada. Rjeđe molimo za njihove posebne potrebe. Ne pomažemo pojedincima svojom molitvom. A pogotovu nijesmo pravo svijesni, da je ta naša svećenička molitva molitva posebne vrsti. Jača nego ona običnih vjernika: po misiji, koju nam je za nju dao Bog. I drukčija nego ona običnih vjernika. Vikarna: u njihovo ime. Posrednička: po posredničkom karakteru naše svećeničke službe. I molitva, na koju smo obvezani iz posebna titula.

Molitva izrazito **o f i c i o z n o g** i izrazito **s o c i j a l n o g z n a - č a j a**. Duhovno-socijalnog, razumije se. Stvar naše svećeničke službe i dužnosti.

Opće, tradicionalno i patrijarhalno, shvaćanje svećeništva uvijek je u svećeniku gledalo, prije svega, posrednika između Boga i ljudi. Onoga, koji se, »ex professo«, za druge moli i u njihovo ime, u njihovu korist, na njihovu inicijativu, umilostivljuje Boga. Kod najstarijih, prirodnih, religija uvijek je takvo shvaćanje bilo bitan, možda i najbitniji, elemenat u njihovu pojmu svećenika i svećeništva. I u Starom Zavjetu: u toj objavljenoj, pa prema tome i normativnoj, religiji. Katoličko ga je i apostolsko kršćanstvo odatle i preuzelo: kao vjerovanje i princip objave. Sveti Pavao, osobito u poslanici Hebrejima, apodiktički i auktoritativno insistira na toj noti svećeništva kao primarnoj i bitnoj. I u Kristovu, božanskom i otkupiteljskom, vječnom, svećeništvu, pa, dakako, konsekventno i u novozavjetnom, ljudskom, kršćanskom, svećeništvu, kao dioništvu, produljenju i aplikaciji toga Kristova velikog svećeništva. Već po njegovoj, Pavlovoj, definiciji svećeništva svećenik je uzet između ljudi i poslan k ljudima, »in iis, quae sunt ad Deum« (Hebr 5, 1.), da se za njih moli i da ispred njih i za njih prinosi Bogu poklone i žrtve. »Omnis namque pontifex ex hominibus assumptus pro hominibus constituitur, — ut offerat dona et sacrificia pro peccatis« (Hebr 5, 1.). I Krist je tako učinio: kao vječni, božanski, svećenik (Hebr 5, 7.). I čini, kao posrednik između Boga i ljudi: »mediator Dei et hominum homo Christus Iesus" (1 Tim 2, 5.). Velikosvećenička mu je i otkupiteljska funkcija, da za ljude intervenira pred Ocem i da se za njih Ocu moli: »semper vivens ad interpellandum pro nobis« (Hebr 7, 25.).

A na toj Kristovoj funkciji i mi svećenici participiramo. I u Evanđelju su apostoli uvijek posrednici između Boga, Isusa, i svoje ljudske braće. Isus ih je, očito, već unaprijed i predodredio i spremao za tu njihovu posredničku ulogu. Posredničku u oba smjera. U prenošenju Božjih poruka i darova ljudima, ali i u prenošenju ljudskih želja, molbi, potreba, Bogu. Drži ih uza se, kao izabrane predstavnike svijeta, komu je poslan, — »fecit ut essent duodecim cum illo« (Mark 3, 14.), — šalje ih, da propovijedaju u njegovo ime i s njegovim auktoritetom, — „et ut mitteret eos praedicare« (Mark 3, 14), — prenosi na njih svoje nadnaravne duhovne ovlasti, — „super omnia daemonia" (Luk 9, 1.; Mat 10, 1.; Mark 3, 15.; 6, 7.; 16, 17.), — pomaže preko njih ljudima i ozdravlja ih (Mat 10, 8.; Mark 3, 15.; 16, 18.; Luk 9, 1.; 10, 9.), traži od njih, ne samo da se mole za ljudsko spasenje i za Kraljevstvo Božje (Mat 9, 37. 38.; Luk 10, 2.), nego i da im peru noge (Iv 13, 14. 15.), i da im se brinu za hranu u nevolji, u pustinji, — »Nije potrebno, da idu; podajte im vi, neka jedu!" (Mat 14, 16.; Mark 6, 37.; Luk 9, 13.), — i da im je dijele (Mat 14, 19.; 15, 36.; Mark 6, 39. — 41.; 8, 6. 7; Luk 9, 14—16.; Iv 6, 10.); hranu i milostinju (Iv 13, 29.). A oni opet k Isusu pripuštaju ljude (Mat. 19, 13. 14.; Mark 10, 13. 14.; Luk 18, 15. 16.), najavljuju ih Isusu (Mark 1, 37.; Iv. 12, 21. 22.), iznose mu njihove tjeskobe, molbe i želje, interveniraju za njih. »Otpusti je; viče za nama!« (Mat 15, 23.). »Mjesto je pusto, i kasno je već; otpusti narod!« (Mat 14, 15.; Mark 6, 35. 36.; Luk 9, 12.). Mole mu se za njih, kad su bolesni (Mat 17, 15—19.; Mark 1, 30.; 9, 17. 27.; Luk 4, 38.; 9, 40.).

Uostalom, najbolju su nam praktičnu interpetaciju ove naše, posredničko-molitvene, svećeničke dužnosti dali apostoli, konkretnim svojim postupkom. Ne mole se oni samo, kao Pavao, za velike, oaće, potrebe Crkve, duša, čovječanstva (1 Tim 2, 1—4.); oni se mole i za sve one, s kojima su došli u duhovnu vezu ili koji su se našli u njihovoj blizini, a pogotovu, kad bi bili u nekoj posebnoj potrebi ili im se, — to se i može i mora pretpostaviti, — preporučili u molitve (Dj Ap 20, 32. 36.; 21, 5.; 2 Kor 13, 7.; Ef 1, 15—17.; Filip. 1, 9—11.; Kol 1, 8—11.; 1 Sol 1, 2—6.; 3, 9. 10.; 2 Petr 1, 13.), ili im se posebno smilili radi svojih patnji (Dj Ap 9, 36—40.; 28, 8.; Jak 5, 14.).

A sve je to onda otišlo u tradiciju kršćanstva. Ne samo da je Crkva obvezala svoje svećenike na javnu, liturgijsku, molitvu za potrebe Božje obitelji, Božjega naroda, zajednice vjernih na zemlji, po misi i časoslovu; ne samo da je uvela, i osim sakramenata, bezbrojne svećeničke blagoslove i blagoslovine za sve moguće potrebe vjernika, nego je uvijek svećenike upućivala, i kroz obredne knjige i kroz pastoralne upute, da se što više za vjernike i nad vjernicima i mole, i što češće im dijele svoj svećenički blagoslov. A vjernici su se tim, obilato i spremno, služili. I na kršćanskom istoku i na kršćanskom zapadu ljudi se svaki čas svećeniku preporučuju, da se za njih moli, do-

vode ga, u tu svrhu, u svoje kuće, na svoja polja, k svojoj djeci, dolaze mu po blagoslov u župski stan i u sakristiju, pozdravljaju ga pri susretu s njim, u mnogim krajevima, riječima: »Blagoslovite, oče!«, »Blagoslovite, ujaci!« I »plaćaju« za takve svećeničke »molitve«.

Samo, — da i završimo mišlju, od koje smo i počeli, — puk je sve to bolje razumio od nas svećenika. On osjeća potrebu za svećeničkom molitvom; on do nje mnogo drži i visoko je cijeni; on je te molitve željan; on je traži. A mi svećenici kao da smo toga sve manje svijesni. Mi kao da taj svoj posrednički—molitveni posao ni ne shvaćamo ni ne cijenimo. Praktično ga potcjenjujemo. Svrstavamo ga sve više u historiju i među anahronizme. Izlazi nam iz običaja i prakse.

A šteta je to. I propust je to. Velikog se nadnaravnog oružja lišavamo. Jačega od sve naše pameti i spretnosti. Veliku utjehu i pomoć uskraćujemo dušama. Jaču od materijalne i socijalne. Onu, što slazi direktno s neba.

Možda bismo i u toj stvari mogli malo revidirati i »ažurirati« svoje pastoralne manire. Pa da samo ne kimnemo mrzovoljno glavom, kad nam ljudi kažu: »Pomolite se, velečasni, i za mene koji put!« Pa da se samo, pomalo i podrugljivo, ne namrštimo, kad nam koja časna sestra u listu, na kraju, dopiše: „Spomenite me se, molim, u sv. misi!" Ili „Preporučujem se u Vaše svete molitve«.

Puno bi bolje bilo, i za nas i za njih, da mjesto toga svoj općeniti i šablonizirani »Memento vivorum« i »Memento mortuorum« oživimo i osobnim sjetom, i izričitim apelom na Isusa, uime svakoga i za svakoga, koji nam se je, napose, preporučio u molitve. I da se za nj pred Gospodinom duhovno ešofiramo: »Reci, da ova moja dva sina sjednu do tebe —!«(Mat 20, 21.), „Dostojan je, da mu to učiniš!" (Luk 7, 4.). I da mu se nametnemo: »Ne ću te pustiti, dok me ne blagosloviš!« (Post 32, 26.). I da dugo kucamo, ako je potrebno (Luk 11, 8.). I žrtvama, i postom: »Ovaj rod ne izlazi osim po molitvi i postu!« (Mark 9, 28.; Mat 17, 20.).

Puno bi bolje bilo, da svaki naš značajni duhovni susret, radosni ili žalosni, s nekom dušom, — u ispovjedaonici, uz bolesničku postelju, u katehetskoj dvorani, na ulici, u kancelariji, u sakristiji, u listu, nad grobnom rakom, uz imendan, rođendan, krstitke, krizmu, vjenčanje, — i svako naše razočarnje u duhovnoj pastvi, nađe svoj odjek i u našemu misnome Mementu, i u našem časoslovu, i u našoj adoraciji. Da sve, što nam se u župi događa, izazove refleks i u našoj svećeničkoj molitvi.

Puno bi bolje bilo, da ozbiljnije nego dosada uzimljemo svako svoje obećanje: »Molit ću se za Vas!«, i svako ono »Oremus pro invicem!« iz svojih listova svećeničkoj subraći i prijateljima.

Pastirskije je. Svećeničkije je. Bratskije je. „Condolere iis, qui ignorant et errant". Pogotovu, kad je i svatko od nas: »circumdatus infirmitate« (Hebr 5, 2.). U stilu je božanskoga Prvosvećenika (Hebr 5, 7—10.). Unosi notu intimnosti i neposrednosti u naš svećeničko-apostolski život. Tjera iz njega šablonu i mehanizam. Unosi u njega vjeru i ljubav. Budi u nama očinsku, svećeničku, samilost sa ljudskim bolima i sa nevoljama duša. Izoštruje u nama pastoralnu odgovornost u najkonkretnijoj materiji.

I, na koncu, dužnost nam je. Zanemarena i zaboravljena, ali sveta dužnost. »Praeceptum Domini est!«, »Non habent necesse ire: date illis vos manducare!« (Mat 14, 16.).

»Koji kralj, kad pođe da se zarati s drugim kraljem, ne sjedne najprije i ne promisli —?« (Luk 14, 31.)

SVEĆENIČKA USTRAJNOST

(Odakle apostazije?)

G. 1966., IV.

Na zapadu je, u nekim crkvenim krugovima, ušlo u zadnje doba u modu, da se uzrok učestalim slomovima svećeničkih savjesti i zvanja traži prvotno u nepovoljnim vanjskim okolnostima, a ne u krizi volje i u nutarnjoj nevjeri svećeničkom životnom idealu. Htjeli bi, ti naši novi patroni i advokati, da svećeničke moralne padove okarakterišu i kvalificiraju više kao neku »tragičnu krivnju«, kao neki »usud« i »udes«, bez puno duhovne uračunljivosti i odgovornosti, nego kao subjekivne prestupke i grijehe pred Bogom. Prevelike su poteškoće, na koje danas svećenici nailaze u životu. Nespremni su, da izdrže konflikte i komplekse, koji se oko njih spletu, i unatoč najboljoj volji, što je u sebi nose. Celibat je za današnji način i tempo života postao pretežak i nepodnosiv teret. Moderni mu ljudi, ni kad su stopostotno dobronamjerni, nijesu dorasli. Treba ih žaliti; treba ih razumjeti; treba im oprostiti; mjesto da ih osuđujemo i da im prigovaramo. Valja se obazirati za novim formama i za novim stilom za svećenički život današnjice.

I uvijek nam kod toga upiru prstom na primjere. Toliki su bili, u doba priprave za svećeništvo, najbolji, — kršćanski i svećenički idealisti od glave do pete: uzorni, oduševljeni, aktivni, — ali sve im to nije pomoglo; već su u prvom susretu sa konkretnim životom, već su za godinu, dvije pali. I otada, ako nijesu otvoreno prekinuli s Crkvom, samo jadno vegetiraju i suše se: u dubokom razočaranju i nesreći.

Izgleda takvo rezoniranje, na prvi pogled, logično i realistično. Polazi od iskustva i činjenica. A u stvari je — posvema nerealno. Protuslovi činjenicama. Gradi na materijalu, koji je tendenciozno i biran i tumačen. Valja samo zatražiti, da se poštuje logički zakon indukcije, pa ćemo odmah doći do drukčijih rezultata. Ne odlučuju ni tu, kao ni drugdje, individualni slučajevi: odlučuju »communiter contingentia«. A u tom pogledu mi bez straha apeliramo na iskustvo sve svećeničke subraće, koja hoće da budu lojalna: prema Bogu i prema svojoj svećeničkoj savjesti.

Svećeničke apostazije dozrijevaju u praksi i na terenu, poslije ređenja, ali one se zameću još u najmlađim godinama priprave za svećeništvo. Tu su temelji i klice kasnijim krizama; tu padaju odluke; tu se račvaju putevi: u vjernost ili u nevjeru svećeničkom životnom idealu. Tu je najviše nesretnih izbora, krivih koraka, unaprijed promašenih poziva.

Ima ih, među nama svećenicima, dosta, osobito onih starijih, koji su mogli, — karijera im je to omogućivala, — izbliza pratiti razvoj čitavih svećeničkih generacija: od sjemeništa pa do smrti. I više sukcesivnih svećeničkih generacija. A svi od nas, — osim, možda onih najmlađih, — svjedoci su, da ništa, svojoj generaciji: svojim kolegama, onima neposredno ispred sebe i onima neposredno iza sebe. Pa neka se slobodno zamisle, sjećaju i broje! Univerzalno će iskustvo pokazati, — i statistički; i kompletnom indukcijom, — da su oni, koji su u sjemeništu bili najpobožniji i najbolji, i u kasnijem svećeničkom životu ostali najpobožniji i najbolji. I, — osrednjaci iz bogoslovije da su ostali osrednjaci i u pastvi. A oni, koji su još u vrijeme studija šarali i bili već onda problematični i dubiozni, da su sve od reda popropadali i na životnom ispitu.

Bilo je, sigurno, iznimaka. Padali su i negdašnji »cedri sa Libanona«. Cedri pravi ili fiktivni: to samo dragi Bog zna. Kao bezdan je duboko ljudsko srce sa svojom slobodom i sa svojim intimnim tajnama. Svaki susret s milošću stavlja čovjeka uvijek iznova pred odluku, koja može biti fatalna. A ljudsko lice vara. Ono je vrlo nepouzdan i sumnjiv svjedok. Oni mnogi »uzorni« i »dobronamjerni« u doba školovanja, koji su, već iza godinu, dvije na kapelaniji ili na župi, doživjeli moralni brodolom, nijesu uopće nikada ni bili cedri: bili su, obično, ili licemjeri ili, još češće, sentimentalne pobožne lutke i sanjari. Najveća je njihova tragika i bila, što nijesu sebe poznavali i što su ih drugi, krivlji od njih, pripustili k ređenju. Pravilo je

svakako, da se „linija“ lako ne lomi i da su prava pobožnost i iskreno predanje Bogu jači od svih ljudskih napasti i kušnja. Bog ne ostavlja onih, koji njega ne ostavljaju. Sve su ostalo fraze. A prva je od njih, kako mladi ljudi, kad se rede, još ni ne znaju, šta je život i šta je sila nagona. Kao da mladić od dvadeset i četiri godine nije već sto puta osjetio svu elementarnu snagu i divljinu seksusa i imao sto puta priliku da, prema njoj, omjeri svoje duhovne kapacitete i svoje asketske ambicije! I kao da se već odavna nije susreo sa prozom i surovošću života! Osobito danas, kad u sjemeništa dolaze mladići iz svijeta i iz mješovitih škola, poslije puberteta, a onda još, pred ređenje, prođu „novicijat“ službe u vojsci. I kao da svakome od njih nije, sto puta, rečeno, što ga s te strane čeka u životu i čega se mora čuvati, na što mora paziti, koliko se mora moliti! Bili smo, svi, u bogosloviji; znamo.

Nije problem svečeničke ustrajnosti u vanjskom svijetu, nego u onom nutarnjem. On je sav u ozbiljnosti namjera i u iskrenosti predanja. On je sav u lojalnom studiju svoga srca pred Bogom. Mora mladi čovjek biti prema sebi iskren, a prema Bogu velедušan. Mora biti spreman na borbu i na odricanje. Tko je do dvadeset četvrte ili do dvadeset osme godine mogao ostati čist, tko je dotle sačuvao dušu kršćanskog idealiste i vjernog poklonika Kristova, njemu za dalju ustrajnost, — sve do starosti i do smrti, — treba samo jedno: da — hoće. Efektivno, a ne prijetvorno i deklarativno; odlučno, a ne pilatski i kunktatorski; dosljedno i u cjelini, a ne polovičarski i eklektičarski. Neka se moli, neka se ispovijeda, neka voli samozataju, i neka bude ponizan i pun nepovjerenja prema svojoj ljudskoj slabosti i prema svojim nagonskim željama i prohtjevima, pa ne će nikada pasti. Gospodin će ga, i posred oluje i valova, tvrdo držati za ruku (Mat 14, 31.). I pogledat će ga uvijek, kad zatetura, kao Petra u Kajifinu dvorištu (Luk 22, 61.).

Mi ne kažemo, da nije potrebno sve učiniti, da se krepost i slabost mladih ljudi u svetištu i izvan njega što više zaštiti. Ako treba, kako su neki, i na saboru, predlagali, i još kasnijim ređenjem, iza provizorija i kušnje prvih pomoćno-kapelanskih godina, a pogotovu diskretnom pažnjom, da mladi svećenik ne bude, u prvo, kritično, vrijeme, u duhovnoj pastvi izoliran, osamljen, prepušten sam sebi. Mi ne kažemo, da ne treba i asketski odgoj u sjemeništima još konkretnije nego dosada usmjeriti i

orijentirati na kritične i odlučne momente iz problematike savremenog života, koji nas danas okružuje i ugrožuje. Sve to treba. I nema sumnje, da će Crkva i u tom pogledu, — po karizmi božanske mudrosti, koja joj je dana, — provesti mnoge, krupnije i sitnije, reforme u sjemenišnom odgoju i u izboru sjemenišnih profesora i odgojitelja. Po pooštrenim kriterijima. Samo, dakako, reforme spiritualističke, ne modernističke. Inaugurirala ih je već: nedavnim koncilskim dekretom o sjemeništima.

Jedno samo mi kažmo, — i kod toga ćemo uvijek ostati; — mi kažemo, da je svećenička ustrajnost i krepost, iznad svega i prije svega, stvar dobre volje i spremnosti na duhovno naprezanje i junačko hrvanje s nižim čovjekom u sebi. I, samo u drugom smislu, s Bogom u sebi: »Non dimittam te, nisi benedixeris mihi!« (Post 32, 26.). Da je ona dio vječnoga problema slobode i milosti. Nije moderni svećenik s te strane nikako u bitno drukčijoj situaciji, nego što je bio onaj apostolski, starokršćanski ili srednjovjekovni. Negošto je bio i njegov apostolski prauzor, sv. Pavao (2 Kor 12, 7.).

A na Crkvi je, da sebi u službu probere samo prave hrvače Božje (Post 32, 28.; 1 Kor 9, 25—27.; 2 Tim 2, 5.). Da ne pušta u svetište kolebljivih, bezvoljnih, površnih, lakoumnih: nepozvanih i nevrijednih. Da provodi ozbiljnu selekciju među svećeničkim kandidatima. Da insistira na njihovoj asketskoj punoljetnosti i moralnoj disciplini. Hvala Bogu, da je, tu selekciju, u nekim našim sjemeništima i bogoslovijama, u zadnje vrijeme, vrlo energično provode! Ne smije se tretirati samo kao fraza ono kod ređenja za subđakona: „Hactenus enim liber es, licetque tibi pro arbitrio ad saecularia vota transire — Proinde, dum tempus est, cogita!« Duh je Sveti kroz taj prastari obred progovorio. »Segregate mihi —!« (Dj Ap 13, 2.; Rim 1, 1.). »Manus cito nemini imposueris, neque communicaveris peccatis alienis! Teipsum castum custodi!“ (1 Tim 5, 22.). Ne ćemo zato imati manje zvanja i manje svećenika. Imat ćemo ih više. Imali bismo ih više i u krajevima, iz kojih jauču za dokidanjem celibata, kad bi samo tamošnji svećenici uzimali ozbiljnije i celibat, i molitvu, i siromaštvo, i mrtvljenje. Najbolja propaganda za brojan svećenički podmladak jesu sveti svećenici.

Eto, mjesto da udaramo u šuplje jadikovke o teškim vremenima za svećeničku krepost i tim otupljujemo i u sebi i u drugim svijest, žive i budne, osobne, svećeničke odgovornosti, bolje

će biti, da se dobro zamislimo u onaj, tako jednostavan, ali i, po svom značenju, tako dubok savjet Gospodinov svima, koji hoće da pokroče njegovim putem; nama svećenicima i svećeničkim kandidatima prije svega: »Koji kralj, kad pođe da se zarati s drugim kraljem, ne sjedne najprije i ne promisli, može li s deset tisuća izići u susret onome, koji ide na njega s dvadeset tisuća? Ako li ne može, a on pošalje poslanike, dok je onaj još daleko, i moli, da se pomire. Tako dakle svaki od vas, koji se ne odreče svega, što ima, ne može biti moj učenik!« (Luk 14, 31—33.).

U toj je jednoj Gospodinovoj riječi rješenje čitava problema svećeničkog zvanja i svećeničke ustrajnosti. Solidna, čitava, zvanja uvijek su i tvrda, trajna, sretna, zvanja!

»Evo ti majke!« (Iv 19, 27.).

MARIJA I SVEĆENIČKI CELIBAT

G. 1966., V.

I iza koncila mi vjerujemo u Gospu Evanđelja i u Gospu kršćanske predaje. Potpuno su nas ravnodušnima ostavile modernističćo-racionalističke sumnje i bulažnjenja filoprotestantskih teologa i »perita« na račun Marijina kulta u katoličkom kršćanstvu. Papa je, — i na saboru, — jasno i svečano izrekao ono, što je Crkva uvijek vjerovala o Mariji: proglasivši je, »quasi ex cathedra«, Majkom Crkve. Marijanska se, eto, linija nije u Crkvi prekinula ni danas, kao ni kroz svih dvadeset kršćanskih stoljeća, što su nam prethodila: od Lukina i Ivanova Evanđelja, pa preko efeškoga sabora, Bernarda, sredovječnih skolastika i mistika, sve do Lurda i do dviju, — ili, možda, triju, — definicija u zadnjih sto godina. Ta se linija samo, logično, bliži svojoj punoj kulminaciji. Bezgrješna, — od prvog časa postojanja, od začeća, — na nebo Uznesena, — s Kristom na rajskom prijestolju, — Majka Crkve, — veliki Uzor i velika Pomoć svemu otkupljenom čovječanstvu.

Nijesu sveci, — a bilo je među njima mnogo i teologa; i najvećih teologa, — napamet pozdravljali Gospu kao Pomoćnicu kršćana i kao Kraljicu apostola, nijesu badava u njoj gledali najjaču zaštitnicu i braniteljku pravovjerja, — „Gaude, Maria Virgo, cunctas haereses sola interemisti in universo mundo": — oni su tako govorili i radili u punoj svijesti, da je sve to, još davno prije njih, reklo Evanđelje. Evanđelje je postavilo premise mariologiji; oni su samo iz tih premisa povlačili zaključke, konsekvencije, nužne logičke dedukcije.

Mati je Božjega Sina, Mati je Otkupitelja, Mati je Kralja u carstvu Božjem, Gospa Evanđelja. Ne slučajna mati, ne samo fizička mati, nego čudesna i milosna Mati: po vječnom odabranju i milosti Božjoj (Luk 1, 30.), po božanskoj sili i posvećenju Du-

ha Svetoga (Luk 1, 35.). Ušla je u najintimniju vezu sa samim
Otkupiteljem: povezana je s njim u njegovoj specifičnoj, otku-
piteljskoj i posvetnoj, funkciji. Stoji ne samo pred njim, nego
i s njim; ne samo s nama, nego i iznad nas. Nije nam jed-
naka. Bitno je više od nas (Luk 1, 43.). Ne biva samo spasena,
nego i spasava. Nije nam samo sestra, nego i Mati: posred-
nica nadnaravnog života vjere i milosti, što je u nas unišao iz
njezina Isusa. Nije samo žena, — dobra i sveta žena, — nego
je i »blagoslovljena među ženama« (Luk 1, 28. 42.), Gospodin je
s njom (Luk 1, 28.), puna je milosti (Luk 1, 28. 30.). Mati je
Gospodina i Kralja našega: Sina Božjega (Luk 1, 35.). Kraljica
je, Kraljica-mati, u puku Božjemu, u obitelji Božjoj na zemlji
(Luk 1, 32. 33.).

Ne, nije tradicionalna katolička teologija o Mariji teolo-
gija apriorizama ni pobožnog maštanja; teologija je to vjere i
Evanđelja. Ona je ukopana u temelje kršćanstva, u nazaretske
i kalvarijske misterije. Bez nje nema evanđeoskog kršćanstva.
Marija to evanđeosko kršćanstvo i njegove misterije najpunije
i simbolizuje, i predstavlja, i ostvaruje. Vjerovala je u njih,
življe i savršenije i od koga: »Neka mi bude po riječi tvojoj!«
(Luk 1, 38.), »Blago tebi, jer si vjerovala!« (Luk 1, 45.). U sebe
ih je primila; na sebi ih je doživjela. Nije samo subjekt vjero-
vanja, nego i objekt vjerovanja. Postala je sama čudo i objava:
i u punini milosti i neokaljanosti duše od prvog časa svoga po-
stojanja, i u nadnaravnosti i savršenoj čistoći začeća i poroda.
i u otajstvu odlaska i uznesenja na nebo. Sva je djelo, čudo, Duha
Svetoga. Sve je u njoj duh i nadsvijet. Tko u nju gleda očima
Evanđelja, on je vjernik i kršćanin. Tko nju zazivlje i naslje-
duje, on stoji uz moralne ideale kršćanstva. I one najviše. I uz
djevičanstvo! Tko s njom drži, on će postati »velik u Kraljev-
stvu nebeskom« (Mat 5, 19.).

U tomu je božanska, nadnaravna, logika i Gospina posred-
nišva u Crkvi. Ono se rađa iz dogme i prelazi u dogmu. Ono ulazi
u konstituciju Crkve, mističnog Tijela Kristova. Ono je Crkvi po-
treba. Crkva se na nj naslanja. Crkva od njega živi. Čitava Crkva.
Vjernici i kler, svećenstvo, hijerarhija. Marija im je kanon vjerova-
nja, model života. Što je tko u Crkvi veći, to joj, Gospi, mora biti
bliži. I Gospi-Majci, dobrotom, i Gospi-Djevici, čistoćom. U tomu
je i puni smisao istine i nauke o Mariji, Majci Crkve. Te nauke,
nove po formulaciji, ali stare i vječne po sadržaju i značenju.

A ne može Gospa biti Majka Crkve, a da nije, na još emi-
nentniji način, i Majka svećenikâ. I njihov uzor. Uzor u ljubavi
Gospodinu i njegovu Kraljevstvu. Uzor u pobožnosti i apostolskoj
revnosti. Uzor u moralnoj savršenosti: u čistoći i dobroti srca.
Naše je, svećeničko, djevičansko očinstvo nadahnuto, osnaženo,
posvećeno, njezinim, Gospinim, djevičanskim materinstvom. I jed-
no je i drugo stvar odozgor: poziv samo za velike duše.

Ništa nije u čudesnom životu Crkve, mističnoga Krista, bez
nutarnje, organske, veze i bez najintimnijih uzajamnih utjecaja i
reperkusija. Nije ni Marija uzalud, — baš u naše dane; baš
na II. vatikanskom saboru, — počašćena titulom Majke Crkve.
Mora se to u životu Crkve i praktički odraziti i osjetiti. I u ži-
votu njezina svećenstva. Na mnoge je ljudske zablude i slabosti
u svojim redovima Crkva reagirala tim isticanjem Gospina Ma-
terinstva u Crkvi. I na zablude i slabosti u pitanjima svećenič-
ke discipline, u ove kritične moderne dane. I na napadaje na
svećenički celibat.

Marija —. Majka Crkve, djevičanska Majka Crkve, odgovor
je mnogima. I opomena mnogima. I pouka mnogima. I utjeha
mnogima. I pomoć mnogima. Svima onima, koji su postali ma-
lodušni, koji kolebaju, koji sumnjaju i plaše se. U nju treba po-
gledati, pa će nam se odmah u srce vratiti zanos za ono, što pri-
rodnom čovjeku izgleda preteško i nedostiživo. Njoj se valja
moliti, nju valja uhvatiti za ruku, pa ćemo odmah biti jači od
svih svojih strasti i nagona.

Svi su sveti svećenici Crkve i naši oci u vjeri tako ra-
dili. Svi su oni bili poklonici i trubaduri Marijini. I svi su
nas učili, da i mi tako radimo. »O quisquis te intelligis in huius
saeculi profluvio magis inter procellas et tempestates fluctu-
are, quam per terram ambulare, ne avertas oculos a fulgore
huius sideris! Mariam cogita, Mariam invoca!« (sv. Bernard).

Dobili smo, mi svećenici, na saboru, nebeske znakove i
nebeske parole za svoje djevičanstvo i za svoj celibat. »Myste-
rium fidei«: djevičansko Tijelo Kristovo, u Euharistiji. I Dje-
vicu, koja nam ga je, djevičanski, rodila: „Et nomen Virginis
Maria!« (Luk 1, 27.). Papa je samo ponovio Gospodinovu gestu
sa žrtvenog i euharistijskog Križa: »Ecce mater tua, — evo ti
Majke!« (Iv 19, 27.).

Krunicu u ruku; pa ćemo se održati; pa ćemo ustrajati;
pa ćemo biti djevičanski veseli i dobri!

Tragična je zaslijepljenost, kad ponegdje na zapadu teolozi u sjemeništima, u oduševljenju za »aggiornamento«, demonstriraju protiv zajedničkog moljenja krunice i kad mladi svećenici, u svom liturgističkom zanosu, otimlju ženama po crkvi krunice iz ruku. Fatalno su krivo razumjeli i crkvenu i liturgijsku reformu. Nije onda čudo, da se osjećaju nedoraslima teretu djevičanskog svećeništva i da traže dokidanje celibata.

Mi nećemo za njima. Nećemo, da se ponovi nesretna historija iz 16. stoljeća, kad su oni, koji su napadali Marijin kult, odmah obračunali i sa celibatom. Mi ćemo protivnim putem. Štovat ćemo i ljubit ćemo Mariju, da budemo čisti i dobri.

Gospo, mi ti, u ove dane tvoga djevičanskoga svibnja, iznova posvećujemo i sebe, i svoju svećeničku čistoću. Svijetli nam, nadahnjuj nas, jačaj nas, moli se za nas! »Ave, maris stella, Dei mater alma, Atque semper Virgo! — Vitam praesta puram, Iter para tutum —!«

Nećemo mi protiv sabora, nego sa saborom. Nećemo mi protiv Pape, nego s Papom. S Marijom i za Marijom!

»Idi kući svojoj, k svojima, i kazuj im, što ti je Gospodin učinio!«
(Mark 5, 19. 20.)

UZ PROVEDBU SABORSKOG DEKRETA O SVJETOVNJAČKOM APOSTOLATU

(U spomen Dr. u IVANU MERZU — r. 16. XII. 1896.; u. 10. V. 1928.)

G. 1966., V.

Iza II. vatikanskog koncila i njegova dekreta: »De apostolatu laicorum« nije više svjetovnjački apostolat u Crkvi teoretski problem. Ne može on više u principu biti povučen u sumnju.

A zapravo nije on nikada ni bio teoretski problem. Odviše su očevidne bile premise, iz kojih ga se je moralo logično izvesti. I neovisno od svih pozitivnih, skripturističkih ili tradicionalnih, dokumenata.

Tkogod je upoznao istinu, mora je dalje širiti: ona ga sama, kao božansko dobro, na to sili. Tkogod je bio od Boga počašćen pozivom u Kraljevstvo Božje, mora mu se zahvaliti na tolikoj ljubavi i na tolikoj sreći: navješćujući svakome oko sebe dolazak i veličinu toga Kraljevstva i šireći mu granice.

A ako u Evanđelju nije ta dužnost univerzalnog apostolata formulirana izričitom tezom, to je opet samo još jedan znak više, kako je ona sama po sebi razumljiva. Ona leži Evanđelju u podtekstu. Ona je definirana čitavim držanjem Gospodinovim i čitavom njegovom praksom. Krist, doduše, formalno apostrofira samo apostole i učenike, kad ih šalje u svijet, na apostolsku propovijed i na apostolska osvajanja, ali riječi, kojima se pritom služi, zvone očito kao, — u isto vrijeme sugestivan i urgentan, — poziv na opću mobilizaciju svih, koji su se identificirali s njim i s njegovim spasiteljskim idejama, programom i namjerama. I onda, kad on gleda na daleke njive, što su već zrele za žetvu (Iv 4, 35.) i zove na njih

poslenike (Mat 9, 37.38.; Luk 10, 2.); i onda, kad uzdiše za svojim drugim ovcama, što mu ih valja dovesti u njegov ovčinjak (Iv 10, 16.); i onda, kad izdaje svoju konačnu i službenu apostolsko-osvajačku proklamaciju sa gore Uzašašća (Mat 28, 19. 20.; Mark 16, 15. 16.; Luk 24, 46. 47.; Dj Ap 1, 8.). A ako je samo jednome od onih, kojima nije dao da ga slijede kao njegovi službeni pratioci i glasnici, izrijekom rekao: »Idi kući svojoj, k svojima, i kazuj im, što ti je Gospodin učinio!« (Mark 5, 19. 20.; Luk 8, 38. 39.), nije ipak taj čovjek bio jedini, koji je »počeo propovijedati u Deset gradova« (Mark 5, 20.; Luk 8, 39.): bilo ih je na stotine oko Isusa, koji su za njega svjedočili i pomagali mu u njegovu djelu i na njegovim misionarskim putovanjima, kako su znali najbolje. Smatrali su to svojom dužnošću i bez njegove posebne molbe i naloga. A davao im je on, toliko puta, i formalne naloge i pohvale za to (Mat 21, 3.; 26, 10—13., 18.; Mark 11, 3—6.; 14, 6—9., 14. 15.; Luk 19, 5., 31—35.; 22, 11. 12.; Iv. 12, 7—8.). Svi oni njegovi prijatelji iz Evanđelja, svi oni protagonisti u velikoj drami, koja se je oko njega splitala, sve do konačne katarze na Kalvariji, sav onaj dobri ženski svijet sa pozornice Evanđelja, — i Gospa među njima, — sve su to bili njegovi svjetovnjački apostoli. I Nikodem, i Josip iz Arimateje, i Zakej, i gospodar magareta, na kojemu je Gospodin jašio na Cvjetnicu, ulazeći u Jeruzalem, i domaćin Posljednje večere, i vlasnik Getsemanskog vrta; i »prijatelj Lazar« (Iv 11, 11.), i Marija, i Marta, i Saloma, i Ivana, i Suzana, i druga Marija pod Križem; i svi oni očišćeni gubavci i izliječeni bogalji, koji su raznijeli njegovo ime sve do Tira i Sidona, i Sirije, i preko Jordana (Mat 4, 24. 25.; Luk 6, 17.)

I nikada se više, kroz povijest Kraljevstva Božjega na zemlji, nije prekinuo taj proces: to neprekidno, uvijek iznova ponavljano, novačenje lajika u Isusovu apostolsku vojsku. Taj je apostolat, u prvom redu, i osvojio poganski grčo-rimski svijet za Krista. Ne treba puno pameti ni imaginacije, pa da čovjek shvati, kako dvanaest apostola i stotinjak »učenika« nije moglo, — ni po najelementarnijem, fizičkom, zakonu broja i razdaljina, — sâmo, ni dohvatiti ni predobiti milijune; a ne treba ni puno erudicije, da se to, na temelju historijske slike prvoga kršćanstva i stare Crkve, konkretno objasni i rekonstruira.

I u kasnijim periodama uvijek je taj apostolat u Crkvi živio. I Crkva je od njega živjela. Od njega i od snage Božjih

obećanja. Ne stoji uopće, što kojiput govore, da je on, tokom srednjega vijeka, bio u Crkvi praktično suspendiran i izvan porabe. Može to vrijediti, — i vrijedi, ali i to samo djelomice, — za oblik lajičkoga apostolata, gdje se taj apostolat uzimlje u najužem smislu, pa se pod njim razumijeva najneposrednija svjetovnjačka pomoć svećeničkoj službi dušama; no mnoge njegove bitne forme, — obiteljski, karitativni, financijski, staleško-profesionalni apostolat, — nijesu se prekidale ni jedan jedini dan: bile su jednako aktualne u svim periodama i svim stoljećima. Lajici su odgajali buduće kršćane; lajici su gradili crkve; lajici su uzdržavali svećenike; lajici su na svojim leđima nosili i glavnu karitativnu akciju Crkve: onu spontanu i neorganizovanu, ali najširu, najefektniju, najintimniju. A ako su socijalne i političke prilike u nekim epohama rasterećivale Crkvu od dužnosti apologetske i društvene samoobrane, i to je bilo, na koncu, opet samo posljedica situacije, što su je održavali katolički svjetovnjaci svojim stavom i snagom tradicija, koje su bili sami stvorili i kojima su ostajali vjerni.

A čim se je Crkva opet osjetila ugroženom u javnom životu, odmah se je opet, u vjerničkim masama, stao buditi i duh kršćanske bojovnosti: katolički su se lajici, — i bez poziva klera, — stali javljati na pozornici. Klasičan je primjer Francuska 19. vijeka. Akcija raskršćanjivanja javnog života izazvala je smjesta reakciju i na katoličkoj strani: počinju se redati, sve jedno iza drugoga, velika imena katoličkih lajičkih prvoboraca i idealista. Apostolski osjećaj instinktivno provaljuje iz srca vjerničke elite: one intelektualne i vodstvene prije svega. U Francuskoj, ali onda, s napretkom i sve većim širenjem otpada od kršćanstva, i u svim drugim katoličkim nacijama. Taj je, u biti spontani, proces samo dozreo u formalnoj, službeno-crkvenoj, renesansi lajičkog apostolata, kroz zadnjih osamdesetak godina, da, eto, u ove naše dane, i konačno kulminira, u autentičnoj kodifikaciji principa lajičkog apostolata: u dekretu II. vatikanskog sabora.

Danas svjetovnjački apostolat nije više u Crkvi teoretski problem. Nije ni kod nas. On je danas sav u fazi praktične aplikacije. I za nas svećenike. Za nas svećenike prije svega. Mi smo apostoli »per eminentiam«, po zvanju. O našim se, apostolskim, saveznicima i pomoćnicima radi. Naša se akcija širi i reorganizuje. Nas sve to neposredno tangira. Moramo se sna-

laziti u novoj situaciji i njoj prilagođivati svoje metode. S puno dobre volje, s puno širine, s puno prosvijetljene mudrosti.

A dva su momenta, čini mi se, najdelikatnija u toj novoj situaciji.

Valja lajike pustiti u apostolat. Valja im otvoriti vrata u nj. Oni na njih kucaju. Oni traže svoja prava. Bez sumnje, dobronamjerno. Iz idealnih i specifično religioznih pobuda. Materijalnih im beneficija ne će taj apostolat ni onako donijeti. Nikakvih. Nije to više prepušteno dobroj volji i slobodnoj ocjeni nas svećenika. Dekret je tu sasvim apodiktičan. Lajici su pozvani na apostolat od sama Gospodina, — »ad apostolatum ab ipso Domino deputantur«; — on im je sam nametnuo tu dužnost i taj teret, — »omnibus — christifidelibus onus praeclarum imponitur« (I. 3.). Izrijekom im on označuje kao dužnost, da svojom suradnjom učine uspješnijom i duhovnu pastvu i upravu crkvenim dobrima, — »oblata sua peritia curam animarum et etiam administrationem bonorum Ecclesiae efficaciorem reddant" (III. 10.). Upućuje ih na rad u župskim i dijecezanskim pothvatima, — »suas quoque vires inceptis dioecesanis adicere« (II. 10.). A socijalni je apostolat, po riječima Dekreta, toliko njihova specifična zadaća i obveza (»munus onusque«), da je drugi, bez njih, uopće ne mogu ni ispuniti, kako treba (III. 13.). »Biskupi, župnici i drugi svećenici« moraju uvijek držati na umu, da je pravo i dužnost vršenja apostolata (»ius et officium exercendi apostolatum«) zajedničko svim vjernicima, bilo klericima, bilo lajicima, i da u izgradnji Crkve i lajici imaju svoju vlastitu ulogu (»in aedificatione Ecclesiae etiam laicos proprias partes habere«) Moraju stoga s lajicima bratski surađivati u Crkvi i za Crkvu i posebno se za njih brinuti u njihovu apostolskom djelovanju (V. 25.). Pomno treba birati i dobro spremati (»apte formati«) svećenike, koji će pomagati specijalne forme lajičkog apostolata i uvijek s lajicima održavati izmjenu misli („continuo cum laicis instituto colloquio«). I redovnici to moraju raditi (V. 25.). Valja za lajički apostolat, ako je ikako moguće, osnivati i posebna dijecezanska vijeća, ali i župska, međužupska, interdijecezanska, nacionalna i internacionalna. A dolikuje, da u njima klerici i redovnici rade skupa s lajicima. — »cooperantibus convenienter clericis et religiosis cum laicis« (V. 26.).

Treba ove jasne i auktoritativne koncilske smjernice provesti u djelo. Treba ih barem početi provoditi. Valja se ozbiljno

pozabaviti njihovom praktičnom i konkretnom realizacijom. U župi, u dijecezi, u nacionalnim centralama u režiji biskupskih konferencija. Osobito na poljima, koja Dekret posebno indicira: na onim specifično ili primarno lajičkim. U štampi, u financijskim i pravnim poslovima, u radu sa omladinom, u socijalnim inicijativama, u koliko su nam dostupne. Ne može više nigdje biti klerikalnog ekskluzivizma ni samodrštva. Ni pod kakvim izlikama. Lajike valja konzultirati. Valja s njima uspostavljati kontakte. Iskrene, intimne, pune povjerenja.

Drugi momenat tangira, direktno i prvotno, samo katoličke lajike. Nas svećenike indirektno: u koliko nam Crkva stavlja u dužnost odgoj vjernika za apostolat (V. 25.; VI. 30.). Lajički apostolat, baš jer je apostolat, ne smije se emancipirati od vlasti zakonitog crkvenog, hijerarhijskog, auktoriteta. Na Crkvu se ne mogu nikada, dok vjerujemo u njezino nadzemaljsko poslanje, primijeniti principi svjetske demokracije i neograničene slobode. Katolički se lajički apostolat ne smije nikada pretvoriti samo u akciju, bez posvećenja i bez nadnaravnih ciljeva; on ne može i ne smije imati ambicija, da po svom ukusu »reformira« i „modernizira", — u stvari posvjetovnjači, — Crkvu i vjerski život. Njegova aktivnost mora biti upravljena na osvajanje svijeta za Krista, a ne na osvajanje učiteljskih i vodstvenih pozicija u Crkvi.

Kod nas, na sreću, nema takvih tendencija u katoličkom lajikatu. Ali na zapadu ih ima. Tamo se mogu, i po katoličkim revijama, čitati članci, u kojima se ističe, kako koncil nije ni riješio ni mogao pravo riješiti pitanja lajičkog apostolata i demokratizacije Crkve, jer još uvijek stoji uz hijerarhijsko ustrojstvo Crkve. Otuda kojiput dođu i k nama »katolički aktivisti«, koji „ne vjeruju u vitalnost našega katolicizma", kad čuju, da u njemu nema tenzija, napetosti, između lajikata i hijerarhije, nižega i višega klera.

Takve su ideje lom sa ispravno koncipiranom idejom lajičkog apostolata. One su u direktnu protuslovlju sa saborskim Dekretom, koji emfatično i „in extenso" traži od katoličkih lajičkih apostola, prije svega, ozbiljan i dubok religiozni život (I. 2. 4.; II. 6.; III. 13.; IV. 16.) i sinovsku subordinaciju i posluh zakonitoj crkvenoj hijerarhiji (II. 5.; IV. 19. 20. 21.; V. 24. 25.).

Veliki lajički apostoli historije i u jednoj i u drugoj od ove dvije točke pogađali su ton i nalazili pravi put. I naš blago-

pokojni Dr. Ivan Merz, korifej, protagonista, prototip, a, ako Bog da, i budući svetac i zaštitnik lajičkog apostolata kod nas. Afirmirao je, odlučno i široko, lajičku inicijativu u crkveno-vjerskom katoličkom životu. Ali je bio i čovjek sveta života i entuzijastički poštivač Crkve.

Neka on bude uzor našemu katoličkom lajikatu i u ove kritične dane njegove definitivne afirmacije!

Njemu u počast i u spomen, a povodom 70-godišnjice njegova rođenja, i napisali smo ovaj članak. Neka se on, gore na nebesima, pred Gospodinom, moli i za Božju crkvu i za njezine apostole! I one lajičke!

»Šimune, Šimune, — ja sam se molio za tebe, da se ne pokoleba tvoja vjera —!« (Luk 22, 31. 32.).

PAPA NA KONCILU

G. 1966., VI.

Prerano je još za temeljit osvrt na II. vatikanski opći sabor. Još nemamo u rukama ni njegovih dokumenata u autoritativnom, autentičnom, tekstu i na originalnom jeziku. Upućeni smo zasada još uvijek samo na informacije iz druge ruke, na komentare, koji su, pomalo, obojeni i subjektivističkim shvaćanjima, i na — opće impresije. Najozbiljnije uporište, na koje se još čovjek može osloniti, to su govori i izjave Svetoga Oca, Pavla VI. Ali ni do njih nije lako doći u potpunosti i iz izvora, koji su mjerodavni.

S pokušajima nekih cjelovitih ocjena sabora i sa proricanjima i prognozama za budućnost, koje bi se na njima temeljile, bolje je stoga pričekati. Treba da sabor najprije izađe iz stadija novosti i žurnalističko-kroničarsko-propagandističkih reagiranja i uđe, koliko toliko, u povijest: da se sve s njim i oko njega bar donekle objektivizira i smiri.

Jednu konstataciju možemo, čini mi se, ipak učiniti i na temelju onoga, što i iz dosadašnjih materijala znamo o saboru i što, više manje, svi dobronamjerni elementi u Crkvi prihvaćaju kao notorne i općenito priznate činjenice.

II. vatikanski sabor sav je, od početka do kraja, još jedan i snažan i eklatantan dokumenat za tezu o primatu. Papinstvo je na njemu položilo još jedan veliki ispit pred Crkvom i pred historijom. Njegovo je značenje iznova zasjalo punim sjajem. Njegova, centralna i providencijalna, uloga u Crkvi. Njegovo istaknuto mjesto u planu Božje Providnosti.

S te je strane II. vatikanski sabor bio prava objava. Praktična, konkretna, objava. Dao je definiciji i dogmi papin-

skog primata sa I. vatikanskog sabora ilustraciju i argumenat iz života i iz prakse. Ilustraciju, koja upravo frapira. Argumenat i za one, koji ne umiju teološki misliti niti se znadu udupsti u smisao skripturističkih tekstova, ali su dovoljno bistri i iskreni, da znadu promatrati život oko sebe i čitati njegove pouke. Praktično najjače i najsugestivnije pouke: one „ad hominem".

II. je vatikanski koncil i bio ideja, — možda još više nadahnuće, „lumen", nego ideja, — jednoga pape: Ivana XXIII. Pape, koji je bio više kršćanin, nego profesionalni teolog, više vjernik, nego učitelj vjere. Osjetio je, skoro vizionarski, potrebu sabora, njegovu aktualnost, njegov glavni zadatak i misiju. A kad je koncil već počeo i kad je sva bogata, ali i delikatna, problematika vremena zaljuljala duhovima u Crkvi i u svijetu, opet je jedan papa, Pavao VI., izišao na pozornicu sabora kao njegov dobri genij: ukazivao mu i osvjetljivao puteve i intimirao mu direktive, iza kojih je, očito, stajala, kroz koje je očito prosijevala, karizma jedne nadzemaljske mudrosti. Sjenu smo Kristovu oko Pape i iza Pape svi nazirali. Nešto čudesno i mistično, što je i odviše jasno podsjećalo na onoga anđela velikoga savjeta, što je, u stupu od oblaka i ognja, vodio Izrael kroz pustinju (Iz 13, 21. 22.; 5 Mojs 1, 33.; 1 Kor 10, 1.).

Nije ni ovaj sabor, — da prijeđemo na figuru, koju su uvijek voljela kršćanska pera, — plovio samo kroz »bonacu«. Tresle su i njegovom lađom oluje; zanosili su je vjetrovi. Nije ni on od prve, karizmatičkom intuicijom, pogađao ono pravo: dolazilo je i na njemu do kriza i do kolebanja. Nije ni na njegovim njivama nicala samo zlatna pšenica (Mat 13, 24—26.). Nije se ni na njemu javljao smo Bog: javljale su se i ljudske naivnosti, i ljudske zablude, i ljudske bijede, i zahtjevi nižega čovjeka. Izlazio je i na saboru, — jednako kao za Isusova života, — sotona pred Kristove apostole, da ih kuša, rešeta i zavodi. Čulo se je i na saboru glasova, od kojih bi se Gospodin sigurno bio ogradio, da se je, vidljiv, tijelom, na njemu našao, kako se je ograđivao i od pokoje i odviše naturalističke sugestije svojih prvih apostola: »Ne znate, čijega ste duha!« (Luk 9, 55.), »Nosi se, sotono; ti si mi na sablazan, jer ne misliš ono, što je Božje, nego ono, što je ljudsko!« (Mat 16, 23.).

Možemo govoriti i posve bez figura. Padalo je na saboru, — a još više oko sabora, — i izjava, i tvrdnji, i prijedloga, koji su i odviše zaudarali po modernizmu i po duhu svijeta, a

odudarali od mudrosti Križa i od svjedočanstva svetaca: zbunjivali, dezorijentirali, zaplašivali, i dobronamjerne, i »izabrane« (Mat 24, 24.). Svojom bučnošću, nametljivošću, upornošću, prije svega; puno manje mnogobrojnošću i auktoritetom onih, koji su ih iznosili i podržavali. A još je više bilo neprosvijetljenoga zelusa (Rim 10, 2.) i neodgovornog, nezrelog i nezdravog lova za „reformama" i „novostima" pod svaku cijenu: bez razbora, bez diskrecije, bez kritičnosti. Situacija je bila kojiput, po ljudsku, više nego teška. Bilo nas je, pa smo se pribojavali najgorega: i novoga raskola; i reprize „reformacije". Teturali smo i ljuljali se, više manje, svi.

A ipak je sabor završio rezultatom, za koji danas, svi, vidimo, da je pun Boga i istine: u jednakoj mjeri pravovjeran i tradicionalno crkven, kao i širok, i savremen. Obišao je, sabor, sve grebene, prevladao sve nejasnosti i pometnje, rešao u svemu i za sve pravu riječ. Sačuvao je i afirmirao vjeru u realnu prisutnost Gospodinovu na oltarima Crkve, priznao Mariji sve njezine časti, naglasio neprekinuti kontinuitet u kršćanskom vjerovanju i dogmama, inspiraciju Svetoga Pisma, auktoritet crkvene tradicije, bračnu nerazrješivost, kult čistoće i visoku vrijednost svećeničkog celibata, ideale evanđeoskih savjeta, tradicionalni seksualni moral Evanđelja, hijerarhijski ustav Crkve, puno značenje papinskog primata, princip kršćanske samozataje u čitavu njezinu opsegu, štovanje svetaca, nadnaravni i eshatološki karakter kršćanstva. Ni u jednoj točki nije žrtvovao principe Evanđelja bilo kakvim taktičkim ciljevima: ni onim ekumenističkim. Nije trgovao s kršćanskom istinom: ostao je uz nju u cjelini; proklamirao je još jasnije i još dosljednije nego dosada.

Netko je viši od ljudi stavio svoju ruku na sabor. Netko je nevidljiv intervenirao. Netko nas je, pametniji od sve naše teološke pameti, složio i ujedinio oko jedne istine i jedne misli.

Duh Sveti, sigurno. Tko vjeruje u karizmu crkvene nepogrješivosti, odmah s tim mora biti na čistu. Duh „sve istine" (Iv 14, 17.; 15, 26.; 16, 13.). Samo, kanal te duhovske intervencije bio je, očito, Papa. U svakoj kritičnoj fazi, u svakoj kritičnoj točki, u svakoj kritičnoj situaciji, bio je Papa onaj, koji je signalizirao, kočio, opominjao, apelirao, sugerirao i formulirao rješenja. A sve to s jednom čudnom, suverenom, pro-

svijetljenošću, dosljednošću, sigurnošću. Bez kolebanja. Uvijek u pravi čas. Uvijek na najpodesniji način. Uvijek s motivacijom, koja je osvajala. Uvijek, — i u pitanju ekumenizma, i u pitanju »aggiornamenta«, i u pitanju »plebiscitarnih« kanonizacija, i u pitanju biskupskog kolegijaliteta, i u pitanju celibata, i u pitanju mira, — s jednim superiornim realizmom, za razliku od onih tolikih drugih crkvenih ljudi velikih želja, ali male pameti i tijesnih vidika: bez dara finije intuicije i cjelovitijeg, dubljeg, uživljavanja u situacije i probleme. I uvijek očinski: bez prijetnji i ljutitog diktovanja.

Suvišno bi, pa i neukusno, bilo, na ovom mjestu, ulaziti u detalje. Radi se o općem, spontanom, dojmu čitava katoličkog i kršćanskog svijeta.

A ne da se to objasniti nikakvim prirodnim momentima. Ne da se objasniti ni, očito natprosječnim, intelektualnim, moralnim i karakternim svojstvima jednoga i drugoga pape. Nijesu ni jedan ni drugi bili jedini geniji na saboru. Bilo je među kardinalima i biskupima na saboru more ljudi jednake osobne reputacije. A ipak između njhova i papina auktoriteta i nastupa na saboru nije uopće moguća komparacija. Razlika nije gradualna; ona je esencijalna. To je specifično druga stvar.

Jedno je samo objašnjenje, koje zadovoljava. Ruka Božja za papinstvom. Asistencija odozgor. Privilegij i karizma primata. Obećanje Kristovo Šimunu i Šimunima, Petru i Petrima. „Šimune, Šimune, evo sotona traži, da vas prorešeta kao pšenicu; ali ja sam se molio za tebe, da se ne pokoleba tvoja vjera, — utvrđuj braću svoju!" (Luk 22, 31. 32.). „Ti si Stijena, i na toj stijeni sagradit ću Crkvu svoju, i vrata paklena ne će je nadvladati!« (Mat 16, 18.). »Pasi jaganjce moje, — pasi ovce moje!« (Iv 21, 15—18.).

Papa. Najveći je, iza Krista, dar Crkvi. Prva njezina snaga. Njezin siguran putokaz i svjetionik.

Gledat ćemo u njega. Ići ćemo za njim.

Jedan je veliki Učitelj u Crkvi. Jedan je Papa. Nema drugoga.

Zapamtit ćemo tu veliku lekciju II. vatikanskog sabora. Naše će kršćanstvo biti uvijek rimsko i papinsko kršćanstvo. Nikakvo koncilijarno. Nikakvo galikansko. Pa ni u ublaženim, revidiranim, verzijama, koje nam danas nude.

I ponosno će biti to naše rimsko i papinsko kršćanstvo. S još više samosvijesti i oduševljenja nego dosada pjevat ćemo mi i našemu današnjemu Svetome Ocu: »Vivat ergo semper prosper carissimus Paulus noster, qui honore et amore semper est dignissimus! — Vivat Summus Pontifex!« I još ćemo se više nego dosada za njega moliti, njegovu i našemu Gospodinu: „Dominus conservet eum —!«

Živio Papa! Živio nam veliki i pobožni Pavao VI.! Hvala mu! Njegov je sabor bio II. vatikanski sabor. I Petrov. „Petrus per Leonem, — per Paulum, — locutus est!«

„Učitelj ti veli: Gdje je gostinjska soba, u kojoj ću jesti pashu s učenicima svojim?“ (Luk. 22, 11.)

SVEĆENICI GRADITELJI

G. 1966., VII — VIII.

Danas se u Crkvi svuda po svijetu puno gradi. Grade se crkve; grade se i drugi crkveni objekti: župski stanovi, katehetske dvorane, katolički društveni domovi i kina, škole, konvikti, samostani, bolnice. U misijama je to prijeka nužda, — u njima sve valja podizati iz temelja; — u starim kršćanskim krajevima donosi to sobom intenziviranje vjerskog života i modernizacija pastve, a ponešto i opći porast standarda: grade se veće i modernije crkve i zgrade mjesto onih starih, malih i primitivnih. A, dakako, osnivaju se i nove župe i pastoralne stanice: osobito u industrijskim naseljima i na periferijama velikih gradova.

I kod nas se dosta gradi. Iza ratne i poratne pauze oživjela je i kod nas crkvena građevinska djelatnost. Nadoknađuju se zaostaci. Popunjavaju se praznine. Rekonstruira se ono, što više ne zadovoljava: dimenzijama ili kvalitetom. Mnogi su se naši svećenici, — a i redovničke družbe, muške i ženske, — na tom području angažovali. A drugi samo čekaju na zakonske formalnosti i mogućnosti, pa da se, već sutra, i oni angažuju. Mnogo se u to ulaže truda. Postizavaju se i uspjesi: kojiput i izvanredni i neočekivani uspjesi. Ljudi pokazuju puno elana, oduševljenja, požrtvovnosti. I vjernici, a još više svećenici.

Svećenik graditelj postaje danas tipom. Ali, baš zato, postaje i problemom.

Pojava je to, po sebi, nema sumnje, pozitivna: vrijedna priznanja i pohvale. Svećenici, koji se odluče da grade, uvijek su ljudi od akcije. Svijesno i dragovoljno uzimlju na sebe teret, kojemu se drugi, manje energični i aktivni, izmiču. A redovito su

to i svećenici idealisti. Vjeruju u sebe, ali vjeruju i u Providnost. Ne bježe od posla, odgovornosti i rizika. Znadu, da ih čeka trka, prošnja, moljakanje, besanica, mnoga gorka. Nije jedan od njih pod gradnjom posijedio.

A to se zna, da je to onda veliki moralni kapital i velika zasluga. Sve će to služiti Crkvi, dušama, narodu. Sve će to odbacivati duhovne kamate kroz decenije i stoljeća. Sve će to, — a pogotovu, ako se radi o crkvi, — biti i dokumenat i instrumenat slave Božje. Sve to podiže duh i temperaturu vjerskog života na više. Sve to, i neposredno i posredno, uvelike zadužuje i vjernike i župu. U sadašnjosti, ali i u budućnosti. A svećenika graditelja duševno čeliči. On počinje uživati u stvaranju. Njegove umne i karakterne energije jačaju. Stiče i organizacijsko iskustvo. Šire mu se horizonti: i oni kulturni, i oni estetski. Uspostavlja kontakte, koji će mu i kasnije, uvijek, biti od koristi.

A, onda, ne ostaje ta graditeljska žrtva nikada ni bez svoje vanjske plaće. Ni one ljudske. Zahvalni će mu biti mnogi, što im je sagradio crkvu. I blagosivat će ga mnogi. I sjećat će ga se mnogi. Ne treba mu ljepšeg spomenika ni epitafa. Od koljena će se do koljena pričati, u kojemu se je stoljeću crkva gradila; koje je godine bila posvećena; koji ju je župnik sagradio. A, što se ne će pričati, bit će zapisano u arhivima, ili u kamenu, ili na pergameni, uzidanoj u kamen-temeljac. Graditelj se crkve uvijek ovjekovječuje. Pamtit će ga življe i trajnije nego mnoge njegove kolege; možda pred Bogom i veće, i zaslužnije od njega. Ispovjednik se, propovjednik, dobrotvor, zaboravlja, i kad su ga najviše voljeli i cijenili, već iza generaciju, dvije, graditelj zapravo nikada, dok stoji njegova crkva. Ona uvijek za njega pita; ona uvijek o njemu govori i za njega svjedoči.

Svjedoči i pred Bogom. Moli se za njega. I dok je živ. Molit će se za njega, i kad bude mrtav. Poslušao je Isusa, kad ga je poslao, kao ono jednom u Evanđelju, Petra i Ivana, da nađu i urese stan njegovoj euharistijskoj slavi i ljubavi: „Učitelj ti veli: Gdje je gostinjska soba, u kojoj ću jesti pashu s učenicima svojim?“ (Luk. 22, 11.). Bogu ju je, svećenik graditelj, — svoju crkvu, — darovao i prikazao. A što je Bogu darovano, s Bogom i u Bogu i živi. Živi i vjekuje. Bog nijedne ljubavi ne zaboravlja. On je plaća i nagrađuje vječnim životom.

Nijesu kršćani uzalud nazivali crkve i bogoštovno-karitativne objekte „zadužbinama“. Nikao je taj običaj iz jedne dubo-

ko religiozne misli. Bog će pomilovati dušu, koja ga je priznala na zemlji. Riječju ili činom, svejedno. I dušu, koja je griješila. Tim se priznanjem ona otkupljuje. To joj je priznanje zalog Božjega milosrđa.

Graditelji će crkava lakše od drugih umirati. S mnogo mira i pouzdanja. Odnijet će pred Boga na rukama svoju crkvu. I svu onu slavu, što ju je Bog u njoj našao. I sve molitve, što su ih ljudi u njoj izmoljeli. I sva obraćenja, što su se u njoj dogodila. I sve milosti, što su ih u njoj, duše, primile. I sve dobre odluke, što su se u njoj stvorile. Toliko je to jasno, da je to još davno otišlo u opći simbol. Pape su se i biskupi davali slikati na koljenima pred Kristom, sa crkvom, koju bi sagradili. I Strossmayer u Đakovu. I Posilović u zagrebačkom svetištu Srca Isusova. Izraz je to bio njihove molitve i njihove nade.

Čestitati valja svakome tome svećeničkom graditelju. I treba mu skinuti kapu. I valja ga uzeti za primjer. Manje, što se je ovjekovječio pred ljudima. Najviše, što se je preporučio Bogu.

Samo, kad se već tim hvalimo, ne će biti na odmet spomenuti, da i ova medalja ima svoje naličje. Da ni ovaj, tako svijetao i plodan, momenat iz svećeničkog života nije bez svoje problematike.

Bilo je svećeničkih graditelja, pa ih je njihov graditeljski talenat i genij posvjetovnjačio. Duhovno ih osiromašio. Odveo ih u mlakost. Mehanizovao njihov svećenički život. A uvijek će se to dogoditi, postane li svećeniku građenje samo sebi svrhom. Istisnu li akcija i rad iz njegova života pobožnost i molitvu. Pretvori li se svećenik u arhitekta i novčara. Izgubi li se s njega ono, što je specifično svećeničko: duhovnost i posvećenje. Odvedu li ga brige i zauzetost u rastresenost i u svjetovne manire. Prelazi li poslovnost pastvu i rezidenciju. „Occupationes illae magazi li poslovnost pastvu i rezidenciju. „Occupationes illae maledictae“, o kojima je govorio sv. Bernard u svojoj pouci svome negdašnjem učeniku, papi Eugenu III.: „De consideratione“.

Izgrađivanje žive Crkve u sebi i u dušama uvijek je i teži, i važniji, i odgovorniji, i zaslužniji posao od gradnje crkava od kamena, opeke ili betona. U pravilnom graduiranju svećeničkih aktivnosti duša i pastva uvijek imaju prednost. I kad gradnja postane bilo izlikom, da se zanemari duhovni život i ljubav k Bogu, bilo zaprekom, da se dobro propovijeda, ispovijeda, katehizira, — uzrokom, da strada pastoralni rad s dušama, — problem je u principu krivo riješen. Takav će svećenik graditelj pred Bogom više izgubiti, nego što će dobiti. Krivo je kanalizirao svoje talente, sposobnosti, energije. Pobjegao je od dužnosti i sa bojišta; iznevjerio je zastavu.

Nikada ne smije svećeniku iz pastve graditeljstvo postati ni profesijom ni „hobby“—jem, a pogotovu zamaskiranim vraćanjem u svijet. A napast je na to uvijek blizu: u ovo tehnizirano, nemirno i nervozno vrijeme.

Treba da se svatko od nas, tko se sprema na gradnju, — sam ili po sugestiji odozgor, — dobro obazre i pripremi, prije negošto zarije u zemlju prvu lopatu i trnokop. Ono „jedino potrebno“ (Luk 10, 42.) ne smije ni na čas doći u pitanje. Bez plana se i bez proračuna ne započinje gradnja. Ne samo bez plana na mapama i bez proračuna u brojkama, nego ni bez plana pred svojom svećeničkom savješću. I u tom smislu vrijedi, sigurno, značajna Gospodinova riječ: „Koji od vas, kad hoće, da zida kulu, ne sjedne najprije i ne izračuna potrebnih troškova —?“ (Luk 14, 28.).

Svećenici graditelji moraju biti najprije svećenici, a onda istom graditelji. Moraju i gradeći biti svijesni, da, kao starozavjetni leviti, i u tom poslu, služe u Božjem šatoru: da stoje u hramu i pred oltarom.

Velika je umjetnost pogoditi pravi, zlatni, srednji, put.

„Est modus in rebus!“

„A evo ovdje je veći od Salomona!"
(Mat 12, 42.; Luk 11, 31.)

»APOLOGETIKA« SAMOPOPLJUVAVANJA

G. 1966., IX.

Među žalosnim paradoksima ovoga vremena pometnje u savremenom kršćanstvu, — pometnje intelektualne i disciplinarne, — jedan je od najžalosnijih i najtragičnijih čudna spremnost mnogih današnjih katoličkih ljudi, pa i sa prominentnih mjesta, da bez smilovanja udaraju po svojoj vlastitoj Crkvi i da neštedice otkrivaju i žigošu tamne točke u njezinoj historiji. Sve njezine krive poteze i korake; sve njezine nedosljednosti; sve njezine propuste; sve njezine promašene inicijative. Svaku nepravdu, koju je nekome učinila. Svaku šansu, koju nije iskoristila. Svaki anahronizam, koji se je u njoj održao. Svako zaostajanje za vremenom. Svaku zlorabu crkvene vlasti i ugleda u sebične svrhe. Svako presizanje na svjetovno polje i na kompetencije, koje nijesu bile njezine. Svaku kratkovidnost i krutost u stanovništima i postupcima. Svaku, i najmanju, pasivu u odnosu s drugim vjerama i s drugim filozofijama ili ideologijama. Pasivu stvarnu ili fiktivnu. Sve je, što čini moderni svijet oko nas, dobro: sve je, što mi radimo, zlo: nazadno, neznanstveno, nerealno, naivno. Kao da ti ljudi uživaju u tome, da svoju Crkvu što više ogole, ponize, poprskaju blatom, privežu na sramotni stup. Što više, to bolje. I kao da osjećaju neki poseban ponos, kad tako rade: kad joj sude, kad joj dijele lekcije, kad joj daju negativne ocjene pred forumom savremenog svijeta.

Ima taj hiperkriticizam i svoju nutarnju, psihološku, motivaciju. Ljudi, katolici i svećenici, koji to čine, hoće da budu „objektivni". Misle, da to od njih traži pravda: ta slijepa božica. Uživljuju se u ulogu fanatičnih prijatelja i svjedoka istine. „Ni po babu ni po stričevima, već po pravdi Boga velikoga!" „Amicus Socrates, amicus Plato, magis amica veritas!"

To je, kažu oni, jedina ispravna metoda, kojom Crkvu možemo rehabilitirati u očima njezinih protivnika i kritičara. Valja da se udaramo u prsa. Valja da govorimo: „Mea culpa!" Valja da radikalno lomimo sa svim onim, što u povijesti katoličkog kršćanstva nije bilo dobro. A puno toga nije bilo dobro, tvrde oni. U stvari je to, indirektna, apologija Crkve; faktično je to apostolat. Najprije valja stvoriti „tabulam rasam", da mognemo započeti iznova: novim, boljim, metodama. Najprije valja potrti sve predrasude, koje su se u crkvenom organizmu uvriježile. Najprije valja saći među druge, pa im kazati, da ni mi nijesmo ništa bolji od njih. Svi smo jednako krivi. I svi jednako griješimo. Istom onda ćemo moći k drugima pristupiti: s njima graditi novu, bolju, zajedničku kuću. Ekumenski je pokret nemoguć sa pozicija bule Bonifacija VIII.: „Unam sanctam". On traži skrajnju poniznost, širinu, autokritičnost, nesebičnost, iskrenost. U široki se svijet čovječanstva ne ulazi osim kroz vrata pune jednakosti. Moramo i mi pred Canossu; mora i Crkva posuti glavu pepelom.

Ima nešto kapciozno, pa i fascinantno, u ovom načinu rezoniranja. Izgleda to logika skrajnje istinoljubivosti i pravde. Izgleda to apostolat, koji je posve zaboravio na sebe i na svoju čast.

A ipak, nije to ni logika ni apostolat. To je manjak logike i objektivnosti. To je upadanje u afekat i u sentimentalizam bez kriterija. A apostolat jedne vrsti jest, ali apostolat očito promašen. Ne služi stvarno istini. Ne misli dovoljno na nadnaravne elemente u kršćanstvu: na Božje i Kristovo mjesto u Crkvi. Nije nikako u stilu Gospodinova nastupanja u Evanđelju.

Krist se nikada ne da staviti na istu razinu s drugim, ljudskim, učiteljima. On svoj, nadljudski, božanski, auktoritet brani sa svom rezolutnošću. I na njemu emfatično insistira. „A evo, ovdje je veći od Jone! — A evo, ovdje je veći od Salamona!" (Mat 12, 41. 42.; Luk 11, 31. 32.; Iv 14, 6.). A taj svoj, nadljudski, božanski, auktoritet prenosi on i na svoju Crkvu. Učinio ju je profesionalnom nositeljicom i učiteljicom istine svijetu (Iv 14, 17.; 15, 26.; 16, 13.; 17, 17. 19.). Životvorne, osloboditeljske, istine (Iv 8, 32.). Zahtijeva od sviju, da k njoj pristupaju sa povjerenjem i respektom (Luk 10, 16.; Mat 16, 18. 19.; 18, 17.; 28, 19. 20.). Jasno ističe njezino povlašteno mjesto u posjedu objave (Mat 11, 25.; Luk 10, 21.). Ne može ona biti „Crkva

Boga živoga, stup i tvrđa istine" (1 Tim 3, 15.), ako nije ništa bolja od drugih religija i ako isto tako često griješi i silazi sa pravoga puta kao i one. Manjka joj onda biljeg nepogrješivosti i svetosti. Gubi onda i nimbus odabranja i legitimaciju, po kojoj je mogu razaznati ljudi, koji traže Boga.

A u toj pretpostavci baš je ljubav k istini ono, što Crkvu izdiže pred historijom. Ista ljubav k istini i k pravdi, koja od nas traži, da lojalno i ponizno priznamo sve, ljudske, sjene na njezinu licu i liku, sili nas i da prema njoj budemo pravedni, kad je promatramo u njezinoj cjelini i u kompletnoj historijskoj perspektivi. Ne smijemo je degradirati protiv svjedočanstva činjenica, za volju diplomaciji i taktičkim ciljevima. To bi bio grijeh protiv istine: grijeh protiv Duha Svetoga. To bi bilo ignoriranje Božje prisutnosti i Božje intervencije u svijetu. Zanijekali bismo tim sam princip objave.

A takav postupak izaziva. Sa religioznog stanovišta, ali ništa manje i sa onog kulturnog. Vrijeđa to i zdrav ukus, i osjećaj za mjeru, i, prije svega, obveze, što ih svaki mislilac ima prema svojoj intelektualnoj savjesti. Čovjek govori i piše ono, u što ni sam ne vjeruje: on glumi. Od palestre istine pravi teatar. Prodaje se. Trguje s činjenicama. Gubi auktoritet i u očima onih s druge strane, koje hoće da predobije. Ne uvjerava ih. Tura im pred oči krivo ogledalo. Postaje u njihovim očima agitator i propagandista, mjesto da bude, skupa s njima, tražitelj i svjedok jedne, velike i božanske, istine.

Nije to, sigurno, prava metoda. Ne čini časti ni Crkvi ni onima, koji je prakticiraju. Nijesu se njom nimalo proslavile te naše katoličke „apologete" novoga tipa: „teolozi" i „ekumeničari".

Način, na koji su poneki od njih tretirali načelne sporne točke između katoličke Crkve s jedne strane i one pravoslavne i protestantske s druge strane, samo je sablažnjivao vjernike, — i školovane i neškolovane, — i izazivao među njima pometnju. I samo je škodio sjedinjenju i konverzijama. Izgledalo je, — po onomu, kako su oni govorili, — da smo i raskolu i reformaciji mi katolici bili jedini, ili barem glavni, krivci. A to je krupna historijska neistina. I teološko-eklezioloski analfabetizam.

Davno je, i na katoličkoj strani, utvrđeno, što treba knjižiti na račun kratkovidnosti ili uskoće pogleda i duša u našemu taboru. Svi širi duhovi među nama spremno su to priznali i lojalno žalili, pa i okajavali. I pape. Ali ne vidjeti, da se je u doba reformacije radilo o „biti ili ne biti" pozitivnog i historijsko-apostolskog kršćanstva, ili da je lom sa Rimom istočnu Crkvu bacio u tešku, stoljetnu, religioznu krizu, nepokretnost, letargiju, — svakako i krivnjom bolesnog partikularizma, nezdravih ambicija i političko-nacionalnih osjetljivosti u Carigradu i u grčkome svijetu, — više je nego neozbiljno. Baš kaošto je i totalan manjak intuicije ne opažati očite prednosti katoličke Crkve nad drugim kršćanskim konfesijama: njezinu beskompromisnu vjernost apostolskom i starokršćanskom učenju, — vjernost sve do mučeništva, — njezin duboki osjećaj kršćanskog univerzalizma, njezinu upravo čudesnu otpornost, vitalnost, prilagodljivost u svim historijskim situacijama, njezino vječno nutarnje obnavljanje, sa kulminacijom u celibatu njezina klera i u prodornosti i ekspanzivnosti njezina redovništva, njezin konsekventni moralni integralizam, i u teoriji i u praksi, njezinu, samo njoj svojstvenu, svijest duhovnog suvereniteta i neovisnosti o svim svjetskim i političkim faktorima, njezinu upornu apostolsko-misionarsku aktivnost kroz sva stoljeća, njezin principijelni pacifizam i njezinu do kraja dosljednu borbu za ravnopravnost i jednakost sviju ljudi, naroda i rasa pred Bogom, njezinu kulturnu, znanstvenu, umjetničku i socijalnu plodnost, iz koje stvarno vuče korijenje sve, što je u današnjoj civilizaciji pozitivno i veliko; — sve stvari naprosto neprotumačive bez jedne više intervencije, bez jedne božanske stigme na njezinu biću; sve stvari, kojima se dive i inovjerci, i bezvjerci; sve stvari, koje su uvijek najviše imponirale konvertitama, kad su se obraćali na katolicizam.

Apologetika, koja na Crkvi sve veliča i sve brani, sigurno je vrlo loša apologetika. Ali „apologetika" samopopljuvavanja još je puno lošija. Još je dalje od istine. I od istine i od Evanđelja. Ponizuje Crkvu. I Krista u njoj (Ef 5, 22—30.). Onoga — — većega od Salomona!

„Čuvajte se, kako vaša srca ne bi otežala proždrljivošću i pijanstvom! (Luk 21, 34.)

ZA SVEĆENIČKIM STOLOM

G. 1966., X.

Nekada je pijanstvo bila jedna od najtežih mana, što su se susretale među svećenstvom. Još prije pedesetak godina nije bilo lako ni izbrojiti one među nama, koje su svi smatrali notornim „bibulus“ — ima. Svaka dijeceza i svaki red s njima su mučili muku. Vječno su kapelanovali, neprestano su ih, za kaznu, premještali sa župe na župu, iz samostana u samostan. Pričali su o njima anegdote: žalosne anegdote; sve jednu žalosniju od druge. Vino i rakija bili su tada glavni neprijatelji svećeničke kreposti, a pogotovu svećeničkog ugleda i dobra glasa. I dugački su, često, bili crni registri tih bijednika. I tragični, mnogo puta, njihovi svršetci. U blatu i u jarcima koji put. Ili na gomilama šljunka, koji su, bivši „velečasni“, tucali uz ceste. Bili smo svi, ne jednom, svjedoci njihova poniženja. Poniženja, koje je dosta njih, odvelo i u još gore duhovne nevolje: u konkubinate, u apostaziju. „Ubi Bacchus, ibi Venus!“

Na sreću, danas je pijanstva među našim svećenstvom puno manje. U nekim ga je krajevima, gdje su s te strane tradicije bile bolje, a bližnje prigode rjeđe, gotovo posve nestalo. Svagdje nije: ni kod nas. Još uvijek čovjek, ovdje, ondje, čuje, — i iz posve dobronamjernih usta, — pritužbe, kako su se u pokojem svećeničkom društvu i previše često donosile na sto nove litrice ili mu pričaju, kako je sestra morala mladoga, lakoumnoga, župnika pod ruku dovoditi na krštenje: teturao je. A pogotovu toga ima još puno u nekim tradicionalno „mokrim“ katoličkim nacijama. Čitao sam jedamput, u stranom katoličkom listu, službenu statistiku o sistematskoj i formalnoj crkvenoj akciji za

pomoć svećenicima-alkoholičarima: o njihovu preodgajanju i liječenju. Brojevi su išli na hiljade, postotci i do deset posto. Postoje za njih posebni popravni zavodi u crkvenoj režiji.

No situacija je svakako bolja nego prije. Kod nas i bitno bolja. A popravile su je, možda, više vanjske okolnosti današnjeg života, nego naša subjektivna ascetska samodisciplina. Svećenici danas više rade: moraju. Nemaju vremena za dokolicu. A ako ih već ne okupira pastva, — ako traže razbibrigu i razbijanje dosade, — nude im se drukčije stvari. Auto, motor, ture, fotografski aparati, kolor-filmovi, transistori, televizija, sport. Ne moraju više samotovati i ostajati bez društva, kao nekad. Nije više čaša jedino, što ih može rastresti i zabaviti; čim mogu pokratiti vrijeme i utući mrzovolju i dugočasnost. Pa ako i to, često, nijesu idealne preokupacije, bolje su opet od alkohola. Manje je zlo i motoristika, — pa i kad je to gospodska, sportsko-turističko-zabavna, motoristika; onoj pastoralnoj nitko ozbiljno ni ne prigovara, — nego nagradno-natječajno ispijanje „billicum“-a uz tupave i besmislene nazdravice.

Svećeničko pijanstvo kod nas, na sreću, nije više aktualno. Među tipične svećeničke mane svakako više ne spada. U koliko treba s te strane na nešto pripaziti, trebalo bi, čini se, pripaziti, da ne zlorabimo indulgentnost Crkve u pitanju euharistijskog posta, koji je, zadnjim odlukama Svete Stolice, praktično sveden zbilja na apsolutni minimum, pa i upogled alkoholnih pića. Ali baš zato zahtijeva ta indulgentnost i najviše opreza i savjesnosti od sviju, koji pristupaju k Euharistiji. Od nas svećenika, koji misimo svaki dan, u prvom redu. Velika nas odgovornost s te strane tereti. Danas, dakako, odgovornost manje pravna, a više moralna. Tko od svećenika voli čašicu, mora je se barem pred misu, dragovoljno, odreći. Kroz vrijeme, koje apsolutno garantira potpunu trijeznost, barem na oltaru. Službeni, obligatni, sat apstinencije nije tu dosta. A najmanje, ako ga, kao neki „veledušni“ od nas, računamo ne do početka mise, nego do pričesti. Temulentan, „veseo“, svećenik na oltaru, pa i na božićnoj ponoćki, uvijek će biti svakome vjernome srcu sablazan, pa pomalo i svetogrđe. Zakon i ljubav nijesu isto. A nijesu isto ni zapovijed i savjet. Ni veliki i mali grijeh. Pogotovu kod nas svećenika. Nama je rečeno: „Mundamini, qui fertis vasa Domini!“ (Iz 52, 11.; 2 Kor 6, 17.). „Vos estis lux mundi!“ (Mat 5, 14—16.).

Nego, ako danas nije više aktualno pisati protiv svećeničkog pijanstva, i danas je aktualno pledirati za svećeničku trijeznost. Trijeznost u širem smislu. U koliko ona uključuje ne samo uzdržljivost u piću, nego i uzdržljivost u jelu. U jelu, i u svemu onome, što godi tijelu, što znači užitak grlu i želucu.

Trijeznost u Evanđelju nije samo higijena, koja se bori protiv narkotika i otrova; ona je u Evanđelju princip religioznosti: izraz i oružje duhovnosti. Nadmoći duha nad tijelom. Ona je u Evanđelju postala sredstvom sustavnog uzdanja nagona i sublimacije života. U interesu duhovnog zdravlja više nego tjelesnog. Crkva nije peti glavni grijeh nazvala „pijanstvom", — „ebrietas", — nego „neumjerenošću u jelu i pilu", „proždrljivošću", — „gula". I neumjerenost u jelu uzeo je Apostol pod svoj operatorski nož na toliko mjesta u svojim poslanicama: i u onim svećeničkim, pastoralnim. Bez puno pardona i milosti. Vrlo drastično obračunava on sa sladokustvom i sa gurmanima. On miješa „comessationes" i „ebrietates": baca sve to u jednu vreću (Rim 13, 13.; Gal 5, 21.). On i jedno i drugo dovodi u uzročnu vezu cum „cubilibus et impudicitiis" (Rim 13, 13.), baš kao i njegov apostolski kolega Petar (1 Petr 4, 3.). On, očito, ne vjeruje ni u čistoću ni u ljubav onih, „quorum deus venter est" (Filip 3, 19.) i koji „Christo Domino nostro non serviunt, sed suo ventri" (Rim 16, 18.). Za njega je sladokustvo robovanje materiji i propadanju (1 Kor 6, 13.); stvar inkompatibilna s duhom milosti (Hebr 13, 9.).

Uostalom, kad se o nama svećenicima radi, mi smo od sama Isusa dobili formalnu i izričitu direktivu, koja ne ostavlja ni traga sumnji o toj inkompatibilnosti. „Čuvajte se", rekao je on apostolima, — a zadnja mu je to bila riječ u njegovu javnom propovijedanju, — „kako vaša srca ne bi otežala proždrljivošću i pijanstvom!" (Luk 21, 34.). I zaprijetio im se je, — svojim slugama i činovnicima, — konačnim odbačenjem, stanu li „jesti i piti i opijati se" (Luk 12, 45. 46.).

Badava! Kršćanstva, pa ni kršćanskog svećeništva, nema bez rezerve prema prohtjevima tijela. Svagdje: u jelu, u piću, u duhanu, u počinku, u odijelu, u lektiri, u sportu, u zabavi. Kršćanstvo je uvijek povlačilo konsekvencije iz svoje temeljne teze o antagonizmu i antitezi između tijela i duha: „Nemo potest duobus dominis servire!" (Mt 6, 24.; Luk 16, 13.); „Caro concupiscit adversus spiritum!" (Gal 5, 17.). Teze, koja uostalom pripada među elemente svake realne psihologije čovjeka: „Qui delicate a pueritia nutrit servum suum, postea sentiet eum contumacem!" (Posl 29, 21.). Svi su njegovi apostoli, oci i sveci to, instiktivno i intuitivno, osjećali; svi su se toga držali. A klasik kršćanske askeze, Toma Kempenac, klasično je, što se tiče jela, zbio to u klasičan princip: „Frena gulam, et omnem carnis inclinationem facilius frenabis!" (Nasljeduj Krista", I., 19, 17.).

Ne želimo mi ovim nikoga od svećenika silom natjerati na isposništvo, niti ikome propisivati dijetalnu tablicu. Ali jedno nam se čini sigurno. Nije ideal svećeništva jesti do grla: koliko god možeš. Ideal je jesti, koliko je potrebno za zdravlje i za normalnu fizičku i radnu kondiciju. A nije na edifikaciju, ni kad netko, već u prvoj godini kapelanovanja, natjera na sto kila: obarajući se na meso, obilato i neštedice, i po tri puta na dan. A nije, svakako, ni znak duhovnosti, kad svećenik svaku dispenzu od posta i nemrsa iskorišćuje do skrajnjih granica: i prije svih svojih vjernika.

Reakcija na takve postupke nije nikada pozitivna, ni među vjernicima ni među inovjercima. U jednom našemu biskupskom gradu pozvali su bili na ručak pravoslavnog svećenika, celibatarca, velikog poklonika katoličke Crkve i simpatizera unije: čovjeka istočnjački stroga života. Na koncu ručka upitao je on jednoga od naših svećenika, svoga intimnog poznanika: „Jedete li vi ovako svaki dan?" Svećenik je to zanijekao: „To je ovako samo danas, radi svečanosti i slave!" „A tako", rekao je on onda. I dodao je: „Kad biste svaki dan ovako jeli, ja bih teško vjerovao u vašu uzdržljivost!" Sam mi je taj svećenik to pripovijedao.

Ali, bilo s tim vanjskim ocjenama, kako bilo, sladokustvo svakako nije svećenički ideal. Nijesu ni mnoge gozbe. Svećenici sladokusci u najmanju ruku nijesu izašli iz škole svetaca i apostola. „Sobrius esto!", Pavlova je poruka i Timoteju(2 Tim 4, 5., 1 Tim 3, 2.), i Titu (Tit 1, 8.), i svim Timotejima i Titima Crkve. Poruka i zahtjev!

„Hoćete li i vi da otidete?“ (Iv 6, 68.)

KRŠĆANSTVO PRED PROBLEMOM MODERNOG OTPADA

G. 1966., XI.

Oko problema modernoga otpada od Crkve i od kršćanstva diže se zadnjih decenija sve veća uzbuna i u redovima katoličkih mislilaca.

Svi vidimo, kako se savremena kultura konstatno udaljuje od Crkve, a mase i inteligencije i puka, baš u t. zv. civilizovanim zemljama Evrope i zapada, postaju sve ravnodušnije prema vjeri i prema Bogu. Kojiput ide ta ravnodušnost i do mržnje, i do hostilnosti.

Same te činjenice nitko ne može zanijekati. Gledamo je svi, rođenim očima, oko sebe svaki dan. Potvrđuju je statistike, koje mi sami pravimo. Ako negdje, nedjeljom i blagdanom, dolazi u crkvu dvadeset i pet posto nominalnih, u katoličkoj Crkvi krštenih, vjernika, smatramo to velikim uspjehom. Ima čitavih krajeva, po „čisto katoličkim“ zemljama, gdje ih u crkvu ne dolazi ni deset posto. Sve više ima i pravih bezvjeraca: ili ih roditelji uopće nijesu krstili, ili su u odrasloj dobi prekinuli s vjerom i s Crkvom sve veze. Otvoreno se deklariraju kao bezbošci i vjeru ili napadaju ili s prezirom ignoriraju: smatraju je demodiranim anahronizmom; ostatkom, reliktom, iz djetinjeg doba čovječanstva. Osobito je za vjeru i za kršćanstvo nepovoljno stanje među onima, koji daju ton javnom životu ili predstavljaju čovječanstvo od sutra: među inteligencijom i omladinom. Procenti praktičnih otpadnika penju se u tim krugovima do visine, koja, po ljudsku, tjera u očaj. Javni je i društveni život, u svojim tipičnim formama i manifestacijama, praktično, svagdje u Evropi i na zapadu, potpuno raskršćanjen. Štampa, školstvo, komunikaciona sredstva, socijalne institucije, zabava, konvencionalne i odjevne manire. Kršćanstvo kao da postaje seoskom i ženskom vjerom, a i to samo kroz jednu prijelaznu fazu: prognoze i tendencije ostavljaju mu i na selu, i među ženskim svijetom, sve manje nade.

Do razlika dolazi među katoličkim misliocima istom onda, kad treba tu pojavu, — tu, danas već notornu, činjenicu, — objasniti: kad joj valja potražiti i odrediti uzrok; kad joj valja naći krivca.

Danas je u mnogim, osobito t. zv. „progresističkim“, katoličkim krugovima kurentna hipoteza, da je takvoj, po sebi skoro tragičnoj, situaciji glavni krivac sama Crkva: ljudi, koji su je vodili i predstavljali, davali joj pravac, određivali joj držanje, metode i taktiku, tumačili, interpretirali, njezinu nauku, duh, shvaćanja, principe.

Dvoje joj osobito ti njezini katolički kritičari zamjeraju. Nije, barem u praksi, ostala vjerna nekim najtemeljnijim shvaćanjima Evanđelja. Otupio je u njoj, tokom stoljeća, socijalni osjećaj: priklanjala se je više mogućnicima nego potrebnicima i puku; više velikima nego malima; zapovijedala je i gospodovala, mjesto da, po primjeru svoga božanskoga osnivača, služi čovječanstvu i dušama. Pa je izgubila ugled i povjerenje. Mase su joj se otuđile, kao Crkvi bogataša i gospode. Mjesto da nastupa demokratski, široko i bratski, ona je nastupala zapovjednički i diktatorski: podlijegala je teokratskim i klerikalnim tendencijama. Mase nijesu više u crkvenim ljudima prepoznavale poniznog, blagog i milosrdnog Krista iz Evanđelja. Kršćanstvo je više operiralo paklom i cenzurama nego nebom i mirozovom iz Betlehema i sa gore blaženstva.

A onda, previše se je Crkva udaljila i distancirala od svijeta. Izgubila je s njim duhovne kontakte. Nije znala, da mu se približi, da ga shvati, da cijeni njegova dostignuća, da ide uporedo s njim. Ukrutila se je previše na historijskim tradicijama, koje je kulturni razvoj čovječanstva već bio ostavio za sobom. Postala je previše konzervativna, formalistična, juridična, drvena, starinska, a premalo vitalna, savremena, prilagodljiva, tolerantna. Pa niti je ona razumjela svijeta, niti svijet nju. Otuđili su se jedno drugome. Svijet je išao dalje svojim putem, prema napretku i budućnosti, putevima znanja, a Crkva je vukla natrag u prošlost i u stagnaciju, putevima dogmi i predanja. Sve je više figurirala kao anahronizam i okamenina. Zauzimala je negativistička stanovišta i samo kritizirala, mjesto da za svijetom pođe i da ga voli.

Hoćemo li da tu krizu savremenog kršćanstva prevladamo, moramo temeljito revidirati svoja stanovišta, pa na svijet i na život gledati s više vedrine i optimizma. Moramo se otvoriti napretku i znanstvenim shvaćanjima. Moramo praviti više koncesija duhu, ukusu, manirama vremena. Moramo se odreći prevelikog dogmatizma i prevelikog moralnog rigorizma i puritanizma. Moramo biti pozitivniji i realniji.

Nema sumnje, da u ovom rezoniranju ima dosta i istine. Osobito u njegovu prvom dijelu. U konstataciji, da mi kršćani i crkveni ljudi nijesmo uvijek bili dovoljno ni kršćani, ni crkveni ljudi. Da smo, kroz stoljeća, podlijegali i odviše ljudskim porivima u sebi. Da naše kršćanstvo nije bilo dosta evanđeosko, duboko, kristocentrično, humano, otkupiteljsko. Revizije u tom smislu uzeli smo danas svi u svoj program: barem načelno i teoretski. Posljednje pape, sve od reda. Nedavni opći sabor, II. vatikanski, „ex professo". I toleranciju smo i širinu Evanđelja oživjeli. I ljubav smo, bratstvo i humanost učinili parolom: opet prema izvornim inspiracijama Evanđelja.

Ipak, ne čini nam se, da je tim, „progresističkim", stavom problem modernoga otpada od kršćanstva ni riješen, ni, logično, objašnjen. U mnogočemu ga dementiraju činjenice. Svijet danas ne pokazuje simpatija za kršćanstvo ni u onim elementima, koji su u njemu, očito i izvorno, evanđeoski i apostolski. On se ne okreće samo protiv zloporaba i karikatura pobožnosti i crkvenosti: on pobožnost i crkvenost, često, otklanja u principu. I čistoću. I poniznost. On ne traži samo reviziju u tipu religije; on se za religiju uopće ne interesira: prema njojzi je, mnogo puta, potpuno ravnodušan. On ne voli ni najdobronamjernijih, ni najplemenitijih, ni najlojalnijih njezinih predstavnika: baš njih se često najviše boji, najviše ih napada i odurava. On nije protiv kršćanstva kao jedne od religija; on je protiv svake religije: on se u principu okreće protiv same ideje duha, vječnosti, nadzemaljske stvarnosti. Njemu ne smeta samo religija; njemu smeta moral: svaka transcedentna koncepcija života, svako ograničavanje slobode ljudskoga izbora i akcije, svaka odgovornost, svaka ovisnost, svaki gospodar i zakonoša. On se, i kad griješi, ne smatra grješnikom ni dužnikom. On je sam sebi dosta. Čovjek je najviše, što postoji u svijetu; nije Bog. On se isključivo orijentira prema materiji, tijelu, vremenu, zemlji. On Boga gura iz svijeta i iz života. On je areligiozan. A to tumačiti samo ljud-

skim slabostima, pa i falzifikatima, iz domena religije, nema logičkog opravdanja. Bila bi to površnost u dijagnoziranju problema. Od, eventualnog, bi se povoda pravio uzrok.

Nama se čini, da je prava dijagnoza dublja. Ono temeljno u problemu otpada nije nerazumijevanje, nego zla volja. Apatija prema idealima. Strah od istine i od njezinih, u prvom redu moralnih, konsekvencija. Samoobožavanje čovjeka; idolopoklonstvo pred materijom; moralni autonomizam i antinomizam; zloraba ljudskog napretka i slobode na račun Božje veličine i Božjih prava. Po našemu mišljenju puno je manje tih „dobronamjernih ateista", nego što nam govore.

Krist svakako nije ni religije ni kršćanstva krivo interpretirao. Ono je na njemu izlazilo pred ljude u najautentičnijem i najsavršenijem obliku. A ipak ni njega ljudi, u većini, nijesu primili. „Sui eum non receperunt!" (Iv 1, 11.). Ni njega, ni njegovih nebeskih koncepcija, poruka, obećanja. Samo što su, u tom svome otklonu, ipak bili iskreniji od naših današnjih modernih otpadnika. Nijesu se zaklanjali za paravane znanosti i napretka. Otvoreno su rekli, da im je neprihvatljiva njegova životna mudrost, puna božanskih tajni i ozbiljnih zahtjeva: „Tvrda je ovo besjeda, i tko je može slušati!" (Iv 6, 61.).

Tvrda je kršćanstvo besjeda za ohole i površne ljude i za materijalističke uživače života. U tomu je srž problema. U idejnom sadržaju kršćanstva, a ne u njegovoj formi, nastupu, metodici, nositeljima.

Valja stoga riskirati nevjeru i otpad, ako hoćemo da ostanemo uz Evanđelje. Valja biti do kraja uporan i beskompromisan u njegovoj afirmaciji: bez obzira na reakciju. Bio je to i Krist. On se nije pogađao s ljudskom nevjerom i otpadom; on nije otpisao nijedne od svojih teza pred opozicijom ljudskog „razuma" i ljudskih strasti. On je insistirao na opredjeljenju i odluci: ili — ili. Bio je spreman i na dalje otpade. „Hoćete li i vi da otidete?" (Iv 6, 68.), rekao je i dvanaestorici posljednjih.

Kršćanstvo ne osvaja prilagođivanjem ni popuštanjem. Kršćanstvo osvaja sjajem, snagom i dosljednošću čitave istine. Njom ono imponira onima dobre volje. I od njih onda pravi junake i borce za dalje pobjede i prodore.

Konfrontiralo se je kršćanstvo već jednom s otpadom, s nevjerom, s materijalističkim moralnim cinizmom i hiperkulturom. Odmah na svome početku. U Ateni i Rimu. Nije ni tada njegova

metoda, — metoda apostola, — bila prilagođivanje ni kompromis. Nije ono ni tada išlo u nudističke terme ni u krvavi cirk. Nije ono ni tada prihvaćalo tolerancije uvijek novih božanstava u Panteonu. Ono je taj poganski svijet osvojilo dosljednošću svoje duhovne novine i puninom svoje životne istine. Božanske istine. Ono je apeliralo na žeđu za „nepoznatim Bogom“ (Dj Ap 17, 22-31.) i za njegovom vječnošću u dušama ljudi „dobre volje“ (Luk 2, 14.).

Krist govori, zove i ljubi. Ali Krist ni pred kim ne uzmiče. Ni pred ultimatumima današnjeg modernog čovjeka; ni pred generacijom titana, koji jurišaju na nebo!

„A kad vidite Sina čovječjega, da odlazi gore, gdje je bio prije?“ (Iv 6, 63.)

ESHATOLOŠKA RELIGIJA

G. 1966., XII.

Zapravo je svaka religija eshatološka religija. Religija, koja to nije, — koja krug svojih interesa i težnji ograničuje samo na ono, što se vidi i pipa; na ovozemaljski život i njegove ideale, — nije uopće, u strogom smislu riječi, religija. To može biti neka vrst filozofije, — pragmatističke, eksistencijalističke, personalističke, naturalističke, materijalističke, — ali religija nije. Religija i po svome etimonu, i po svojoj definiciji, i po shvaćanju svih naroda, traži Boga, vjeruje u zagrobni život, nalazi smisao postojanja istom u vječnosti. Komu je samo do usavršivanja, oplemenjivanja, humanizacije, ljudi i ljudskog društva na zemlji, on može biti humanista, filantrop, socijalni ili kulturni radnik, ali vjernik nije. Svaka pozitivna religija bavi se problematikom „posljednjih stvari“, — „novissima“, „ta eshata“; — sprema čovjeka na ono, što dolazi poslije smrti. Ono tajinstveno i nevidljivo, — nedohvatljivo fizici i nedostupno eksperimentu, — objekat je religije. Ono, što je u čovjeku, po shvaćanju religije, iznad tijela i materije i što ne može umrijeti. Ono, što pripada carstvu duha i što je vezano na neke norme, koje se ne daju nametnuti ni ljudskom silom ni ljudskim zakonima. Religija, direktno i primarno, kultivira dušu, ne tijelo. Ona urgira prava Najvišega Bića u svijetu. Ona promiče nutarnje, moralne, vrijednosti; ne one materijalne. Religija nije nikada isto, što sociologija, ekonomika, politika, higijena, znanost, umjetnost.

Za svaku, pozitivnu, religiju to vrijedi. Vrijedi i za kršćanstvo. Za nj to vrijedi u još mnogo većoj mjeri nego za druge religije. Kršćanstvo je granicu između sebe i svega ovozemaljskoga

i svjetskoga posve jasno povuklo i posve je vidljivo, relijefno, markiralo. Ono nikada nije, u principu, ulazilo u kompromise u tom pogledu. Nije se nikada htjelo da, bilo organski, bilo organizacijski, veže ni uz jedan faktor od ovoga svijeta, ni da prelazi na njihov teren ili preuzima njihove funkcije i odgovornosti. Ono je, po idejama svoga osnivača, izrazito i eminentno, po čitavu svome i opsegu i sadržaju, nadnaravna i eshatološka religija.

Krist je u toj stvari kristalno jasan. Problematika njegova Evanđelja sva je i isključivo u znaku Boga, duše, vječnosti. On sebe smatra poslanikom i Sinom Božjim, koji je sišao s neba. Njegovo je poslanje, da na zemlji osnuje Kraljevstvo Božje, Kraljevstvo nebesko. On ne organizuje ljudi, da im ekonomski ili socijalno pomogne: on im samo govori o Bogu, o nebu, o spasenju duše. I najobičniju arbitražnu intervenciju on rezolutno otplanja, kad su je od njega zatražila braća pri diobi očevine: „Čovječe, tko je mene postavio za suca i djelitelja među vama?" (Luk 12, 14.). Svi su politički problemi i ciljevi od njega daleko: on se od njih principijelno ograđuje i distancira. Izrijekom kaže: „Kraljevstvo moje nije od ovoga svijeta!" (Iv 18, 36.). Nigdje i nijedamput ne izlazi s bilo kakvim prijedlozima o aktualnim nacionalnim problemima svoga vremena i svoje okoline. Ne reagira ni na najjače senzacije sa toga područja (Luk 13, 1—5.).

Ali se je zato sav koncentrirao na Boga i na probleme duše i vječnosti. Uvijek mu je na ustima „Otac nebeski" i njegova slava i volja. Neprestano govori o Kraljevstvu nebeskom i o njegovoj pravdi (Mat 6, 33.). Do u detalje izlaže sve njezine elemente i praktično ih komentira i konkretizira. Savršeno jasno crta, definira, duhovni lik kršćanskoga čovjeka: na primjer u besjedi na gori. Borbu protiv grijeha u svijetu i u čovjeku stavlja u žarište interesa. Duhovnim dobrima daje na čitavoj liniji prednost pred tjelesnim i zemaljskim. Kruhu s neba pred kruhom sa zemlje (Iv 6, 27.). Sve zemaljsko relativizira, a apsolutizira samo milost pred Bogom i spasenje duše. „Šta koristi čovjeku, ako sav svijet dobije, a dušu svoju upropasti!" (Mat 16, 26). Kritički i s nepovjerenjem prilazi k svemu, što znači imanje, novac, uživanje, standard. Insistira na samozataji i na odricanju kao na specifičnom putu onih, koji vjeruju, i na trpljenju za istinu kao na biljegu izabranih (Luk 9, 23.; 14, 26. 27. 33.; Mat 10, 37. 38.; 16, 24.; 19, 29.; Mark 8, 34.; 10, 29.). Ljudsku

veličinu gleda samo u veličini duha i vjere. Posvećenje je njemu najveće blago i najveća vrijednost. Nebo i vječni život njemu su jedina ambicija, za koju je vrijedno živjeti i kojoj se treba radovati (Luk 10, 20.; 12, 32.). Sve drugo valja joj zapostaviti i podrediti. Molitva je njemu oružje jače od svake ljudske sile i mudrosti i najviša kategorija ljudske aktivnosti. I apostolat njegove Crkve mora biti sav upravljen na te božanske i vječne ideale. Drugih on uopće ni ne spominje. Razjašnjenje, smisao i konac svega nalazi on tek u eshatološkom pretakanju zemaljskoga u nebesko: „A kad vidite Sina čovječjega, da odlazi gore, gdje je bio prije?" (Iv 6, 63.).

I sve je to ostalo tako na fizionomiji Crkve i kršćanstva do danas. „Non est aequum nos derelinquere verbum Dei et ministrare mensis!" (Dj Ap 6, 2.), „Aurum et argentum non est mihi!" (Dj Ap 3, 6.), govorili su apostoli, a Crkva je to za njima ponavljala u svakom stoljeću. I u ovom je našemu vijeku to rekla. Rekla je to i na II. vatikanskom saboru. Otpala bi od Krista i od Evanđelja, da tako ne govori i da tako ne radi.

Nikada se to ne može dosta nanaglašivati nama, predstavnicima i svećenicima Crkve. Odmah ćemo i kompromitirati i upropastiti i svoje kršćanstvo i svoj apostolat, ako na to zaboravimo; ako na to ne budemo pazili.

A ima nas, pa na to ne pazimo. Nijesmo s tim na čistu. Posve krivo tumačimo, interpretiramo, tendencije savremene Crkve, da revalorizira vrijednost socijalnog rada i obveze humanitarnosti, što terete našu katoličku savjest. Oduševljavamo se parolom: Manje molitve, a više rada! Manje propovijedanja, a više humanizma i socijalne aktivnosti!

A takva je parola sofizam. Nije nikako isto tražiti od Crkve, da prizna opravdanost i potrebu brige za čovjeka dostojan život masa i za napredak ljudskoga društva i kulture, i tražiti od nje, da na tu brigu i na taj napredak usmjeri svoju glavnu djelatnost i svoje glavne energije. Prvo je ideal, koji se nadahnjuje primjerom prvoga, božanskoga, čovjekoljuba i humaniste, Krista; drugo zabluda i falzifikat Evanđelja, kao religije, koja je sva izgrađena na relativnosti svega, što prolazi. Ljudi umiru. I kulture umiru. I svijet će umrijeti i propasti. A život i postojanje moraju i u toj pretpostavci imati svrhu i smisao. Vjera je nalazi u onom zagrobnom i nematerijalnom, u onom eshatološkom, što nas čeka u drugom životu.

Davno su već kršćanski mislioci pronicivo uočili principe sa toga područja. Davno su nas već upozorili i na velike pogibli od svake dvoznačnosti u toj materiji. Davno su već povukli i načelne granice profesionalnoj aktivnosti Crkve i klera u civilnom životu.

Aktivnost Crkve i klera mora tu uvijek biti vrlo diskretna i više načelna i indirektna, nego konkretna i direktna. Praktične obveze i odgovornost stvar su tu katoličkog lajikata, a ne klera. Uloga Crkve i klera mora biti prvotno moralne i ideološke prirode, a ne one profesionalne, oficiozne: direktivne i eksekutivne. Ono, što Crkva, prije svega, daje civilnom društvu, to su, — uz molitveni zagovor i blagoslov Providnosti, koji to više pada na svijet, što on više štuje i ljubi Boga i Krista, — moralni kapitali i moralna potpora. Civilno društvo ne može ni postojati ni napredovati bez poštivanja univerzalnih etičkih normi, što niču iz prirodnog zakona i objektivnog poretka stvari: bez pravde, istinoljubivosti, čovjekoljublja, solidarnosti, dosljednosti u primjenjivanju kriterija općeg dobra, poštivanja rada, ćudoredne stege. Bez tih temelja i najbogatije će, i tehnički najrazvijenije, društvo postati društvom degeneracije, dekadence, nasilja, krvi. A ta načela, — jedina ispravna socijalna načela, — Crkva i propovijeda i brani. U javnosti, ali i djelovanjem na savjest svojih vjernika. Temelje i preduslove socijalnog blagostanja i napretka ona na taj način brani. Najefektivnije ih i najuspješnije brani: baš, jer građanskim krepostima daje nadljudsku i nadnaravnu sankciju; oslanja ih na Boga; garantira civilnom društvu moralno zdravlje; paralelizuje naravni red, — legitiman i od Boga planiran, — sa nadnaravnim.

A taj moralni upliv Crkve ne ostaje samo u sferi ideja i nauke; on je i individualiziran, i personaliziran. Individualiziran je u vjernicima, članovima civilnog društva, koje je Crkva zadojila tim duhom i tim idejama i obvezala ih na građansku i socijalnu aktivnost: aktivnost uvijek idealističnu i konstruktivnu. Crkva daje društvu gotove građane: svijesne, savjesne, karakterne, aktivne. Gotove radnike. Gotove vođe. Gotove branitelje.

A ako se ona, po Kristovu primjeru, povlači od direktnog učešća i odgovornosti u odlukama sa toga područja, to u stvari opet nije ništa drugo, nego još jedno novo veliko dobročinstvo civilnom društvu. Crkva mu tim priznaje pravo na samostalno i samosvojno postojanje; štuje njegov suverenitet i njegove autonomne kompetencije.

U današnjoj situaciji, gdje je profani svijet toliko osjetljiv na svoje inicijative i na svoje kreativne snage, toliko svijestan svojih mogućnosti, toliko ljubomoran na svoju slobodu, možda je ovaj zadnji momenat još najaktualniji od sviju. I najkorisniji i za Crkvu i za civilno društvo. Ali i najdelikatniji za praksu Crkve. Izvrsno su opazili neki oci, — kad je na dnevni red II. vatikanskog sabora bila došla shema o Crkvi u modernom svijetu, — da su sve one i previše konkretne točke u njoj, koje su saboru htjeli da nametnu neki katolički socijalni revnitelji, zapravo ponovno upadanje u teokraciju i klerikalizam, protiv kojega isti ti ljudi inače onoliko grme. Ne samo da bi se Crkva takvim radnim metodama stvarno iznevjerila svojoj eshatološko-kristološkoj misiji, napustila svoju punu nepristranost, stavila na kocku svoj božanski auktoritet, izgubila raison za dalju humanizaciju svijeta, nego bi u konačnim konsekvencijama samo još uvećala revolucioniranje društva, unoseći u nj nove borbe, nova cijepanja, nova otimanja o vlast.

Eshatološka je Crkva, — Crkva od onoga svijeta, — uvijek i najhumanija, i najsocijalnija, Crkva. Ona baš tim svojim izdizanjem nad, često i efemerne, konkretnosti i pojedinosti svjetskog društva unosi u nj ravnovjesje i elemente objektivnosti i stabilnosti.

Kršćanstvo je eshatološka religija. Ono će to ostati i iza II. vatikanskog sabora. Njegov će kler i ubuduće ostajati u službi oltara i u službi duša, a ne će se nikada sniziti do propagandiste i agitatora nijednog ekonomskog ni političkog sistema. Njegova će socijalnost i karitativnost ostati uvijek, kao i Kristova, općeljudska i nadahnuta božanskim i nadnaravnim motivima: perspektivama i idealima vječnosti.

Što budemo bolji svećenici, to ćemo biti i bolji socijalni radnici. I bez radničke kape na glavi! I bez političkog profesionalizma! I bez sudjelovanja u antiatomskim i antirasističkim demonstracijama!

„A tko čini istinu, ide k svijetlu . . ."
(Iv 3, 21.)

KATOLICIZAM NA POKONCILSKOM RASKRŠĆU

G. 1967., I.

Ekstremni, neomodernistički, „progresizam", koji je pokušao, da u ove koncilske dane, pod krinkom „reformi" i „ekumenizma", prokriomčari u katoličku Crkvu dogmatički i moralni modernizam i da tradicionalno, evanđeosko i apostolsko, kršćanstvo zamijeni svojim, „novim", racionalističko-evolucionističko-naturalističkim pseudoreligioznim koncepcijama, — danas to već možemo, s puno olakšanja, ali i s puno zahvalnosti Bogu, i apodiktično ustvrditi, — definitivno je izgubio bitku.

Izgubio ju je i na saboru. Saborski dokumenti, kako danas pred nama leže, u svojoj konačnoj, auktoritativnoj, redakciji, a izglasani s jednom većinom, koju mirno možemo nazvati, ako već ne jednoglasnom, a ono svakako plebiscitarnom, u svim su se kritičnim točkama jasno, pa i emfatično, opredijelili za stare i vječne teze pozitivnog, katoličkog, kršćanstva. U pitanju objave, u pitanju tradicije, u pitanju crkvenog auktoriteta, u pitanju ispovijedi, Euharistije, sakramenata, u pitanju grijeha i otkupljenja, u pitanju slobode i milosti, u pitanju čistoće i braka, u pitanju samozataje i duhovnosti. I uza sve su, stoljećima posvećene, katoličke tradicije ostali: uz kult Marije i svetaca, uz redovništvo, uz celibat, uz molitvenu i asketsku praksu Crkve od iskona.

Izgubio ju je i u Rimu: pred Svetom Stolicom, pred Papom. Svi, s divljenjem, opažamo, kako Pavao VI., s jednom neočekivanom energijom, dosljednošću, sistematičnošću, provodi u djelo sve saborske zaključke sa terena pastoralno-disciplinarnih reformi: osobito one najaktualnije i najhitnije; one, za kojima su svi dalekovidniji duhovi u Crkvi već odavna uzdisali i koje je sav katolički svijet jedva dočekao; ali kako, u isto vrijeme, odlučno potiskuje i diskvalificira svaki pokušaj, da se saborskoj reformi dadne biljeg skretanja, razvodnjivanja, kompromisa, u evanđeoskim načelima. Papa uvijek stavlja nadnaravno pred naravno, objavljeno pred umno, božansko pred ljudsko i svjetsko. I sve konkretnije. Očito po nadahnuću odozgor. I enciklikama, i formalnim intervencijama, i kanonskim sankcijama. Već se je čula, prvi put iza koncila, — u govoru učesnicima nedavnog teološkog kongresa u Rimu, — iz Papinih usta i riječ „hereza": očito s aluzijom na koješta, što danas uče liberalni teolozi. Već su i sa najauktoritativnije crkvene strane, od najmjerodavnijeg rimskog foruma, „Kongregacije za nauku vjere", bile i izrijekom indicirane i proskribirane neke, — inače, nažalost, u izvjesnim klerikalnim krugovima kurentne i favorizirane, — filozofske, dogmatičke i moralne teze kao protivne učenju Evanđelja i nauci Crkve. Već je bio uskraćen i „Imprimatur" pokojoj knjizi „nove teologije". Već je i poneki grlati pobunjenik protiv crkvene discipline i biskupskog auktoriteta morao napustiti oltar, propovjedaonicu, katedru, pa i uz riziko, da, demonstrativno, emigrira u Sovjetski Savez.

Izgubio ju je i pred širom crkvenom i svećeničkom javnošću. Iza prvog iznenađenja i dezorijentacije pred bučnom, žurnalističkom, ofenzivom i trikovima raznih teoloških „lobby"-ja i „ekipa" za sabora, pa i oko sabora, ozbiljniji se ljudi i u kleru i među katoličkom inteligencijom sve više pribiru i snalaze. Sve se serioznije analiziraju i afrontiraju „nove ideje"; već se je, i formalno i otvoreno, — i u uglednim svećeničkim i pastoralnim glasilima („Oesterreichisches Klerus-blatt", Salzburg, br. 20.; od 8. X. 1966.), — počelo govoriti o „neomodernizmu" kao o najopasnijem rascjepu unutar katoličkog kršćanstva od reformacije i o „duhovnom falzifikatorstvu, koje je do nepodnošljivosti prešlo granice, tako da je već krajnje vrijeme, da svi pametni ljudi, koji su dosada još ostali u rezervi, otvoreno i energično nastupe (sich wieder bemerkbar machen)"; sve više i auktoritativni crkveni ljudi izlaze u javnost kao kritičari i cenzori krivog „aggiornamenta". Katkada i s puno duha, i s puno superiorne inteligencije i erudicije, i sa dobroćudnom ironijom ljudi, koji intuitivno i iskusno gledaju na ljude, događaje, probleme. Nije davno, što je i bostonski kardinal-nadbiskup Cushing, inače vrlo popularan u Americi sa svoje širine, savremenosti, duhovitosti, naprednih pogleda, vrlo fino persiflirao ideju o „novom tipu" sveca. Sveci će, veli, i u godinama, što dolaze, biti „ljudi i žene od nadvremenske i nepromjenljive

kreposti i integriteta duše". „Oni će na sebi nositi neospornu slič-
nost s onima, koji su stvorili kršćanske tradicije prošlosti" i „do-
vinuli se kršćanske svetosti na stazama samodiscipline i kreposti,
kako ih je zacrtala propovijed i primjer Krista, našega Gospodina",
„po dugim godinama samoće i molitve, gdje su zahvati božanske
milosti čistili i podizali njihove duše". „Oni su svi otkrili u smi-
renosti promatranja božansko svijetlo, koje je rastjeralo tamu zla
i u kojemu je slabost pale naravi nalazila nadnaravnu potporu".
Katolici, „koji hoće da izmijene Crkvu u smjeru doktrinalno amorf-
ne, sekularističke i čisto humanističke zajednice, služe i nesvijesno
pokušajima stvaranja nacionalne crkve: crkve, u kojoj bi religija
bila nadomještena socijalnim službama, a istina identificirana sa
znanstvenim opažanjima i eksperimentiranjem". Bez lojalnosti Cr-
kvi i objektivnoj istini objave sloboda savjesti i teološka spekulacija
put su do filozofije ateizma („The Register", 4. IX. 1966., br. 36.).
A isti je taj savremeni kardinal i vrlo konkretno aplicirao ove
svoje poglede, kad je, kratkim postupkom, bez puno okolišanja i
skanjivanja, isključio iz svoga velikog sjemeništa kolovođe bogo-
slovskih demonstranata, koji su mu došli pod prozore zahtijevajući
za sebe „slobodu savjesti" i duhovni „samoodgoj" u sjemeništu.

Izgubio ju je, — a to je, možda, još najznačajnije i najpouč-
nije, — i pred masama vjernika: razumije se, onih ozbiljnih i elit-
nih; onih, koji su uvijek Evanđelje i ljubili i praktikovali, i bili,
svojim životom, pobožnošću, revnošću, vjeri i Crkvi na čast, a na
pobudu i katolicima i nekatolicima. Svi su oni, — u posve jednakoj
mjeri oni iz intelektualne elite i oni iz priprostog puka, — sa skraj-
njim nepovjerenjem i dubokim negodovanjem dočekivali „refor-
matore" Evanđelja i potpuno ignorirali i njihove ideje i njihove
sugestije. Demonstrativno ostajala je vjernička elita uza sve ono,
što je uvijek vrijedilo kao specifično kršćansko i katoličko: i u vje-
rovanju, i u moralu, i u bogoštovnoj i disciplinarnoj praksi Crkve.

Instinkt je milosti progovorio iz tih katoličkih masa. Duh pro-
svjetljenja, koji uvijek za svoje oruđe uzimlje one, koji su čista
srca (Mat 5, 8.) i koji čine istinu: „A tko čini istinu, ide k svijetlu!"
(Iv 3, 21.). One su reagirale više logikom očiju nego logikom uma.
Osjetile su odmah, kamo vode te ideje; uočile su brzo njihove stvar-
ne konsekvencije, njihove praktične plodove. Njihova djela, a ne
njihove riječi. Držale su se nepogrješivog Gospodinova kriterija:
„Ne može dobro drvo zlim plodovima rađati, ni zlo drvo dobrim
plodovima rađati!" (Mat 7, 18.). A Bog uvijek otvara oči onima,

koji ga iskreno traže. I uvijek obilježuje i žigoše duhovnom jalo-
vošću sve ono, što je pred njim zlo i suho. I u koncilskoj i pokon-
cilskoj situaciji on se je požurio, da to učini. Gdje je god moder-
nizam uhvatio maha, tu je odmah presahnula i religiozna vitalnost:
stala su se prazniti sjemeništa, zatvarati samostani, smanjivati kon-
verzije; rapidno je opadao ugled klera; sve su se više množili
simptomi otvorene religiozne i moralne dekadence. Prošlo je to
zadnjih mjeseci kroz svu svjetsku štampu. U jednoj, katoličkoj,
zemlji, koja je udomila „Novu liniju", u kojoj su počeli licencirati
„pilule" i prije papinskog pravorijeka, gdje traže pravo javnosti
za kampanju protiv celibata i za slobodu raspravljanja o Marijinu
djevičanstvu i gdje redovnički provincijali javno, u novinama,
polemiziraju sa svojim generalom, zatvorili su već dva biskupijska
sjemeništa i osam redovničko-misijskih zavoda zbog manjka kan-
didata. A bila je to, još pred pedeset godina, katolička zemlja, slav-
na po svojoj katoličkoj dubini, po svome uzornom kleru, po svo-
me misijskom zanosu. Neki je dan to prošlo kroz štampu. U jed-
nom se je većem gradu južne Amerike „eksperimentalna plesna
liturgija" sa jazz-glazbom izrodila u scene, koje su i odviše pod-
sjećale na bar i na psihozu masovne histerije i frenetizma, tako
da su na vrat, na nos morali iznijeti Presveto iz crkve, a biskup
je odmah zabranio sve dalje „liturgijske eksperimente" s takvom
inspiracijom.

Ekstremni „progresisti" izgubili su bitku. Ali, — nijesu na-
pustili bojišta. Još se, mnogim kanalima, infiltriraju njihove ideje
u crkveni organizam. Njihovi nosioci i propagatori nijesu mrtvi.
Nijesu ni kapitulirali. Nijesu ni položili oružja. Tvrdokorno se
drže svoje linije. I brane svoje pozicije. I čuvaju svoja mjesta.
I za katedrama, i u redakcijama, i u katoličkim organizacijama,
pa i na pokojem višem, ključnom, crkvenom ili redovničkom, po-
ložaju. Kriza još nije prošla. Previše je bila akutna i duboka, da
bi je Crkva mogla tako brzo preboljeti. Dugo će još ona trajati:
zamaskirana, prikrivena, u kroničnom stadiju latentnosti. Proces
ozdravljenja bit će polagan i dug: kao uvijek, kad se radi o du-
hovnim i ideološkim oboljenjima. I bit će recidivâ. A kod onih
„brodolomaca u vjeri" (1 Tim 1, 19.), koji su i iznutra slomili
s Bogom, i svijesnog sijanja kukolja po Božjim njivama: pod za-
štitom noći, „dok sluge spavaju" (Mat 13, 25.). Ne će birati sred-
stava: nijesu ih ni dosada birali.

Ne smijemo stoga spavati. Moramo jednako biti na straži.

Praktično je situacija s te strane jasna. Veliki, glavni, stražar, na vatikanskoj stražarnici, očito ne spava. „Non dormitabit, neque dormiet!" (Ps 120, 4.; Iz 5, 27.). On jednako govori i viče. S proročkom vidovitošću i upornošću. „Clama, ne cesses!" (Iz 58, 1.). Signala nam iz Rima ne će manjkati. Zapeti može samo na transmisijama. A to je problem nas dolje, u masi. Problem svih prosvijetljenih i svijesnih u kleru i u narodu. U kleru prije svega. Svih onih, koji su poslušni Duhu. „Qui habet aures audiendi, audiat, quid Spiritus dicat Ecclesiis!" (Otkr 2, 7. 11. 17. 29.; 3, 6. 13. 22.).

Moramo pažljivo osluškivati Papu. Moramo se s Papom solidarizirati. Moramo uz njega jednodušno stajati. Moramo lojalno i integralno slijediti, i popularizirati, i provoditi, njegove direktive. Moramo odlučno podupirati i braniti njegove teze. Svatko na svome mjestu. Svatko u svome krugu. Svatko po najboljim svojim silama, talentima, karizmama. Lojalno i s povjerenjem. Široko, elastično i savremeno, kao i Papa. Inventivni u metodama, a beskompromisni, tvrdi i nepopustljivi u principima. Bez primitivizma i opskurantizma, koji bi ga žalostio, ali i bez slabosti u vjeri, koja bi mu lomila srce. Ne moramo se bojati novosti i reformi, koje dolaze od Pape. Ne moramo se bojati ni Papina humanizma i pacifizma. To su duhovske novosti; to je Božja novina; to su planovi Providnosti. I svijesni moramo biti odgovornosti pred Bogom i pred Crkvom budućnosti. Ovo je za nas sve čas velike odluke; čas kolektivnog odgovora Kristu, koji i pred našu vjerničku generaciju izlazi s pitanjem: „Hoćete li i vi da odete?" (Iv 6, 68.).

Katolicizam mora i na ovom svome, do danas posljednjem, pokoncilskom, raskršću ostati monolitan u vjernosti Evanđelju. Mora odlučno sa sebe stresti sve, što u njemu predstavlja „corpus alienum". Mudrost drukčiju od one objavljene. Put i život drukčiji od onoga, kojemu nas je učio Krist i koji je on ostavio kršćanstvu u poklad i baštinu (Iv 14, 6.).

Mirno i dostojanstveno nastavit će Crkva Božja taj svoj, uvijek isti, put kroz svijet: današnji i sutrašnji. I svi njezini vjerni sinovi. I hijerarsi, i teolozi, i svećenici, i redovnici, i redovnice, i pisci, i publicisti, i lajički apostoli, veliki i mali. Samo još svjesnije nego dosada; samo još složnije nego dosada; samo još opreznije nego dosada. S više kriticizma i s više plemenite rezerve prema svemu, što ne nosi na svome čelu biljeg kršćanske istine od

početka: jedne, svete, katoličke i apostolske. Rezerve prema svemu, što ne rađa plodovima svetosti i otkupljenja. Otvorenih očiju i čista srca. Nadahnuti primjerima naših svetih otaca u vjeri. Naslonjeni i oslonjeni na Papu.

Tko neće s Papom i s Crkvom, ne mora. Ali tko hoće s njima, mora biti sav kršćanski i Božji, sav pravovjeran i sav svet: u namjerama, željama, nastojanjima. Ni u jednu drugu filozofiju života ne smije vjerovati osim u filozofiju Evanđelja.

Na veliki savremeni izazov moderne skepse, u Crkvi i izvan nje, odgovorit će opet Petar, Papa, ispred sviju nas, ispred sviju apostola i ispred svega Božjega puka, onom svojom davnom i vječnom apostrofom Gospodinu: „Gospodine, komu da idemo? U tebe su riječi života vječnoga. I mi smo vjerovali i znamo, da si ti Krist, Sin Božji!" (Iv 6, 69. 70.).

„Doći će dani, kad će se od njih uzeti zaručnik, i onda će postiti!" (Mat 9, 15.)

NOVI POST

G. 1967., II.

Možda sadašnja saborska i posaborska epoha nije ni u jednoj drugoj točki crkvene discipline u zapadnoj Crkvi donijela tako naglih i radikalnih izmjena, kao u točki posta i nemrsa. I Euharistijskog posta; i onog pokorničkog: propisanog crkvenim zakonima i zapovijedima. Ublaženja su se redala skoro u galopu: sve jedno iza drugoga, dok, konačno, od obligatnog posta (sa nemrsom) nije gotovo ništa ni ostalo, — ne može više na manje, ni kvalitativno ni kvantitativno, ako uopće ima da dalje ostane u Crkvi kao nešto institutivno; propisan je samo na dva dana u godini, — a nemrs je, praktično, sveden jedino još na onih nekoliko petaka u korizmi (a, eno, na Formozi je i potpuno dokinut). Za drugo doba godine ukidaju ga, — po ovlaštenjima Svete Stolice, — sve od reda, lančanom reakcijom, biskupske konferencije raznih naroda i zemalja: prvotno baš onih ekonomsko najjačih i najbogatijih, pa prema tome i najsitijih, talijanske, francuske, američke (i njihovih bivših kolonija), — i ako je, za cijelu Crkvu, još ostao, u principu, na snazi na „sve petke u godini". To je bio pravi prijelom u posnoj disciplini. „Revolucija": danas bismo rekli, novinarskim jezikom. Treba se samo sjetiti, da se je, još pred desetak godina, rigorozno insistiralo na Euharistijskom postu (i od vode), sve od pola noći, i da je, još pred pedeset godina, po općem crkvenom zakonu, valjalo neprestano postiti svaki dan u korizmi, osim nedjelje, a tako (u nešto blažem obliku) i na kvatrene dane i na sve glavne vigilije: odrastao čovjek smio se je samo jedamput na dan do sita najesti, a i na tom se je jednom obroku začinjalo mašću, uzimala se jaja i mlijeko i, na neke

dane, jelo meso, jedino uz dijecezansku dispenzu (po delegaciji iz Rima) i uz određene molitve. Istom je novi Kodeks iz g. 1917. bio donekle ublažio tu posnu disciplinu. Tradicionalnu bez sumnje: kroz stoljeća se je držala; korijene je vukla iz prvih vjekova kršćanstva.

Mnoge su katoličke krugove te nagle revizije posne discipline u Crkvi pomalo i iznenađivale, i zbunjivale. A pogdjegdje su, — osobito od patrijarhalnih vjerničkih masa, — bile dočekivane i sa čuđenjem, i sa nelagodnošću, pa i sa negodovanjem.

Sa službene, mjerodavne, crkvene strane bilo je to motivirano, uglavnom, samo općenito i načelno. Najviše promijenjenim ekonomsko-socijalnim uvjetima u današnjem društvu: sve većim izlaženjem ljudi iz obitelji, sve većom živčanom prenapetošću savremenog čovjeka, sve napornijim profesionalnim radom, umnim ili fizičkim, a, ponešto, i sve većim miješanjem među konfesijama i vjernika s bezvjercima. A, dakako, — svi smo to instinktivno osjećali, i ako se je to manje spominjalo, — i slabošću današnjih ljudi u vjeri: masovno su, i nominalni vjernici, kršili post i nemrs, pa se htjelo spriječiti uvijek nove i sve brojnije, — i subjektivne, i formalne, — grijehe. A ublaženje Euharistijskog posta, paralelno s drugim liturgijskim reformama (večernjim misama, prije svega), imalo je, svakako, za cilj, i da se pobožnim, a zaposlenim ljudima, s istrganim dnevnim redom, omogući redovito frekventiranje sv. pričesti, a bez prevelikih tereta.

Nije Crkva ipak, nikada, ni u jednoj od tih svojih odluka, zaboravila da post (a tako i nemrs) kao instituciju i tradiciju Crkve uzme pod svoje i zaštiti od omalovažavanja. Svaki je put isticano, — i u papinskim i u saborskim dokumentima, — da će post u svim vremenima zadržati svoj „raison" kao eminentno praktično sredstvo kršćanske pokore, samozataje, samosvladavanja, odricanja, samoodgoja, i da je on posvećen i auktorizovan neprekidnom praksom svetaca i Božjih ljudi kroz sva kršćanska stoljeća, a prije svega primjerom Gospodinovim i svjedočanstvom prve, apostolske i otačke, Crkve. I uvijek je, post, u svim tim dokumentima, preporučivan dušama, koje teže za savršenošću, kao dobrovoljna pobožna vježba od izvanredna asketskog značenja.

Čini nam se, da je potrebno baš taj momenat, — nutarnje vrijednosti posta, — jednom i „ex professo" naglasiti. Jer, ima dosta, — privatnih, — komentara i komentatora, koji o njemu ne vode dovoljno računa i koji, kad govore o postu i o novijim re-

formama sa toga područja, očito naginju na to, da post u načelu omalovaže i proglase ga jednom preživljenom, nesavremenom i za današnjeg, modernog, čovjeka psihološki neprihvatljivom i besciljnom formom kršćanske askeze i samozataje. A ne ometa ih kod toga puno, što tim čine vrlo lošu uslugu ekumenizmu, koji inače tako grlato, u teoriji, propovijedaju. Ne će nas tim nimalo približiti pravoslavlju, koje je, po svojim najsvetijim tradicijama, tijesno svezano uz ascetizam i posnu disciplinu stare Crkve.

Primitivna je to, vele, i gruba forma samosvladavanja, koja pretpostavlja, da čovjek ni u čemu višemu ne uživa i da su mu zalogaj i naslada jezika i želuca prva i jedina radost. Koncentrira se previše na vanjsku, laku, pokoru, a premalo na onu, puno težu, nutarnju: pokoru profinjivanja intimnih duševnih pokreta i težnji. Stavlja čovjeka u napast, da se, farizejski, zadovolji „pravdom" tanjura i čaše, a zaboravi na dužnost ljubavi, praštanja, humanosti, dobrohotnosti i dobrotvornosti, aktivnog društvenog rada na korist ljudskoj zajednici. Sputava, sekantnim i dosadnim, a stvarno nepotrebnim i nesadržajnim, propisima kršćansku slobodu duše, prema onoj Apostolovoj: „Sve je vaše; a vi ste Kristovi, a Krist je Božji!" (1 Kor 3, 22. 23.). Unosi hladnoću i krutost u atmosferu crkvene zajednice. Stavlja isposništvo pred plemenitost i dobrotu duše: zabavlja se i okupira perifernim na štetu centralnoga. Gubi se u sitnicama: „predajama", „vrčevima i čašama" (Mark 7, 8.), mjesto da upire oči u svrhu zakona, koja je dobro i sreća čitava čovjeka. Veže duhovnu inicijativu u onom jedino ispravnu smjeru: sublimacije i sazrijevanja superiorne i suverene ljudske ličnosti, koja ne razgovara s Bogom u ulozi roba, nego u ulozi prijatelja i druga.

Ali baš sa ovoga, — nazovimo ga tako, — religiozno-psihološkog stanovišta djeluju te teze modernih i modernističkih kritičara posta najneuvjerljivije: na svakoga, tko je dublje zavirio u ljudsku dušu i pokušao se udupsti u originalni i autentični duh Evanđelja.

Obični je sofizam, — neiskren prema drugima, a još više neiskren prema sebi, — kazati, da će odricanje u jelu ikada biti laka stvar nižemu, naravnom, čovjeku u nama i da to uopće nije realna pokora za ljude današnjice. Sve, što oni rade, dementira takvu pretpostavku. Iz dana u dan rafiniranije i neuzdržljivije ugađanje želucu jedan je od najupadnijih simptoma današnje „kulture" visokog životnog standarda. Prvi iza seksualne nezasit-

ljivosti. Ne ispada nam iz usta čokolada, sladoled, koka-kola, aperitivi, delikatese svake vrsti: alkoholne i bezalkoholne. A mesožderstvo se je izrodilo u pravu pasiju, maniju, abuliju, — ne znam, šta je bolje kazati. Kao vukovi smo pohlepni na sve, u čemu se osjeća krv. Robujemo mesu. Posve smo pred njim nemoćni. Šta je drugo i onesvetilo kršćanski petak, nego ta naša „sarkomanija" ili „sarkofagija"? Ni poeziju badnjačke „coenae gaudiosae" nijesu htjeli da nam poštede u svojoj protuposnoj kampanji i iznuđivanju. Ne mogu uopće da sebi zamisle zadovoljnu i sretnu večeru bez zagorskog kopuna ili purana i bez narezaka od „mesnate svinje", — „masne svinje" su, baš kao i pûra, samo za sirotinju i za Azijate i „Afrikanere", — pa ni uz luksusnog jastoga ili lignja „na lešo", sa rižotom, ili uz pržene kalifornijske pastrme, — one „crvene", — sa majonezom i sa najfinijim kavijarom, a sve to zaliveno burgundcem ili opolom i zaslađeno orahnjačom punom šećera i ulja, pa i maslaca, tko je htio. Ni jednom na godinu! „Posno je!" Da post nije i današnjem čovjeku i vjerniku težak, — i još puno teži nego ljudima i vjernicima prijašnjih generacija, — zar bi on uopće bio postavljan na dnevni red s onoliko nervozne nestrpljivosti, kako je bio postavljan; on bi mirno, idilično i popularno nastavljao svoj put kroz moderno kršćanstvo, baš kao i svete sličice po molitvenicima, baš kao i blagoslov cvijeća na Cvjetnicu, baš kao i božićne pjesme i božićni bor.

A nijesu puno iskreniji ti kritičari „grube" posne pokore, ni kad govore, kako je ona neduhovna. Jest, sigurno, neduhovna, ako ne misli na Boga i na njegovu pravdu, kao što je bila ona farizejska. Ali nije neduhovna, ako je to, — o Gospodinovu čudesnom i mističnom postu ne ćemo ni govoriti, — post Ivana Krstitelja, čija su „hrana bili skakavci i divlji med" (Mat 3, 4.), ili sv. Pavla, koji je Gospodina svakako puno više ljubio od tih naših protuposnih poklonika moderne duhovnosti, ali je uza sve to činio pokoru „in ieiuniis multis" (2 Kor 6, 5.; 11, 27.). Kao, uostalom, svi sveci, stari i novi. I osim sv. Bazilija, sv. Jeronima, sv. Petra Alcantarskog, sv. Alojzija i, nama svećenicima najbližega, sv. Ivana Arškog. Ti su Božji ljudi znali, što je tijelo i kako se ono propinje protiv duha, kad je sito i razmaženo. A znali su, — bolje od nas, — i da su pokore duha i ljubavi, istina, finije po svojoj naravi, ali da su zato pokore i patnje tijela palom čovjeku još uvijek najteže (Job 2, 4. 5.). I da ga stoga, — ako se samo vrše u duhu vjere, — najbolje mrtve, žrtvuju Bogu, otvaraju

idealima i pravdi. Puno je lakše pružiti milostinju, — osobito iz prepuna džepa, — i izmoliti krunicu, nego ostati gladan ili polugladan. Iskustveni je to aksiom: svatko mu je od nas svjedok. Ne bi to inače današnji moderni asketi tako rado prihvaćali kao zamjenu za post. Prihvaćali u teoriji: u praksi vrlo lako na to zaborave. Uza sve Papine preporuke i apele. Ne vidi se, nažalost, među nama puno te „finije pokore“ dobrih djela i pobožnosti. I puno je lakše biti čovjek nesebičnosti i žrtvovanja, kad za sebe malo trebaš i malo uzimaš, nego kad puno trebaš i puno uzimaš.

A ono o „slobodi djece Božje“ (Rim 8, 21.; Gal 4, 37.) Krist svakako nije shvaćao u smislu, u kojemu nam danas citiraju tu Apostolovu riječ. Inače ne bi onoliko govorio o odricanju, križu, siromaštvu i suzama. A ne bi ni govorio: „Doći će dani, kad će se od njih uzeti zaručnik“, — a danas se je svakako od nas uzeo, — „i onda će postiti!“ (Mat 9, 15.; Mark 2, 20.; Luk 5, 35.). Ne bi ni govorio: „Ovaj (đavolski, najgori) rod ne istjeruje se osim po molitvi i postu!“ (Mat 17, 20.; Mark 9, 28.). Post je samo jedan od, najizravnijih, puteva do te evanđeoske slobode. „Nijesmo dužnici tijelu, da po tijelu živimo. Jer, ako živite po tijelu, umrijet ćete. A ako duhom djela tjelesna morite, živjet ćete!“ (Rim 8, 12. 13.).

Jedno nam se, za praksu, čini sigurno. Post i nemrs, i kada, i u koliko, više nijesu zakon Crkve, jesu njezina želja i njezin savjet. Valja ih preporučivati pobožnim kršćanskim dušama. Duhovnim osobama i duhovnim zajednicama prije svega. Dragovoljni post. Kao takav on je i ušao u crkveni život i nametnuo mu se. Od dragovoljne, univerzalne, prakse postao je on negda zakonom. Kao dokumenat revnosti i triumf duha. Kao psihološki najefektnija škola volje u službi oslobođenja višega, nutarnjeg, čovjeka. I, — sigurno i to, — kao zaštita i prezervativ od psihičke i fizičke degeneracije.

Mislimo, da ćemo najbolje odgovoriti intimnim intencijama Crkve, ako u svećeničkim i duhovnim krugovima, — i u svim pobožnim kršćanskim obiteljima, — zadržimo strožu posnu praksu, — i Euharistijsku, i pokorničku, — od one danas zakonske i obavezne. I ako prakticiramo pokoru, — kakvu takvu, ali uvijek onu, koja pogađa tijelo i sjetila (u alkoholu, u duhanu, u kinu, u televiziji, u plesu); — mi i naša djeca. I prije 14. godine! Ako je prakticiramo na sve dane u crkvenoj godini, koji su liturgijski markirani kao dani ozbiljnosti i skrušenja. U korizmi

i adventu, na kvatrene dane, uoči velikih blagdana. Sabor i Papa je, uostalom, izrijekom traže: uz post ili, dijelom, mjesto posta.

Post, — a pogotovu pokora, — ne smiju iščeznuti iz prakse našega kršćanskoga života. Ne bi on inače više bio kršćanski, evanđeoski, otački. Stil se i forma posta i pokore mogu modificirati; mogu se, nebitno, i mijenjati, i reducirati; ali post se i pokora ne mogu i ne smiju diskvalificirati. Ni u naše, moderne, dane!

Kršćanstvo će ga sebi i stvoriti: taj „novi“ posni stil. I mi ga svećenici moramo, s njim i u njemu, stvarati. Liturgičari među nama prije svega, ako hoće da budu logični i dosljedni. Primjerom i praksom pokore. I propovijedanjem i preporučivanjem pokore. „Pokoru činite, jer se je približilo kraljevstvo nebesko!“ (Mat 3, 2.; 4, 17.).

„Jednoga slova ili jedne črknje ne će nestati iz zakona, dok se sve ne ispuni!“ (Mat 5, 18.)

ANKETIRANJE O RELIGIOZNIM PROBLEMIMA
(Nove metode propagande protiv celibata)

G. 1967., III.

Jedna od vrlo problematičnih novosti, kojima nas je obdarilo pokoncilsko vrijeme, svakako su i ankete o religioznim problemima, i u krilu katoličke Crkve: među klerom i vjernicima. Barem, kako se i s kojim tendencijama one konkretno provode. I o centralnim i najdelikatnijim pitanjima crkvenog života. I protiv jasno zauzetih i izrečenih stanovišta mjerodavnih crkvenih krugova. I sa željom da ucjenjuju najvišu učiteljsku i upravnu vlast u Crkvi. I sa mentalitetom „demokratskog“ i parlamentarnog odglasavanja i preglasavanja. I sa pretenzijama na suvereno, „plebiscitarno“, odlučivanje o vjersko-crkvenim stvarima.

A značajno je svakako, i da su ta anketiranja započela od pitanja, koja moderne „reformatore“ katolicizma najviše „žuljaju“. Od onih moralnih. Od onih sa područja kršćanske seksualne discipline, odnosno seksualne „slobode“. „Pilule“ i „bračno planiranje“ s jedne strane, a celibat svećenstva s druge strane prvi su došli na red i „pod nož“. Baš, eto, ona pitanja, u kojima Crkva želi najmanje intervencija odozdo: pogotovu onih nestrpljivih i nervoznih. Od ljudi, koji ne žele ni čekati ni učiti, nego koji hoće da diktuju i da iznuđuju odluke. Papa je, izrijekom, na Saboru, i jedno i drugo od ta dva pitanja skinuo sa dnevnoga reda: problem reguliranja nataliteta pridržao je svojoj kasnijoj odluci i studioznom proučavanju kompetentnih i dobronamjernih, a celibat je jednostavno proglasio praktično indiskutabilnim: na temelju, već davno preskribiranog, iskustva i provjeravanja, — asketskog i pastoralnog, — kroz dvadeset kršćanskih stoljeća.

I odviše spontano dobiva čovjek dojam, da iz tih anketa progovara pobuna ljudske moralne bijede i revolucija nižega čovjeka protiv viših ideala duha: da se u stvari radi samo o još jednom, akutnom, simptomu masovne ćudoredne krize u današnjem kršćanskom svijetu.

Osobito su s te strane, za nas svećenike, interesantne ankete o celibatu. Pogotovu, kad su im štampa i radio, — nažalost i katolička štampa, i katolički radio („cui bono?“), — dali toliki publicitet. I to u jednoj verziji, koja alarmira i zbunjuje. Navodno se je i u Holandiji i u Americi (Sjedinjenim Državama) većina anketiranih svećenika (u Holandiji 1.500; u Sjedinjenim Državama 62%) izjasnila protiv obligatnog svećeničkog celibata, a za dopuštenost ženidbe svećenicima.

Da odmah kažemo, nas ti „rezultati“, kolikogod su, — i ovakvi, kakvi su, — skrajnje žalosni i simptomatični po savremenu krizu svećeničke stege i uopće katoličkog kršćanstva na zapadu, — nije badava stari Jacques Maritain, proslavljeni katolički mislilac, filozof i vjernik, izdao nedavno knjigu: „Le Paysan de la Garonne“, punu teških tužbi i gorke ironije na „imanentnu apostaziju“ novoga „modernizma“, prema kojemu je modernizam iz vremena Pija X. bio mila majka, „obična nazeba (nedužna, laka, hunjavica) prema ljutoj groznici“, — ne impresioniraju baš posebno. Znamo, tko inicira i pravi takve ankete: skoro uvijek ljudi zainteresirani i više zlonamjerni nego dobronamjerni. A znamo, i kako ih prave. Tendenciozno i nelojalno. Upitni se arci šalju samo, — ili, barem, prvotno, — „izabranim“ i „pouzdanim“ istomišljenicima; formulacije su u njima neiskrene i dvoznačne; stvari se namjerno poljepšavaju i na silu se garniraju sa naoko najnevinije i za one naivne najprobabljivije strane; prešućuje se skoro uvijek glavno pitanje; pitanje, koliko svećenika, — obično je to velika većina, — nije uopće ni učestvovalo u anketi, pa ju je prema tome i bojkotovalo, — i nju i njezine aranžere, — deklarirajući se, demonstrativno, već tim samim, za protivnu tezu, konkretno za crkvena shvaćanja i za celibat. Ne može Fichterovih 3.000 anketaša govoriti uime 55.000 svećenika iz Sjedinjenih Država, ni 1.500 holandeskih svećeničkih „mladoženja“ „in spe“ ispred holandskog klera, u kojemu samo franjevaca ima preko 1.000.

Ali i sve da se radi o najobjektivnijem i najlojalnijem anketiranju, sve da se je i većina, ne samo učesnika u anketi, nego

i čitava klera sa dotičnog područja, deklarirala protiv celibata, nije to oružje, koje pred Crkvom pali, kad se radi o njezinim svetinjama. Ona bi celibat branila i protiv većine, kako ga je branila i u danima Grgura VII. Branila bi ga uime svetosti svećeničkog poziva i ideje, i uime viših interesa Crkve i duša, a protiv opozicije i afektiranog nerazumijevanja ljudske moralne bijede i slabosti. Borila bi se protiv bolesti i krize u svojim redovima uime zdravlja crkvenog organizma u cjelini. Borila bi se protiv većine smućenih, zavedenih, dezorijentiranih, malodušnih, klonulih, uime manjine vjernih, hrabrih i veledušnih. O svetinjama se i idealima ne glasuje: ideali se prihvaćaju kao diktat jedne više logike duha. Istina i dobro nikada nijesu ni učenici, ni sluge, ni najamnici na otkaz; oni su učitelji, gospodari i suvereni. Treba ih samo upoznati i naći; ali, kad smo ih jedamput našli, valja im se pokloniti i prikloniti bez obzira na cijenu, kojom ćemo to morati platiti: bez pogađanja i cjenkanja. Glasovi i većina nije u legitimacija istine; njezina su legitimacija razlozi.

Uopće je logika anketiranja i većine uvijek relativna. I na profanom području. Ne predstavlja, već po svojoj biti, objektivan kriterij, već samo subjektivan i brojčan. Anketiranje i izglasavanje može biti, – pa često i jest, – nuždan praktični „expediens“ u prijepornim stvarima sa moralno indiferentnih područja, ali ono nikada ne rješava nijednoga pitanja načelno ni filozofski. Pobijeđeni na izborima imali su sto puta pravo, pobjeditelji krivo. Opredjeljenja mudrih, dalekovidnih i poštenih odudarala su, i prečesto kroz historiju, od bučnih želja i zahtjeva masa. I dobivala, kasnije, satisfakciju, na račun onih drugih. I historijsku, i filozofsku, i znanstvenu, i moralnu.

I samo je znak plitkoće i površnosti vremena, u kojemu živimo, ovo današnje neprestano, modno, apeliranje na ankete i pokušavanje, da nam se one nametnu kao auktoritet i suci u ozbiljnim pitnjima. I kulturnim, i socijalnim, i umjetničkim. Broj tim stavljamo pred misao; masu pred umnike; nemotivirani, nagonski, osjećaj i simpatiju pred razlog i argumenat; subjektivno i subjektivističko pred objektivno. Uvijek je to, pogibeljna, igra s velikim stvarima.

Imaju ankete raison, ali samo u svojim granicama; u granicama statistike. One su dobro sredstvo za pribiranje činjenica, ali vrlo inadekvatno, pa i loše sredstvo za njihovo ocjenjivanje i klasifikaciju. Filozofija anketiranja isto je što i filozofija besprincipijelnosti i anarhije. Takva filozofija sve velike stvari degradira i devolvira do na razinu efemernosti. O čemu se odlučuje anketom, s tim se i eksperimentira; to se relativizira. Tko su i kakvi su danas „idoli“ masa! Čemu danas aklamira većina ljudi? Urlatorskoj glazbi, apstraktnoj umjetnosti, „beatles-ima“!

Razumije se, samo od sebe, da religiozno-moralna pitanja ne mogu nikada biti tako tretirana: doklegod religija predstavlja nešto odozgor; nešto, što je ljudima dano i objavljeno kao viša mudrost i kao božanski zakon. Ljudi tu moraju biti učenici, a ne učitelji. Moraju slušati, a ne zapovijedati. Žalosna moralna praksa današnjeg tzv. „modernog svijeta“ najbolja je ilustracija, kamo bi religiju odveo princip moralnog anketiranja, da ga jedamput priznamo.

Može li to uopće doći u diskusiju u kojoj bilo pozitivnoj religiji? U evanđeoskoj svakako ne može. Ni u sistemu Kristove Crkve, koja sve velike stvari iz života, – čitavu svoju vjeru i moral, – oslanja na objavu i na božanski auktoritet Kristov. I u kojemu je ta objava predana na čuvnje u ruke nepogrješivom, nadahnutom, hijerarhijskom, starješinstvu.

Krist je, sigurno, bio demokrata. Demokrata puno veći od današnjih propagatora „demokracije u Crkvi“. Demokrata u onom najoriginalnijem i najljepšem smislu te riječi: što je volio ljude i sve radio samo za njihovo dobro i sreću. I što se je, – za razliku od tih naših novih anketaških demokrata, – sav stavio na stranu ogromne većine čovječanstva: na stranu onih malih, siromašnih, obespravljenih. Ali on nikada nije bio demokrata u svojoj nauci i u moralu, koji je ljudima nametao. Tu je on uvijek bio autokrata i auktoritativac do kraja. Tražio je za sebe punu vlast i puni posluh. Nije trpio ni opozicije ni diskusije. Nastupao je ne kao čovjek, – jedan od bezbroj sebi jednakih, – nego kao Bog: jedini Bog svih ljudi. Štogod ljudi govorili, on je htio da bude stariji. „Govoreno je starima, – a ja vam kažem!“ (Mat 5, 21. 22. 27. 28. 31. 32. 33. 34. 38. 39. 43. 44.). „Idite i naučavajte s v e narode, – da drže s v e, što sam vam z a p o v j e d i o!“ (Mat 28, 19. 20.). „Jednoga slova ili jedne črknje ne će nestati iz zakona, dok se s v e ne ispuni!“ (Mat 5, 18.). „Nebo i zemlja proći će, ali riječi moje ne će proći!“ (Mat 24, 35.).

Daleko je i od prosvijetljene vjere i od duha Božjega, tkogod hoće da u Crkvi odlučuje, – ili suodlučuje, – anketama. A ako to još čini protiv intencija najvišega crkvenog foruma

i na račun kršćanskog morala i kršćanskih svetinja i tradicija, onda je revolucionar i buntovnik. Te su kršćanske svetinje i tradicije još davno izanketirane: u — Evanđelju. A ako već i u Crkvi treba anketirati, može to biti samo informativno, pastoralno, anketiranje: o obrani i propagiranju tih svetinja. Njega nam, danas, u saborsko vrijeme, nitko ni ne brani.

Za sve je nas danas, — a za nas svećenike napose, — aktualna Apostolova opomena: „O Timothee, depositum custodi, devitans profanas vocum novitates et oppositiones falsi nominis scientiae..!" (1 Tim 6, 20.).

S Crkvom i sa svecima protiv novatora! mora danas biti parola svakog pravog svećenika. I protiv svećeničkih „mladoženja" i „anketaša!"

„Siromahe uvijek imate uza se, i, kadgod hoćete, možete im dobro činiti, ali mene nemate uvijek!" (Mark 14, 7.)

PROBLEM MODERNIH CRKAVA
(Protiv novih ikonoklasta)

G. 1967., IV.

Obično se uzimlje, da su ikonoklasti, — borci protiv svetih slika i protiv plastičnih oblika kulta u crkvama, — bili pojava specifična za kršćanski istok i inspirirana uglavnom starozavjetnim motivima. A nije tako. I kršćanski zapad imao je, — ima ih i danas, — svoje ikonoklaste. U doba Luterove reformacije događale su se po Njemačkoj i po nordijskim zemljama, masovno, scene, koje po svom fanatičnom ekstremizmu nijesu puno, — ili nijesu ništa, — zaostajale za onima iz Carigrada, u doba ikonoklastičnih smutnji. Pustošile su se crkve, razbijali i rušili oltari, oskvrnjivali i izbacivali na ulicu svetački kipovi i slike. Svetački i Marijini. I danas protestantizam, načelno, stoji na ikonoklastičkim principima. Odbija kult Marije i svetaca. Insistira, jednostrano, na puritanističkom monokultu Kristovu. Ne voli ni monumentalnih crkava, ni liturgijsko-kultičke pompe. Crkve su mu jednostavne, priproste i prazne: više bogomolje, oratoriji, nego crkve u katoličkom smislu riječi.

Nekada su, u poreformacijsko i protureformacijsko doba, katolici u sjevernoj, protestantskoj, Evropi na to reagirali demonstrativnim forsiranjem katoličkih tradicija u uređenju crkvi i u crkvenom graditeljstvu: baroko je i u njemačkim zemljama, — u njima prije svega, — bio sav kićen i svečan, pun svetačkih kipova, pun slikarske živosti i šarenila.

U novije doba nije više tako. Katolici se, u mnogim zemljama na zapadu, upogled crkvenog, kultičkog graditeljstva, sve više približuju protestantskom ukusu i potpadaju pod upliv

njegovih puritanskih ideja. To je već postalo modom. Grade se, u načelu, jednostavne crkve; unosi se u njih što manje slika i što manje umjetničkih ukrasa. Ideal je kultička skromnost i neki spiritualistički rigorizam. Sva je razlika od protestanata u tom, što u katoličkim crkvama još uvijek centralno mjesto zauzima Euharistija i oltar, za razliku od protestantskog križa i propovjedaonice.

Čim je ta promjena u prvom redu diktovana, teško je reći. Kod nekih je valjda to i ekumenistička taktika, — koncesija protestantima u cilju međusobnog približivanja; — ali neki su, ako ćemo suditi po onome, što se o tom govori i piše, i u načelu, i iz teoloških pobuda, za siromašne (ali i za stilski ekstravagantne i vrlo malo „pobožne", ultramoderne) crkve, i za što veću, i liturgijsku, kristocentričnost. Čini im se, da je u „pučkom", tradicionalnom, katolicizmu previše „periferijskih" elemenata, šarenila, „pobožnosti" i svetaca.

A pomalo to postaje danas modom i po drugim, pa i istočnim, pa i misijskim, katoličkim krajevima. U tome se gleda elemenat liturgijsko-religioznog produbljenja i obnove: nešto, što nas dovodi bliže k idealu kršćanske molitve i kulta.

A je li zbilja tako? Je li to uistinu evanđeoski ideal? Treba li, da se za to, i u našim krajevima, zalažemo, ešofiramo, borimo?

Objektivni razlozi, po našemu mišljenju, prije govore protiv toga.

U stilu kršćanske starine i tradicije to svakako nije. Znamo, kako je na ikonoklastičke ideje reagirao kršćanski istok, i to u stoljećima, koja su bila najbliže onim otačkim i mučeničkim. A istok je uvijek bio smatran svjedokom predaje: barem za ono, kako je bilo na početku i što se je baštinilo od apostola i od apostolskih učenika. A puno drukčije nije bilo ni na kršćanskom zapadu. Odmah iza izlaska iz katakomba grade rimski kršćani Bogu i Kristu veličanstvene bazilike, i u njih unose ukrase, mozaike, kipove, slike, relijefe. Nitko od njih niti misli niti osjeća, da je tim povrijedio čistoću religioznog čuvstva, pijetet i strahopočitanje prema božanskome, želje Kristove. S Kristom se odmah veže i kult njegove Majke, „Bogorodice", njegovih apostola i njegovih svjedoka, mučenika. Sve je to, sigurno, bilo, na razborit i konkretan način, graduirano, ali sve je to bilo i organski povezano, i teološki motivirano. Za tim je stajala ideja općinstva svetih; uvjerenje, da osobni i mistični Krist spadaju skupa. U svojim

vjernicima i svecima Krist živi. U njima on i triumfira. Sva njihova slava iz njega izlazi i k njemu se vraća. Već u prvim kršćanskim danima stavlja Crkva na svoje oltare uz Križ i uz Tijelo Kristovo i moći, ostatke, njegovih mučenika, i zajedno se klanja jednome i drugome. Ostalo je sve, kasnije, došlo samo od sebe: kao konsekvencija, kao dalji logičan izvod, iz nečega, što je u klici već bilo sankcionirano, još od apostola. A onda je Crkva, kroz sva poznija stoljeća, na tom dalje gradila. Gdjekada s više nadahnuća i ukusa, gdjekada s manje, ali uvijek u uvjerenju, da je ostala uz Evanđelje i uz prirodni religiozni instinkt. I u kultu svetaca, i u bogoštovnoj pompi.

I jest! Može li se, dok Krist u Evanđelju govori: „Evo, ovdje je veći od Salomona!" (Mat 12, 42.) i „Vi me zovete Učiteljem i Gospodinom, i pravo velite, jer to i jesam!" (Iv 13, 13.), i dok, s priznanjem i zahvalnošću, prima, da mu se na glavu i na noge izlijevaju miomirisi, koji su u ono vrijeme predstavljali čitave male kapitale (Luk 7, 37. 38. 44—48.; Mat 26, 6—13.; Mark 14, 3—9.; Iv 12, 3—8.), i pomisliti, da on otklanja manifestacije veledušne ljubavi prema sebi od strane onih, koji su u njega povjerovali i koji u njemu gledaju Boga: gospodara svega, prvu vrijednost i ljubav života? Može li se otkloniti kult svetaca, kad Krist govori za Magdalenu, da će se ono, što je ona njemu učinila, vijekom spominjati njojzi u počast (Mat 26, 13.; Mark 14, 9.) i kad obećaje svojim apostolima, da će i oni sjedjeti na dvanaest prijestolja njegove slave skupa s njim (Mat 19, 28.)? Može li se Mariji uskratiti njezina velika slava u Crkvi, kad ju je ona sama unaprijed u duhu gledala: „Evo, odsele će me blaženom zvati svi naraštaji!" (Luk 1, 48.)? I može li itko zanijekati univerzalnost, i vremensku i prostornu, pojave, da su svi narodi i sve religije kroz povijest gradile Bogu, — i bogovima, — hramove od najljepšega, što su imale, i punile ih svim onim, što im se je činilo u svijetu najdragocjenije: i po cijeni, i po ljepoti? Nije Salomonov hram bio jedini na svijetu. Nije ni Petrova crkva u Rimu. Bilo je i ima njihovih takmaca i u drevnom Egiptu i Asiriji, i u brahmanističkoj, budističkoj i mogulskoj Indiji, i u, negda, poganskom Meksiku. A univerzalna praksa čovječanstva uvijek je i psihološki zakon, i, autentičan, izraz ljudskoga umovanja i prirodne etike.

Eto, zašto se nama ne čini opravdana sugestija, da naše ekumenističko i humanističko vrijeme traži što jednostavnije crkve,

a liturgijska ortodoksnost da najvoli, kad se po crkvama ne spominje i ne veliča puno nitko osim Euharistije i Krista. Historijsko kršćanstvo nije nikada tako mislilo ni radilo. A Crkva je i u stoljećima prije nas imala karizmu Duha. Nju je oduvijek i vodio i nosio instinkt milosti.

A ako ti naši današnji katolički „ikonoklasti" po koji put udare i u žice kršćanske ljubavi i dobrotvornosti, — draže je Kristu, vele, da mi svoje pretičke i uštede utrošimo u kruh gladnima, na živa Kristova uda, nego u zlato i mramor mrtvih oltara, — treba im odgovoriti, da se kršćanske crkve ni dosada nijesu nikad gradile otimanjem od usta sirotinji, nego uvijek pijetetom onih, koji nijesu bili gladni i koji su Bogu (ali i bližnjemu) davali od svoga preobilja; apsolutnog ili relativnog. Netko na račun luksusa, a netko i na račun plemenite samozataje u onome, bez čega se je moglo biti.

Ima, uostalom, pomalo i hipokrizije, — barem nesvijesne, — u toj našoj hiperzeloznoj brizi za siromahe. Tko hoće da za siromahe i za dobre svrhe štedi na crkvama, trebalo bi da prije štedi na automobilima i na standardu. A današnji naš, zapadni i moderni, svijet očito na tom ne štedi. Ne štede ni mnogi katolici. Ne štede ni mnogi svećenici. Neki smo dan čitali, kako se jedan talijanski biskup (iz dijeceze Avellini), javno, u pastoralnoj okružnici, tuži na masovno posvjetovnjačenje i luksus među svojim klerom, i to usred, siromašne, južne Italije. I prilično to konkretizira. Religiozni je apsurd, da sluge Božje stanuju u palačama i vilama od mramora, a njihov Bog u barakama. I da se kod naručivanja planova za župski stan govori arhitektu, — „factum, non fictum"; — „Neka sve bude najmodernije! Novaca imamo!", a da se demokratizacija, štednja, skromnost i socijalno-karitativno-misijski duh pokazuje na stanu Božjem. Religiozni je to apsurd, pokuđen i osuđen još od starozavjetnih proroka. Riječima, koje je teško doslovce ne citirati u ovom kontekstu: tako su neposredno „ad rem" i tako drastične. „Populus iste dicit: nondum venit tempus domus Domini aedificandae. — Numquid tempus vobis est, ut habitetis in domibus laqueatis, et domus ista deserta, — et vos festinatis unusquisque in domum suam!" (Ag 1, 2. 4. 9.).

A siromahe nam Krist preporučuje, ali nam ne da, da u tom budemo jednostrani, a najmanje na račun onoga Boga, koji

ih, — i kroz naše ruke, — nikada ne će ostaviti gladne, ako samo znadnemo biti veledušni, i prema Bogu i prema ljudima. „Siromahe imate uvijek uza se, — i možete im, kadgod hoćete, dobro činiti, — a mene nemate uvijek!" (Mat 26, 11.; Mark 14, 7.; Iv 12, 8.).

Osjećaj je realizma i mjere bitan kršćanstvu. Moramo ga imati i u ovoj stvari. Ne treba nam luksusnih crkava. Ali lijepih nam, ukusnih, — pa i monumentalnih, gdje je to moguće, — treba. I toplih prije svega. I sa našim dragim svecima u njima. Po njima je i bila katolička pobožnost uvijek živa i uvijek intimna, prirodna i ljudska.

Je li samo osamljen, — ili je više tipičan, — slučaj, što se je dogodio pred jednom našom crkvom ove godine, kad je jedan njemački svećenik, ulazeći u nju, rekao: „Ovdje se kod vas čovjek može u crkvama barem pobožno pomoliti. Kod nas ne može. Sve su iz njih izbacili, što je bilo intimno i toplo"?

Ne će biti na odmet, da se u to malo zamislimo!

„Duh je ono, što oživljuje. . " (Iv 6, 64.)

ZA DUHOVSKO, EUHARISTIJSKO, MARIJANSKO, KRŠĆANSTVO

(Svibanjske inspiracije u „godini vjere")

G. 1967., V.

Sve je u kršćanskom životu u tome, da je čovjek voljan pripaziti na Boga, kad mu se on, u duši, javlja. Da bude poučljiv za njegovu istinu (Iv 6, 45.) i gladan njegove pravde (Mat 5, 6.). A onda, isto tako, da ostane tvrd i vjeran Bogu, koji ga je k sebi pozvao i privukao (Iv 6, 44.), u dan kušnje (Luk 19, 44.; 1 Petr 5, 6—9.).

Drugim riječima, milost je ono, što odlučuje. O Bogu sve ovisi. U njega valja gledati. Na njega se valja prisloniti.

S te pretpostavke, — a sam ju je Isus postavio, u svojoj kafarnaumskoj euharistijskoj besjedi: „Nitko ne može doći k meni, ako ga Otac, koji me je poslao, ne povuče" (Iv 6, 44.), „Duh je ono, što oživljuje; tijelo ne vrijedi ništa" (Iv 6, 64.), — i odviše je jasno, šta u kršćanskom životu znače pobožnost k Duhu Svetome, pobožnost k Euharistiji, pobožnost k Mariji. U kršćanskom životu, ali i u svećeničkom, i u pastoralnom. Znače izlazak na čisti zrak. Na izvore. Na najbistriju vodu. Na najjaču struju.

Ako tražimo istinu, koja će nas osloboditi i spasiti (Iv 8, 32.), moramo najprije kleknuti pred Duha istine (Iv 14, 17.; 15, 26.; 16, 13.): pred božanskog Odgojitelja, Tješitelja i Životvorca (Iv 14, 16. 26.; 15, 26.; 16, 7.). Moramo najprije postati njegovi dobri, savjesni, poslušni učenici i njegovi vjerni sljedbenici: „docibiles Dei" (Iv 6, 45.). Ako propovijedamo istinu, — a to je nama svećenicima glavna služba, — on nam je mora protumačiti (2 Petr 1, 20. 21.) i staviti nam je, ispravnu i sočnu, u usta. On ju, koji je Duh proroštva (Otkr 19, 10.; 1 Kor 12, 10. 28. 29.), mora u našim ustima oploditi. Ako dijelimo milost ,— a to je

nama svećenicima prva zadaća; po božanskom smo poslanju djelitelji milosnog blaga i milosnih tajni (1 Kor 4, 1.; 1 Petr 4, 10.), — moramo je najprije isprositi i primiti, i za sebe i za svoje vjernike, od Duha milosti, koji joj je božanski izvor i posrednik. „Dator munerum", bez kojega nema nadnaravne i milosne veličine: „nihil est in homine, nihil est innoxium".

Ako hoćemo da budemo Kristovi, i da naši vjernici budu Kristovi, — da ne budemo kršćani samo imenom, — moramo se s Kristom organski i što intimnije povezati (Iv 15, 4—6.); s njegovim božanstvom i s njegovim otkupiteljskim čovječanstvom. A toga nema bez Euharistije: bez te kontinuirane Kristove otkupiteljske žrtve (Mat 26, 28.; Mark 14, 24.; Luk 22, 19. 20.; 1 Kor 11, 24. 25.); bez toga Sakramenta Tijela i Krvi Kristove; bez te savršene veze ljubavi s njim (Iv 13, 1.; Luk 22, 15.); bez toga božanskog kruha snage, života i uskrsnuća. Apodiktički je to preduvjet duhovnom kontaktiranju s Kristom: mističnom nacjepljenju na nj. Nikoga, tko dolazi k njemu, ne će on istjerati napolje (Iv 6, 37.). Nitko se takav ne će izgubiti (Iv 6, 39.), ni duhovno umrijeti (Iv 6, 50.). Tko jede od toga kruha, živjet će do vijeka (Iv 6, 52.). Od Oca će živjeti (Iv 6, 58.). Uskrsnut će na sudnji dan (Iv 6, 44. 55.).

A ako smo Duhovski i Kristovi, odmah moramo biti i Marijini. Ona će nas s njima povezati. Ona, koja je Zaručnica Duha Svetoga i Mati Kristova: „Duh će Sveti sići na tebe, i Sila će Te Svevišnjega osjeniti; zato će i ono Sveto, što će se roditi od tebe, biti Sin Božji!" (Luk 1, 35.). Ne može nitko u kršćanstvu, ne može nitko u apostolatu, ignorirati Mariju. Prekinuo bi kontinuitet otkupiteljskog procesa: kopču između otkupljenih i Otkupitelja. Otkinuo bi u njemu ljudsko od božanskog. Oduzeo bi kršćanstvu njegovu izvornu, evanđeosku, autentičnu, objavljenu, formu. Falzificirao bi njegov nazaretski i golgotski misterij.

Uvijek je tako bilo. Mora tako biti i u kršćanstvu naših dana. Ono mora biti Duhovsko, Euharistijsko, Marijansko, da bude autentično i legitimno. Ne smijemo ispustiti iz ruku te njegove božanske legitimacije. Ne bi ga više njegov Gospodin mogao prepoznati. A ne bi ga ni priznao svojim. Ne bi ono više bilo nosilac spasenja svijetu. Ni njegov uskrsni obnovitelj (Rim 6, 4.; 7, 6.; 12, 2.; 1 Kor 5, 7. 8.).

A ima ih danas, — nažalost i među onima, koji nose katoličko ime, — pa hoće da kršćanstvu otmu iz ruke tu njegovu

božansku legitimaciju. Hoće da ga učine „vjerom“ razuma, a ne vjerom Duha i milosti. Vjerom socijalnih reformi, a ne vjerom Objave i Otkupljenja. Vjerom ljudskoga stvaranja, a ne vjerom duhovskih molitvenih uzdisanja za Bogom i za njegovim Trojstvenim životom (Rim 8, 26.). Brišu iz njega nadnaravno, da ga učine „humanim“: prihvatljivim ljudskoj moralnoj bijedi. Ne vjeruju u duhovsku inspiraciju i karizmu odozgor. „Demokratiziraju“ i „demitologiziraju“ kršćanstvo. A u stvari ga gube ili ubijaju. Za sebe ga gube; u drugima ga ubijaju.

Ima ih danas, pa hoće da kršćanstvu otmu iz ruke tu njegovu božansku legitimaciju. Niječu oltarsku i euharistijsku tajnu Crkve. Ili, barem, praktično zaboravljaju na Gospodinovu stvarnu i živu prisutnost među nama. Nerado uzimlju hranu i lijek besmrtnosti, šo nam ga je on sam ostavio u svojim svetohraništima. Ne ljube Sakramenta ljubavi i ne griju se na njemu. Pa zato venu i suše se, kao što vene i suši se i sve, što je u njihovim rukama i što reklamiraju. Mrtvo nam kršćanstvo nude mjesto živoga: slabo, bolesno i uspavano (1 Kor 11, 30.). Profanirano i, koncesijama tijelu i svijetu, nagonu i strasti, uprljano mjesto čistoga i djevičanskoga. Žalosno i tmurno mjesto vedroga i veseloga. Sud sebi jedu i piju (1 Kor 11, 29.). I osudu (1 Kor 11, 31.).

Ima ih, pa hoće da kršćanstvu otmu iz ruke tu njegovu božansku legitimaciju. Guraju u stranu našu Dragu Gospu. Trgaju joj sa glave njezinu krunu i njezine privilegje. Skidaju je sa zidova naših crkava i sa stranica naše religiozne štampe. Ne daju nam joj pjevati. Ne daju nam u njoj gledati Majku i Posrednicu spasenja. Pa su zato izgubili i duhovsko nadahnuće i istinu. Pa su zato izgubili i Isusa Objave i Evanđelja. I živost vjere. I ljepotu nade. I toplinu ljubavi. I sreću duha. Izgubili su srce. Hladno je i ledeno i u njima i oko njih. Ostali su siročad i pastorčad bez Majke. Bez doma i ognjišta. Lutaoci. Potucala. Razmetni sinovi. Prosjaci. Nesretnici.

Nego, možda će biti bolje, da ono, radi čega smo napisali ovaj članak, kažemo odmah: bez zaobilaženja; bez puno slika i figura.

Papa je proglasio ovu godinu „godinom vjere“. A i odviše je jasno, zašto ju je takvom proglasio. Zato jer je vjera, — kršćanska, evanđeoska, vjera, — zapala u krizu, u kakvoj nije bila odavna: sve od vremena reformacije. Papa nas stoga zove, da se trgnemo. Da tu krizu vjere prevladamo. Da se, — svi oni, koji

su među nama dobre volje, — opet deklariramo za autentično kršćanstvo Evanđelja i Crkve.

A tri su, — nama se čini, — kritične točke, na koje, prije svega, valja usmjeriti tu našu deklaraciju, — tu našu veliku, kolektivnu, „ispovijest vjere“, — da ona bude i praktično efektivna i manifestativno efektna, rječita. Usmjeriti je i riječju i činom.

Vratiti se moramo, u svemu, duhovskim inspiracijama, izrazito nadnaravnoj i molitvenoj, životnoj mudrosti Evanđelja. Bez natruhe naturalizma, racionalizma, materijalističke lajicizacije. Po duhu moramo živjeti (Rim 8, 4. 5. 6. 7. 8. 9. 12. 13.; 1 Kor 2, 12. 14.; Gal 5, 16. 17. 24. 25.; 6, 8.). Moramo opet, — baš kao i u mučeničko vrijeme; baš kao i u vrijeme reformacije i Tridentinskog koncila; baš kao i u vrijeme modernizma i Pija X., — do kraja intenzivirati kult Euharistije. I, moramo tvrdo stati uz Mariju: Učenicu Duha Svetoga, Majku Kristovu, Pomoćnicu kršćana. A sve to odlučno, programatski, demonstrativno.

Ovogodišnji svibanj kao da je sam Dragi Bog za to predodredio. Sva ta tri velika misterija našla su se u njemu na okupu u ovoj „godini vjere“. Mjesec slave Marijine, blagdan Duha Svetoga, svetkovina Tijela Kristova.

Može nam, eto, ovogodišnji svibanj poslužiti kao najljepši uvod u „godinu vjere“. Ali i kao njezin najkompletniji program. Ovogodišnji svibanj, ovogodišnje Duhove, ovogodišnje Tijelovo, valja proslavtii historijski i jubilejski. U plemenitom zanosu vjere i crkvenosti.

A na nama je svećenicima u tom pogledu glavna i inicijativa i odgovornost!

„Kad si bio mlađi, opasivao si se i hodio si, kuda si htio; a kad ostariš, raširit ćeš ruke svoje, i drugi će te opasati i odvesti, kuda ti nećeš!" (Iv 21, 18.)

MUČENIČKO PAPINSTVO
(29. VI. 67. — 29. VI. 1967.)

G. 1967., VI.

Tijara na Papinoj glavi vara. Ljudi, koji u njoj gledaju znak dominacije i gospodovanja, vrlo površno i naivno na nju gledaju. Nijesu ni naslutili ni osjetili, šta ona zapravo znači. A ne bi tako radili, da su zavirili u Evanđelje.

Kršćanstvo uopće ne priznaje krunâ, koje bi simbolizirale samo vladarsku autokraciju i obijest života bez zakona i bez obveza. Svaka je kruna u kršćanstvu samo simbol velikih odgovornosti i pomnoženih, potenciranih, dužnosti. Zlatna je i puna dragog kamenja, samo da svojom težinom i veličinom ponizi i pritisne glavu, koja je nosi. Na takvu glavu sašle su brige za mnoge: ona postaje žrtva služenja. Zato je i mažu posvećenim uljem jakosti; zato i zazivaju na nju, molitvama Crkve, mudrost i blagoslove odozgor. Kruna je izvorno simbol auktoriteta, a u kršćanstvu auktoritet naglašuje uvijek više ono neosobno i opće, nego ono osobno i pojedinačno. Barem po svom objektu: i materijalnom i formalnom. Po subjektu je, dakako, auktoritet mnogo puta individualan. U monarhiji i hijerarhiji uvijek. Samo i tada je njegov subjekt, po svom temeljnom određenju, služnički i službenički.

Evanđelje je od toga, naprosto, napravilo princip. Univerzalan princip. Bez ograničenja i specifikacije. Krist u tom smislu definira svaki auktoritet, koji je nadahnut njegovim pogledima na život, a ne onima neznabožačkima. „Kraljevi neznabožački zasužnjuju narode i, koji imaju vlast nad njima, zovu se dobrotvori. A vi nemojte tako; nego najveći među vama neka bude kao najmanji, i poglavar kao sluga!" (Luk 22, 25. 26.; Mat 20, 25—28.; Mark 10, 42—45.).

A što se, napose, tiče crkvenog auktoriteta, on je uvijek, kada pred nas izlazi u svojoj autentičnoj formi, ne samo služnički, nego i patnički, i mučenički. Ne može ni biti drukčije. Dionik je Kristova auktoriteta: otkupiteljskog i križnog. Vrijede stoga i za njega isti zakoni. Oni proglašeni na Posljednjoj večeri; oni primijenjeni na Kalvariji. „Nije Sin čovječji došao, da mu služe, nego da služi, i da život svoj dadne u otkup za mnoge!" (Mat 20, 28.). „A ja sam u vašoj sredini kao onaj, koji služi!" (Luk 22, 27.; Iv 13, 13—15.). I uz riziko smrtne osude, i na gubilištu, valja svjedočiti za istinu, koja ljude oslobađa i izvodi na svijetlo (Mat 26, 63—66.; Mark 14, 60—64.; Luk 22, 66—71.; Iv 8, 32.; 18, 37.). I glavom, i životom, valja od zablude i propasti zaštititi „prijatelje" i „ovce", koje nam je Bog povjerio na čuvanje (Iv 10, 11.; 15, 13.; 17, 12.; 18, 8. 9. 19—23.).

A taj mučenički karakter crkvenog auktoriteta, već po samoj nutarnjoj logici stvari, kulminira, — mora kulminirati, — baš u svome najvišem predstavniku: — u papinstvu. Tu je on, kao mučenički, i izrijekom, od sama Isusa, definiran i prorečen. Neposredno, iza kako je, na Petra, konačno i svečano prenio vrhovnu pastirsku vlast u Crkvi, — nad svim svojim jaganjcima i ovcama (Iv 21, 15—17.), — ondje na žalu Gnezaretskog jezera, kaže on Petru, kakav će, u praksi, biti taj njegov auktoritet i ta njegova velikopastirska „slava". Mučenička. Smrt će mu donijeti. Ropsku, sramotnu, smrt na križu. To će mu biti životni put. To će biti kraj i kruna njegove karijere na zemlji. Tako će proslaviti sebe i Boga. „Reče mu: Pasi ovce moje! Zaista, zaista ti kažem: Kad si bio mlađi, opasivao si se, i hodio si, kuda si htio; a kad ostariš, raširit ćeš ruke svoje, i drugi će te opasati i odvesti, kuda ti nećeš. A ovo reče, da pokaže, kakvom će s m r ć u p r o s l a v i t i B o g a. I kazavši ovo reče mu: H a j d e z a m n o m!" (Iv 21, 18. 19.). Istom će smrću, — prvi papa, — umrijeti kao i njegov Gospodin. Istom će poreznom jedinicom obojica platiti svoju slavu: „Uzmi ga, te im podaj za mene i za sebe!" (Mat 17, 26.).

A nije takva bila samo sudbina prvoga pape, Petra, kojega je Neron propeo na Vatikanskom brežuljku 29. lipnja 67.: ni punih četrdeset godina poslije Propeća Gospodinova. Takva je bila

i sudbina papinstva. I ono je uvijek bilo gonjeno, osuđivano, mučeno, propinjano. Svih ovih tisuću i devetsto godina iza toga prvoga papinskoga smaknuća. Više je nego značajno, — samo čovjek bez ikakve nadnaravne intuicije nazvat će to slučajem, — da kroz svih prvih tristo godina kršćanstva, — doklegod su trajala krvava progonstva kršćanstva u rimskom carstvu, — nijedan rimski biskup nije, — po svemu tako izgleda, — umro drukčije nego prije vremena: kao mučenik ili od posljedica mučenja. Ni na jednoj se drugoj biskupskoj stolici na svijetu nije to, — ni u približnoj mjeri; ni u ono doba, — ponovilo. A i kasnije su pape bile, šta puta, odvođene od imperatora ili njihovih satelita, — u lancima ili bez lanaca, — najprije u Carigrad, a poslije u Francusku — drugamo ih, doduše, nijesu odvodili, ali htjeli su ih i tamo, toliko puta, odvesti, — ili su umirale na bijegu: kao Grgur VII. u Salernu. No i kad nijesu bile fizički maltretirane i ubijane, bile su mržene i klevetane. Više manje sve i više manje uvijek. I one najbolje među njima. One najviše.

Pakao je na papinstvu i na papama iskaljivao svoj bijes i uvijek ih nanovo bez milosti rešetao kao pšenicu (Luk 22, 31.). A nije to činio badava. Pape su se identificirale sa Isusom i sa Kraljevstvom Božjim. Branile su istinu Evanđelja. Stajale su uz dobro. Tvrđe nego itko drugi na svijetu i u kršćanstvu. I s više uspjeha nego itko drugi. Bile su prve vođe; bile su glavni svjedoci. Baš kao i Petar, koji sebe izrijekom zove svjedokom Kristove Muke (1 Petr 5, 1.), a svoju službu svjedočenjem Gospodinu i Evanđelju (Dj. Ap. 2, 32.; 3, 15.; 5, 32.; 10, 39. 42.). Isusu su bile najbliže, — po službi, a mnoge od njih i po ljubavi, — „Simune Jonin, ljubiš li me?“ — „Gospodine, ti sve znaš, ti znaš, da te ljubim“ (Iv 21, 17.), — pa su se s Isusom morale naći i na Križu. Pa su s Isusom podijelile i njegovu čudesnu, tajinstvenu, mučeničku čast, da budu „znak, protiv kojega će se govoriti“ (Luk 2, 34.).

Nijesu ni pape naših dana od toga iznimka. Bilo ih je, i u ovo zadnje sto i pedeset godina, i koji su bili odvođeni u sužanjstvo, — Pijo VII., — i koji su bježali iz Rima, — Pijo IX., — i koji su bili, u velikom svijetu, bolno osamljeni, ali i u Crkvi, od mnogih, krivo gledani, — Pijo X. „De gentibus non est vir mecum“, morao je on jedamput reći, braneći ortodoksiju od modernizma i slobodu Crkve od državnih i carskih „veta“. No i kod onih drugih, kojima su se mnogi divili i koji su otišli u galeriju veli-

kana i svjetske historije, uvijek se je sa „Hosanna“ miješalo i „Crucifige“. Velikoga su Pija XII., sveca i mironošu, jednoga od najvećih papa svih vremena, oni izvana proglasili Hitlerovim saveznikom i ismijali njegovo Kristovo „namjesništvo“, dok su oni iznutra na njega režali i jedva čekali, da umre, pa da odmah o njemu zašute i da ga historijski „pokopaju“ kao „reakcionara“ i diktatora nad savjestima. A od Pavla VI. pred našim očima prave „Hamleta“, kunktatora, defetistu: — samo zato, jer neće da preda Crkve ni kršćanstva na volju Pilatima u njoj, koji viču: „Šta je istina?“ (Iv 18, 38.). Napravili bi bili to i od dobrog Ivana XXIII., samo da je malo dulje poživio i, mjesto Pavla VI., potpisao akte II. vatikanskog koncila.

Uvijek tijara, stvarno, samo zaklanja mučenički „vijenac od trnja“ (Mat 27, 29.; Mark 15, 17.; Iv 19, 2. 5.) na glavi papinstva. Uvijek, — i u naše dane, — papinstvo ostaje mučeničko papinstvo i „znak, protiv kojega će se govoriti“ (Luk 2, 34.). Ali zato ostaje i Kristovo, i Petrovo, papinstvo. Penje se na križ u isto vrijeme, dok pase jaganjce i ovce i dok ih brani od tatova i od najvećeg, sotonskog, tata, „ljudoubojice od početka“ (Iv 8, 44.). U isto vrijeme, dok na svojim leđima nosi, kao jedan od onih giganata u proročkoj viziji (Job 9, 13.), Crkvu Božju i u njoj ključeve vezanja i odrješivanja (Mat 16, 18. 19.). U isto vrijeme, dok, u vjeri, utvrđuje braću svoju (Luk 22, 32.). I biskupsku. I svećeničku.

Žalost je i čitati, i slušati, što se sve i danas, — i u krilu Crkve; i među slugama svetišta, — govori i radi mimo Pape, a često i protiv Pape, i od Pape. Dovoljno je pročitati samo Papine izjave i apele uz proglašenje „godine vjere“, apostolskom ekshortacijom: „Petrum et Paulum apostolos“ od 22. II. 1967. On je sav u znoju i na mukama; on je sav u obrani poklada „vjere“ i svih „starih dogmi“ Crkve protiv onih, koji neće „nikakva posrednika“ i nikakve „discipline“ između čovjeka i Duha Svetoga; protiv onih, koji uvode u teologiju „novosti pozajmljene od smionih, ali slijepih profanih filozofija“. U obrani principa crkvenosti, hijerarhijskog auktoriteta, primata, a protiv novog, falzifikovanog, „pokoncilskog mentaliteta“, koji mnogi hoće da „nametnu Božjemu narodu“. U obrani autentičnog i iskrenog kršćanstva; njegova integralnog morala i njegovih nadnaravnih životnih ideala.

Jest. I današnje je papinstvo mučeničko papinstvo. Ali baš zato nam je i drago. Kristovo je i Petrovo. Ono sa Jezera Genezaretskog. Ono od 29. lipnja g. 67. Sa svim svojim auktoritetom. I sa svim svojim obećanjima, karizmama i blagoslovima.

Stanimo, svom dušom, uz njega i uza sve, što ono propovijeda, uči, nalaže i preporučuje! Svi mi svećenici: biskupi, župnici, profesori, katehete, propovjednici, misionari, pisci, predavači, redovnici i klerici. Mi i sve naše katoličke obitelji, duhovne i svjetovne. Mi i čitav naš narod. Narod, kojemu je prva dika, što je uvijek, kroz sva stoljeća, bio katolički i papinski.

Papa Pavle VI.! Mi vjerujemo. Mi vjerujemo u božanstvo tvoga i našega Gospodina, i u njegov Križ, i u njegovu Euharistiju. Mi vjerujemo u sve članke rimskoga i apostolskoga Vjerovanja. U oproštenje grijeha, u uskrsnuće tijela, u život vječni. Mi vjerujemo u jednu, svetu, katoličku i apostolsku Crkvu. I u njezinu glavu na Petrovoj, rimskoj, biskupskoj stolici.

Papa Pavle VI.! S tobom smo: Kristovim namjesnikom i Petrovim nasljednikom na zemlji. Danas i do smrti!

„Tko voli život svoj, izgubit će ga!" (Iv 12, 25.)

STARA I VJEČNA ASKEZA EVANĐELJA

G. 1967., VII–VIII.

Izgleda u prvi mah pomalo čudno, zašto je sv. Ignacije, u svojim „Duhovnim vježbama", među praktične kriterije pravog, autentičnog, kršćanskog i crkvenog duha uvrstio i onako periferne stvari, kao držanje prema oprostima, blagoslovinama, strjelovitim molitvicama.

A zapravo iz toga govori samo duboka psihološko-religiozna intuicija sveca, koji se je probio do svetosti istom kroz dugačke peripetije nutarnjeg čišćenja i krvavog duhovnog hrvanja s Bogom i s nižim čovjekom u sebi. Intimno je, na samu sebi, svetac iskusio, kako je strahovita moralna nemoć naravnog čovjeka i kako on mora, ako hoće da dopre do Boga, biti duboko ponizan i do u dno duše prožet sviješću, da mu je potrebno božansko otkupljenje: da ga do pravde može podignuti samo milost. Mora stoga sa zahvalnošću prisloniti usne i na najsitnije komunikacione kanale milosti. Ništa nije neugledno, što je nadnaravno i što znači nepovjerenje u čovjeka, a povjerenje i pouzdanje u Boga. Sve mora u duhovnom životu počinjati od negacije tijela, a od afirmacije i otkupljenja duha. I sve se mora oslanjati na Boga, a ne na čovjeka. Tko hoće da gradi djelo opravdanja i posvećenja na čistoj, „originalnoj", ljudskoj prirodi, na krivu ga temelju gradi. To je zdanje, koje će se neminovno srušiti na prvom ispitu: na prvoj kiši i oluji (Mat 7, 27.). Valja u čovjeku računati sa grijehom i sa njegovim pustošenjima: nema druge. Svaka je askeza, svaki je odgoj, koji to ignorira, naivan, kriv, promašen. U kršćanstvu nema mjesta ni psihološkom, ni pedagoškom optimizmu: u Rousseau-ovu smislu. Metode povlađivanja i maženja ne stvaraju kršćanina. Kršćanskog čovjeka stvaraju samo samozataja i križ. Ni jedno se ni drugo ne može zaobići u Evanđelju. Krist je u toj

stvari jednako i programatičan i apodiktičan. „Kraljevstvo nebesko silu trpi!“ (Mat 11, 12.). „Ne padne li pšenično zrno u zemlju i ne umre li, ostaje samo, — jalovo, neplodno; — ako li umre, donosi mnogi rod. Tko voli život svoj, izgubit će ga, a tko mrzi život svoj na ovom svijetu, čuva ga za život vječni!“ (Iv 12, 24. 25.). „Tko hoće za mnom, neka se odreče sama sebe!“ (Mat 16, 24.; Mark 8, 34.; Luk 9, 23.). „Jao vama, koji se sada smijete!“ (Luk 6, 25.).

Od toga je principa uvijek polazila kršćanska askeza. U apostolsko doba (Rim 8, 12. 13.; 1 Kor 9, 27.), u starokršćansko, u srednjem vijeku, u novom, iza Tridentinskog sabora. Sve su ga kršćanske škole duhovnosti prihvaćale; svi su ga sveci kršćanstva prakticirali i primjenjivali. Na tom polju ne može biti ni revizije, ni „aggiornamenta“. Revizija je na tom polju uvijek otpad od duha Evanđelja, napuštanje Kristove linije, dezerterstvo sa fronte praktičnog kršćanskog života, prekid krvotoka, od kojega se hrane sve žive stanice mističnog tijela Crkve. Emancipacija od nižega čovjeka preduvjet je i prvi korak svakom urastanju u nj: svakom milosnom rastu, svakom sazrijevanju za život vječni. „Što je rođeno od tijela, tijelo je; što je rođeno od Duha, duh je!“ (Iv 3, 6.).

Sigurno, sve je božansko, u ljudskoj interpretaciji, podvrgnuto aberacijama i sklono karikaturama. Vrijedi to i za detalje u aplikaciji principa kršćanske askeze. Nitko pametan ne će braniti kao objektivan evanđeoski ideal, a pogotovu kao normativan uzorak duhovnosti, sve, što su, u asketskoj praksi, radili neki kršćanski pokornici, pa kojiput i sveci. Ni njihova bičevanja do krvi, ni njihovih postova do besvijesti, ni kapadočkog pustinjakovanja, u lancima, na „stilosima“ i rubovima pećina, ni prljavog hodanja u dronjcima. Ali nije to ono glavno, o čemu se radi. Za svim tim stoji princip kršćanskog asketizma, koji je i autentično kršćanski i prokušan i plodan. Za svim tim stoji objavljena askeza Evanđelja. Božanstvena: zato i nepogrješiva, i vječna. Mjerodavna za sva kršćanska stoljeća i za sve ljudske generacije. I savršeno realna. Onaj nam ju je izdiktovao, koji nas bolje poznaje nego sve „znanstvene“ psihološke škole: bolje nego i mi sami sebe. Harmonira s iskustvom: mora, u toj pretpostavci, harmonirati. Jača duh; podiže u nama ono, što je specifično ljudsko; odgaja i stvara velike duhovne ljude, kršćanske karaktere, sinove i kćeri Božje, koji na sebi nose vidljiv njegov lik.

U praksi se ta kršćanska askeza, sva, izgrađuje na dva tipična bitna temelja: na približavanju k Bogu, kroz molitvu i sakramente, i na otimanju od nižih, — instinktivnih, putenih, materijalističkih, — prohtjeva, kroz pokoru i samozataju. Bez molitve i samozataje nema kršćanske askeze. Nema ni kršćanskog života, ni kršćanske pravde. Strasti, bolesni poriv za neobuzdanom afirmacijom tjelesnih želja, što ga svi u sebi nosimo, kao posljedicu i kaznu prvoga, praroditeljskog, prijestupa, mora čovjek najprije u sebi prevladati i slomiti, ako hoće da postane duhovno velik i sličan Bogu. Energičnom, svagdanjom, borbom s tim nižim čovjekom u sebi. A snagu za to može, opet, dobiti samo od Boga: njemu se mora predati; za njim mora pružati ruke.

Nijedan se kršćanski čovjek nije drukčije posvetio. A svatko se je, tko je tako radio, posvetio. I svaki se je takav držao istih bitnih metoda. One su određene nepromjenljivim zakonima ljudske duše i tijela; one sve polaze od one vječne i neuklonjive antiteze u ljudskom biću: antiteze između tijela i duha, nižega i višega čovjeka, instinkta i milosti (Gal 5, 17.; Rim 7, 14—25.). Prirodno dobar čovjek, — primitivni ili kulturni, svejedno, — to je samo priča.

Moramo s tim biti na čistu. I u današnje vrijeme, kad mnogi i između nas, katolika i svećenika, hoće da sve izmijene i sve revidiraju i „reformiraju“. Kršćanske askeze u njezinim glavnim elementima ne mogu izmijeniti, osim ako hoće da je unište i da i sebe i nas bace u vrtlog moralne anarhije, u stilu onih oko sebe, koji ne priznaju ni grijeha ni otkupljenja, ali zato padaju u životinjstvo i ostavljaju za sobom samo razvaline i kaos, nemir i nesreću. Kršćanska je askeza uvijek samo jedna, i ona je, u biti, uvijek jednaka: Kristova i evanđeoska.

Kobna je stoga fikcija, kad nam poneki „progresisti“ i „reformisti“ sugeriraju, da se danas moramo posvećivati drukčije nego negda: bez sustavne i redovite molitve, bez razmatranja, bez ispita savjesti, bez češćeg ispovijedanja, bez duhovnog vodstva, bez pokore i posta, bez reda i discipline, bez dragovoljnog odricanja, bez izbjegavanja svega onoga, što u čovjeku budi strasti, bez kršćanske stidljivosti, bez pažnje na oči i na jezik, bez rezerve upogled savremene lektire i modernih oblika zabave. I da čovjek može biti dobar, i kad luksuzira, i kad obilato pije iz čaše životne radosti, i kad „nagađa svojoj duši“ i svome srcu. Svršit će se to uvijek duhovnom katastrofom i pojedinaca i društva, koje je po-

šlo za takvim parolama, pa makar se ono i nazivalo „kršćanskim". Nestat će iz njega i Krista i evanđeoske „novine" (Rim 6, 4.; 7, 6., 12, 2.). Vratit ćemo se u paganizam.

A nažalost ima, i kod nas, ljudi, koji nam to propovijedaju. S pravom korteškom i agentskom nametljivošću. Ali i sa jednom sablažnjivom površnošću. Šta je, na primjer, nego sablažnjiva, — ali i do kraja neinteligentna i naivna, — površnost, kad i katolici pišu, (ovo u Americi), kako su se čovjek i čovječanstvo u zadnjih 15 (!) godina izmijenili više, nego za stoljeća i tisućljeća u prošlim vremenima? A nijesu se, — duhovno, — izmijenili ni za jednu dlaku. Izmijenila se je oko čovjeka samo pozornica, a on je ostao potpuno isti kao i u doba faraona, Rimljana i barbara: ohol, umišljen, svojeglav, sebičan, razbludan, zavidan, hirovit, lažljiv, pohlepan, nepravedan, nasilan, osvetoljubiv, okrutan, krvožedan. Potrebna mu je, isto kao i pred deset hiljada godina, uzda i zakon; potrebna mu je milost i otkupljenje. Ili šta je, na primjer, nego sablažnjiva, — ali i do kraja neinteligentna i naivna, — površnost, kada nam, (ovo i kod nas), obrazlažu „anahroničnost" kršćanskog posta tim, što je moderni čovjek već odavna postao potpunim gospodarom sama sebe: spreman i sposoban, da se svega odrekne za ljubav svojim idealima? I kad nam kao primjer takova samodisciplinovana čovjeka navode, — „lucus a non lucendo", — moderne športaše i njihove treninge. A zaboravljaju nam, ti mudraci, kazati, zašto se ti ljudi treniraju i koliko „sobom vladaju" iza utakmice, na pijankama i bakanalijama. Zaboravljaju nam kazati, kako „služe idealima": ubirući milijunske honorare, ugovarajući unaprijed rezultate utakmica, falzifikujući ulaznice na veliko, prodajući se za masne novce protivničkim klubovima. Zaboravljaju nam kazati, i kako su ti njihovi „novi ljudi" savršeno nemoćni i prema ženama, i prema vinu, i prema svakom komadu mesa, odmah čim se je završila utakmica. Ili šta je, na primjer, nego sablažnjiva, — ali i do kraja neinteligentna i naivna, — površnost, kad i poneki svećenici fraziraju, kako i oni imaju pravo na automobil i na standard, kad ga imaju i njihovi župljani, i njihov „seoski brico?" A neće da nam objasne, zašto se te njihove apostolske mudrosti nije držao sv. Franjo, — i ako su i u njegovo doba njegovi sugrađani oko njega hodali u svili i jašili vilene konje, — nego je, mimo njih i pokraj njih, pošao za siromašnim i bosonogim Kristom. Ali su zato i ljudi za njim išli, baš kao što su išli i za Kristom. A za „apostolima" i „misionarima", koji su im dolazili na župe i na misije u kočijama, nijesu išli, nego su od njih bježali k — albigenzima.

Vrijeme je, čini nam se, da i u ovoj stvari jedamput pročistimo pojmove. Pobuna protiv tradicionalne kršćanske askeze pobuna je protiv Evanđelja. Ali i pobuna protiv psihologije: protiv ljudske naravi, razuma i iskustva. Oni uistinu umni i plemeniti među nama tako ne misle i tako ne rade. Biskup Sheen, taj veliki, providencijalni, genijalni, propovjednik i svjedok kršćanstva pred modernim svijetom, adorira, razmatra i moli pred Presvetim tri sata svaki dan. I danas, kad toliki, — puno od njega manji duhom, — iznose pred nas prijedloge, da se po „prezaposlenim" samostanima ukine obligatno razmatranje, da se u njih uvedu „televizori" (valjda radi apostolske štednje vremena), da se „pasivna" askeza „mrtvljenja" zamijeni „aktivnom" askezom međusobnog „štovanja" i „slobode savjesti". I kad na veliko „reformiraju" svijet i kršćanstvo, a ne zahvaljuju se iza mise, ne adoriraju, ne razmatraju, ne ispituju savjesti, izruguju se „duhovnim vježbama", ni ne zavire u crkvu od jutra do mraka.

Držimo se mi samo, sa biskupom Sheenom, stare i vječne asketske mudrosti kršćanstva i njegovih svetaca! Ona je uvijek preporađala svijet uživača. Jučer onaj poganski, grčko-rimski, i onaj renesansni. Danas će preporoditi i ovaj naš, novi, „atomski". Ne nasjedajmo, ako hoćemo da budemo kršćani i svećenici od moralnog auktoriteta, šupljim frazama ljudi, koji nam ničim ne imponiraju osim, eventualno, jezikom i jeftinim „floskulima"! Od svijeta su; zato o svijetu i govore" (1 Iv 4, 5.)! Krist je u Evanđelju govorio drukčije. I o molitvi, i o mrtvljenju i samozataji. On je govorio: „Molite se, da ne upadnete u napast!" (Mat 20, 41.; Mark 14, 38.; Luk 22, 40. 46.). On je govorio: „Tko voli život svoj, izgubit će ga!" (Iv 12, 25.).

„Svako će kraljevstvo, koje se razdijeli, samo po sebi opustjeti..." (Luk 11, 17.)

VJERA ZAKONA I STEGE

G. 1967., IX.

Ljudi male pameti i male vjere među nama katolicima posve su krivo shvatili evanđeosku slobodu, koju je II. vatikanski sabor onako emfatično, ne proglasio, — ona ne bi bila evanđeoska, da nije uvijek pripadala idejnom pokladu Crkve i da nije u njoj uvijek živjela, kao ideal sviju, koji su kršćanstvo i Evanđelje autentično i u duši doživljavali i na djelu provodili, — nego istaknuo i naglasio, u skoro svim svojim dokumentima. Istaknuo kao najsvetiji princip i postulat prave crkvenosti.

Zamijenili su je sa „slobodom", kako je danas reklamiraju oni najneozbiljniji i najneodgovorniji vani, u nekršćanskom, mondenom, svijetu; sa slobodom anarhije i bezvlađa. Anarhije i bezvlađa i na vjersko-moralnom području; i na području crkvene discipline. Po njima bi svatko, i u Crkvi, smio i vjerovati, i govoriti, i pisati, i učiti, i raditi, što ga je volja. Svi su i u njoj jednaki: nitko nikome ne može zapovijedati; nitko nikoga nema prava opominjati; nitko nikome ne smije suditi. Samo je jedan zakon, koji veže: um pojedinaca, savjest pojedinaca, osjećaj pojedinaca. Svako je pravilo, svaka uniformnost, svaka disciplina, nasilje nad čovjekom i nad savješću; falzifikat Evanđelja. Pravna je, organizirana, Crkva, pravno je kršćanstvo, negacija duhovskog kršćanstva, koje odbacuje sve forme i ljude podvrgava samo jednom zakonu: nevidljivom glasu, nevidljivom pravorijeku Božjem, što ga svatko čuje u dubini svoga srca. Formulama, katekizmima definicijama, hijerarhijskom auktoritetu, nema mjesta u originalnom i autentičnom kršćanstvu. Ni zabranama, ni sudovima, ni kanonima, ni rubrikama, ni inspekcijama i vizitacijama. Što toga u Crkvi ima manje, to je ona bliže evanđeoskom idealu; to je punija duha prosvjetljenja i obnove.

Ima ih, — po zapadnom katoličkom svijetu Evrope i Amerike, — pa i teoretski, bez puno prikrivanja, zastupaju takve teze: pokatkad i u teološko-svećeničkim revijama, a pogotovu u „katoličkim" časopisima i magazinima, što ih izdaju i uređuju lajici. A još ih je više, koji se u praksi toga drže. I među lajicima i među svećenicima. S jednom, — teško je reći, da li više sablažnjivom ili naivnom, — nonšalantnošću ignoriraju oni sve crkvene zakone, propise, tradicije. Uživaju u tome, da sve rade drugačije, nego što je dosada bilo u univerzalnom običaju Crkve. Javno i bez ikakve suzdržljivosti i obzira tretiraju i najdelikatnije crkvene probleme: i kad za to nijesu nikako kvalifikovani, ni intelektualno, ni profesionalno, ni moralno, ni pravno; i kad su to izrijekom zabranili nacionalni episkopati, pa i sama Sveta Stolica. Polemiziraju, u novinama i časopisima, sa odlukama kompetentnih crkvenih foruma, organizuju protiv njih demonstracije, i formalno im, mnogo puta, otkazuju posluh. Prejudiciraju, — često i u sasvim apodiktičnoj formi, — načelnim vjersko-moralnim pitanjima, koja je najviše, papinsko, crkveno učiteljstvo pridržalo svojoj auktoritativnoj ocjeni i sudu. Nimalo se ne ustručavaju napraviti, kad im se prohtije, i prave skandalozne senzacije na račun Crkve i njezina ugleda pred inovjercima i pred širokom javnošću, katoličkom i nekatoličkom.

U Americi su, — da navedemo samo nekoliko najžalosnijih i najtipičnijih slučajeva, — eksambasadorka u Rimu i katolička novinarka Clara Luce, a isto tako i negdašnja „sestra Smiješak", a sadašnja televizijska starleta i šansonijerka Jeannine Deckers javno u novinama i u interview-ima, i to u jednom zaštitničko-imperativnom tonu, — on „mora" to učiniti; to je „jedino pametno", — zatražile od Pape, da što prije uzakoni antikoncepcijske pilule („sestra Smiješak" im je ispjevala i jedan „pobožni" kantik, u stilu „Benedictus"-a), dok je preko šest tisuća slušatelja „katoličke papinske univerze" u Washingtonu, — među njima i svećenici, i bogoslovi, i redovnice-studentice, — ušlo u akademski štrajk i bojkotiralo predavanja, jer je kuratorij univerze, u kojemu sjede i 33 biskupa, otkazao profesorski angažman jednom mladom svećeniku, Charles-u Curran-u, koji je napisao knjigu o „novom" kršćanskom moralu („Christian Morality Today"), propagirao sa katedre i u predavanjima „pilule" i bio član „Instituta za slobodu u Crkvi" (za „posredovanje" u sporovima pojedinaca sa crkvenim auktoritetom), — u demonstracijama r e d o v-

nice su nosile protestne transparente, — pa na koncu i „pobijedilo": kuratorij je univerze bio prisiljen, da prizna „akademske slobode" i da otpuštenog profesora opet povrati za katedru i promovira ga od asistenta na redovitog profesora („The Register", 30. IV. i 7. V. 1967.). A da parada bude potpuna, profesori teološkog fakulteta univerze izglasali su, 17. V. o. g., jednoglasnu rezoluciju protiv jedinoga profesora toga sveučilišta, koji je javno istupio protiv akcije sa štrajkom i odlučno ustao na obranu auktoriteta učeće Crkve, Dra. Eugena-a Kevane-a. U rezoluciji se čude i sablažnjuju, kako su on i njegovi sumišljenici mogli ustvrditi, „da se poklad znanja i mudrosti u religioznim stvarima („embodiment of knowledge and wisdom on religious matters") ne nalazi u zboru učenjaka i specijalista u svetim znanostima, nego u nasljednicima apostola, u kojima kao u jednome tijelu počiva karizma religiozne istine", kad takva nauka otvoreno protuslovi ne samo doktrinalnom učenju II. vatikanskog sabora, nego i javnoj izjavi pape Pavla VI. pred teološkim kongresom u Rimu (2. X.): „Božanska se istina čuva u čitavoj kršćanskoj zajednici posredstvom Duha Svetoga" („The Register", 28. V. 1967.). A šta se sve radi u liturgiji, i mimo koncilske Konstitucije, i mimo papinskog „Savjeta za provođenje Uredbe o svetoj Liturgiji". i mimo Svete Kongregacije Obreda, — „proprio marte" i bez ikakva konzultiranja viših hijerarhijskih foruma, — to je već pravo bezvlađe, samovolja, hazarderstvo: tu uopće nema više ni kriterija ni norme; što god komu „prahne", to i čini. Našim su se mladim svećenicima i bogoslovima, — sami su to pričali, — na nekim internacionalnim tečajevima i kongresima smijali i izrugivali, kad su misili po rubrikama. Toliko im je to izgledalo smiješno, nazadno, anahronično, primitivno, „balkanski". Od onih „savremenih" sa zapada svatko se je držao svoga individualnog „obreda": i u kanonu; i kod podizanja.

Neki, eto, hoće jednostavno da razbiju i unište sve, što u Crkvi znači jedinstvo, red, subordinaciju. Smatraju to svojom misijom. Misle, da tim „Bogu službu čine" (Iv 16, 2.). Misle, — s koliko iskrenosti pred Bogom, drugo je pitanje, — da tim podižu standard savremenog kršćanstva i katoličke Crkve na viši stupanj.

A u stvari ga žalosno snizuju. U stvari je to, barem virtualan, otpad od evanđeoske koncepcije Crkve; lom sa njezinim,

nadnaravnim, hijerarhijskim ustavom, što joj ga je dao sam Krist. I sa svom njezinom prošlošću. U stvari je to podsijecanje korijena sve njezine vitalnosti i sve njezine organizacijske čvrstine. I rušenje njezina ugleda i njezinih najdragocjenijih apostolskih i ekumenističkih kapitala.

Trebalo bi jednostavno izbrisati iz Evanđelja i iz apostolskih poslanica sve tekstove o Crkvi, da se to opravda. Toliko je u Evanđelju i kod apostola naglašen i istican auktoritativni i hijerarhijski, božansko-namjesnički, princip crkvenog ustrojstva. I u naučavanju i u upravi. „Dana mi je sva vlast na nebu i na zemlji. Idite dakle i naučavajte sve narode, — učeći ih, da drže sve, što sam vam zapovjedio!" (Mat 28, 19. 20.). „Štogod svežete na zemlji, bit će svezano i na nebesima . . !" (Mat 18, 18.). „Kojima oprostite grijehe, oprostit će im se . . !" (Iv 20, 23.). „Tko vas sluša, mene sluša!" (Luk 10, 16.). „A tko ne posluša Crkve, neka ti bude kao poganin i javni grješnik!" (Mat 18, 17.). „Ako vam tko navijesti Evanđelje protiv onoga, što primiste, neka bude proklet!" (Gal 1, 8. 9.). „Kojigod prestupa i ne ostaje u nauci Kristovoj, nema Boga!" (2 Iv 9, 10.; Rim 16, 17.; 2 Tim 3, 16.; 4, 3.; Tit 1, 9.; 2, 1.).

I trebalo bi proglasiti velikom zabludom svu koncilsku, patrističku i teološku literaturu kršćanstva od apostolskih učenika Klementa Rimskog i Ignacija Antiohijskog, pa sve do dogmatičkih konstitucija II. vatikanskog sabora o Crkvi („Lumen gentium") i o božanskoj objavi („Dei Verbum"), te njegova dekreta o pastirskoj službi biskupa („Christus Dominus"), jer sve je to zapravo samo jedan jedini komentar Apostolovoj tezi, da je „Duh Sveti postavio biskupe, da upravljaju Crkvom Božjom" (Dj Ap 20, 28.). Crkvom, koja nije republika, nego „Kraljevstvo Božje" na zemlji (Luk 10, 9.; Mat 3, 2.; 4, 17.; Iv 18, 36.; Rim 14, 17.; 1 Kor 4, 20.; Otkr 12, 10.): „stup i tvrđa istine" (1 Tim 3, 15.), a „na temelju apostola i proroka" (Ef 2, 20.).

I trebalo bi zaboraviti, da je kršćanstvo objavljena istina i da za njim stoji Bog. A u istini i Bogu nema „mijene" (Jak 1, 17.). Ona ostaje na vijeke (Ps 116, 2.). Nju čuva i za nju svjedoči Duh Sveti, preko nadahnutog, crkvenog i apostolskog, starješinstva (Iv 14, 26.; 15, 15. 26. 27.; 16, 13—15.). U Crkvi samo jedne nauke; u Crkvi uvijek istih bitnih formi; u Crkvi određenih zakona; u Crkvi vidljive, vanjske, pravne, organizacije i stege. U Crkvi auktoriteta, sigurnosti, reda, mira, posluha. U

Crkvi, u kojoj ne će nikada biti mjesta buni, kaosu i štrajku, osim uz riziko apostazije.

I trebalo bi, mjesto toga, usvojiti teze luteranizma o slobodnom, individualnom, razumijevanju, tumačenju i prihvaćanju, biblijske, objave i o isključivo lajičkom sastavu i vodstvu vjerničke općine, s njegovim načelnim i strastvenim otklonom ideje Crkve i hijerarhije. Ali se onda i pomiriti sa svim rasulom, koje su te teze unijele u njegov religiozni svijet: rasulom i dogmatičko-moralnim i organizacijskim.

Anarhija je uvijek slabost. Jednako socijalno-politička anarhija, kao i ona vjersko-moralna. Ona je uvijek i uzrok i znak propadanja i dekadence. I ljudski je i božanski aksiom ono Kristovo: „Svako će kraljevstvo, koje se razdijeli, samo po sebi opustjeti i kuća će na kuću pasti!" (Luk 11, 17.; Mat 12, 25.). Kazna je Božja, kad djeca postanu kraljevi (Iz 3, 4. 5.). Tko od nas nije pročitao članak onoga anglikanskog intelektualca iz „Times"-a, u „Glasu koncila" od 14. V. 1967. („Zabrinutost anglikanaca za čistoću katoličke vjere"), na tu temu, neka ga svakako pročita: i odviše je značajan!

Strahovito su opasne, upravo su samoubilačke, te tendencije u nekojim katoličkim krugovima na zapadu. Tendencije, da se od svega, što nam je donio II. vatikanski sabor, praktično prihvati samo jedno: — sloboda. Ali ne evanđeoska sloboda, sloboda djece Božje (Rim 8, 21.), plemenita sloboda uvjerenja i savjesti, na koju je sabor jedino mislio. Nego ona nedisciplinirana, revolucionarna, neograničena, neodgovorna. Sloboda dezorganizacije. Sloboda od svake istine, od svake dužnosti, od svakog auktoriteta. A to je baš ona sloboda, koju je sv. Petar otklonio kao „pokrivalo pakosti" (1 Petr 2, 16.) i „robovanje propasti" (2 Petr 2. 19. 1—3. 9—15. 17. 18. 20—22.), od koje sv. Pavao odvraća kršćane (Gal 5, 13. 16—25.), protiv koje je sv. apostol Juda napisao čitavu svoju malu, ali plamenu poslanicu.

Tko hoće da katoličku Crkvu oslabi i uništi, treba samo da u njoj takve tendencije potiče, podbada, potpiruje. Netko ih i danas podbada i potpiruje: — iza kulisa. Možda i ljudi. Ali sotona svakako.

Pozivaju, eto, jednostavno Crkvu na samolikvidaciju. Zovu je, da sama pod sobom zapali lomaču. Uvode je u napast religioznog nihilizma. Na najbrži i najjeftiniji način. Iznutra. Izrabljujući instinkt i psihologiju slobode mladih i neiskusnih.

I uz riziko svega mora Crkva u sebi prevladati tu napast. Gdje su mjesto Pape i biskupa lajici, đaci, novinari, literate, umjetnici, redovnice, teolozi, postali učiteljima vjere i kršćanskog života, evanđeosko je, pozitivno, historijsko, kršćanstvo umrlo.

Duh Sveti ne će to dopustiti. Marija ne će to dopustiti. Pred njom se je, neki dan, u Fatimi, Papa svečano ogradio od tih falzifikata kršćanstva i koncila. Biskupski sinod, što se na jesen sastaje u Rimu, pod njegovim vodstvom, već je stavio u svoj program, kao prvu točku: zaštitu vjere od svih krivih mišljenja i zabluda. A mi, pravi svećenici i vjernici Crkve, dočekat ćemo njegove odluke uvijek spremni da ih poslušamo. I uvijek ponosni, što smo kršćanski ljudi, koji ispovijedaju vjeru zakona i stege. Božanskoga zakona. Stege odozgor!

„Zar ste i vi još bez pameti?“ (Mat 15, 16.)

»KRŠĆANSKA FILOZOFIJA«

G. 1967., X.

Još pred tridesetak godina bio je termin „kršćanska filozofija“ općenito upotrebljavan: barem u katoličkoj javnosti i u katoličkoj filozofsko-teološkoj i pastoralnoj literaturi. Nitko mu nije ozbiljno prigovarao. Imao je svoj prilično jasno određen i motiviran smisao.

Razumijevala se pod „kršćanskom filozofijom“ aristotelovska (peripatetička) grčka filozofija, koja je bila, malo pomalo, tokom vjekova, a raznim kanalima, — preko crkvenih otaca, preko arapskih filozofa, preko Carigrada, — ušla u idejni i misaoni svijet kršćanskoga zapada i bila, na kraju, od njega općenito prihvaćena, pa na neki način i asimilirana, „pokrštena“. Pokrštena ne, dakako, u smislu kakve bitne promjene u njezinu misaonom sistemu, nego tako, što je bila primijenjena i na teološku spekulaciju u Crkvi i uzeta za sredstvo razumskog objašnjavanja i apologiziranja vjere i za, filozofski, temelj cjelovitom kršćanskom gledanju na život i na svijet. U njezinim se je filozofskim terminima govorilo u teologiji Crkve; njezinom se je logikom mislilo i zaključivalo. Stavljena je bila u službu kršćanske misli i kršćanskog umnog stvaralaštva; dovedena u sklad s objavom i sa Evanđeljem. Filozofija i teologija stopile su se bile tako u skladnu cjelinu pune istine: filozofija je poslužila vjeri i Bogu; dovodila je do njih. Tako je i nastao skolastički aksiom: „Philosophia ancilla theologiae“. A odatle i kasnije, sredovječno, ime toliči teolozi bili su od reda njezine pristaše i tumači: na njoj ove filozofije: „skolastička filozofija“. Filozofija, kršćanske, škole i kršćanskog znanstveno-religioznog sistema. Veliki sredovječni katolički teolozi bili su od reda njezine pristaše i tumači i na njoj su izgrađivali, na nju su oslanjali, svoje teološke konstrukcije i

spekulacije. I najveći, i najumniji od njih: dominikanac sv. Toma Akvinski. Po njemu je ona i dobila svoje drugo ime u Crkvi: „tomizam“, „tomistička filozofija“.

Kasnije je, dakako, skolastička filozofija (i teologija) doživjela bila i svoj nazadak, i svoj pad. Njezini su se epigoni u kasnom srednjem vijeku gubili u jalovoj i neozbiljnoj spekulaciji i verbalizmu i udaljivali se, malo pomalo, od njezinih temeljnih zasada o objektivnosti materije i vidljivoga svijeta, pa tako sve više, preko svoga „nominalističkog“ krila, upadali u subjektivizam. — i filozofski i religiozni; — postali preteče filozofske revolucije, u dekartizmu i kasnijim „idealističkim“ filozofskim školama, od Kanta do Hegela, ali i one teološke, u protestantizmu i reformaciji.

Ipak, Crkva je i dalje, uvijek, načelno ostajala uz tomizam i učila ga na svojim, osobito rimskim, papinskim, i mnogim redovničkim školama i institutima. A u drugoj polovini 19. vijeka doživio je on i opću renesansu, u tako zvanoj „neoskolastici“: kao reakcija na intelektualnu anarhiju i apsurde moderne filozofije, „idealističke“ i materijalističke, i na njihovo nezakonito čedo u krilu Crkve: modernizam. Mnogi su najveći katolički mislioci novijega vremena postali njezini oduševljeni pobornici: na primjer slavni belgijski kardinal Mercier ili, još živi, francuski filozof-lajik Jacques Maritain. A Sveta ju je Stolica, osobito od vremena pape Leona XIII. pa dalje, odlučno i zaštićivala i propagirala na svim višim crkvenim školama. U Crkveni Zakonik iz g. 1917. ušla je, izrijekom, odredba, da profesori filozofije i teologije moraju te discipline predavati „ad Angelici Doctoris rationem, doctrinam et principia“ i te se, tomističke, nauke i metode najsavjesnije držati: „eaque sancte teneant“ (kan. 1366. § 2.).

Međutim, zadnjih decenija došlo je u toj stvari ponovo do nejasnoća i sumnji, pa i sporova. Danas se često, i sa katoličke strane, postavlja teza, da „kršćanske filozofije“ uopće nema. Ne može je ni biti, vele. Filozofija ne spada u objavu. Ona je isključivo prirodno-razumska nauka, pa stoga ljudski um i u njoj, — kao i u svima drugim, pozitivnim, znanostima, — ima puno pravo, da slobodno traži najbolja rješenja i da se opredjeljuje za ono, što mu izgleda pravo. Svi su filozofski sistemi pred Bogom i pred Crkvom jednakopravni: svaki od njih može postati ishodišnom točkom razumskom objašnjavanju vjerskih, teoloških, istina; usklađivanju vjere i znanosti. I, zbilja, neki savremeni teolozi više su po svojim filozofskim postavkama eksistencijalisti nego tomisti.

I na II. vatikanskom saboru mnogi su se od njih, — i direktno, kao „periti“, i indirektno, preko nekih biskupa, — odlučno oduprli nastojanjima iz crkvenog centra, da se tomizam ponovo, još jednom, potvrdi kao službena filozofija Crkve, pa on, odista, nije u dekretu „Optatam totius“ („De institutione sacerdotali“) direktno ni spomenut, kad se govori o filozofskim studijima u sjemeništima (V. 15.), i ako je, indirektno, označen kao njihova polazna točka i temelj, pod formulom „filozofske baštine od trajne vrijednosti“, — „innixi patrimonio philosophico perenniter valido“, — uz citaciju enciklike Pija XII. „Humani generis“. A još je više istaknuto njegovo značenje u odsjeku o teološkim studijima (V. 16.), gdje se sv. Toma izrijekom spominje kao učitelj („S. Thoma magistro“) dogmatičke spekulacije i sistematičnosti, pa s tim u vezi citiraju alokucije Pija XII. i Pavla VI.

A zapravo čitavo to pitanje ne može uopće biti prijeporno, ako ga se samo jasno formulira. Sve je u tome, da se dobro luče pojmovi.

Nijedna filozofija ne može biti „kršćanska“ u smislu neke dogmatizirane, objavljene istine. Ne može, jer je već po svome pojmu i definiciji rezultat prirodnog ljudskog umovanja, a ne nadnaravne, božanske, objave. Ima i drugi formalni objekat nego teologija: uzimlje život i njegove pojave sa isključivo razumskog gledišta. Filozofija je, kao i svaka druga profana znanost, zaključivanje i dokazivanje, „cognitio rerum ex causis“, — a nije vjerovanje. Od drugih se, prirodnih, znanosti razlikuje samo po specifičnom objektu: bavi se z a d n j i m uzrocima stvari, kao „cognitio rerum ex causis u l t i m i s“. Argumenti iz objave stoga direktno u nju ne ulaze. Mogu joj poslužiti, kao i svim drugim profanim znanostima, samo kao indirektan korektiv: u koliko istinski rezultati znanosti nikada ne mogu, stvarno, doći u sukob sa objavljenom istinom, baš jer su obje te istine iz istoga Boga.

Aristotelsko-tomistička filozofija može se nazivati kršćanskom samo u jednom drugom smislu. U koliko je kršćansko i božansko sve, što je u prirodnom redu i u prirodnoj spoznaji istinito, ispravno, dobro.

A Crkva smatra, da je ta filozofija, u svojim bitnim elementima, baš takva. Da je ona dosljedno provedena filozofija prirodnog zdravog ljudskog razuma. Da je u njoj ljudsko mišljenje našlo svoj najvjerniji izraz. Da je kroz nju najispravnije i najautentičnije progovorio ljudski um, kao stvoreni odsjev nestvorene, božanske, istine: naravnog zakona. Da se samo na njoj može izgraditi pozitivan, konstruktivan i vitalan pogled na svijet. Odatle onda i njezin sklad sa objavom. Isti im je izvor: Bog. U jednom slučaju kao princip naravne istine, u drugom objavljene i nadnaravne. Filozofija je to, što se prislanja na objektivne i nepromjenljive zakone mišljenja i logike, koji su čovjeku prirođeni. Filozofija, od koje svi ljudi bez iznimke polaze u svagdanjem životu, umovanju, opredjeljivanju, radu. Izgrađena na neposredno evidentnom i univerzalnom principu dovoljna razloga, kauzalnosti, kontradikcije. U potpunosti usklađena sa realnošću života i pojavnog svijeta u nama i oko nas. A lucidnom je grčkom duhu, u njegovim najelitnijim predstavnicima, uspjelo, da se do nje probije u, relativno, najpotpunijoj i najčišćoj formi i da je sistematizira. Čovjek je, ljudski je genij, — univerzalni ljudski genij, — iz nje i kroz nju progovorio i darovao je čitavu čovječanstvu, kao tekovinu njegovih zajedničkih talenata, traženja, nastojanja, naprezanja.

Kao takvu i Crkva ju je primila i sankcionirala: kao što prima i sankcionira i sve drugo, što odgovara razumnoj ljudskoj naravi; što je njezin legitimni zahtjev i izraz. Primila i sankcionirala kao filozofiju, kao metafiziku i etiku, a ne kao „fiziku“: kozmološku, psihofiziološku, sociološku. Primila i sankcionirala u njezinim bitnim postavkama, principima i metodama, a ne u svakoj tezi, svakoj koncepciji, svakom izvodu.

To je, nema sumnje, u ovom pitanju „punctum saliens“. Od toga Crkva polazi; iz toga povlači konsekvence. Ona ne trpi konfuzije ni nutarnjih apsurda i kontradikcija ni u ljudskom umovanju ni u ljudskom životu; ona insistira na logici i na realnosti. Samo logičnim sistemima priznaje zakonito pravo na opstanak. Što je neuporabivo u životu, to je neuporabivo i u filozofiji; i u teologiji; i u vjerovanju.

Uostalom, treba samo prenijeti stvar sa područja teorije u konkretan život, pa da to odmah postane jasno i lajiku. Čim otvorimo dijalektiku, logiku, ontologiju, kritiku, etiku, aristotelske i skolastičko-tomističke škole, prepoznat ćemo, smjesta, u njima teze, kojih se svi, od profesora pa do seljaka, držimo u svom svagdanjem mišljenju i djelovanju: samo sustavno razrađene. A nikoga, tko ih se drži, ne će one odvesti ni u zabludu, ni u anarhiju i kaos.

Naprotiv, — plodovi i ovdje otkrivaju voćku, — do konfuzije i kaosa, — i intelektualnog i moralnog, — dolazi ondje, gdje se principi te prirodne, pa stoga i „kršćanske", filozofije ignoriraju i niječu.

Vidimo to najbolje na produktima savremene „kulture", koja se je pokušala inspirirati idejama „novih" filozofija. Sve je tu puno apsurda, besmislice, trzanja, nereda, dekadence, desperacije. Čim je, na koncu, rodila njemačka „idealistička" filozofija iza Kanta? Nietzsche su joj i Hitler bili konačni potomci i baštinici. Vidimo, šta je, u praksi, od sebe napravila savremena mlada generacija, koja se nadahnjuje životnom mudrošću modne, eksistencijalističke, filozofije. Utapa se i guši u nesreći, očaju, moralnom nihilizmu, demonizmu. A vidimo i svu pometnju, koju je u Crkvi naših dana izazvalo potcjenjivanje i otklanjanje „philosophiae perennis" i njezina idejnog dvojnika, klasične izobrazbe, na crkvenim i katoličkim školama i katedrama. Dok smo je se držali, bili smo, — konkretno mi svećenici, — uza svu svoju, možda, manju načitanost i skromniju profanu kulturu, upadno nadmoćni svjetovnoj inteligenciji: jasnoćom mišljenja, lučenjem pojmova, logičnošću koncepta i argumentacije, snagom intuicije. I naše crkveno školstvo isto tako. Sve je u našemu idejnom svijetu bilo odmjereno, usklađeno, motivirano, formulirano u koncizne opće, refleksne, principe. A danas smo u svemu totalno dezorijentirani. Često i mnogi i u najtemeljnijim pitanjima vjere i života. Nekritični smo, povodljivi, nedosljedni, a da nijesmo pravo ni svjesni te svoje duhovne inferiornosti. U isto vrijeme vraćamo se, — kojiput i s naivnim fanatizmom; zaboravljajući, da je Crkva u svakom vremenu nositeljica duhovske karizme, — k najstarijim formama kršćanstva i tražimo najrevolucionarnije i najkapricioznije novosti i promjene u crkvenom životu, pa i u crkvenoj nauci. Dok se „pro aris et focis" zalažemo za slobodu mišljenja i savjesti u Crkvi, istu tu slobodu grubo otimamo svakome, tko od nas drukčije misli. Neznalački konfundiramo prava savjesti i kršćansku toleranciju sa relativizacijom i subjektivizmom istine. Glorificiramo Krista i teoretski vjerujemo u božansku objavu Evanđelja, a u isto ga vrijeme hoćemo da ispravljamo i revidiramo po diktatu intelektualnih i kulturnih moda. Manjkaju nam kriteriji i u najvažnijim problemima: morala, seksusa, braka, rata i mira, unije. Nekritički prihvaćamo, i što je pravo i što je krivo, iz profanih znanosti: psihologije, biologije, sociologije. Dječačku nerealnost pokazujemo i u ekumenističkim nastojanjima: naprosto ne vidimo zapreka i poteškoća, jazova i ponora, stoljeća i historije. Zanosimo se hiperoptimističkim vizijama svijeta od sutra, i ako je on pun grijeha, bezboštva, pogaženih najelementarnijih moralnih zakona. Ne znamo ni analizirati situacija, ni predviđati posljedica i konsekvencija, ni graduirati vrjednosti. Hvatamo se pojedinih momenata, a ne umijemo trijezno i objektivno pogledati na cjelinu. Nemamo nikakva osjećaja za sudbonosnost i dalekosežnost mnogih krivih principa i koraka. Potpuno smo izgubili počitanje prema tekovinama i iskustvima prošlosti i prema stoljetnim i tisućljetnim tradicijama i vjerovanjima. Uvijek smo spremni na prenagle i bolesne eksperimente. Oduševljavamo se za umjetničke i literarne apsurde. Skačemo svaki dan iz ekstrema u ekstrem. Ne znamo nigdje razlikovati bitno od nebitnoga: promjenu forme i aplikacije od promjene principa. Puni su nam naši literarni produkti konfuznosti, nelogičnosti, sofizama. Defektna nam je i opća pismenost. Maloumno trčkaramo za svakom modnom novošću.

Badava: morat ćemo se vratiti, — htjeli, ne htjeli; prije ili kasnije, — opet „kršćanskoj filozofiji". Ne jer je ta filozofija „kršćanska", nego jer je ljudska: jer je filozofija prirode i zdrava razuma. Prisilit će nas na to naši neuspjesi i promašaji, naša razočaranja. Natjerat će nas na reviziju stava tvrdoglava i kruta logika iskustva i činjenica. Naučit ćemo opet cijeniti dragocjenu baštinu mislilaca i genija, „istinskih i velikih učitelja", kako se je ono, značajno, izrazio Pavao VI. u svom fatimskom govoru, 13. svibnja 1967., koju smo tako lakoumno i djetinjasto odbacili. Rehabilitirat ćemo opet i skolastiku, i tomizam, i klasiku, i latinski jezik.

Naći će sve to, brzo, svoga novoga Kleutgen-a. Opet će netko napisati apologiju „filozofije prošlosti" (Kleutgen: „Die Philosophie der Vorzeit") i „teologije prošlosti" (Kleutgen: „Die Theologie der Vorzeit"). Hoće! Mi smo u to uvjereni.

A ako mu za to bude trebao motto iz Evanđelja, lako će mu ga biti naći. Treba samo da i na našu današnju katoličku i svećeničku generaciju, filozofski tako siromašnu i bespomoćnu, akomodira Isusovu riječ iz Evanđelja: „Zar ste i vi još bez pameti?" (Mat 15, 16.).

Pavao VI. već je to na svoj način učinio (u generalnoj audijenciji od 14. VI. o. g.). „Među glavnim razlozima današnjih poteškoća i mogućih kriza vjere", rekao je on, „jest prekid mo-

derne misli, pa i u izvjesnim krugovima katoličkoga školstva, sa tako zvanom perenijalnom filozofijom, to jest sa naravnom normom ljudske razumnosti" („The Register", 25. VI. 1967., br. 26.).

A učinio je to, samo u drugoj formi, i naš kardinal Šeper, u svome vrijednom i značajnom članku: „Skolastika u svjetlu II. vatikanskog koncila" („Bogoslovska Smotra", g. 1966., br. 3–4., str. 529–534.). I naš poznati teolog Dr. Dominik Budrović, u članku: „Svrha i prednost spekulativne teologije" („Bogoslovska Smotra", g. 1964., br. 1., str. 147–157.).

Učinili su to, i učinit će to još mnogi: od mislilaca i umnika!

„Teško svijetu od sablazni!" (Mat 18, 7.)

SAVREMENI KULT BESTIDNOSTI

G. 1967., XI.

Tkogod od nas svećenika ne čita novina i ne promatra društvenog života oko sebe od jučer, nego možda već i decenijima, morao je, sto puta, konstatirati, kako moralni standardi u svijetu oko nas naglo i žalosno opadaju. Ne malo pomalo, ne jedva primjetljivo, nego jednim tempom akceleracije, koji upravo zaprepašćuje. Čovjek samo sam sebe pita, gdje će se sve to ustaviti. I može li se to uopće ustaviti. Ali i može li to ikako ići dalje. Ili smo već na kraju puta. Puta u ponor. Pred kataklizmom. Pred potopom.

Uvijek je u svijetu bilo i nemorala i bestidnosti. I u generacijama ispred nas. I u doba, dok smo i mi stariji, i najstariji, bili mladi. I u patrijarhalnim sredinama. I u najkršćanskijim krajevima. Blud je oduvijek, još od početka, veliki grijeh čovječanstva. Nešto kao karakteristična stigma, Kainski žig, prvoga grijeha na njegovu čelu. Materija, kojoj se je čovjek onda priklonio i poklonio mjesto Bogu i kao bogu, pobunila se je u njemu i vječno mu otada nanosi sramotu i zadaje, otvara, rane. Našao se je duhovno gô (Post 3, 7.), i ta ga njegova golotinja otada uvijek progoni i ponizuje: svaki se dan zbog nje mora iznova crvenjeti i stidjeti (Post 3, 8. 10. 11.). Ni u jedan grijeh češće ne pada; ni jednome jadnije ne robuje; ni od jednoga više ne pati.

Uvijek su ljudi i žene nalazili načina, da zavode i da se, grješno, nude; da se puteno izdovoljuju i podaju. Nema, – nikada nije ni bilo, – ni grada ni sela bez bludnika i bludnica: javnih ili tajnih, svejedno. Nema, – nikada nije ni bilo, – jezika bez prostačkih, frivolnih, izraza i šala. Malo je očiju, koje se nikada nijesu zaiskrile neukroćenom strašću. A moda je, na ženi, zapravo uvijek

bila pomalo i svodilja: nikada se nije posve oslobodila pikanterije: svijesno ili podsvijesno nastojala je da istakne tijelo i njegove „čari“; uvijek je, diskretnije ili otvorenije, kako gdje i kako kada, potcrtavala na ženskoj pojavi ono, što je specifično spolno; „osvajala“ je i izazivala. Pod ljepotom, koja je htjela da se svidi, redovito su se krile i želje, i čežnje, koje nijesu bile nevine i koje su smućivale oči i duše. Požuda je uvijek imala svoj instinktivni jezik: jezik, koji je svatko, i bez učenja, znao i razumijevao. Imala je i svoje, nijeme, ali i drske, cinične, simbole; i svoje zavjereničke, konspirativne, znakove. Na prvi ih mah prepoznaju oni, kojima su namijenjeni; promptno na njih reagiraju krivci i sukrivci. Čitav je to jedan podzemni, crni, svijet, koji bježi od svijetla (Iv 3, 20.), ali se nikada ne da posve ni prigušiti ni zatrti. Svaki čas provali on opet na javu iz svojih jazbina: iza fasade i politure društvenih običaja i konvencionalnosti, pa uvijek iznova nagriza moral i duhovno zdravlje pojedinaca i naroda.

Religija, — kršćanska prije svega, — ali i kultura, — doklegod ozbiljno shvaća samu sebe, — uvijek su u ratu s tom teškom, kroničnom, bolešću društva: progone blud; žigošu bestidnost. Kad su one jake, dolazi do perioda, barem relativnog, moralnog zdravlja u društvu. Blud je tada, da ništa, potisnut iz javnosti i socijalno deklasiran; bestidnost postaje društveno bespravna. Mora se kriti po zakucima života; živi u ilegalnosti; mora simulirati i prikrivati se plaštem društvenog licemjerja; primjenjuje sistem „dvostrukog morala“: javnog, konvencionalnog, reprezentativnog, prema vani, i onoga potajnog, u intimnom, osobnom, životu.

Uglavnom je tako bilo, — i u nas, i drugdje po zapadnom svijetu, — sve do zadnja dva velika rata. Pod još uvijek jakim pritiskom kršćanskih tradicija zakoni su progonili javni nemoral i javnu bestidnost; zatvorena su im bila vrata u tzv. „bolje društvo“; opće ih je mišljenje osuđivalo; javne su se sablazni policijski kažnjavale; pornografija nije imala pristupa u literaturu i novinstvo od imena. Prljava knjiga i štampala se i prodavala „ispod stolova“, po kioscima; nemoral se provodio ili u tajnim klubovima ili kao, tolerirana, ali i deklasirana i kontrolirana, profesija prostitucije. I u privatnom životu, to se zna. Pikanterije, koje su uživale koliko, toliko legalan status, bile su ograničene uglavnom na pseudoznanstvene publikacije sa područja „seksualno-bračnog prosvjećivanja“ i na umjetničko stvaranje: slikarstvo, beletristiku, poeziju, kazalište. Samo i tu su se morale čuvati

ekstrema: ostajalo se ponajviše samo pri aluzijama i — dekolte-ima. I u javnim kupalištima redovito su bili odijeljeni muškarci od žena, a kupaći kostimi bili su, za današnje pojmove, i ultračedni, osobito kod ženskih. Odijevni ekshibicionizam, nudizam, golotinja bili su na čitavoj liniji društveno izvan zakona.

No zato se je posljednja dva, tri decenija situacija s te strane iz temelja promijenila. Popustile su u tom pogledu sve stege. I popuštaju svaki dan gore. Bestidnost je danas gotovo potpuno i općenito licencirana. Golotinje se više malotko stidi. Blud i slobodna ljubav proglašuju se na sva usta prirodnom potrebom i postulatom naravi, pa često i prvom vrijednošću života: njegovim smislom. Stvara se u masama pravi kult seksusa: naravnog i protunaravnog. Za sjetilnu ljubav kao da više uopće nema zakona; ona je postala sama sebi svrhom. A, što je najtragičnije, ta psihoza panseksualizma zahvatila je već sve društvene krugove. U jednakoj mjeri inteligenciju i, emancipirane, mase; bogataše i siromahe; mlado i staro; muško i žensko. Reakcije na to nema skoro nikakve. Bezvoljno tomu robuju i ljudi i žene, od kojih to nitko ne bi očekivao. Postaje to sve više običajem, manirom. Nečim, što je društvo već definitivno sankcioniralo: nad čim više nitko ne razmišlja, što više ne izaziva ni čuđenja ni protesta, što se uzimlje kao nešto normalno i po sebi razumljivo. Sve se to radi s osjećajem „mirne savjesti“: nitko ne smatra, da je tim izgubio čast ili da ga to kompromitira u očima ljudi finije kulture i delikatnijih osjećaja.

Danas već nikoga ne smetaju nuditeti, slike polu- pa i potpuno golih muškaraca i žena, ne samo po ilustrovanim časopisima i magazinima, nego i po novinama, u izlozima, na plakatima, na filmskom i televizijskom ekranu. „Svet filma zaražen je patologijom seksa. Opsesija seksa vlada neprikosnoveno!“ izjavio je, doslovce, nitko manji nego slavni sovjetski filmski režiser Mark Donskoj („Politika“, 23. V. 1967.). I djeca sve to gledaju, pa već od malih nogu gube svaki osjećaj stida i rezerve pred tijelom. Promiskuitet je na plažama postao potpun i univerzalan; kupaći kostimi pokazuju neodoljivu tendenciju za posvemašnjom golotinjom i svaki dan postavljaju nove rekorde u minimalizmu, — samo intervencija policije, a ne ženski stid, sprječava, da oskudne bikinije nije već zamijenio „topless“, kupačica potpuno golih grudi; u novinama se javno opisuju, pa i reklamiraju, lokali, gdje konobarice i prodavačice, „zečice“, poslužuju kupce i goste u istom

tom savremenom „kostimu“: u modi su novi „Western“-filmovi, — dostojni takmaci u dekadenciji onim „dijaboličkima“ i „demonijačkima“, — u kojima igraju ženski „cowboy“-i, s revolverom i bičem, ali polugoli, u bikiniju; „playboy“-časopisi kojima je pornografija jedini sadržaj, i „playboy“-klubovi sa seksualnim orgijanjem kao s prvom i stvarno jedinom atrakcijom niču po Americi i po zapadnoj Evropi kao gljive iza kiše, „striptease“-točaka više nitko, ni kod nas, ne zabranjuje, ne samo po barovima, nego ni po provincijskim kavanicama; čitamo već i o najnovijoj modi „muških“ „strip-tease“-a; po svim većim gradovima i turističkim centrima na veliko cvate, organizirana i masovna, plaćena prostitucija, ženska i muška; „mini“-suknje i žene u izazovnim muškim kostimima suvereno vladaju ulicom i slave svoj nezadrživi pobjednički marš kroz svijet: sve, što je žensko, pokazuje vam ponosno svoje gole listove, koljena i bedra, od djevojčica, što su istom prohodale, pa do starih i debelih dama, koje svoje sjedine i svoje godine sakrivaju, dakako uzalud, jedino magijom frizerskih salona, — baš ovih dana napravila je jedna naša katolička književnica, u listu, koji mi je napisala, duhovitu aluziju na tu komičnu anomaliju našega vremena: „Ne oblačim se ja kao redovnica, nego se danas stare žene oblače kao balerine“, — a sve to s ležernošću koja možda još zbunjuje, rijetke, moraliste među nama, ali nijedne od tih predstavnica ženske časti i ženskoga poštenja i ponosa.

Sve je danas, u odnosu između spolova, slobodno, ništa više moderne ljude i žene ne sablažnjuje, ništa ih ne ženira. Ni u govoru, ni u vladanju. Znamo, na koji se način omladini daje seksualna pouka; znamo, s kakvom se suverenom i bezobzirnom slobodom tretiraju problemi ljubavi i braka po novinama, pledira za pokusne brakove, organiziraju bučne kampanje protiv zakonskog progona sodomije; znamo, kako je širok predbračni moral najvećeg dijela kandidata i kandidatkinja za ženidbu; znamo, kako su s te strane strahovito žalosne prilike među školskom omladinom, — i onom iz nižih srednjih škola; — znamo, kako se olako uzimlje pravo djeteta na život, — samo u našoj državi registriranih je pobačaja pola milijuna na godinu; od sto se trudnoća u Sarajevu osamdeset i dvije svršavaju pobačajem, a samo osamnaest porodom („Oslobođenje“, 16. VI. 1967., u članku: „Proširena sjednica Predsjedništva konferencije za društvenu aktivnost žena“); čitavi su već krajevi i kod nas, gdje je sprovoda znatno više nego poroda; — sve je puno bračnih rastava, konkubinata, preljubničkih veza, dvoženstva.

Kult bestidnosti. Kult bludnosti. On je među nama. Ne možemo ga, — ni mi katolici, — ignorirati. I ne smijemo. Ako ikoga, nas on provocira. Evanđelje i Crkvu. Kao branitelje, božanskog, moralnog zakona. Kao protagoniste idealističkih i spiritualističkih shvaćanja života.

U otvorenu dekadencu, u neminovno propadanje, i fizičko i moralno, vodi svijet taj savremeni kult bestidnosti i bludnosti. Seksualni je nemoral uvijek pokopavao narode i kulture: to je historijski aksiom. A bestidnost, — osobito kad je, kao danas, općenito zahvatila i ženski svijet, — najsigurniji je i simptom i navještaj posljednje faze u tom procesu propadanja. Pravi je stoga, po našem mišljenju, besmisao, s katoličke strane, govoriti, kako „logika povijesti vodi do jednoga svijeta bez oružja, u kojemu će čovjek, u skladu s Biblijom, biti uistinu gospodar stvorenja“, doklegod su u svijetu religiozno-moralne prilike ovakove, kakve su danas.

A sa stanovišta Evanđelja bludnost je naprosto protuvjera: materijalizam dotjeran do kraja, do zadnjih konsekvencija. Negacija, — formalna ili virtualna, — duha i vjere. Poganstvo, teoretsko ili praktično. Ćudoredna strogost na tom polju karakteristična je nota kršćanstva: i kao vjersko-moralnog sistema i kao historijske pojave. U tom pogledu jednako je beskompromisan Gospodin, kao i njegov interpret sv. Pavao. „Ako te oko tvoje sablažnjuje, iskopaj ga, — bolje ti je jednooku ući u kraljevstvo nebesko, nego da te s oba oka bace u pakao ognjeni!“ (Mat 18, 9.; 5, 24.). „Teško svijetu od sablazni!... ali jao onomu čovjeku, po kojemu dolazi sablazan!“ (Mat 18, 7.). „Bludnost i — nečistoća — neka se ni ne spominje među vama...“ (Ef 5, 3.). „Bježite od bludnosti!“ (1 Kor 6, 18.). „Da se ne miješate s bludnicima...!“ (1 Kor 5, 9. 11.). „Ne varajte se: ni bludnici, — ni preljubnici, ni mekoputnici, ni protunaravni grješnici, — ne će baštiniti kraljevstva Božjega!“ (1 Kor 6, 9.). Kriza čistoće u kršćanstvu uvijek je i kriza kršćanstva.

Jesmo li, barem mi katolici, toga svijesni? Ne bih rekao. Svakako ne reagiramo na to, kako treba. Naprotiv! Šutimo. Povlačimo se pred tim u defenzivu. Naginjemo kompromisima. Kapituliramo. Gubimo i sami finoću kršćanskog osjećaja.

Za široke je katoličke mase to i odviše jasno. One su se, — čast iznimkama, čast katoličkoj ženskoj eliti, — jednostavno pomi-

rile sa manirama novopoganske okoline, oličenim u savremenoj modi. Hlače, i gdje treba i gdje ne treba, nose i katolikinje; golema ih je većina već odavna u mini-suknjama; kupaći su bikini-kostimi, a, katkada, i ekstremni dekolte-i na plesnim haljinama, - baš, dok sam pisao ovaj članak, izašla je u jednim našim novinama („Oslobođenje“, 2. VI. 1967.) fotografija jedne austrijske glumice u „plesnoj haljini u afričkom stilu“, koja nije ništa drugo nego bikini-kostim sa, valjda providnom, suknjom po nogama, ali posve golim strukom, i sprijeda i straga, — u općoj porabi; rukava ljeti više skoro nitko ne nosi, — ni u crkvi; ni pred pričesnim oltarom; — minimalističko je rublje definitivno legalizirano i monopolizirano; sportira se i radi u kupaćim gaćicama; katolička djeca hodaju ulicama polugola kao i sva druga, — što na njima ima manje odijela, to su „zlatnija“ svojim roditeljima i „pobožnim“ teticama; — i mnogi su katolički, obiteljski i ženski, časopisi, osobito na zapadu, puni fotografija oskudno, pa dosta puta i sablažnjivo, odjevenih ljepotica ili ljubavnih i zaručničkih parova u preslobodnim pozama; polugola ženska gimnastika prodrla je, na zapadu, i u katoličke zavode i konvikte; koedukaciju sve više propagiraju i praktikuju kao odgojni ideal i katolički pedagozi; djevojke i iz katoličkih obitelji odlaze same na mješovite društvene priredbe i ostaju na njima do dugo u noć; katolički zaručnički parovi na veliko zajednički putuju, praznikuju i kupaju se; i katolička mladež, na primjer u Americi, sve glasnije zahtijeva slobodu od roditeljskog nadzora i od bilo kakve cenzure nad svim, što čita i radi, i demonstrira za „novi kršćanski moral“: zabavni, ljubavni, bračni. Katolički romanopisci i literate izlažu nam svoje ideje o doživljavanju Boga u seksusu, a katolički etičari oduševljavaju nas za metode „navikavanja“ i „otvrdnuća“.

Ni duhovne osobe nijesu uvijek s te strane na visini. I tu vidljivo popušta stara disciplina. Postali smo „tolerantniji“ i „indulgentiji“: i u ispovjedaonici, i na propovjedaonici, i u društvu, i prema sebi i prema drugima. Sve manje zahtijevamo. Ne volimo intervenirati. Prilagođujemo se „općem mentalitetu“. Za širu smo liniju. Prihvaćamo teoriju zakonite evolucije običaja i na tom terenu. I mi se u nju uklapamo. Odlučne geste smatramo fanatizmom, nesavremenošću, povredom principa „aggiornamenta“, slobode savjesti, vjerničke punoljetnosti. Koketiramo i sa „novim kršćanskim moralom“, ako ga možda još i ne propagiramo. Priželjkujemo „revizije“, pa ih, katkada, i anticipiramo, kao valjda i onaj talijanski župnik iz Udina, što je rekao, da njemu ne smetaju ni mini-suknje ni urlanje čupavaca u njegovoj crkvi. Nijesmo uvijek s te strane na edifikaciju ni po svojim osobnim manirama i nastupima. Čuju se i prepričavaju svakakve izjave i iz pokojih svećeničkih i sestarskih usta. I kampanja protiv celibata i protiv stare „samostanske askeze“ dolazi ponajčešće iz kruga takvih duhovničikh „liberala“.

Čim će to roditi, ako tako dalje nastavimo? Po našem mišljenju samo laganom, postepenom, likvidacijom praktičnog kršćanstva. I njegovim sve većim slabljenjem. A u daljim konsekvencijama i formalnim otpadom, i formalnom paganizacijom. Stvarno je ona već tu, oko nas. Nije davno, što mi je jedan naš biskup rekao, da je današnja, moderna, generacija u seksualnom nemoralu nadmašila stari Rim. U koječemu odista i jest. Ne čitamo, da su se rimske matrone zajednički kupale sa muškarcima, a pogotovu nijesu iz kupki, polugole, izlazile na ulicu, kao danas. Uostalom uvijek s krizom morala i čistoće ide uporedo i kriza vjerovanja. Apostazije su i danas, — zapravo su uvijek i bile, — sve od reda, po najdubljem motivu, moralne apostazije.

A lijek? Samo je jedan. Moramo se u kršćanstvu opet vratiti „kultu čistoće“ nasuprot savremenom novopaganskom kultu bestidnosti i bludnosti. Moramo opet u toj materiji postati evanđeoski, apostolski i starokršćanski ozbiljni, odlučni i strogi. Moramo prijeći u protuofenzivu.

Osobito mi svećenici: propovjednici kršćanstva. Ne smijemo podlijegati sofizmima o „prirodnosti“, „zdravlju“, „higijeni“, „privikavanju“, „prostodušnosti“. Pitanje odijevanja za nas je, uvijek i prije svega, pitanje morala, pitanje ljudskog i kršćanskog dostojanstva, pitanje naših spiritualističkih shvaćanja i koncepcija. Moramo biti načelni i dosljedni u obrani tih svojih principa. I u teoriji, i u ispovjednoj praksi, i u štampi. I onda, kad su ti principi nepopularni. I kad se na njih sa svih strana juriša, kao u pitanju protunaravnog čuvanja od djece i zaručničkih odnosa. Ako nas ne će poslušati mase, poslušat će nas barem vjernička elita. Proslavit ćemo tim Boga i kršćanstvo. I, — moramo svakome, osobno, prednjačiti svojom svećeničkom čednošću i svojim moralnim dostojanstvom. I uz žrtve. Nižemo čovjeku uz inad.

Ako nam je kršćanska starina mjerilo i nadahnuće u bogoslužju, mora nam biti mjerilo i nadahnuće i u moralu. Eklekticizam u Evanđelju i objavi uvijek je i njihova negacija. Ono, što

hoće da bude kršćanski elitno i apostolski vitalno, mora biti stidljivo i čisto. U autentičnom, izvornom, kršćanstvu nema ni najmanjega mjesta kvascu puti: ono i jučer, i danas, i sutra mora biti „beskvasni kruh čistoće i istine“ (1 Kor 5, 8.)!

„Koji vjeruje u mene, i on će tvoriti djela, koja ja tvorim...“ (Iv 14, 12.)

ZA SVEĆENIČKU ELITU

G. 1967., XII.

Kršćanstvo nije nikada osvajalo brojem. A nije ni organizacijom, i ako ih, u nekršćanskom svijetu, ima puno, koji u organizaciji vide glavnu snagu, napose baš, katoličke Crkve. Kršćanstvo je uvijek osvajalo duhom i elitom. Elitom duhovnosti. Za njegovim uspjesima stajali su i stoje uvijek ljudi, nadnaravne, vjere i ljubavi. Njegovi su glavni propagatori i širitelji sve od reda bile bogonoše i molitelji.

Odmah će nam to biti evidentno, čim smo jednom postali svijesni istine, da je kršćanstvo, po čitavoj svojoj i ideji i biti, Božje, a ne ljudsko djelo. Bog je onaj, koji ljude posvećuje i spasava; on je u Crkvi glavni i, zapravo, jedini stvarni agens. Milost je, — nádnaravna i božanska milost, — princip kršćanskog i crkvenog života. A Božje, i milosno, djelovanje mora, dakako, nositi i Božje značajke: istinu i svetost. Samo kroz istinu i svetost Bog se ljudima i očituje i predaje. I samo oni, koji su najprije sami u sebe primili Boga, mogu postati valjano oruđe njegovih osnova sa svijetom i sa dušama. Izrijekom to Isus uči u Evanđelju. Vjera je, — živa i plodna vjera, — preduvjet svakoj ljudskoj akciji, za kojom stoji Bog. „Zaista, zaista vam kažem: koji vjeruje u mene, i on će tvoriti djela, koja ja tvorim...!“ (Iv 14, 12.). Što je tko bliže Bogu, — ljubavlju i pravdom, — to je i pogodniji za apostolska osvajanja. Ima najbitniju apostolsku dispoziciju: i od strane Boga, i od svoje strane; po psihološkim zakonima. Tko Boga ljubi, za Boga će i raditi; bit će spreman na napor i na žrtve. Nosit će ga to njegovo nadnaravno oduševljenje: učinit će ga ustrajnim, neustrašivim, inventivnim.

Kršćanskim misliocima jasno je to „a priori“. Ali današnjim ljudima, — pa i današnjim katolicima, — koji, nažalost, ne znaju

misliti i koji se oslanjaju samo na rezultate iskustva i jedino njemu vjeruju, dokazuje to, — isto tako uspješno, — historija kršćanstva. Povijesni je aksiom, da su velike periode u historiji Crkve uvijek i inaugurirali i nosili ljudi elitna duhovnog života: sveci ili, barem, pravednici, koji su čitavim srcem vjerovali u Boga i Krista vatreno ljubili. Obnovni pokreti u krilu kršćanstva uvijek su nicali iz glava onih, kojima je najprije vjera bila zapalila srce ljubavlju prema Bogu. Oni su postajali apostoli, prvoborci, pa, — što je najznačajnije, — i genijalni organizatori svih borbi i uspjeha Crkve kroz stoljeća. Oni su oko sebe okupljali vjerničke mase i ulijevali im polet i zanos; oni su stvarali obnovne pokrete i davali im ideje i programe; oni su pokazivali neodoljivu ekspanzivnost i prodornost u svemu, što su poduzimali Božjoj stvari u korist; oni su bili čudotvorci na pozornici crkvene povijesti.

Čudesni prodor prvoga kršćanstva u svijet grčko-rimskoga poganstva nije imao ljudskih stratega i nije bio izvršen po planu. On je bio spontan, silovit, učinak vjere i ljubavi mnogih. Njega su realizirali nepismeni apostolski karizmatičari i bezimeni mučenici, koji su Boga ljubili više nego svoj život (Iv 15, 13.) i bili za njega spremni sve učiniti i sve žrtvovati. Bez strateške osnove, bez napisanog programa, bez teorijskih studija, bez propagandnih sredstava, bez političke sile, bez novaca. Siromašni u svim ljudskim kapitalima osim u vjeri i ljubavi; osim u svjedočanstvu života. I pokršćanjenje barbara, i organiziranje sredovječnoga kršćanstva, bilo je više duhovsko iznenađenje i improvizacija, djelo božanske inspiracije, nego efekat ljudske pameti i ljudskoga planiranja. Po ljudsku bilo je započeto na sreću, a izveli su ga opet ljudi bez ikakvih realnih potencijala u rukama: goloruki redovnici i pustinjaci, koji su se otiskivali u daleki i nepoznati svijet oboružani jedino Evanđeljem, pouzdanjem u Boga i svetačkom dobrotom duše, kojom su fascinirali veliku djecu sjevera i njihove knezove i kraljeve, pa ih onda, u čas, — u čas po historijskim mjerilima, — učinili Božjim slugama i Božjim vojnicima. Benedikt, Augustin, Patricije, Bonifacije. I prva je velika duhovna reforma kršćanstva, u 11. vijeku, izišla ne sa prijestolja ni sa univerza, — univerze je ona sebi istom stvarala, — nego iz samostana, opatija, eremitaža, u kojima su se ljudi velike vjere molili i činili pokoru. Redovnik ju je na papinskom prijestolju proveo, a onda i doveo do pobjede: protiv careva, kraljeva i velikaša. I režiseri herojske epopeje križarskih vojni i stoljetnih oslobodilačkih ratova sa Saracenima i Turcima bili su više propovjednici i sveci, nego dvorani, kancelari, ministri i vojvode. Bernard, Ivan Kapistran i mnogi njima slični, isposnici i sveci, bili su im duša, inspiracija, moralna snaga. I velika rekristijanizacija kršćanskog zapada u 13. vijeku, i, dva stoljeća kasnije, tridentinska reforma, na početku novoga vijeka, bila je, prije svega, djelo prosvijetljene vjere, koja je triumfirala nad svim slabostima organizirane Crkve i nad svom indolentnošću ljudske mlakosti i svim opozicionarnim prkosom ljudskih poroka. Bez svetaca je ne bi ni bilo; oni su joj bili glavni nosioci. Franjo, Dominik, Karlo, Ignacije, Kanizije. I izlazak kršćanstva na daleke kontinente, — na azijski istok, u novi, američki, svijet, u crnu Afriku, — izveli su sve od reda ljudi duha; ukopali su se u temelje veličanstvenih misijskih osvajanja i uspjeha; krvlju su ih svojom cementirali. Sve ih je, od Ksavera pa dalje, pokretao ne ljudski poriv i ambicija, nego poriv milosti. I tako je to išlo uvijek dalje, — jednom za ljudske oči paradoksalnom logikom, — sve do u naše dane. Ni novija, i najnovija, povijest Crkve ne da se ni zamisliti bez tih Božjih ljudi, duhovnog ili svjetovnog staleža: bez sv. Vinka Paulskog, bez Don Bosca, bez Ozanama i Veuillota, bez Pija X.

Nikada nije ljudska pamet ni ljudska organizacija ostvarivala božanskih osnova u svijetu. Nikada o uspjesima Crkve nije odlučivao broj njezinih vojnika, ni snaga njihovih mišica ili talenata. Bog djeluje božanski, a ne ljudski. Ne misli on ljudskom glavom. Ne gleda on ljudskim očima. „Ne gledaj na njegovo lice ni na njegov visoki rast! Njega nijesam izabrao!" (1 Kralj 16, 7.). „Jer je ludost Božja mudrija od ljudi i slabost je Božja jača od ljudi... — Što je ludo pred svijetom, izabra Bog, da posrami mudre, i što je slabo pred svijetom, izabra Bog, da posrami jake..!" (1 Kor 1, 25—29.).

Ili, — bolje i točnije, — ostvarivala je, — Božje osnove, — i ljudska pamet, ostvarivali su ih i ljudski talenti, ostvarivao ih je i organizacijski aparat Crkve, — svece je ljubav i nadahnuće milosti toliko puta učinilo i organizacijskim genijima, — ali samo kad su im nosioci bili ljudi velike vjere i ljubavi, ljudi dobri i sveti, ljudi puni Duha Božjega. Inspiracija mora biti nadnaravna, namjere moraju biti čiste, duše moraju biti Božje. Apostolat Crkve mora biti pokretan vjerom i ljubavlju, hranjen molitvom, zalijevan i oplođen blagoslovom i milošću odozgor. „Niti je onaj

što, koji sadi, niti onaj, koji zalijeva, nego Bog, koji daje, da raste!" (1 Kor 3, 7.).

I za nas, današnje ljudske ostvarivače Božjih osnova sa Crkvom i sa svijetom, vrijedi taj univerzalni zakon. Samo, dok smo srcem i dušom Božji, samo dok smo ljudi i svećenici molitve, nutarnjeg života, kršćanske i svećeničke pravde, asketske ozbiljnosti i dubine, možemo računati na apostolska osvajanja i uspjehe. Bez toga nam ništa ne će koristiti ni broj, ni organizacijske ideje i organizacijski talenat, ni velike riječi i parole. Sve će se to u našim rukama pretvoriti u dim i u, pastoralno, vjetrogonjstvo (1 Kor 9, 26.). Sve će to pred Bogom izgorjeti i rasplinuti se u ognju kao zdanje bez temelja (1 Kor 3, 10—15.). „Božji pomagači" na „Božjoj njivi" i „Božjoj građevini" (1 Kor 3, 9.), Božji „mudri graditelji", kojima je dana „milost Božja" (1 Kor 3, 10.), grade uvijek samo na jednom, vječnom, temelju, koji je Isus Krist (1 Kor 3, 11.).

Bez duhovne, asketske, elite nikada ne će prosperirati Crkva Božja. Elite među vjernicima, a, još više, elite među svećenicima. Ni danas, iza II. vatikanskog koncila, koji nam je dao toliko novih organizacijskih ideja i poticaja: plodnih i providencijalnih. Ali je ujedno povezao njihovu realizaciju uz jednu veliku pretpostavku i uz jedan težak zahtjev. Da svi budemo — novi duhom, vjerom, čistoćom običaja, svetošću života. Kao i svi dosadašnji, pravi, apostoli i preporoditelji Crkve. Jedan je duhovno elitan svećenik i vjernik vrjedniji od deset mlakih. Svaki je svetac među nama, ljudima od oltara, vrjedniji od čitave legije posvjetovnjačene gospode u kolaru.

Blago i Crkvi i narodu, bude li naše svećenstvo, osobito ono mlađe i najmlađe, od toga koljena pobožnih i svetih, „per quos salus facta est in Israel" (1 Mak 5, 62.)! I bude li naša svećenička elita tvrdo, kompaktno i solidarno stajala uz tu svoju liniju!

„I ja ću poslati na vas onoga, koga je moj Otac obećao..." (Luk 24, 49.)

POD RUKOM DUHA SVETOGA

G. 1968., I.

S pravom su se neki noviji ascetski pisci tužili, kako je kršćanska pobožnost naših dana potisnula u stranu Duha Svetoga. Slabo smo na njega mislili. Malo smo o njemu govorili i propovijedali. Rijetko smo mu se molili.

Samo, to očito vrijedi jedino za izvanliturgijsku i privatnu kršćansku pobožnost. Za onu liturgijsku i crkvenu ne vrijedi. Ta nije mogla napraviti tako fatalne pogreške. Nije; jer se je uvijek prislanjala na Evanđelje. A ono je puno Duha Svetoga. I kao predmeta božanske adoracije, i kao glavnog mističnog agensa u djelu objave, otkupljenja, ljudskoga spasavanja (Mat 1, 18. 20.; 3, 11.; 4, 1.; 12, 28.; 28, 19.; Mark 1, 8.; Luk 1, 35.; 3, 16.; 4, 1.; 10, 21.; 24, 49.; Iv 1, 33.; 3, 5. 6. 8.; 7, 39.; 14, 16. 17. 26.; 16, 7—15.; 20, 22.). Pun ga je život apostola i prve Crkve (Dj Ap 1, 4. 5. 8. 16.; 2, 4. 17. 18.; 4, 8. 31.; 5, 3. 4. 9.; 6, 3. 5. 10.; 7, 55.; 8, 15. 17. 39.; 9, 17.; 10, 19.; 11, 12. 24. 28.; 13, 9. 52.; 15, 8. 28.; 18, 25.; 19, 2. 6.; 20, 22. 23. 28.).

Tko u kršćanstvu ide na izvore, mora se svaki čas susretati s Duhom Svetim, — okom u oko, licem u lice, — mora s njim uspostavljati uvijek nove duhovne kontakte, mora s njim i računati; kao s prvim, božanskim, Prijateljem i Saveznikom. Autentična i intenzivna kršćanska pobožnost mora biti i duhovska.

I bila je: kod svih apostola i svetaca. U svim kršćanskim razdobljima. Samo ljudi zaljubljeni u Duha Svetoga mogli su ispjevati ona dva divna, dirljiva, duhovska himna: „Veni, Creator" i „Veni, Sancte Spiritus". Samo ljudi, koji su svaki dan čitali Evanđelje i udubljivali se u Sveto Pismo, mogli su nas naučiti i naviknuti, da se prije svakog studija, prije svakoga ispita savjesti, prije svake ispovijedi, prije svakih duhovnih vježbi, prije svake mlade mise, na početku svake školske godine, prije svakih

misija, prije svakoga katoličkog kongresa i zborovanja, okrenemo k Duhu Svetomu, pozdravimo ga, zazovemo ga, pomolimo mu se. Pa makar to koji put bilo više od običaja, nego od nutarnje potrebe i ljubavi. Pa makar to bilo pomalo i automatski, i šablonski. Progovarao je iz toga mistični, milosni, diktat karizmatičke Crkve oko nas, nad nama, u nama.

Ali, danas je došlo vrijeme, da sve to u kršćanstvu postane svjesnije, doživljenije, spontanije. Danas svi valja da opet, i u tom smislu, budemo sveci. Očekujemo opet plimu Duha Svetoga. Plimu, ne „lavinu": Duh Sveti nad Crkvom i nad čovječanstvom. Plimu, ne „lavinu": Duh Sveti ne ruši i ne čupa nijednoga Božjeg nasada (Mat 15, 13.); on je duh obnove, a nije duh revolucije; on šalje apostole, da grade, a ne da ruše" (2 Kor 10, 8.; 13, 10.); on na Crkvu i na pravednike ne slazi u oluji, — „non in commotione Dominus" (3 Kralj 19, 11.), — nego nekada, doduše, u „šumu velikoga, — ali nikada razornoga, — vjetra" (Dj Ap 2, 2.), a gdjekada, — još puno češće, — u blagom lahoru (Iv 3, 8.), kao „flatus" (Iz 57, 16.), kao „aura tenuis" (3 Kralj 19, 12.) i „aura lenis" (Job 4, 16.). Potrebna nam je, stoga, opet, — prijeko potrebna, — i izvanredna intervencija Duha Svetoga. Jer s njom nijesmo računali, zato se je naš crkveni život i bio toliko ukrutio i sasušio: „juridizirao", kako ono danas vole kazati, šablonizirao, pa i posvjetovnjačio.

Koncilska reforma hoće da u nj uštrca nove krvi: da nas probudi i oživi. A to se, ako ćemo reformu uzeti ozbiljno, ne može ni zamisliti bez radikalna vraćanja k životu intimne, nutarnje, religioznosti i praktičnog, nadnaravnog, kršćanstva. Svi prosvijetljeni Božji ljudi živo to danas osjećaju. I Papa. I patrijarh Atenagora. U svojoj zajedničkoj izjavi od 28. IX. 1967. rekli su oni izrijekom: „Bitni doprinos ponovnoj uspostavi punog zajedništva treba tražiti upravo u obnovi Crkve i kršćana: u vjernosti predanju otaca i nadahnuću Duha Svetoga".

A intimni život s Bogom, po milosti i ljubavi, direktan je učinak Duha Svetoga. Njemu se uvijek pripisuje: kao Duhu božanske ljubavi i darivanja. On mu je Učitelj i Pedagog. On mu je glavni i objekt i subjekt (Mat 12, 31. 32.; Luk 11, 13.; 12, 10.; Iv 14, 26.; 16, 13.; Rim 2, 29.; 5, 5.; 8, 4—27.; 12, 11.; 14, 17.; 15, 13. 16. 19. 30.; 1 Kor 2, 12.; 3, 16. 17.; 6, 17. 19.; 7, 40.; 12, 3. 13.; 2 Kor 1, 22.; 3, 3. 6. 17. 18.; 6, 16.; 11, 4.; Gal 3, 2—29.; 4, 6.; 6, 8.; Ef 1, 13.; 2, 18.; 3, 16.; 4, 3. 30.; 5, 18.; 16, 18.; Filip 1, 19. 27.; 2, 1.; 3, 3.; 1 Sol 4, 8.; 2 Sol 2, 8.; 1 Tim 3, 16.; 2 Tim 1, 7.; Tit 3, 5.; Hebr 6, 4.; 9, 14.; 10, 29.; 1 Petr 4, 6. 14.; 1 Iv 3, 24.; 4, 13.; Jud 20.; Iz 11, 2. 3.; Ezeh 11, 19.; 36, 26. 27.; Joel 2, 28.; Zah 12, 10.).

I svi su, bitni i konstitutivni, elementi toga božanskog života, te intimne kršćanske religioznosti, dar Duha Svetoga. Danas se toliko u teologiji i ekleziologiji naglašuje mističko-karizmatička strana na liku Crkve i kršćanskog čovjeka. A Duh je Sveti jedini uzročnik i djelitelj svih mističnih i milosnih karizmi i darova (1 Kor 12, 3.—11.; 2 Kor 3, 8.; Gal 5, 22.). Toliko danas govorimo, da Crkvi treba molitve još više nego akcije: kako akcija ne bi u njoj ugušila misao i ljubav. A Duh je Sveti onaj, koji s nama i u nama moli: najvišom i najsuptilnijom molitvom; molitvom tako uzvišenom, da je ne mogu ni izreći ljudska usta: „gemitibus inennarrabilibus" (Rim. 8, 26. 27.; 1 Kor 14, 15.; Gal 4, 6.; Ef 6, 18.). Toliko danas svi vapimo za velikim idejama: za prosvjetljenjem i snagom na današnjim sudbonosnim i tragičnim susretima i razmeđima vremena i epoha, pred stravičnim i apokaliptičkim upitnicima od sutra, pred još nesagledanim i nesagledivim, orbitalnim, lunarnim, solarnim, astralnim, galaktičkim, kozmičkim, perspektivama, što se ispred nas naziru. A tko će nam dati inspiracije i orijentacije za te velike dane, za te sekularne probleme, za te nadljudske koncepte, za te čudesne strahove i nade, ako neće Duh „sve istine" (Iv 16, 13.); onaj Duh, koji sve ispituje: i „dubine Božje — profunda Dei" (1 Kor 2, 10.)? Tužimo se, kako materija danas hoće da u nama udavi dušu. Kamo da pobjegnemo od njezina udavskog zagrljaja i stiska, nego u carstvo slobodnoga i vječnoga duha, u kojemu je Duh Sveti vladar; da udahnemo, da se nadišemo, božanskoga ozona njegove svetosti i pravde (Rim 1, 4.; 1 Kor 2, 14.; 6, 11.; 2 Sol 2, 12.)? Toliko danas svi veličamo i reklamiramo slobodu, neotuđiva i suverena prava savjesti, ljudsku individualnost, eksistencijalističke momente i u religiji, i u kršćanstvu. A Duh je Sveti Duh slobode „per autonomasiam": „ubi Spiritus Domini, ibi libertas" (2 Kor 3, 17.); on je savjest naše savjesti, „mili gost duše — dulcis hospes animae", božanski, milosni, sufler svakome onome, tko je rođen od Boga i od Duha (Iv 1, 13.; 3, 5—8.). Toliko smo danas, — i s nama čitav svijet, — žedni ljubavi, dobrote, radosti i mira. A Duh je Sveti sama, bivstvena, ljubav, dobrota, radost i mir (Rim 5, 5.; 14, 17.; 2 Kor 6, 6.; Gal 5, 22.; Luk 4, 18.).

Treba nam Duh Sveti. Jedina nam je nada. Jedini pouzdan saveznik. Nama svećenicima prije svih drugih. Još više nego svima drugima. Nama je, — apostolskim dionicima i baštinicima, — na poseban način obećan: „I ja ću poslati na vas onoga, koga je moj Otac obećao!" (Luk 24, 49.; Dj Ap 1, 4. 5. 8.). Nama, zatočnicima i braniteljima duha i duhovnosti. Nama, „nadljudima", celibatarcima, kojima je profesionalna dužnost, da se što potpunije izdignemo nad materiju, nad tijelo, nad krv, nad strast, nad mudrost i želje od ovoga svijeta (Iv 1, 13.). Nama, propovjednicima i svjedocima Kristove istine (Dj Ap 1, 8. 22.; 2, 4. 32.; 3, 15.; 4, 33.; 5, 32.; 10, 42.; 18, 5.; 1 Sol 2, 12.; 1 Tim 5, 21.; 2 Tim 1, 8.; 4, 1.; 1 Petr 5, 1.; 1 Iv 1, 2.; Otkr 1, 2.): On, Duh istine i mudrosti (Luk 21, 15.; Iv 14, 17.; 15, 26.; Mudr 7, 7.; Crkv 1, 9. 10.; Iz 11, 2.), njezin božanski jamac (Iv 14, 26.; 16, 13.; 1 Iv 5, 6—9.). U ovoj strahovitoj idejnoj konfuziji oko nas On je tu, da nam ulije u dušu „duh mudrosti i objave" (Ef 1, 17—19.); da nam pokaže ono, što je pravo, — „recta sapere"; — On, nadahnjivatelj proroka (4 Kralj 2, 9. 15.; 1 Petr 1, 10. 11.; 2 Petr 1, 21.; Otkr 19, 10.), evanđelista, apostola (Dj Ap 1, 2.; 1 Petr 1, 12.), sabora (Dj Ap 15, 28.), svetaca. On će nam, sigurno i nepogrješivo, protumačiti i pravi smisao i volju koncila; On, u komu je i po komu je koncil sazvan i vođen: „haec Sacrosancta, in Spiritu Sancto congregata, Synodus", po starim saborskim formulama. On će nam, jedini, omogućiti, da lojalno i vjerno čuvamo „dobri poklad" Isusov: „Bonum depositum custodi per Spiritum Sanctum!" (2 Tim 1, 14.). Nama, nositeljima kršćanske obnove: On, vječni, božanski, obnovitelj svega: „Emittes Spiritum tuum, et creabuntur; et renovabis faciem terrae!" (Ps 103, 30.); On, koji jedini može u čovjeka i u čovječanstvo ucijepiti „novi duh — spiritum novum" (Ezeh 11, 19.). Nama, Božjim ratnicima i borcima: On, vjetar i oganj s neba (Dj Ap 2, 2. 3.); On, naš božanski vojni istruktor i savjetnik (Mat 10, 19. 20.; Luk 12, 12.; 21, 14. 15.; 1 Kor 2, 4. 5.); On, jaki Duh, koji opasuje ljude viteštvom: „spiritu principali" (Ps 50, 14.) i hrabrošću (Iv 11, 2.). Nama, razočaranim i slabićkim apostolima, koji su se duhovno sasušili; sasušili ili sledjeli. Nama, snuždenim apostolima, koji očajavaju i boje se. Nitko nas drugi ne može otkraviti, pomladiti, ohrabriti, utješiti, oživjeti, nego On, Duh Životvorac, „Spiritus vivificans" (Iv 6, 64.; Rim 8, 6.; 1 Kor 2, 4.; Ef 3, 16.; Ezeh 37, 10.);

Duh Tješitelj, „Paraklet" (Iv 14, 16. 26.; 15, 26.; 16, 7.; Rim 15, 13.; 1 Sol 1, 6.), koji je tješio i našu svećeničku i vjerničku braću u prvoj Crkvi: „I Crkva se je punila utjehe Duha Svetoga" (Dj Ap 9, 31.); „A učenici su bili puni radosti i Duha Svetoga" (Dj Ap 13, 52.).

Imamo, mi svećenici, pravo na posebnu pomoć i zaštitu Duha Svetoga. Svećenici smo Crkve, kojoj je On mistični, trojstveni, delegat, punomoćnik, poslanik, njezine duhovne glave, Isusa, Božjega Sina (Iv 14, 16. 26.; 15, 26.; 16, 7—14.). U njegovo ime, njegovom vlasti i auktoritetom, naučavamo i krštavamo (Mat 28, 19. 20.). On je vrhovni šef i božanski režiser Crkve, kojoj služimo (Iv 1, 32. 33.; Otkr 2, 7. 11. 17. 29.; 3, 6. 13. 22.); On, „Duh Isusov — Spiritus Iesu" (Dj Ap 16, 7.).

Nego, nijesmo mi ovoga članka napisali ni kao dogmatičko-asketsko razmatranje o Duhu Svetome, ni kao duhovski panegirik. Napisali smo ga, prije svega, za našu svagdanju svećeničko-pastoralnu praksu. Da svatko od nas bude prijatelj Duhu Svetomu (Ef 4, 30.), i on svima nama. Da, češće nego dosada, na njega mislimo. I da mu se uvijek pomolimo, kad nam treba snage i prosvjetljenja. Prije svake propovijedi, ispovijedi, katehizacije, bolesničkog pohoda. Prije svakog razmatranja i ispita savjesti. Prije svakih duhovnih vježbi. Prije svakog članka i predavanja. Prije svakog ispita. Prije svake školske godine. Prije svakog studija. Prije svake teže ili sudbonosne konfrontacije i susreta. Osobito onda, kada štogod zapne ili zaškripi, bilo u našemu duhovnom životu, bilo u našim pastirskim nastojanjima. I da o njemu, češće nego dosada, propovijedamo. I da svakom prilikom preporučujemo i vjernicima, da se mole Duhu Svetomu. Posebno duhovnim osobama. Posebno onima napastovanima. Posebno onima, koji biraju zvanje. Posebno obraćenicima. I da, svečanije nego dosada, slavimo veliki duhovski blagdan i njegovu sedmicu. Moleći „Slava Ocu..." i pjevajući dirljive duhovske himne. Da ga slavimo kao svetkovinu duhovne cvatnje i proljeća, kako je to još odavna u običaju u nekim zapadnim katoličkim zemljama. I da i svoju ekumensku i misijsku akciju povežemo s Duhom Svetim.

Moramo, eto, Duha svetoga unijeti i u svoj nutarnji, svećenički, duševni život i u svoju pastvu. To je jedino logično po logici vjere i logici objave. On je gonio i upravljao evanđeliste u Ezehijelovoj viziji, — „Ubi erat impetus Spiritus, illuc gradi-

ebantur“ (Ezeh 1, 12.); — gonit će i upravljat će i nas. On je slao i nosio apostole i učenike i davao im naređenja (Dj Ap 1, 2.; 4, 8.; 6, 55.; 7, 55.; 8, 39.; 10, 19.; 11, 12. 27. 28.; 13, 2. 9.; 16, 7.; 18, 25.); slat će i nas, davat će ih i nama. Samo, ako budemo, pažljivo i pobožno, osluškivali njegov božanski glas; samo ako budemo „docibiles Dei“ (Iv 6, 45.). Sve naše i asketske i pastoralne ambicije valja da se oslanjaju na Duha Svetoga. U ispovijedanju prije svega. Zar u tom sakramentu ne radimo po neposrednoj njegovoj ovlasti? „Primite Duha Svetoga! Kojima oprostite grijehe, bit će im oprošteni!“ (Iv 20, 22. 23.).

Duhu Svetomu preporučujmo sve svoje svećeničke i potrebe, i planove, i osnove, i odluke! I potrebe svete Crkve! Papu, biskupe, svećeničku subraću. I onu u krizi; i onu posrnulu! I sve crkvene pothvate i inicijative!

I svijet, u koji nas Bog šalje, da ga podižemo i da mu pomažemo. Da ga, — na svoj, diskretni, indirektni. način, — izgrađujemo i uređujemo. Bolje od ikakve ljudske pameti učinit će to preko nas Duh Sveti. Po planovima svoje božanske mudrosti i dobrote. On je uvijek u svijetu, kao i Crkva. Još od početka: „Spiritus Dei ferebatur super aquas“ (Post 1, 2.); „Spiritus eius ornavit coelos“ (Job 26, 13.). On će nas, — Božje svijetlo, — najbolje obraniti i od zabluda, i od krive znanosti, i od govorljivih zavodnika, i od lažnih prijatelja i savjetnika, i od duha svijeta, i od svake duševne tame.

Eto, ako hoćemo da se opet pomolimo na sunce i na čist zrak, da opet steknemo krila pred Bogom, da opet progovorimo jezicima (Mark 16, 17.; Dj Ap 2, 4. 11.; 10. 46.; 19, 6.; 1 Kor 12, 10.; 14, 13. 14. 26. 27.), ako hoćemo da već jednom izađemo iz izolacije, anemije, letargije, apopleksije, koja nas je pritisla i na koju se svi tužimo, a nitko je ne liječi, — ili je liječi krivim lijekom: lajicizacije i posvjetovnjačenja, gušeći u nama još i onu zadnju iskru Duha (1 Sol 5, 19.) i kršćanskog spiritualizma, — moramo opet pokucati na vrata Duhu Svetomu: „Veni, Sancte Spiritus!“ Moramo mu otvoriti, kad nam se javi (1 Kor 2, 10—16.; 12, 7.).

Uvijek, kad nam se javi! I u Novoj godini, 1968.! I u novoj epohi, kojoj Crkva i čovječanstvo idu u susret. Epohi, — mnogi se ljudi velike vjere i „velikih želja“ (Dan 9, 23.; 10, 11. 19.) tome nadaju, — Duha Svetoga!

„Dođi, Duše Presveti!“

„Idite, dakle, i naučavajte sve narode...“ (Mat 28, 19.)

KATEHIZACIJA

G. 1968., II.

I katehizacija spada, — nema o tom nikakve sumnje, — među osnovne, fundamentalne, svećeničke obveze. Osobito i prvotno kod svećenika iz duhovne pastve.

Praktično je identična s obvezom propovijedanja Evanđelja: tom bitnom apostolsko-svećeničkom misijom. U stvari ni nije drugo do propovijed Evanđelja: izlaganje Isusova učenja; pouka o kršćanskom životu i dužnostima. U čitavu njihovu opsegu. Na temelju objave: po onome, što je Krist govorio i naređivao. U tom smislu direktno je uključena u konačno i definitivno poslanje Crkve i apostola. Zadnja je Isusova riječ iz Evanđelja. „Idite, dakle, i **naučavajte** sve narode, — učeći ih, da drže sve, **što sam vam zapovjedio**...“ (Mat 28, 19. 20.).

Ako ona u evangelizaciji svijeta predstavlja nešto specifično, to je samo, što se, — za razliku od propovijedanja u širem smislu riječi, — obraća na one, kojima je ta pouka i evangelizacija najpotrebnija, — na one još nepoučene ili, barem, dovoljno nepoučene, — i što, po svojoj naravi, traži cjelovitost i sistematičnost. Ono „sve“ iz Isusova naloga. Svaka je katehizacija zapravo propovijedanje. Ali svako propovijedanje nije još katehizacija. Katehizacija je, u užem, strožem, smislu riječi, samo, kad se daje potrebnima i, u vjeri, još neukima: neukima apsolutno ili relativno. I kad se daje na način i trajan, i stalan, i zaokružen, i efektivan. A sa svrhom, da čitava čovjeka, duhovno i nadnaravno, podigne, preformira, privede k Bogu.

Ne može bez nje uopće biti pravog kršćanskog života. Spoznaja istine psihološkom nuždom prethodi njezinu prihvaćanju i primjeni, po logičkom aksiomu: „Nihil volitum, nisi cognitum!“

Bez nje kršćanska životna praksa, — vjera, pobožnost, pravda, krepost, — ostaje nemotivirana, prepuštena na milost i nemilost improvizaciji i sentimentima: zgrada na labavu temelju, koji se svaki čas može srušiti.

Indispenzabilna je stoga apostolatu, misionarenju, duhovnoj pastvi. I onoj prvoj, — u fazi klasičnog „misionarenja", — i onoj kasnijoj: među vjernicima od rođenja i tradicije.

Božja je Crkva bila toga uvijek svijesna. I katehizirala je, i dužila je svoje svećenike da katehiziraju. Imperativno i uporno: u svim vremenima. Katehizirali su apostoli i učenici (Dj Ap 8, 35.). Katehizirao je sv. Pavao; na primjer, dok je bio u kućnom zatvoru u Rimu: „praedicans regnum Dei et docens quae sunt de Domino Iesu Christo" (Dj Ap 28, 31.). Katehizirali su i ljudi oko njega. Izrijekom ih spominje. Baš ih tom riječi spominje: „Communicet . . . is, qui catechizatur verbo, ei, qui se catechizat, in omnibus bonis!" (Gal 6, 6.). Katehizirali su sveti oci: Hipolit, Ambrozije, Grgur Nisenski, Grgur Nazianski, i drugi, svi od reda. Glavno su djelo Ćirila Jeruzalemskog njegove „Kateheze", a sveti je Augustin napisao i teoriju katehizacije, u svojoj knjizi: „De catechizandis rudibus". Katehizacija novoobraćenika, neofita, bila je u staroj Crkvi nešto institutivno, i dobila je svoj specifični, tehnički, pa i pravni, oblik u katehumenatu: dala je katehumenatu i ime, i ostala s njim povezana sve do današnjega dana. Prakticirala se je i vršila, bez prekida, i u teškim, primitivnim, vremenima srednjega vijeka. Čitavo tadanje crkveno školstvo bilo je, daleko najvećim dijelom, jedna vrst, razvijenije, katehizacije. Tražila je ona i iznalazila, i u ono doba, uvijek nove metode, pa primjenjivala već i zornu obuku (slike, figure, „biblia pauperum"), osobito pri vjerskom poučavanju, nepismenih, vjerničkih masa. Urgirali su je bezbrojni crkveni sabori, partikularni i opći. Postala je i dio tridentinske obnove: tridentinski sabor izdao je za nju i udžbenik: „Tridentinski katekizam". Trudili su se oko nje i najveći teolozi: i sv. Toma, i Bellarmin, i Kanizije. Bavili su se njom, osobito kao katehezom djece i puka, gotovo svi svećenici-sveci. Izdavali su se u desecima tisuća katekizmi i pomoćne knjige: za školsku, ali i za izvanškolsku katehizaciju, u crkvi i privatno. Donosili su se uvijek novi propisi i upute. I kodificirane upute. Postala je ona, — katehizacija, — u zadnja dva stoljeća, i predmetom posebne teološko-znanstvene grane: katehetike. Služi joj ogromna literatura na svim jezicima: teoretska i praktična. I nikako se, Crkva, ne

zadovoljava samo primitivnom katehizacijom: u kući, u roditeljskom domu, po kumovima (kan. 1335.), nego apodiktično traži, da je, i omladini i odraslima, daju i svećenici i klerici (kan. 467, § 1.; 483. n. 1.; 509., § 2. n. 2., 565., § 2., 1329—1334., 1372., 1373., 1381., n. 1.), prije svega i beziznimno duhovni pastiri i župnici (kan. 467. § 1., 1329—1333., 1336.). Crkvenim kaznama udara Crkveni zakonik svećenike, koji bi službu katehizacije teško zanemarili (kan. 2182—2185., 2382.). I nedavni II. vatikanski koncil izrijekom urgira dužnost katehizacije. I u Dekretu o pastirskoj službi biskupa („Christus Dominus", c. II., 1., n. 12.), i u Dekretu o kršćanskom odgoju („Gravissimum educationis", n. 4.), i u Dekretu o službi i životu svećenika („Presbyterorum Ordinis", c. II., n. 6.).

S te je, načelne i teoretske, strane uopće suvišno i pisati o potrebi i dužnosti katehizacije. A suvišno je, na ovom mjestu, govoriti i o njezinu konkretnom sistemu i metodama u naše dane. I kod nas. Ako je to u godinama iza rata bio problem, danas više nije. Barem za crkvenu, izvanškolsku, i kućnu katehizaciju. Tko hoće, može danas katehizirati. Nitko mu ne brani. Ima i mogućnosti i sredstava. Izlazi već i poseban katehetski časopis: „Katehist" (Katehetski institut, Zagreb, Kaptol 29.). Regulirano je to i specifičnim odredbama u pojedinim našim biskupijama. Na nekim župama, na kojima djeluju revni i okretni mladi svećenici, — čast svakome od tih mladih Božjih apostola, — obuhvaćene su katehizacijom stotine i stotine djece, đaka svih škola, omladine, muške i ženske. Sve se više prakticira i katehizacija odraslih, u crkvi.

Ono, što danas treba reći na temu katehizacije, to je, da nas, još uvijek, među svećenicima i župnicima, ima puno, koji se od katehizacije izvlačimo. Pod raznim izlikama. Ili je, još češće, nemarno, neuredno, površno obavljamo. Pa je tim praktično, — u današnjim okolnostima fakultativne, slobodne, katehizacije, — i ubijamo. Osipaju nam se djeca i omladina.

A dijagnozu je toj našoj nevolji vrlo lako postaviti. Katehizacija je praktično najteža i, za prirodnog čovjeka, najodioznija svećenička dužnost. Veže svećenika: ne da mu puno ni često izbivati iz župe. Traži od njega točnost i red. Sili ga na ozbiljan, sustavan, rad: zahtijeva, ako hoće da bude uspješna, redovitu i solidnu pripravu. Ne može se, s uspjehom, obavljati mehanički ni šablonski. Ne može se u katehizaciji improvizirati. Osobito u onoj današnjoj, modernoj: po pedagoškim i psihološkim metodama;

s brojnim pomagalima i tehničkim sredstvima. Troši živce; nameće žrtve. Baš kao i solidno ispovijedanje, baš kao i dobro propovijedanje, baš kao i briga za bolesnike. Još i više! Pa je mnogi svećenici vole prevaliti na druge. „Brigo moja, prijeđi na drugoga!" Gledaju, da na župu dobiju sestre, i njima onda sve prepuste. Tobože, providjeli su na taj način katehizacijom. Bez vlastite glavobolje. A oni su slobodni i komotni. Nijesu vezani. Uvijek, kad im se prohtjedne, mogu sjesti za volan ili na motor. Po čitave ih dane nema na župi. Hodaju. Idu u pohode i u goste kolegama. Posjećuju utakmice. Gledaju televiziju. Izležavaju se. Među djecu u crkvu ni ne zavire. A ako nemaju sestara, svaki im čas ispane katehizacija: otkažu je, zakasne na nju, skrate je, obavljaju je preko volje, šablonski, primitivno. A djeca, — ne može ni biti drukčije, — dolaze na satove sve rjeđe i sve neurednije, pa, na kraju, više ni ne dolaze. Imaju i djeca oči: kad svećeniku nije do katehizacije, zašto bi bilo njima! I tako se opet sve vrati na „katehizaciju" pred krizmu i prvu sv. pričest, ili kroz nekoliko tjedana u korizmi ili preko praznika. U stvari katehizacije ni nema. Nema je još na mnogim našim župama. Eto, pred rat smo, od komocije i mlakosti, zanemarivali školsku katehizaciju, sada zanemarujemo crkvenu.

Samo,tko tako radi, neka zna, da se teško ogrješuje o svoju svećeničku i župničku savjest! I da je aktivan suradnik na raskršćanjivanju naroda i na neminovnom propadanju kršćanskog života u svojoj župi i u svome kraju! I da će jedamput morati polagati Bogu strog račun za tu svoju besavjesnost. Uzalud pred sebe tura sestre. Ne će se tim otkupiti. Osobna je to njegova obveza. Nitko ga u njoj ne može zamijeniti. Ni, iškolovana, sestra katehistkinja. I mala djeca, i osnovci, koje ona katehizira, upućeni su na svećeničku milost i na svećenički auktoritet: i njima mora svećenik biti g l a v n i kateheta. A one veće direktno vrijeđa i ponizuje, kad se od njih tuđi. Sakriva im sveto lice Crkve. A poslan im je, od Boga, kao njezin delegat.

Zar ne vidimo, kako se sav obiteljski i građanski život oko nas, rapidno i sve temeljitije, dekristijanizira? Svi su drugi faktori ostavili Boga i Crkvu na cjedilu. Od potpunog poganstva može nas spasti samo još milost „riječi Božje"; samo još svagdanje spominjanje Boga pred ljudima. Pred onima mladima prije svega. Pred onima od naravi radoznalima. Pred onima, u srcu još nepokvarenima. Pred onima, koji se još nijesu definitivno opredijelili.

Pred onima, koji će, brzo, biti svijet od sutra. Pred onima, koji više ne mogu čekati. Uzrastu li bez Boga, bit će kasno!

Katehizirajmo! I uz najveće žrtve! Sa skrajnjom savjesnošću! Pokažimo, da se borimo za svaku, otkupljenu, mladu dušu! I da je volimo. Kristovom ljubavlju. Mogu se djeca, katehizaciji, i otimati, — znamo, iz kakva nam ambijenta dolaze; — svećenik ne može i ne smije. Njemu ona mora biti svetinja. On na život i na duše mora gledati očima vjere. Srcem Kristovim.

Na onima, koji je, katehizaciju, među nama organizuju, glavna je odgovornost. Ali njihova će biti i glavna čast, i najveća slava, ako uspijemo; — da i ne govorimo o nebeskoj nagradi. Moraju biti prosvijetljeni i inventivni. Moraju biti puni Duha Božjega. Moraju dati našoj katehizaciji pravi smjer i autentičan sadržaj.

Lijepo je, da se psihološki približuju željama i mentalitetu omladine. Ali nikada ne smiju izdati riječi Božje. Ne smiju je nikada zamijeniti ni zabavom, ni problematikom od ovoga svijeta. Prije svega treba da djeca i da omladina u katehizaciji čuju i nauče istine Božje i zakon Božji. Sav. Integralan. Nerazvodnjen. Beskompromisan. I ozbiljne istine. I dogmatičke istine. I moralne istine. Drugo može biti uvod; samo to može i mora biti cilj. Ako svijet ostavlja sistematiku, misao, logiku, mi je ne smijemo ostavljati. Ako svijet eksperimentira s pedagogijom i odgojem, mi ne smijemo s njima eksperimentirati. Pred katehezom i iza kateheze stoji uvijek Bog, duša, dobro. Odgovorni smo, sigurno, u katehizaciji, za dječje duše. Ali baš zato još smo više odgovorni za prava, jedne i jedine, vječne, istine, koja spasava: za riječ Božju.

Zna se naša svećenička parola. „Quasi rationem pro animabus — reddituri...!" (Hebr 13, 17.). I u katehizaciji. U njoj najviše. Ne šalimo se! Vršimo je „cum gaudio... et non gementes; hoc enim non expedit..." (Hebr 13, 17.). Vršimo je za Isusom, prvim, velikim, božanskim, katehetom, za koga je pisano: „Et sedens docebat de navicula turbas" (Luk 5, 3.; Mat 5, 2.; 13, 54.)! Za Isusom, prvim instruktorom i duhovnim vođom katehumena i kandidata za obraćenje (Iv 3, 1—21.)!

Velika će biti pred Bogom plaća revnih i savjesnih svećeničkih kateheta. I velika njihova radost: među nevinima i radosnima. I vječna njihova mladost: sa mladima i vitalnima, na tijelu i na duši. „Qui ad iustitiam erudiunt multos, quasi stellae in perpetuas aeternitates!" (Dan 12, 3.).

„A ti, kad se moliš, uđi u sobu svoju i zatvori vrata, pa se pomoli Ocu svojemu..." (Mat 6, 6.)

U OBRANU PRIVATNE I IZVANLITURGIJSKE MOLITVE

G. 1968., III.

Čast liturgistima! Samo, kada su neki od njih otišli tako daleko, — a odlaze obično oni s najmanje duha, pobožnosti i intuicije, — da se u ime liturgije obaraju na privatnu i izvanliturgijsku pobožnost u kršćanstvu i pokušavaju da je nasilno uguše, — ili, barem, priguše, — nijesu, sigurno, pogodili ono pravo. Nijesu poslužili slavi Božjoj kroz ljudska usta, koja vjeruju i Boga hvale. Više ruše, na području istinske molitvene kulture, nego što grade. Falzificiraju Gospodinovu ideju o „pravim klanjaocima... Ocu, u duhu i istini" (Iv 4, 23. 24.). Zapravo su nešto kao malodobnici, da ne kažemo barbari, u religiji. A svakako su, u najmanju ruku, analfabeti u psihologiji čovjeka. I vrlo su loši interpretatori liturgijskih ideja, pa i koncilske liturgijske reforme.

Liturgijska reforma sva je u nastojanju, da, što je moguće više, intenzivira osobno doživljavanje liturgije. Da liturgiju na neki način poosobi, personalizira. Liturgijski je ideal, da svaki vjernik, svaki član kršćanske općine, živi sa svakom rečenicom, sa svakim napjevom, sa svakom simboličkom kretnjom i gestom liturgijsko-kultičkog čina. U bitnosti je to liturgije. Njezin, danas toliko isticani, kolektivni karakter ne može se pravo ni razumjeti, osim u pretpostavci, da svaki pojedinac iz općine unosi u liturgijsku molitvu i svoj osobni prinos. Da ujedinjuje s v o j u molitvu s molitvom braće, s molitvom Crkve. Bez toga ne bi liturgija bila ni molitva, ni kolektivni čin. I jedno bi i drugo samo fingirala. Neka svi u Crkvi kod obrednog, žrtvenog, čina i najkorektnije pjevaju, recitiraju, ustaju, sjedaju, kleče; ako srce njihovo nije kod Boga i kod onoga, što se događa na oltaru, malo je, ili nimalo, od njega

slave Bogu. Ljudske, vjerničke, slave. Drugo je objektivna žrtvena vrijednost mise, u koliko je Kristov žrtveni čin: čin neizmjerne cijene i vrijednosti.

A čim smo to jedamput koncedirali, — čim smo postali svijesni toga subjektivnoga i osobnoga elementa u molitvi, — dobila je odmah i izvanliturgijska, i privatna, molitva svoj raison. Rehabilitirana je i legitimirana. Nosi u sebi ono bitno, fundamentalno, od svake molitve: poklonstvo je Bogu, hvala je Božja, duhovno je pristupanje pred Boga, duhovni susret s njim, čin ljubavi k Bogu, sjedinjenja s njim, pretakanja u nj. Dar je Bogu. Punovrijedan dar. Spontan. Slobodan. Dragovoljan. Osoban. Po toj dragovoljnosti, slobodi, spontanosti, privatna je molitva na neki način u prednosti pred liturgijskom molitvom, u koliko ova nije uporedo i osobna, i privatna, molitva. Liturgijska je molitva viša po cijeni kao molitva Kristova i molitva Crkve, ali je po spontanosti dosta puta manja od one privatne. Uvijek, kad se obavlja bez srca, samo po dužnosti, zbog toga, što nas na nju Crkva veže pod grijeh.

Bilo bi upravo, teološki, asketski, psihološki, naivno to ne vidjeti ili to zanijekati. Kao m o l i t v a, — ne kao žrtva, — privatna je molitva, očito, primarni i na svoj način klasični tip molitve. Od nje praktično počinje molitveni život. U njoj se širi, razgranava, plodi i množi. Nutarnja je potreba svakoj duši, koja Boga voli. Naravni, neposredni, nužni, i postulat i izljev iskrene religioznosti. Jedna od najelementarnijih i manifestacija i primjena žeđe za Bogom i ljubavi k Bogu. Tko je ne prakticira, na ovaj ili na onaj način, nije uopće pobožan. Njemu Bog nije drag. Nije mu ni duhovno prezentan i blizu: ne misli na njega. S onim, koga volimo, razgovaramo. Osjećamo potrebu da mu se javimo. Od onoga, koga cijenimo, tražimo često savjeta i utjehe.

A sve je to potvrdilo i Evanđelje. Sve to najbolje ilustrira primjer Gospodinov. Krist se, toliko puta u Evanđelju, privatno moli Ocu. Puno češće nego u sinagogi i u hramu (Mat 11, 25. 26.; 14, 19. 23.; 15, 36.; 26, 26. 27. 30. 39. 44.; Mark 1, 35.; 6, 41.; 8, 6.; 14, 22. 23. 26. 32. 35. 36. 39.; 15, 34.; Luk 3, 21.; 5, 16.; 6, 12.; 9, 16.; 10, 21.; 11, 1.; 22, 19. 41–43.; 23, 34. 46.; 24, 50.; Iv 6, 11.; 17, 1. 11. 15). Čitav mu je život bio molitva. Baš ta neoficiozna, osobna, intimna molitva. U dužnost je daje i svojim apostolima i učenicima (Mat 5, 44.; 6, 7.; 7, 7.; 17, 20.; 21, 22.; 24, 20.; 26, 41.; Mark 9, 28.; 11, 24. 25.; 14, 38.; Luk 6, 28.; 11, 9–13.; 22, 40. 46.). Ne samo kao službenu, zajedničku i prigodnu

molitvu (Mat 6, 9.; Luk 11, 2.), nego i kao molitvu svih časova: „Omni tempore orantes“ (Luk 21, 36.), „Treba se uvijek moliti i nikada ne prestajati!“ (Luk 18, 1.). I zamišlja je izrijekom kao pojedinačnu molitvu. A opet kao vrijednu, zaslužnu, dragu Bogu, savršenu: „A ti, kad se moliš, uđi u sobu svoju i zatvori vrata, pa se pomoli Ocu svojemu u tajnosti; i Otac tvoj, koji vidi u tajnosti, platit će ti!“ (Mat 6, 6. 7.). I njegovi se apostoli i učenici, svi, često mole. I sami, i daleko od hrama, i kad ne „lome hljeb“ (Dj Ap 1, 14. 24.; 2, 42. 46. 47.; 4, 24. 31.; 9, 11.; 20, 36.; 21, 5.; Rim 1, 10.; 1 Kor 4, 13.; 10, 16.; 2 Kor 13, 7.; Ef 1, 16.; Filip 1, 9.; Kol 1, 3.; 4, 12.; 1 Sol 1, 2.; 3, 10.). Preporučuju i naređuju i vjernicima, da se mole (Rim 12, 12.; 15, 30.; 1 Kor 7, 5.; 14, 15.; 2 Kor 1, 11.; Ef 6, 18.; Filip 4, 6.; Kol 4, 2.; 1 Tim 2, 1.; 5, 5.; Jak 5, 13.; 1 Petr 3, 7.; 4, 7.; Jud 20.). „In omni loco“ (1 Tim 2, 8.). „Omni tempore“ (Ef 6, 18.). „U duhu“ (Ef 6, 18.).

Univerzalna je to praksa svih pobožnih ljudi od iskona. I u mnogobožačkom poganstvu. I u Starom Zavjetu. I u Novom. I u svim kršćanskim stoljećima. I danas. I praksa svetaca. Nema sveca, koji se nije i privatno molio. Što je bio veći svetac, to se je češće, više, dulje molio. Treba samo zaviriti u Martirologij, u bivši II. Nokturn, u hagiografsku literaturu. Treba samo pogledati po crkvama: i kad nije vrijeme mise i liturgijskih funkcija. Treba samo ući u prave kršćanske kuće. Koga ne vidiš, da se moli, ni nije, pravi, kršćanin. A što se više moli, redovito je bolji kršćanin. A vjernik je svakako. Najboljim su kršćanima najviše molitvenik i krunica u ruci. Oni se najčešće križaju, najviše zavjetuju, najdulje adoriraju, s najviše ljubavi obilaze oltare i postaje Križnoga puta i obavljaju prve petke, najviše kleče i poste, najviše idu na hodočašća i proštenja.

Živom Crkvom postaje katolička Crkva baš molitvenom revnošću svojih svećenika, redovnika, redovnica, vjernika. Po molitvi slazi u nju i nad nju Bog. Po molitvi legitimira se ona i u očima onih, koji je sa strane gledaju, kao tražiteljica Boga i nadzemaljskih, vječnih, dobara.

A masovno i kolektivno to dolazi do izražaja, najviše i najpotpunije, na zajedničkim, izvanliturgijskim, pobožnostima po crkvama. U blagoslovima sa Presvetim: s litanijama, molitvama i pjevanjem. U javnim adoracijama svake ruke. U pobožnostima Križnoga puta. U svibanjskim i listopadskim pobožnostima. U zajedničkom moljenju krunice. U raznim formama pobožnosti k Presvetom Srcu Isusovu. U trodnevnicama, sedmodnevnicama, devetnicama.

Bez toga ne bismo uopće bili ono, što jesmo. Postali bismo po mentalitetu racionalisti, a po šturosti i ukočenosti molitvenoga života protestanti.

Uostalom sâm nam naš katolički instinkt to najbolje kaže. Ne možemo sami sebe ni zamisliti, svaki bez svojih osobnih molitava i pobožnosti. Često onih najjednostavnijih i najnaivnijih, iz djetinjih dana. Da nam ih otmu, dušu bi nam oteli. I sreću vjere. Ogradili bi nas od našega nebeskoga Oca, od našega Spasitelja, od naše Gospe, od naših dragih nebeskih prijatelja, svetaca. Ostali bismo kao ptice u krletki; kao invalidi, kojima su odsjekli i ruke i noge. Dosta je pogledati naše pobožne mamice i ženice, s koliko, kojiput upravo ekstatične, vjere, — kao Samuelova majka u šatoru od zavjeta (1 Kralj 1, 9—18.), — šapuću svoje molitve po crkvama, krste se, pokliču, ljube oltare, pale svijeće, klanjaju se Bogu i njegovim svecima, pjevaju Isusu i Gospi, da čovjek instinktivno osjeti, što je privatna i izvanliturgijska molitva Crkvi i kršćanskim dušama. Pluća i duh. Ima u toj poniznoj „molitvi vjere“ (Jak 5, 15.) više duhovne snage, istinske pobožnosti, duha kršćanstva, nego u čitavim svescima „nove teologije“ i „progresističkih“ reformi.

Eto, radi toga mi samo sa protestom slušamo sve one neozbiljne glasove, — i svećeničke nažalost, — koji se podsmijevaju privatnim molitvama i pobožnostima i smatraju „službom Bogu“ (Iv 16, 2.), da, kolikogod mogu, „pojednostavljuju“, unificiraju, potiskuju u pozadinu, izvanliturgijske pobožnosti po našim crkvama. Nama to izgleda pravim religioznim i molitvenim herostratstvom, vandalizmom. Tragičnim siromašenjem crkvenoga života. Podjarmljivanjem kršćanske slobode i osobnosti u prilaženju k Bogu: slobode inače danas toliko reklamirane i isticane, i gdje treba i gdje ne treba. „Gašenjem Duha“ (1 Sol 5, 19.). Tko je taj, da može dušama dobre volje oduzeti pravo, da se mole onako, kako ih nagoni njihovo srce! I jednostavno, i uzdasima, i gestama, i formulama, koje se opetuju. Prirodni će ljudi uvijek tako raditi. Mase će uvijek tako raditi. I u atomskim stoljećima. Kad mogu na političkim zborovima i manifestacijama skandirati ljudima, mogu i u crkvi; mogu i Bogu.

Mjesto da služe Crkvi, takvi joj ljudi hoće da tutoruju. U stvari samo falzificiraju njezine intencije. I koncilsku konstitu-

ciju o liturgiji. U njoj je Crkva izrijekom i načelno, u najslužbenijoj i najsvečanijoj formi, istakla, i da se molitveni i duhovni život kršćanskih vjernika ne smije ograničiti samo na liturgijsku molitvu („non unius sacrae Liturgiae participatione continetur"; „Sacrosanctum Concilium"; c. I., n. 12.), nego da traži i onu osobnu, privatnu, i da su pučke pobožnosti, ako samo odgovaraju zakonima i normama Crkve, vrijedne svake preporuke („valde commendantur"; ib. c. I., n. 13.). Samo to je autentična baza i formula u ovoj stvari. Božja je Crkva uvijek duhom široka: puno šira od pokojega svoga zelotnog liturgijskog revnitelja.

Nije prinova katoličkoj pobožnosti, — više je to pustošenje i pohara po njoj, — kad se udara na usmene i privatne molitve i na izvanliturgijske pobožnosti, kad se uklanjaju sa svetih mjesta propela i slike svetaca, a ženama otimaju krunice iz ruku, kad se obustavlja produkcija devocionalija, kad se bojkotiraju i blokiraju zavjetišta i proštenja, kad se ismijavaju bratovštine i pobožna društva, kao primitivna i polupraznovjerna forma kršćanske pobožnosti. Sve su to, sigurno, stvari sa periferije crkveno-vjerskog života, — ne smijemo od njih praviti dogme i idole; ne smijemo ih apsolutizirati, — ali praznovjerje to nije. Sve su to, u prošlosti, i uvodile i propagirale kršćanske duše, pune Duha milosti. I kanonizirani sveci mnogo puta. Odbaciti ih u principu značilo bi ni više ni manje nego navijestiti generalnu rasprodaju i likvidaciju tisućljetnih tečevina i dragocjenosti iz bogate riznice katoličke duhovne baštine. Katolicizam bi, da pođe tim putem, sam sebe osiromašio i ogolio, ohladio se, izgubio svu nadnaravnu poeziju i raznoličnost, odrekao se svoga karakterističnog lika, zatajio svoju tradiciju i povijest.

Samo, mi svećenici, molimo i učimo i druge, da se mole! Na sve tradicionalne načine, kojima su nas naučili naši oci u vjeri! Snaga je naših samostana u njihovim molitvama. I „dugim molitvma". Bože su duše svi oni, koji radije kruničaju i mole Očenaš iza Očenaša, Zdravo Mariju iza Zdravo Marije, nego da zure u televiziju i čitaju romane.

Samo mi ulazimo u svoje sobe i u svoje crkve i molimo se Ocu svojemu! Gospodin nam sâm to kaže, a on je svakako najviši liturgijski auktoritet. On je jedini suvereni Učitelj molitve.

„Domine, doce nos orare!" (Luk 11, 1.). „A ovako ćete se moliti...! Sic ergo vos orabitis...!" (Mat 6, 9.).

„A on nije Bog mrtvih, nego živih; jer su njemu svi živi!" (Luk 20, 38.)

SVEĆENICI I PRED LJESOVIMA, I NA GROBOVIMA

G. 1968., IV.

Nama su kršćanima ljudi, koji su umrli, blizu. Oni su nama pokojnici, — „naši dragi pokojnici", — nijesu mrtvaci. Jesu, sigurno, i mrtvaci. Ali, ako su mrtvaci, mrtvi su samo tijelom, a nijesu dušom, realnom eksistencijom, osobnošću. A i tijelom su mrtvaci samo za vrijeme: vrlo brzo, pa će i tijelom snova oživjeti. Na dan Uskrsnuća.

Zato mi s njima ne prekidamo veza. Ni vezâ duša; ni vezâ u Bogu. Smatramo ih samo starijom i sretnijom braćom, koja su se od nas sakrila, koja su zanijemila, ali još žive i misle. I na nas misle. Zovu nas u domovinu, u koju su oni već stigli. Da i mi k njima dođemo, da se opet sastanemo, pa da se, zajedno, odmaramo, u Božjoj sreći i miru, čekajući veliko, opće, uskrsnuće. Nijesu oni za nas sjene, kako su ono zamišljali stari grčki i rimski pogani svoje pokojnike: oni su nama potpuni i punovrijedni ljudi. Nosioci svih bitnih ljudskih svojstava, svih prava djece Božje, svih spoznaja i zasluga, što su ih stekli, dok su živjeli na zemlji. I svih veza, i svih poznanstava iz toga vremena. Komuniciraju, opće, s nama: misteriozno i bezglasno, ali stvarno. Surađujemo i suosjećamo jedni s drugima. U istoga Boga vjerujemo; istoga Boga častimo; u istoga se Boga uzdamo. Istoj velikoj obitelji, istom velikom carstvu Božjem, pripadamo. I oni su dio Crkve, kao i mi. Samo nam je status različan. Mi smo još na zemlji; oni su već u vječnosti. I časovita nam je zadaća različita: mi se borimo; oni trpe ili triumfiraju. Trpe, ako su još u predvorju rajske slave, u mjestu čišćenja; triumfiraju, ako su već ušli u nebo. U nečemu smo mi sretniji, u nečemu oni. Mi još možemo rasti u duhu i u milosti, oni više ne mogu. Ali su zato oni već stigli na cilj, mi još nijesmo. Oni

su dovojevali i pobijedili; mi istom moramo pobijediti. Pomažu i oni nama, i mi njima. Oni nama svojim zagovorom i odvjetovanjem pred Bogom: kao njegovi prijatelji i sveci; mi njima, — onima, koji su još u čistilištu, — svojim molitvama i žrtvama, a najviše po sv. Misi. I volimo se. I onda, kad se ne poznajemo; kad se nikada, na zemlji, nijesmo ni vidjeli ni susreli. Povezani smo istim duhovnim državljanstvom i istim idealima. A pogotovu se volimo onda, kad smo još sa zemlje znanci, prijatelji, rođaci. Nijesu utrnule te veze. Nijesu se prekinule. Oni su i danas, duhom, uz nas i oko nas.

Sve su to neposredne, a zakonite konsekvencije naše vjere u uskrsnuće i u život vječni. Sve je to logika otkupljenja. Sve su to teze Evanđelja; sve je to učenje Gospodinovo. „Ide čas, u koji će svi, koji su u grobovima, čuti glas Sina Božjega, i izići će, koji su činili dobro, na uskrsnuće života, a koji su činili zlo, na uskrsnuće suda!" (Iv 5, 28. 29.). „Uskrsnut će brat tvoj, — Resurget frater tuus!" (Iv 11, 23.). „Ja sam Uskrsnuće i život: tko vjeruje u mene, živjet će, ako i umre!" (Iv 11, 25.). „A on nije Bog mrtvih, nego živih; jer su njemu svi živi!" (Luk 20, 38.). „Nunc autem Christus resurrexit a mortuis, primitiae dormientium. — A sad je Krist usrksnuo od mrtvih, prvijenac usnulih!" (1 Kor 15, 20. 23.). „Ita et Deus eos, qui dormierunt per Iesum, adducet cum eo, — Tako će Bog i one, koji su usnuli u Isusu, dovesti s njim!" (1 Sol 4, 14.).

Odatle sav kult pokojnika u kršćanstvu. Zato mi s njima razgovaramo nad njihovim grobovima; zato ih svaki čas apostrofiramo; zato palimo svijeće, simbole života, kad ih se spominjemo; zato se za njih molimo i nazivljemo im: „Pokoj vječni!" I kada plačemo za njima, ne plačemo za njima kao za onima, koji ne vide naših suza i ne čuju naših jecaja, nego kao za onima, koji tu našu ljubav i razumiju, i pamte, i uzvraćaju.

Potpuno su u stilu kršćanstva svi ti naši „spomeni mrtvih". I svi ti naši, česti, pohodi grobovima naših dragih. I sav taj naš pijetet prema „vjernima mrtvima". I svi ti naši „Requiem"-i i mrtvačke mise. I sve te apsolucije i opijela po crkvama i na grobljima. I sva ta naša crnina: tiha i dostojanstvena. I sve to cvijeće, i svijeće, i kandila oko ljesova i grobnica. Sve je to u skladu s našim vjerovanjem, ali i u skladu sa prirodom. Motivacija je svemu tomu i razumna i plemenita. Vuče korijenje od prvih početaka kršćanstva: od apostolskih vremena (1 Kor 15, 29.), od katakomba.

Sam je veliki Augustin toj našoj praksi i svjedok i apologeta: on je, profesionalno, obradio taj problem u svome klasičnom spisu: „De cura pro mortuis gerenda". Nema u tom nikakve razlike ni između istočne i zapadne Crkve. Tradicija im je u tom pogledu identična. Inspirirana, nadahnuta, Evanđeljem.

A usred toga kulta stojimo baš mi svećenici. Naši su bivši vjernici svi ti pokojnici. S njima smo bili poznanici na zemlji. Bili smo im pastiri i duhovni oci: odgovorni za njihovu, sretnu, smrt i za njihovu vječnost. Stajali smo im i uz samrtničku postelju, i uz grobnu raku. I danas nas tereti ta odgovornost. Gdjekada smo možda i, indirektni, krivci njihove patnje, dok su u čistilištu. U obvezi smo stoga prema njima. Očekuju, s pravom, od nas pomoć. Još više nego od drugih. Znadu, i da im mi možemo najviše pomoći. U nas upiru oči. Naša svećenička molitva ima pred Bogom posebnu vrijednost i snagu, jer je posvećena našom službom i milošću sv. Reda. U našim je rukama blago sv. Mise: otprosne, satisfaktorne i propicijatorne; zasluge i plodovi Kristove otkupiteljske žrtve. I njima smo blizu, a blizu smo i onima, koji za njima žale, tuguju, plaču. Našim ucviljenim vjernicima u crnini. Dosta ih je među njima, koji se s nama, — i sa Crkvom, — i susreću jedino još na zadušnicama i na grobljima. Za pokojne se moramo moliti; žive moramo tješiti. I kanalizirati moramo njihovu bol: kršćanski je, u pravom smjeru, kanalizirati. I sublimirati je: kršćanskom nadom.

Potrebno je, da se jedamput i toga sjetimo. Trećina je možda svih naših pastoralnih agenda povezana s maticom umrlih, sa sprovodima, sa mrtvačkim misama i oficijima, s grobljem. I kruh nam je u tome: dobrim dijelom. Praktično bismo ostali bez stipendija, da nema kršćanske brige i ljubavi za pokojne u našemu vjernome puku.

Sve i tu moramo supernaturalizirati. Daleko od nas mora biti komercijalizacija pijeteta i groblja. Nijesmo lukrativno, poslovno, tečevno, „pogrebno društvo"; nijesmo livrirani lakeji u sprovodnim paradama. Svećenici smo i tu. I dušobrižnici. I pastiri. I oci. Nije dosta, da sačuvamo hladnu, ledenu, činovničku učtivost pred ljudima, koji pred nama plaču. Pred majkama, ocima, djecom, sestrama, braćom, muževima, ženama. Ne smijemo nikada svoje službe u crnoj misnici, plaštu, stoli, obavljati mehanički, šablonski, obrtnički, nezainteresirano. Ne smije nas svagdašnjost suza i tuge oko nas učiniti bešćutnima i tvrdima. Svakoga toga svoga brata i sestru, koga je nemila smrt ugrabila životu, obitelji

i Crkvi, moramo iskreno žaliti. I sa svakim onim, komu ga je ugrabila, moramo suosjećati. I naći za njega riječ iskrene, vjerničke i kršćanske, utjehe. Za svakoga se, nad čijim smrtnim ostancima ili grobnim humkom stojimo, moramo pomoliti: ne samo po obredniku i rubrikama, nego i iz vlastite pobude. Čitavim mu srcem poželiti: „Pokoj vječni!" I s pobožnom se ozbiljnošću moramo uživljavati u sve one lijepe i dirljive i molitve i običaje, kojima su Crkva i kršćanstvo okružili lijes i grob. Govorili nad njim ili ne govorili. A ako već govorimo, uvijek ćemo kršćanski govoriti. Pointirat ćemo paralelno i žalost rastanka i nadu uskrsnuća i boljega života. Bez jednostranosti; bez afektacije. A sveta nam Misa, — i ona bijela; i ona božićna i uskrsna, — mora uvijek biti i „spomen mrtvih", svijesni „Memento mortuorum". Naše mrtvačke mise i obredi moraju biti pobudni, naši sprovodi moraju biti dostojni i lijepi, — i po svojoj organizaciji, — naša groblja moraju biti čista, uredna, ukusna, kršćanski pobožna.

U sjeni grobova mi svećenici, neprestano, živimo. Grobovima se nadahnjujemo. Milost nam je to. Kapital nam je to. I za naš asketsko-duhovni život, i za pastvu. Pred nama je vječni, svagdanji: „Memento mori!" I nas će jedamput netko ponijeti na odru, ukopati, opojati. Spremajmo se! Držimo račune uvijek u redu, a putne kovčege u pripravi! „Parce redemptis!" A u rukama nam je i najbolja pokornička propovijed. Smrt je križ preko sve ljudske taštine. Smrt je diskvalifikacija svakoga grijeha i svake obijesti. Smrt je sinonim za sud. Smrt je predsoblje neba i pakla. Spasonosan je spomen na nju. „O mors, bonum est iudicium tuum, — Dobar je sud tvoj, smrti...!" (Crkv 41, 3.). Treba da ljudi to osjete. I da to čuju. Da im to sugeriramo.

Nijesmo stoga, ni za dokidanje crne boje u mrtvačkim misama i obredima, ni za uklanjanje spomena na sud i na pakao iz pogrebnih molitava. Neka se čuje i „Dies irae"! Tu mu je mjesto. Nije ga badava Crkva tu jednom stavila. Učinili su to ljudi, možda, konsekventniji i kršćanskiji od nas. Preveliko bi to bilo izlaženje u susret svijetu, koji bi htio, da mu se nigdje, — pa ni u crkvi, pa ni na sprovodu, — ne spominje ni polaganje računa Bogu, ni sud, ni pakao. I bez toga previše navlačimo glacé-rukavice, mi propovjednici vječnosti. A ako smo vjernici, i ljudi smo. Računamo s ljudskom naravi i shvaćamo svu strahotu ljudskog poniženja u umiranju. Na njezinoj se pozadini najrelijefnije ocrtava blaga, daleka, vizija uskrsnuća.

Gospodin nam je i tu uzor. I zaplakao je nad grobom prijatelja Lazara, — „Infremuit spiritu et turbavit seipsum" (Iv 11, 33.); „Et lacrimatus est Iesus" (Iv 11, 35.); — i uzviknuo je pobjednički: „Ja sam Uskrsnuće i Život: tko vjeruje u mene, živjet će, ako i umre!" (Iv 11, 25.).

Lako je razmišljati nad grobovima. Lako je nad njima razmišljati i nama svećenicima. Razmišljajmo malo nad njima! Razmišljajmo i o svojoj funkciji sa groblja i nad odrom! Praktično je. Dobro će nam doći!

„Ako hoćeš da budeš savršen, ... dođi i idi za mnom!" (Mat 19, 21.)

REDOVI U ŽUPI

G. 1968., V.

Nije svaka naša župa toliko sretna, da na svom području ima samostan, bilo muški, bilo ženski, ili, barem, „župske sestre". Nema nas, većina, još ni sestara na župi, a muške samostane u pokojoj našoj biskupiji možemo lako izbrojiti i na prste jedne ruke. I što ima, muških samostana, najviše su po gradovima.

No zato župe, u kojima žive i djeluju redovnici ili redovnice, ne mogu nikada Bogu dovoljno nazahvaljivati na tome daru. Uvijek je to duhovni i pastoralni kapital prvoga reda. I posebna Božja milost za župu. Pa i onda, kad mi, kojiput, promrmljamo na taj Božji dar. Ili, možda, i poželimo, časovito, da nam ga se je riješiti.

Sigurno su redovnici i redovnice u župi problem, koji ima i svoje naličje. Ne toliko sa načelne strane, koliko sa one tehničke i taktičke. A pogotovu sa one subjektivne, psihološke. Po Božjim osnovama i po namjerama Crkve ne bi bilo teško uskladiti ni paralelizirati prava, kompetencije, djelokruge, jedne i druge strane. Da smo svi široki i prosvijetljeni, do poteškoća, problema, sporova, ne bi ni dolazilo. Ali, ljudi smo. „In multis ... offendimus omnes!" (Jak 3, 2.). Imamo svi svojih slabosti i pogrešaka. Svojih malih, prestižnih, ambicija; svojih osjetljivosti. Napravimo svi i pokoju nepromišljenu i prenaglu gestu, kriv potez. Premalo je u nama dugotrpnosti i ljubavi. Pa trpimo jedni od drugih. Pa se tužimo. Pa se zategnemo i rezerviramo. Nema među nama prave harmonije, sloge, sklada. Izgubimo lako povjerenje jedni u druge. Dolazi i do rivalstva, i do ljubomore, i do, manjih ili većih, napetosti. Dakako, ni pastoralni efekat našega zajedničkoga rada i suradnje nije onda stopostotan. A katkada zna, nažalost, doći i do pravih kriza; i do nemilih afera: na smutnju vjernicima.

Uvijek će toga među nama biti, dok su ljudi ljudi. Potpuno idealne situacije ne ćemo nikada, ni na tom polju, ostvariti. No, uza sve to, slijepi bismo bili, kad ne bismo vidjeli: mi svećenici iz pastve, koliko nam redovi vrijede na župi, a naši redovnici i naše redovnice, koliko opet mogu učiniti dobra Crkvi i dušama baš po apostolskom kontaktu i suradnji sa redovitom, župskom, duhovnom pastvom.

Činjenice govore. Govori i povijest. U krajevima, gdje su se, kroz stoljeća, održali samostani, vjerski je život, — čovjek će sa strane odmah, već na prvi pogled, to konstatirati, — puno i bujniji i dublji nego ondje, gdje se nikada nije znalo za samostane ili odakle su oni još davno iščezli. I u nas su krajevi sa starim samostanskim naslijeđem često prave oaze praktičnog kršćanstva i živih crkvenih tradicija. Varaždin, Požega, Trsat, u Hrvatskoj, Sinj, u zagorskoj Dalmaciji, trokut triju starih franjevačkih samostana, u srednjoj Bosni, Primorje i otoci, prije nego što je u njih, s invazijom turizma i stranaca, prodro duh materijalizacije i savremenog moralnog laksizma. Naprotiv: skoro su uvijek pastoralno najzapušteniji krajevi, u kojima, već stoljećima, nije bilo nigdje u blizini samostana, pa je, — na primjer u Bosni, oko Tuzle i u usorskoj dolini, — pastva bila, uglavnom, samo misionarska i dijasporska. A za sadašnjost gledamo to, svi, na svoje oči. Čim u jednu župu samo dođu sestre, ona odmah, već za godinu, dvije, vidljivo oživi. Ne možeš je prepoznati. U crkvu uđu čistoća i red, stane se na koru ljepše pjevati, crkvene priredbe postanu urednije, organizovanije, svečanije, slikovitije, katehizacija se odmah provodi u širem opsegu, obilaze se bolesnici i potrebnici, djeca i ženski svijet počnu se više okupljati oko crkve. A u gradovima su, muški, samostani skoro uvijek glavni centri i sakramentalnog života vjernika i specijalističke pastve. Nije čudo. Ne može ni biti drukčije. Više ljudi radi; posao se sustavnije raspoređuje; ceremonije, funkcije, slave, obavljaju se s većim aparatom i pompom; koncentriraju se na jednom mjestu jače i brojnije svećeničke i pastoralne energije.

Crkva s tim računa. Ona se stoga ne da, nikakvim poteškoćama, pokolebati u svom stoljetnom i iskustvu i uvjerenju, da su joj redovi i samostani od Boga poslana pomoć i dobrodošlo oruđe

u njezinim planovima evangelizacije: „donum divinum" (konst. „Lumen gentium", VI., 43.) i da, i ako nijesu bitni njezinoj hijerarhijskoj strukturi, intimno pripadaju njezinu životu i svetosti: „ad eius tamen vitam et sanctitatem inconcusse pertinet" (ib. VI., 44.). Ako ima kakvih antagonizama između redovite, dijecezanske, pastve i redovničke aktivnosti na terenu, ona sve čini, da ih ukloni i ublaži: da iznađe i pravne i pastoralne formule, koje će oba ta, nenadoknadiva, faktora u crkvenom životu dovesti u što finiju i plodniju kolaboraciju i sintezu. Daje svakomu svoje. Redovitoj pastvi njezinu vodstvenu, službenu, centralizatorsku, ulogu, a redovima opet mogućnost samostalna internog organizovanja i odriješene ruke za aktivnost i inicijativu (ib. VI., 45.).

Ni II. vatikanski sabor nije u tom pogledu ništa bitno izmijenio. Viša mudrost Crkve i njezin istančani osjećaj za balans, realnost, mjeru, ostali su i dalje uz princip ravnoteže. Biskup je ostao šef i koordinator svih pastoralnih akcija u dijecezi, župa je ostala kompaktna obitelj vjernika (dekr. „Apostolicam actuositatem", III., 10), redovnicima je određena uloga pokretnih i elitnih četa, s puno autonomije i radne slobode. Niti se moraju utopiti u redovitoj pastvi, niti smiju u njoj biti „strano tijelo" i elemenat revolucije, koji „reve na stranu" (dekr. „Christus Dominus", II., 33. 34. 35.). „Kooperacija" su i „koordinacija" zakon. Prijateljstvo i dobrohotnost moraju ostati princip, koji regulira sve te odnose (ib. II., 35. n. 5.). Izrijekom Sabor, i u glavnom dokumentu, koji se odnosi na dijecezanski, župski, kler, u „Dekretu o službi i životu svećenika" („Presbyterorum Ordinis", od 7. XII. 1965.), sjeća ljude iz pastve njihove obveze prema redovnicima i redovnicama i svrstava redovnike i redovnice, kao „odličan dio u domu Gospodnjem" („Pars praecellens in domo Domini"), među glavne korisnike posebne svećeničke ljubavi i pažnje; dakako s obvezom, da i oni, redovnici i redovnice, služe općem dobru Crkve: „Meminerint Presbyteri religiosos omnes viros ac mulieres, quippe qui pars praecellens sint in domo Domini, speciali cura dignos esse ad eorum spiritualem profectum in bonum totius Ecclesiae" (II., 6.). A na bezbroj drugih mjesta Sabor to onda i konkretizira i, uvijek iznova, naglašuje i pointira (Dogmatička konstitucija o Crkvi: „Lumen gentium", IV., 31.; VI., 43—47.; Dekret o pastoralnoj službi biskupa u Crkvi: „Christus Dominus", II., 33—35.; Dekret o obnovi redovničkog života: „Perfectae Caritatis", 8—11.; Dekret o misijskoj djelatnosti Crkve: „Ad Gentes", II., 18.; IV., 27.; VI., 40.).

Ne možemo u Crkvi ignorirati redovništva ni redovnika. Institucija su Gospodinova. On ih je pozvao, da ga izbliza i savršeno nasljeduju: „Ako hoćeš da budeš savršen, idi, prodaj, što imaš, i podaj simorasima, ... i dođi i idi za mnom!" (Mat 19, 21.; Mark 10, 21.; Luk 18, 22.); „Hajde za mnom i ostavi, neka mrtvi ukapaju mrtvace svoje!" (Mat 8, 22.; Luk 9, 60.). Po zovu i pod diktatom milosti nastao je redovnički stalež: „Ne shvaćaju svi te riječi, nego oni, kojima je dano!" (Mat 19, 11.). Odabranici su Gospodinovi i nositelji obećanja oni, koji su sve za njega ostavili: „I svaki, koji ostavi kuću ili braću ili sestre ili oca ili mater ili ženu ili sinove ili polja poradi imena mojega, primit će sto puta onoliko, i dobit će život vječni!" (Mat 19, 29.; Mark 10, 29. 30.; Luk 18, 29. 30.). Imat će „blago na nebu" (Mat 19, 21.; Mark 10, 21.; Luk 18, 22.). Kao takvi redovi su se odmah od postanka Crkve utkali duboko u njezino tkivo i postali i u evangelizaciji svijeta jednim od najvitalnijih faktora u Crkvi. Integrirali su se u nju. Od prvih vjekova kršćanstva pa do danas. Na istoku i na zapadu. Nerastavljivi su od nje.

Moramo s redovništvom i s redovnicima računati u Crkvi. Moramo im priznati i honorirati njihovu istaknutu ulogu. Ali moramo je i, ispravno, definirati. I s jedne i s druge strane. I sa stanovišta pastoralne problematike. Iz njihova, — redovničkog, — specifičnog karaktera valja izvesti i njihove specifične dužnosti. Dužnosti i prava.

Kao profesionalni sljedbenici savršenosti i viših darova duha u Crkvi moraju nam, — nama, svećenicima iz pastve, — svećenici redovnici, svećenici po samostanima, svijetliti i živošću vjere i svetošću života. Čim to izgube, čim u samostan uđe duh svijeta, ne mogu nam više ništa dati, izgubili su „raison", postali su bljutava sô, koja više nije ni za šta (Mat 5, 13.; Mark 9, 50.; Luk 14, 34. 35.), osuđeni su na nazadak i propadanje („Lumen gentium", VI., 47.). Duhovni nam savjetnici moraju biti; oci duša, u kojih ćemo uvijek moći naći i prosvijetljena duhovnoga vodstva, i riječ Božje pobude i utjehe, i topao emauski kutak ponizne i bratske dobrote i ljubavi. A kao svećenički kolektiv, a obvezan na elitnost, naprosto su predodređeni za ekipni i specijalistički pastoralni rad: za ono izvanredno i najdelikatnije u pastvi: za misije, konferencije, duhovne vježbe, ekskurencije, duhovničke i ispovjedničke službe po ženskim samostanima, za omladinsku i studentsku pastvu, za

znanstveno-književni i crkveno-glazbeni i umjetnički rad; pa i za intenzivan liturgijski život po svojim crkvama, pa i za socijalne akcije. Ali i to sve sa nesebičnošću i širinom ljudi, koji ne traže sebe, nego su se posve predali Bogu. Ambiciozan, nametljiv, svojeglav, pohlepan, redovnik više će biti na teret Božjoj stvari, nego što će joj biti na korist. A nas je sa župa, da s veseljem prihvatimo tu ruku, koja nam se pruža, i da je bez potrebe ne vežemo. Treba nam. Nikada nije previše poslenika na Božjim njivama. Uvijek će za sve nas biti i mjesta i kruha u kući Božjoj. Pa i kad se redovnici, po volji Crkve, nađu među nama kao kolege: — na župama; velikima i dijasporskima prije svega.

A redovnice? One će, doklegod budu prave redovnice, biti materinski i žrtveni elemenat crkvenoga života, pa i duhovne pastve. Uvijek će nam više davati, nego što će od nas tražiti i dobivati. Nemamo razloga, da ih se bojimo. Što ih je više oko nas, to bolje. S kojimgod bilo neposrednim djelokrugom. Karitativnim i odgojnim na prvom mjestu. I pomoćno-apostolskim. Samo, ako su nam, redovnice, kćeri i službenice, moramo i mi njima biti oci i domaćini. S pravom smiju to od nas očekivati. Da ih pazimo. Očinski i domaćinski. Da ih u svemu zaštićujemo. Da im u svemu pomažemo. I materijalno. S puno veledušnosti. S puno lojalnosti. Bez i najmanje računa, spekulacije, izrabljivanja. Da im, prije svega, budemo oci u vjeri: duhovni oci. Da im se brinemo za dobar duh, za solidan redovnički odgoj, za njihovo asketsko vodstvo. Samo, dakako, uvijek s distancijom i s kaucijama, uvijek diskretno: bez krive intimnosti, koja bi mogla biti na duhovnu ruinu i nama i njima. Treba da one u nama gledaju Božju svetinju, ali i mi u njima. Ništa mondeno ni sentimentalno ne smije zasjeniti naših međusobnih odnosa. Ideal je, sigurno, da nam pomažu iz svojih vlastitih kuća. U župskom im je dvoru mjesto samo za nuždu. I samo u prostorijama, gdje će one moći provoditi, barem u biti, samostanski život; samostalno i klauzurno. I tada nam moraju biti najprije pomoćnice u duhovnoj pastvi, moliteljice i djevice, „Christi bonus odor“ (2 Kor 2, 15.), a onda istom kućanice. Nijesu nam ni tada ni obitelj ni ukućani: sestre su. Bogu posvećene osobe. Samo kao takve, — posvećene Bogu i kreposti, — bit će, nama, našoj župi, našoj pastvi, na blagoslov.

Eto, u toj simbiozi svećeništva i redovništva u Crkvi, oboji i dajemo i primamo. Bogu dajemo. Bogu i jedni drugima. Od Boga primamo. Od Boga i jedni i od drugih. I kad se brinemo za što brojnija redovnička zvanja, muška i ženska. Sebi ih zapravo budimo i odgajamo: Bogu i Crkvi. Ako dajemo, — a od nas to očekuju redovi, ali očekuje i Crkva, — i primamo.

Odgovorni smo, svi, — i svećenici, i redovnici i redovnice, — za te svoje međusobne odnose. I ta je odgovornost jedna od velikih obveza, pa i „novosti“, koje nam je nametnuo II. vatikanski koncil!

„Slijedi me...“ (Mat 8, 22.)

NAŠI NASLJEDNICI

(Briga za svećenički podmladak)

G. 1968., VI.

Ne znam, je li ijedan problem u Crkvi naših dana, — osim onoga danas svakako najosnovnijega i najopćenitijega: krize nadnaravnoga u savremenom svijetu; apostazije od Boga i od Evanđelja, — tako težak i alarmantan kao problem sve urgentnije nestašice klera. I dosada je on, i u prošlosti je on ometao afirmaciju kršćanstva u svijetu, — u misijama i dijaspori osobito, — ali danas je naprosto ugrožava i direktno dovodi u pitanje. Na čitavoj fronti Crkve. I u tradicionalno katoličkim zemljama. Apostolskih je zadaća sve više, radnika sve manje. Škare se između porasta čovječanstva, prije svega onoga nekršćanskog, — onoga, što danas figurira kao novi, „treći“, svijet, — i porasta klera iz dana u dan, sve više i sve brže, rasklapaju i šire. Postajemo, po ljudsku, pred situacijom jednostavno nemoćni. Gotovo je očajna.

A težina toga problema nije više, kako je to možda bilo u ponekoj od prijašnjih perioda crkvene povijesti, vanjskog, organizacijskog, karaktera: nebriga mjerodavnih, manjak sredstava, kulturni primitivizam, patrijarhalnost, nepismenost vjerničkih masa. Kad bi to bilo, mogli bismo ga danas riješiti kao od šale. Bogati smo, — baš smo u krajevima najgore nestašice najbogatiji, — i puni para; školuje se danas svatko; pri ruci su nam nebrojena sredstva organizacije, agitacije, propagande, komunikacija. Svi su, eto, vanjski, tehnički, prirodni, preduvjeti tu. Hiljade bi, — i milijuni, — mogli i u sjemeništa i u samostane, ali — neće. Nutarnji su, etički nadnaravni, momenti zatajili. Nema više u nama religioznog idealizma; mlaki smo u vjeri; bježimo od žrtava i od služenja; naraštaj smo materijalizovanih „uživača života“. Kršćanske su nam se obitelji raspale: atmosfera u njima nije više kršćanska, mentalitet im je lajicistički, odgoj djece površan i defektan. U korijenu su nam bolesne: neplodne, sebične, degenerirane, trule. Bez dječjeg, pa zato i bez Božjega blagoslova. „Isplanirali“ smo ih po kriterijima, koji nikada ne će biti kršćanski. Po kriterijima gospodovanja, zabave, naslade pod svaku cjenu, a ne po kriterijima dužnosti, žrtve, altruizma, životvorstva.

I kada danas taj problem, — problem nestašice svećenstva; manjka svećeničkog podmlatka, — valja rješavati, uzalud ga je rješavati palijativno. Samo propovijedima, predavanjima, oglasima, propagandom, kako to ponegdje čine. Pa i molitvom: ako to nije „molitva vjere“ (Jak 5, 15.): molitva duša, koje Boga, svim srcem ljube, u svemu mu služe, svom dušom vjeruju u ideale Evanđelja. Sve je to, dakako, i dobro i potrebno, ali sve to, da bude uspješno, traži jednu bitnu dopunu, ili, bolje, preduvjet. U korijenu valja bolest liječiti, ne u simptomima. Rekristijanizacija je društva, — i onoga po imenu kršćanskog i katoličkog, — jedini lijek. Vraćanje k praktičnom i integralnom kršćanstvu. Stvaranje idealnih kršćanskih obitelji. Odgoj elitne kršćanske omladine. Omladine žive i duboke vjere.

Sve je to evidentno samo ako hoćemo da budemo iskreni. Ne manjka, na zapadu, sjemeništa. Ni modernih i monumentalnih. Ne manjka ni samostana, ako pod samostanima mislimo samo na samostane od kamena i od betona. Imaju ih i „previše“. Zatvaraju ih i prodaju: sa svim njihovim, gospodskim i udobnim, inventarom. Sjemeništa, samostana i novicijata ima. Ali kandidata za njih nema. Onih pravih: zvanih i odabranih. Nema mladih duša, koje je Bog k sebi privukao i koje su spremne, da ga poslušaju. Nema mladića i djevojaka, oduševljenih za ideal duha i vječnosti. Nema poklonika i ljubitelja Kraljevstva Božjeg.

Ne govorimo napamet. Pratimo, pomalo, statistike. Slušamo tužbe i jadikovke informiranih i neposredno zainteresiranih. U novicijatima svih provincija jednoga od najvećih crkvenih redova u Francuskoj ima svega deset novaka, — kod nas ih, s deset puta manjim brojem vjernika, ima, u jednoj provinciji, dvaput ili triput više, — u Belgiji je samo jedan. U Sjedinjenim Državama, — a isto tako u Italiji i Francuskoj, — opada zadnjih godina rapidno upis u sjemeništa, svejedno što masivne apostazije nemilo rijede svećeničke i samostanačke redove; svejedno što se propaganda za zvanja, sa organizacijske strane, provodi, — u Americi barem, — upravo ingeniozno, pa, za naše pojmove, i bučno.

U Belgiji se i Holandiji na veliko zatvaraju, — ili pod silu stapaju, — samostani u agoniji: u Holandiji i sjemeništa. Iz Njemačke, Austrije i Švicarske dolaze nam, na veliko, u prošnju po sestarska zvanja i tuže se: provincija (ili družba) sa tisuću sestara ima dvije, tri kandidatkinje i sretna je do neba, kad joj koji naš hercegovački župnik pošalje pokoje poluzvanje: pokoju našu stariju seosku djevojku, koja je dotle uzalud čekala, da se uda.

A ako krize zvanja ima i po katoličkim krajevima, gdje ima izobilja djece, a danas bi bilo i para za njihovo doškolovavanje, — bilo bi ih barem sa strane, — po srijedi je opet ista velika nevolja: nevolja duša. Mase su vjernika nepoučene, podivljale, moralno zapuštene, bez ozbiljnije i dublje religiozne svijesti. Među ostalim baš i zbog kroničnog, stoljetnog, manjka klera, a, nažalost, dosta puta i zbog njegovih loših moralnih kvalifikacija. U Južnoj Americi na primjer. U Portugalskoj na primjer.

I na tom se primjeru vidi, kako je problem, o kojemu govorimo, kompleksan. Pun mnogovrsnih implikacija. Pun povezanosti i recipročnog međudjelovanja mnogih faktora. Zahvaćen jednim fatalnim „circulus-om vitiosus-om". Što je god gdje manje klera i što je on slabiji, to je obično slabiji i vjersko-moralni život puka. Mora tako biti. Zatajio je glavni kotač: najaktivniji, najmobilniji, najdinamičniji, najorganizovaniji elemenat u Crkvi; onaj profesionalni, vodstveni, odgovorni. A što je god slabiji vjersko-moralni život puka, to je u puku i sve manje smisla za više religiozne ideale, oličene i konkretizirane u duhovnim zvanjima.

A vidi se, u tom svijetlu, i kako je neozbiljan lijek, koji nam, za tu našu bolest, nude naši savremeni katolički i svećenički zagovornici svećeničke lajicizacije i kritičari celibata. Ni za dlaku ne bismo popravili situacije, da relaksiramo svećeničku disciplinu ili da otvorimo vrata u svetište oženjenima. Još bi manje bilo svećenika i redovnika. Još bi dublje pao religiozni život među vjernicima. Omladina bi izgubila ideal i uzore. Sve bismo se više i brže posvjetovnjačivali: ostali bismo bez svoga, — baš po celibatu, — toliko velikog moralnog auktoriteta. Crkveni bi život ušao u novu periodu nazatka i devalvacije evanđeoskih ideala. S nas bi spao nimbus religije velikih zahtjeva, ali i velikih zaleta prema nadzemaljskom, nadnaravnom, božanskom.

Katolička Crkva ne želi stoga ni danas, i neće, da krizu zvanja liječi poluzvanjima (Dekret II. vatikanskog sabora „o odgoju svećenika", „Optatam totius", III. 6.). Pravi je lijek, — jedini,

koji ona prihvaća, — drukčiji. Treba da radikalno presiječemo „circulus vitiosus", u kojemu se vrtimo. Treba da silom u taj, tako nepovoljan, zatvoreni kružni proces unesemo novi elemenat: onaj nadzemaljski i nadnaravni. Elemenat milosti odozgor, kojoj ćemo se posve predati. Mi svećenici najprije: svojom duhovnom elitnošću, posvećenjem, apostolskom revnošću. A onda, po nama i za nama, i vjernici: odlučnim prekidom sa posvjetovnjačenim pseudokršćanstvom, a povratkom k cjelovitom, dosljednom, autentičnom, radikalnom kršćanstvu Evanđelja. Stvaranjem uvijek novih, vitalnih, stanica kršćanskog društva: u zdravim i brojnim katoličkim obiteljima, punima misli na Boga, punima životnog idealizma, punima moralne discipline. Spremnima da prkose struji oko sebe; da plivaju protiv nje; da u svijet unose novinu evanđeoskih shvaćanja života; da svijesno grade, — ako treba, i iz početka; i od temelja, — Kraljevstvo Božje.

Ja ne znam, da ćemo ikada drukčije isplivati iz današnje krize kršćanstva; da ćemo ikada drugim putem riješiti i problem duhovnih zvanja. Samo tako možemo ostvariti istinsku kršćansku i koncilsku renesansu. Samo tako možemo opet doći i do solidnih duhovnih zvanja u dostatnu broju. I do obnove naših sjemeništa i našega samostanskog života. Do apostola i misionara, koji će za Krista osvojiti, prvi put ili nanovo, svijet.

To je, čini nam se, jedina valjana metoda. I metoda s univerzalnom vrijednošću. I za nas, koji još imamo zvanja.

Danas ih još imamo, ali hoćemo li ih imati sutra? Ne ćemo, ako nam se kler i redovi zažele lajicizacije i zasite celibata. Ne ćemo, ako nam vjernici polete za idealom standarda i „planirane" obitelji. Gdje se je to dogodilo, više ih ni mi nemamo. U gradovima ih i u industrijskim krajevima nemamo. U Primorju ih nemamo. U Srijemu ih i u depopulariziranim dijelovima Posavine nemamo. Razmažena jedinčad i mezimčad teško nalaze put u svetište. Stvarno i mi, u tom pogledu, živimo jedino od patrijarhalnih, seljačkih „otoka" po Bosni, Hercegovini, Lici, zagorskoj Dalmaciji. Ali od otoka, koji će se, po ljudsku, brzo osuti pred naletom industrijalizacije, urbanizacije i ideja novoga bračnoga morala uživanja i „garancije" za visoki stndard. A ako se to dogodi, imat ćemo brzo u čitavu narodu situaciju, kakvu danas imamo uz more. U jednoj staroj i uglednoj biskupiji, sa časnim tradicijama, a srednje veličine, s vlastitim sjemeništem, imaju u sjemeništu samo četiri đaka sa teritorija dijeceze.

Moramo se unaprijed na to spremiti. I moramo se, još za vremena, — u tomu je jedina naša prednost, — prihvatiti sustavne protuakcije.

Iz onoga, što smo u ovom članku iznijeli, jasno je, od čega se ta protuakcija mora sastojati. I što je naša, svećenička, dužnost prema „našim nasljednicima“. Prema Crkvi, ali i prema onima, koji treba da se veledušno odazovu, kad ih Gospodin pozove, kao apostola Mateja: „Idi za mnom!“ (Mat 9, 9.; Mark 2, 14.; Luk 5, 27.). A ne da se pred njegovim pozivom bezvoljno i tužno povuku kao onaj b o g a t i, — može se biti i srcem „bogat“, — mladić iz Evanđelja (Mat 19, 22.; Mark 10, 22.; Luk 18, 23.).

Moramo, — mi svećenici, — imponirati i svijetliti, vjernicima i omladini, svojom duševnom superiornošću, svojim pobožnim, čistim, idealnim, svetim životom, svojom nesebičnom apostolskom revnošću i dobrotom. „Testimonio vitae“ (Dekret „o svećeničkoj službi i životu“, „Presbyterorum Ordinis“, II. 11.). Kao „svijetlo na svijećnjaku“ i „grad na gori“ (Mat 5, 14—16.). Od te propagande za svećenička zvanja nema bolje ni efektnije. „Exempla trahunt!“

Moramo sve učiniti, da nam se dalje ne rasipaju kršćanske obitelji, ni religiozno ni moralno. A svaku zdravu moramo čuvati kao oči u glavi. I svaku voditi u pastoralnoj evidenciji kao objekt svijesne i intenzivne duhovne brige. Među ostalim i kao glavni rasadnik i prirodne odgajivače zvanja („Opt. tot.“, II. 2.).

Moramo oko sebe ustrajno okupljati djecu i mladež. Osobito onu školsku. Osobito ministrante. Pa bacati oko na one pozvane i izabrane. I sustavno ih odgajati za „više darove“ (1 Kor 12, 31.). Individualno, ali, dakako, i diskretno, i s prosvijetljenim taktom, štujući puteve milosti. Odgajati ih za veledušnost i širinu. I za apostolske i misionarske ideale (Dekret „o pastoralnoj službi biskupa“, „Christus Dominus“, II. 15.). Redovitom ispovijeđu i pričešću prije svega. Pobožnošću Duhu Svetome i Gospi.

Moramo naša sjemeništa (danas, sutra i misijska), s puno pažnje, reorganizirati prema direktivama koncilskog Dekreta „Optatam totius“, povjeravati ih samo najboljima između sebe, pomno ih čuvati od svake infiltracije mondenošću, lajicizacijom, modernizmom. I njihove alumne. I dok su u sjemeništu, i u prvim, prijelaznim i kritičnim, svećeničkim godinama.

Moramo sve kandidate svećeništva, iz svoje župe i kraja, i dok su u sjemeništu, a osobito, kad su kod kuće, na praznicima, oko sebe okupljati, očinski ih paziti i voljeti, svjetovati i nadzirati, uvoditi ih u duh i svećeničkog idealizma i svećeničkog zajedništva, prenositi na njih pravi svećenički duh i najbolje pastoralne tradicije, pomagati im, da pomalo postanu ljudi molitve i tabernakula. Uporno se moramo zalagati, — svaki pojedinac od nas, — da, i u najtežim prilikama, i uz najveći napor i žrtve, — „nullis parcendo curis neque incommodis“ („Presb. Ord.“, II. 11.), — odgojimo sebi, iz svoje župe, barem jednoga nasljednika. Da barem ne idemo na niže. Da barem ne izumiremo. Ali i da, Crkvi, osiguramo kakve takve „rezerve“ i za „gladne godine“, što bi mogle doći.

Moramo već misliti i na organizovano promicanje svećeničkih zvanja, — i onih „kasnih“ („Opt. tot.“, II. 3.), — propovijedima, katehetskom poukom, člancima, reportažama, stalnim rubrikama, po katoličkim časopisima, brošurama, prigodnim priredbama i akademijama, izložbama, anketama, manifestativnim proslavama mladih i zlatnih misa, informativnim uredima, posebnim organizacijama i društvima („Presb. Ord.“, II. 11.; „Opt. tot.“, II. 2. 3.). Spada to u stil današnjih duhovnih bitaka, današnje pastve, današnjeg života.

I moramo, — to je prvo i najjače naše oružje, ovdje i svagdje, — puno moliti i puno činiti pokoru i za nova svećenička zvanja i za dobar duh našega svećenstva („Opt. tot.“, II. 2.; Dekret „o misijskoj aktivnosti Crkve“, „Ad gentes“, VI. 36.). I svih svećenika Crkve. Mi sami, i naši vjernici. I u crkvi, i po kućama. I zajednički, i pojedinačno. I naši bolesnici, i naši patnici, s nama. I trodnevnicama, i adoracijama, i misama. Sjećajmo toga vjernike! Na svećeničku „Nedjelju Dobroga Pastira“, ali i inače, što češće! I sa propovjedaonice, i pri ispovijedanju! Svu Crkvu, kolektivno, tereti ta odgovornost. „Ad totam christianam communitatem pertinet!“ („Opt. tot.“, II. 2.; „Ad gentes“, IV. 23., VI. 35. 36.).

A sve, što smo rekli za svećenički podmladak, vrijedi, to se zna, „ex paritate rationis“, i za onaj redovnički, muški i ženski. Sve je to, u stvari, jedan problem i jedna velika, — najveća, — potreba Crkve. Sve se to podvodi pod isti veliki poziv na izlazak iz običnosti, na viši put, na apostolat i žrtvu: „Slijedi me...! — Sequere me...!“ (Mat 8, 22.).

„Velika je, — i danas, i oko nas, — žetva, a malo je poslenika!“ (Mat 9, 37.; Luk 10, 2.). „Molite se dakle Gospodaru žetve, da pošalje poslenikâ u svoju žetvu!“ (Mat 9, 38.; Luk 10, 2.). „Mitte, quem missurus es!“ (Izl 4, 13.).

„Ovo činite meni na spomen!" (Luk 22, 19.)

PRED NAŠIM GOSPODINOM NA OLTARU

G. 1968., VII–VIII.

Nedavno su američke katoličke novine („The Register" od 5. XI. 1967., br. 45., u članku: „Far-reaching changes in Mass discussed" — Raspravljanje o dalekosežnim promjenama u Misi) zabilježile među ostalim i jednu značajnu izjavu rochester-skog biskupa Fultona Sheen-a sa vijećanja prošlogodišnjeg biskupskog sinoda u Rimu: čini se, baš u vezi sa diskusijom o liturgijskim reformama. Sheen je rekao, kako se, po njegovu mišljenju, sve krize u Crkvi vrte oko Tijela Kristova („all the crises of the Church have revolved around the Body of Christ"). A doveo je s tim u vezu i pitanje uspješnog djelovanja Crkve na svijet na socijalnom području. „Svećenik", rekao je on, „koji ne gleda Krista pod euharistijskim prilikama, nikada ga ne će vidjeti ni pod prilikama siromaha".

Eto taj veliki, genijalni, kršćanski mislilac i moderni apostol kršćanstva sa radija i televizije poturio je u središte svih današnjih dramatičnih zbivanja u krilu Crkve Presvetu Euharistiju: Krista u Sakramentu. Instinktom kršćanina i adoratora on je osjetio, da se i danas u Crkvi, — samo na malo drugačiji način, — ponavlja ista ona fatalna dilema iz kafarnaumske sinagoge, gdje su se na vjeri u Euharistiju i na držanju prema njoj mnogi razišli s Isusom. „Tada mnogi od učenika njegovih, koji su ga slušali, rekoše: Tvrda je ovo besjeda, i tko je može slušati? ... Otada mnogi od učenika njegovih otidoše natrag, i nijesu više išli s njim" (Iv 6, 61. 67.).

Sheen očito aludira na euharistijske teze „nove teologije", koje u stvari ruše, — ili, barem, podrivavaju, — tradicionalnu vjeru Crkve u realnu Isusovu prisutnost u Sakramentu: teze, od kojih se je, vrlo energično i auktoritativno, ogradio, pred dvije i po godine (3. rujna 1965.), još za trajanja II. vatikanskog sabora, i papa Pavao VI., u svojoj enciklici: „Mysterium fidei".

Samo, po svome najdubljem smislu, ova je Sheenova izjava, značenjem, još puno šira. On njom očito Isusu u Sakramentu pridaje esencijalno i centralno mjesto u čitavu organizmu, biću, misiji Crkve. Crkva je živa i autentična Božja Crkva samo po Euharistiji. Samo po njoj je ona, u potpunu smislu, mistično Tijelo Kristovo: Krist u njoj živi i kroz nju spasava svijet. I sva je njezina otkupiteljska snaga od Krista u Euharistiji: u tom Sakramentu vječno obnavljane kalvarijske žrtve i, primijenjenog, križnog otkupljenja. Tko se je ogriješio o Euharistiju ili tko nju ignorira, on je, virtualno, otpao i od kršćanstva, i od Crkve. Sva je njezina i istinitost i vitalnost povezana sa Euharistijom. Kriza euharistijske vjere i pobožnosti uvijek je i kriza kršćanstva; uvijek je uvod i u dogmatičke zablude i u moralni otpad od duha i svetosti Evanđelja.

Baš je tako. Ima pravo biskup Sheen. Čitava historija Crkve, sve njezino tisućljetno iskustvo, to dokumentira. Žive i aktivne periode u Crkvi bile su, sve, periode intenzivna euharistijskog kulta i života: starokršćanska, ona keltsko-franačka, ona franciskansko-dominikanska, ona tridentinska, ona iza I. vatikanskog sabora i euharistijskih reformi Pija X. A sve mrtve i pasivne periode bile su periode nazadovanja, nemara, površnosti, u kultu Presvete Euharistije: cezaropapistička, karolinško-štaufovska, renesansno-reformatorska, janzenističko-jozefinistička, racionalističko-modernistička. Uvijek se nanovo obistinjuje ono sv. Pavla: tkogod u Euharistiji ne razaznaje i ne prepoznaje Tijela Gospodnjega, — živoga Krista među nama, živoga Boga među nama (Iz 7, 14.; 8, 8.; 45, 15.; Mat 1, 23.; Otkr 21, 3.), — duhovno je i milosno ili anemičan ili mrtav. Svaki „non diiudicans corpus Domini" (1 Kor 11, 29.). „Zato su među vama mnogi slabi i bolesni, i mnogi spavaju" (1 Kor 11, 29. 30.).

I za nas svećenike to vrijedi. Za nas više nego i za koga drugoga. Za nas, koji smo, po službi i po posvećenju, „ministri Eucharistiae", dijelitelji tajne. Ako smo našli put do Gospodina na našim oltarima, ako živo u njega vjerujemo i pobožno ga, od sve duše častimo i zazivamo, onda je jedino živo i plodno naše svećeništvo. I ortodoksno je. I apostolsko. Baš kao u sv. Pavla, i u sv. Ćirila Jeruzalemskoga, i u sv. Ivana Hrizostoma, i u sv.

Ante Padovanskoga, i u sv. Tome Akvinskoga, i u sv. Bonaventure, i u Tome Kempenca, i u sv. Ivana od Križa, i u sv. Filipa Neri-ja, i u svetoga arškog župnika, Ivana Vianney-a. Euharistija, svetost i apostolat uvijek su skupa.

Svećenici smo baš po tome, što u svetoj misnoj Žrtvi, u „tajni vjere", konficiramo Euharistiju. I što se njom hranimo. I što je čuvamo. I što je častimo. I što je dijelimo. Sveti svećenički red i ustanovljen je od Gospodina, prije svega, kao služba Euharistiji. Nama je, u našim apostolskim i svećeničkim prethodnicima, i rekao Isus: „Ovo činite meni na spomen!" (Luk 22, 19.; 1 Kor 11, 24.). Svaki nam je dan Euharistija u rukama. I svaki dan pred očima. Neprestano pred njom stojimo. I ne možemo se, ni da hoćemo, od nje rastaviti, doklegod smo svećenici. I ne možemo prema njoj ostati ravnodušni. Ili smo joj adoratori, poklonici, ljubitelji, ili smo joj, svetogrdni, skvrnitelji. A ako to još nijesmo, postat ćemo, nijesmo li joj poklonici i ljubitelji. „Non diiudicamus corpus Domini". Ne kušamo sebe i ne zovemo sebe na račun, prije nego što blagujemo od svetoga kruha i kaleža. Nedostojno ih, — ili, barem, nedolično, — jedemo i pijemo (1 Kor 11, 27—29.). Bez strahopočitanja, bez ljubavi, bez zahvalnosti, bez čežnje za Isusom i za njegovom pravdom, za njegovim posvećenjem, za njegovim nebom. Ne nosimo euharistijske svetinje braći; ne zovemo ih na euharistijsku gozbu i klanjanje. Suhi smo, drveni, nemarni, nesvijesni, pred „kruhom Božjim, koji je sišao s neba i daje život svijetu" (Iv 6, 33. 59.).

Uvijek je Euharistija bila duša i snaga svećeništva. Uvijek je ona bila zalog svećeničkih, apostolskih, uspjeha. Uvijek je odnos prema njoj bio najsigurnije mjerilo svećeničke i vjernosti i vrijednosti. Ne može svećenik bez Isusa biti svet. Ne može biti pravi svećenik, ne nasloni li se na velikoga Svećenika i Žrca sa oltara, koji je jedini, u svome božanskom svećeništvu, „svet, nevin, neokaljan, odvojen od grješnika" (Hebr 7, 26.). I jedini božanstven, „viši od nebesa" (Hebr 7, 26.), pa stoga i „vrijedan da spasi one, koji po njemu dolaze k Bogu" (Hebr 7, 25.). Ne može se svećenik oteti nasilju puti, ni napasti na grijeh, na otpad, na materijalistički hedonizam „standarda", ako se svaki dan ne sjedinjuje sa djevičanskim i pobožanstvenjenim čovječanstvom Kristovim iz Euharistije.

Bože, kako je to aktualno baš u naše dane, velike krize u Crkvi i u svetištu! U dane masovne lajicizacije tolikih od nas. U dane kampanje protiv celibata na toliko strana, iz toliko krugova. U dane učestalih buna protiv crkvenog auktoriteta. U dane svagdanjih apostazija.

Ima pravo biskup Sheen. Zaboravili smo na Euharistiju; izgubili smo, mnogi, ljubav i strahopočitanje prema živom Kristu s naših oltara. „Hinc illae lacrymae!" Nijedan od tih emancipiranih nije, sigurno, adorator ni molitelj pred našim Gospodinom na oltaru. Vidi se to po onome, što nam govore. O svemu nam govore; samo nam ne govore o Euharistiji i o Isusu. I u sve se razumiju, u svemu su stručnjaci, — hoće barem da budu, — i u organizaciji, i u propagandi, i u sociologiji, i u psihologiji, i u ekonomici, i u politici: samo nijesu stručnjaci u molitvi i u ljubavi k Euharistijskom Spasitelju. I u sve se uzdaju, samo najmanje u snagu Euharistije: u Onoga, koji je život i svijetlo ljudima (Iv 1, 4.; 1 Iv 1, 2.), koji ljudima daje „vlast, da budu djeca Božja" (Iv 1, 12.) i od čije punine svi mi primismo „milost i istinu" (Iv 1, 14. 16. 17. 18.).

Ako smo, ne daj, Bože, i mi infiltrirani tim mentalitetom euharistijske nebrige i mlakosti, odmah to revidirajmo! Koncentrirajmo i svoj duhovni život i svoju pastvu oko oltara! Uvijek pred Svetohraništem tražimo prosvjetljenje i nadahnuće; uvijek Isusa u Svetotajstvu pitajmo za savjet; nikada bez njegova blagoslova ne poduzimljimo ništa, što ima da služi Bogu i dušama! A duše vodimo k Euharistiji! Budimo uporni i dosljedni propagatori euharistijske pobožnosti, misne žrtve, dostojnog i čestog pričešćivanja, euharistijskih adoracija i blagoslova! Lijepe i uredne, — a ne prljave i zapuštene, — neka budu naše crkve! Čisti neka budu naši oltari, naši purifikatoriji, naše pale, naše albe i misnice! A još čišća i ljepša pred Bogom neka budu naša srca! Neka naše svećeničke duše zaljubljenički vise na našem sakrivenom Gospodinu u Euharistiji! Bit će onda velike, lijepe i čiste i u očima sviju, koji traže Boga.

A ne da od jutra do mraka ni ne zavirimo u crkvu! A ne da se čuje, gdje se poneki svećenik hvali, kako on preko tjedna ni ne govori mise! Nema za koga. On govori misu samo „liturgijski": „s narodom", onu nedjeljnu. Preko tjedna posti od Euharistije, a posti, razumije se, i od pastve, i od rezidencije. Ne vidi raisona tihoj, privatnoj misi. Sve mu je preče od Isusa. I njegov auto, i njegovi prijatelji, i njegove prijateljice. Pa, dakako, ostaje mrtav i bez života: i on i njegova župa. Drukčije ni ne može

biti. „Zaista, zaista vam kažem: Ako ne budete jeli tijela Sina čovječjega i ne budete pili krvi njegove, ne ćete imati života u sebi!" (Iv 6, 54.).

Biskup Sheen, adorator i apostol, očito misli drukčije. Bolje. I — jedino pravo. Samo euharistijski „lijek besmrtnosti" izliječit će nas, — i nas svećenike, — od pokvarenosti i od robovanja požudi. Samo svagdanji euharistijski „kruh jakih" (Zah 9, 17.), samo svagdanja euharistijska večera, učinit će nas, nesavladivim i neumrlim, junacima i apostolima rada, žrtvovanja, ljubavi i nade. Samo euharistijska, pomirna i mirotvorna, žrtva, žrtva pomilovanja i praštanja, povratit će svijetu mir. Samo će nas živi Krist u Euharistiji, živi Sin Božji, dovesti k Ocu (Iv 1, 18.; 6, 40.; 12, 45.; 14, 6. 9.; Mat 11, 27.; Luk 10, 22.) i uvesti u život vječni. „Tko jede tijelo moje i pije krv moju, ima život vječni, i ja ću ga uskrisiti u posljednji dan!" (Iv 6, 55. 59.).

Euharistijski Isuse! Od tebe je sve naše svećeničko dostojanstvo (Naslj. Kr. IV., 5, 1—19.). Od tebe sve očekujemo. Bio si, i bit ćeš uvijek, naša prva ljubav. Tebi posvećujemo svoje svećeništvo. I svu svoju svećeničku braću. Onu od danas, i onu, mladu, od sutra. I sve ljudske duše, koje si nam povjerio. I svu Crkvu Božju, kojoj smo sluge i branitelji. Amen!

SADRŽAJ

MIŠLJENJA

o knjizi dra Č. Čekade: („Crkva, Svećeništvo, Svećenici„)

»CERKEV V SEDANJEM SVETU«

– Ljubljana 1968. br. 3–4, str. 61–62.

Dr Čedomil Čekada: „Crkva, svećeništvo, svećenici“, Đakovo 1968. Knjiga za svećenike na našem domaćem tržištu još nije dovoljno, posebno ne ovako dobrih i kvalitetnih, kakva je Čekadina. Ime dr. Čedomila Čekade, velikoga katoličkog publiciste u Hrvatskoj kroz zadnjih pedeset godina, upravo je u posljednje vrijeme opet izišlo na pozornicu, kad je „Glas Koncila“ u broju od 11. veljače objavio intervien s njim. Tom je prilikom izišlo u javnost, što se već neko vrijeme šaputa, kao da je Čekada premalo koncilski napredan i previše nepovjerljiv prema prihvaćanju raznih pokoncilskih novosti, napose onih, koje se izražavaju u krizi vjere i krizi teologije na Zapadu. Kako sam Čekada na te stvari gleda, vidi se iz njegovih odgovora „Glasu Koncila“ te iz popratne riječi što ju je napisao za knjigu, o kojoj izvješćujemo. A najbolje njegovo gledanje na to pitanje izrečeno u njegovim člancima iz posljednjeg vremena. Upravo iz tih članaka vidimo, da je idejni lik Dra Čedomila Čekade kristalno čist i koncilskom vremenu nadasve potreban.

Dobro je, da su njegovi prijatelji odlučili, da u posebnoj knjizi za svećenike otisnu duboke misli, što ih je Čekada o liku svećenika u naše dane napisao u „Vjesniku Đakovačke Biskupije“, od god. 1960. pa dalje. Već nekoliko naslova iz knjige kaže nam, da je za svećenike našega vremena takva knjiga neiscrpljivo vrelo za meditaciju i propovijedi, a prije svega za ispit savjesti, pa bio on u tihoj sobici ili stajao na propovjedaonici, hodao on po dušobrižničkom poslu ili pratio previranja suvremenog života . . .

Čekadina je knjiga za svećenike moderna s više razloga: ona hoće da bude poruka modernoga vremena, ona rješava pitanja iz naših dana, ona hoće da ocrta lik svećenika za naše vrijeme, ona upozoruje na moderne pogibli. A moderna je ona i zato, što crpe prije svega iz vječno modernoga Evanđelja i vječno svježe tradicije Crkve. Dakle: nova et vetera.

V. F. (prof Dr. Vilko Fajdiga)

„KNJIGA VAŠ PRIJATELJ"

Pred nama je knjiga doktora Čedomila Čekade CRKVA — SVEĆENIŠTVO — SVEĆENICI. Izdavač je don Stjepan Batinović, knjiga je tiskana u Đakovu, a nije nevažno što stoji u predgovoru: „mi svećenici, koji knjigu izdajemo, na neki način otkidamo od usta da bismo skupili potrebna sredstva."

Onima, koji znaju uz ime doktora Čedomila Čekade dodati katkad nesigurnije, katkad samouvjereno, katkada površno riječ „konzervativnost" neka pročitaju ovu knjigu bez površnosti našeg vremena i bez olakog donošenja suda o tuđem radu. Vrijeme kritiziranja onoga, u čemu čovjek nije savršeno stručan, davno je prošlo.

Nažalost, ovakvih ćemo naći i u mlađoj generaciji, pa će se takvi možda okoristiti ako bez predrasuda, zapravo konzervativnih, uzmu u ruke ovu knjigu o Crkvi, svećeništvu i svećenicima Čedomila Čekade.

Tu će naći dosta modernog ili suvremenog. Moram spomenuti da te dvije riječi imaju značiti isto, ali se često lijepe na različite pojmove. Suvremeno je zapravo ono, što je uvijek moderno: danas kao i prije tisuću godina i nakon tisuću godina. Krist ni u jednoj svojoj riječi nije konzervativan, nepokretan. Ono što je vječno, suvremeno je i moderno u svakom vijeku.

Bilo je potrebno sve ovo reći upravo u vezi Čekadine knjige. Ne može se ona čitati bez zbunjenosti i nesporazuma, ako se prvo ne pročiste pojmovi o pravoj i lažnoj konzervativnosti, o realnoj i fiktivnoj suvremenosti. Ova knjiga upozoruje kršćane-katolike da ne zastaju zablenuti pred mondenim cirkusijadama, da ne gube vrijeme uludo, jer to njima nije dopušteno. Pozvani su da ono, što posjeduju, što im je od Krista ostavljeno u baštinu, što im je Bog, bez njihove zasluge, darovao — iskoriste za dobro bližnjega, za Božju istinu i za svoje spasenje.

Nesretni ljudi ne traže snagu i ohrabrenje od sebi ravnih, jednakih, jednako slabih. Traže ih od drukčijih, od jakih, discipliniranih, sigurnih, slobodnih od velikih slabosti čovjeka. I zato piše Chesterton: „Prvim svecima je rečeno: „Vi ste sol zemlje". Sol na primjer čuva meso da se ne pokvari. No ne čuva ga zato jer je slična ili jednaka mesu, nego jer je sasvim različna od mesa". I dodaje: „Ako svijet postane previše svjetski Crkva će ga na to upozoriti. No, ako Crkva — (a to znači svi kršćani) — postane svjetska, kako će upozoravati na opasnost — svijet?. ."

Evo, sve ovo, vrlo aktualno, vrlo akutno, napisao je Čedomil Čekada svojim sjajnim, doista uvijek modernim publicističkim stilom, otvoreno, pošteno, hrvatski. Možda će mojoj ili mlađim generacijama tu i tamo zasmetati polemičnost Čekadina stila. Razmaženosti i komoditeta ima u našim kostima. Prije ćemo podnijeti ako nas neko dirne u Ahilovu petu mondenim otkovom podteksta, zamočenim u med, nego da nam neko na ljutu ranu stavi sigurnu zdravu ljutu travu! No, volio bih vidjeti hoće li netko od nas u godinama Čedomila Čekade biti tako malo konzervativan, a tako osjetno prisutan u suvremenosti".

„Radio Vatikan" — H. B. — lipanj 1968.

„VERITAS"
(br. 10. — 1968.)

Još uvijek smo daleko od potpune i cjelovite teologije, od stvarnih i konkretnih smjernica za svećenike u ovom našem vremenu. Čini se da ćemo još dugo čekati na jedno sveobuhvatno djelo kao što je enciklopedija o svećeništvu od DILLENSCHNEIDERA (Dilenšnajder) za kakvom i mi osjećamo veliku potrebu. Pa ipak, znatan doprinos tom području nalazimo u Rogićevoj knjizi *„Inkorporacija svećenika u Kristovo otajstveno tijelo"* i u sada sabranim člancima našeg vrsnog publiciste dra Čekade, koje su priredili neki svećenici mostarsko-trebinjske biskupije. To su iznova u jednoj knjizi sakupljeni i izdani članci koje je autor kroz sedam godina pisao za *Vjesnik đakovačke biskupije*. Ova knjiga, prema riječima dra Čekade, nije samo „smotra određenih ideoloških pogleda na crkveni i svećenički život uopće, nego i dokumenat, pa i kronika vremena u kojemu su članci izlazili". Čekadini članci daju nam teološko-asketske meditacije o svećeništvu na temelju Svetoga pisma, o svećeniku našeg vremena, naših prilika i konkretnosti u koju je svaki svećenik uronjen. Iz ovih Čekadinih napisa jasno se vide obrisi „idealnog" svećenika, pozvanog da bude „propovjednik Božje slave i ljudskog mira", kategorički opredijeljen „uvijek uz Evanđelje" a poslan „među grešnike". Svećenik nosi na svojim leđima uistinu križni apostolat" svog poziva i svog osobnog života „opasan slabošću", teških „časova neuspjeha", i „svećeničke nervoze" jer je od krvi i mesa a svoj celibat mora živjeti kao posvećenje. Napokon, u ovim prekretnicama vremena, svećenik mora znati pravi omjer svoje

slobode i autoriteta Crkve, za kojom stoji Bog. On ne smije biti lakovjeran niti podleći napasti posvjetovnjačenja već istinski i realno sag'edavati „novo i staro“ ovog koncilskog i postkoncilskog doba da ne bi doživio raskorak između novih idena i ovjerovljenja u praksi.

Dr Čedomil Čekada svojom osobnošću i svojim životom svjedoči svo'u riječ i savjet i to daje knjizi njenu vrijednost. Toplo je preporučamo. Možete je naručiti: *Župni ured*, BRŠTANICA, Hercegovina. Knjiga stoji 650 st. dinara.

„BLAGOVIJEST“

(br. 5. — 1968.)

Pisca ne zanosi ni fraza „Savremenost“ ni želja za originalnošću. On je svjestan, da je božanska nauka, nauka Evanđelja, uvijek i savremena, moderna i napredna — i jedino spasonosna. Svako odstupanje znači rušenje temelja, na kojem stoji zgrada naše duhovnosti, naše vjere. Razumije se, da to ne znači neku nepokretnost, petrificiranje... Naprotiv. Kristovo Evanđelje je takvo, da uvijek liječi i privlači, ako se predlaže na način pristupačan i razumljiv okolini i vremenu. U tome je najveća mudrost posadašnjenja djelovanja Crkve i naučavanja vjere: vječne i nepromjenljive istine i dužnosti predočiti savremenom svijetu u njemu razumljivom jeziku. Ali uvijek uzvišeno, nepatvoreno! — Samo uzvišeni ideali, čista istina privlači i koristi. Svako kompromisarstvo i prikrivanje istine ruši sve i ne može donijeti korisnih plodova. — Eto, za tu jasnoću principa napisani su članci dr Čekade i oni žele biti putokaz u vrtlogu sadašnjice. — Zato knjiga zaslužuje i priznanje i preporuku.

ISPRAVCI:

U PRVOM SVESKU (NIZU):

Na str. 43., u 8. retku od početka, treba da stoji, na koncu retka: *„kan“*, mjesto *„kau“*.

Na str. 47., u drugom odsjeku, ispremiješani su 5., 6. i 7. redak. Treba ih poredati obratno: 7. redak mora doći na mjesto 5., a 5. na mjesto 7.

Na str. 51., u 3. retku 3. odsjeka, treba da stoji *„suverenim“*, mjesto *„suvremenim“*.

Na str. 142., u trećem retku od vrha, treba da stoji: *„Iv 6, 20.).“*, mjesto „Iv.“

Na str. 166., u četvrtom retku od vrha, treba da stoji: *„ni na“* mjesto *„na na“*.

Na str. 170., u četvrtom odsjeku, prvom retku, treba da stoji *„strani“* mjesto „stvari“.

Na str. 216., u drugom odsjeku, drugom retku, treba da stoji *„„iskušano“* mjesto „iskušeno“.

Na str. 220., pod br. 11., treba da 2. dio prvoga retka glasi: *„misliš li, da će naći vjere“*, a pod br. 13. treba da u prvom retku, stoji *„dajite“* mjesto *„dajete“*.

Na str. 221., pod (neoznačenim) br. 26., treba da prvi redak glasi: *„26. „Možete li piti čašu, koju ja pijem, ili se krstiti“ — —*

Osta'e, sitnije, pogreške, gdje bi u pojedinim riječima trebalo izmijeniti, ispustiti, dodati, drukčije poredati, koje slovo ili interpunkciju, može čitatelj sam ispraviti: po smislu i kontekstu.

I S P R A V C I

U DRUGOM SVESKU (NIZU):

Na str. 4., u 2. retku odozgor mjesto *„44 člana“* treba da stoji *„44 članka“.*

Na str. 59., u 16 retku odozgor mjesto *„ljekovi“* treba da stoji *„lijekovi“.*

Na str. 60. ,u 16. retku odozdol mjesto *„ikda“* treba da stoji *„igda“.*

Na str. 81., u 6. retku odozgor mjesto *„bezvrjedne“* treba da stoji *„bezvrijedne“.*

Na str. 130., u 15. retku odozgor mjesto *„otplnja“* treba da stoji *„otklanja“.*

Na str. 161., u 5. retku odozdol mjesto *„plaitti“* treba da stoji *„platiti“.*

Na str. 176., redak 5. odozdol *„tolički teolozi . . .“* jest suvišan te se ima izostaviti.

Na str. 180., u 11. retku odozdol mjesto *„crkevnom“* treba da stoji *„crkvenom“.*

Na str. 212., u 21. retku odozgor mjesto *„usrksnuo“* treba da stoji *„uskrsnuo“.*

Na str. 237., u 7. retku samog teksta odozgor mjesto *„intervien“* treba da stoji *„interview“.*

Ostale, sitnije pogreške, gdje bi u pojedinim riječima trebalo izmijeniti. ispustiti, dodati, drukčije poredati koje slovo ili interpunkciju, može čitatelj sam ispraviti: po smislu i kontekstu.

Cijena: 7,50 n. dinara